CU PARTICIPAREA SOCIETĂȚII PSIHOLOGICE DE LA MOSCOVA ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE PSIHOLOGIE, sub redactia profesorului N Ya Grot ANUL DOI ¡Nè Cartea Publicat de A A Abrikosov Moscova Litografia de tip a T-va I N Kushnerev și Pimenovskaya St , deține casa Biblioteca "Runivers" Biblioteca "Runivers " CONŢINUT (Domnul Scrisori despre cartea contelui L N Tolstoi "Despre viață " - A A Kozlov Fundamentele teoretice ale vieții morale conștiente L M Lopatina Sensul general al artei -Vlad S Solovieva Eseuri din istoria gândirii (articolul doi) -D N Oveyan-niko-Kulikovskaya Critică și bibliografie I CARACTERISTICI GENERALE I Doctrina voinţei în noua psihologie -K Wentzel Filosofie morală gr Lev Tolstoi - A Volynskago θ II REVIEW JOURNALOV A Reviste de filosofie străine Philosophische Monatsheftç - Gadi Revue philosophique -N Lange θθ Mintea -P Mokievekago * Lista articolelor de urmat cărţi de filosofii străine reviste B Articole filozofice în limba rusă spiritual jurnale Recenzie ortodoxă -X Popova Credință și rațiune -I Slobodsky III RECENZIE DE CARTE PSIHOLOGIE: - Din istoria sufletului P Kaptereva -Af- efecte K Lange -Principii de psihologie Voi James - Congress international de psychologie physiologique Filosofie și metafizică: - Bazele inițiale ale fi- loofie V Kudryavtseva - Lucrări filozofice alese Biblioteca "Runivers" IV Cmp Leibniz Transl membri ai Societății de Psihologie - Op Sameness a identitate G Stt Fullerton Istoria filosofiei: - Istoria noii filosofii iber- Vega Heinz Transcenderea lui Ueber Kant Estetică Massonius ETICA: - Die ethische Bewegiing in der Religion Stanton Coit IV NOTĂ "Cuvântul propriu" AA Kozlov -P E Astafieva V SCRISOARE CĂTRE EDITOR / Pe meritul lui V V Lesevici pentru educația filozofică vaniya în Rusia -Vlad S Solovieva VI POLEMICĂ Comentarii la articolul domnului Ivantsov: "Relația dintre filozofie și știință" ANEXE i Materiale pentru istoria filozofiei în Rusia (Continuare) -Ya I Kolubovkago Z Z ii Pliant bibliografic -I Kolubovekago e ii Societatea psihologică Anunturi Biblioteca "Runivers" ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE Biblioteca "Runivers" Scrisori despre carte gr /I N Tolstoi "Despre viață * Lucrarea de față a luat naștere din corespondența pe care am avut-o în trecut și anul acesta cu unul dintre vechii mei prieteni, care este desemnat aici sub literele NN Am intrat de mult timp într-o ceartă amicală cu el despre propovăduirea morală și socială a contelui Tolstoi Considerând fiecare cuvânt al său drept adevăr infailibil, domnul NN nu a permis nici cea mai mică atitudine negativă față de această predică și s-a gândit, prin intermediul compoziției "Despre viață", să mă transforme, ca să spunem așa, în acordul lui Tolstoi Mi s-a părut că nu este inutil să publicăm disputa noastră pe acest subiect în aceste scrisori și, astfel, să implicăm publicul cititor în decizia sa Respectatul meu corespondent a fost de acord că ar trebui să public tot ceea ce în scrisorile sale către mine privea cartea Contelui Tolstoi Despre Viață"; și tipărim fragmente din scrisorile noastre aproape fără nicio modificare Însă, deoarece la baza disputei noastre a fost traducerea în franceză a lucrării Contelui Tolstoi "Despre viață", necunoscută de mulți cititori ruși, am considerat că este necesar să prefațuiesc scrisorile noastre o expunere detaliată a acestei lucrări după Fran l-v Biblioteca "Runivers" A KOZLOV text tsuzskomu, realizat, pe cât posibil, în propriile cuvinte ale autorului său A K eu Expunerea conținutului cărții "Despre viață > Punctul de plecare al întregii compoziții de gr "Despre viață" a lui Tolstoi este ideea că oamenii au două concepte despre viață Una dintre ele este "centrală, de bază și indiscutabilă" pentru toți oamenii: toată lumea și toată lumea știe în ce constă viața și ce ar trebui să se numească viață Acest "concept incontestabil,

universal recunoscut" este cel adevărat Dar, pe lângă asta, oamenii au și altceva - fals, potrivit lui Conte Tolstoi, un concept care diferă de primul în primul rând prin faptul că nu este comun tuturor oamenilor: toată lumea are acest concept diferit și, prin urmare, oamenii nu converg în el și se contrazic Care sunt ambele concepte? Lucrul incontestabil și adevărat este că "viața este o străduință pentru bine*, pentru fericire, sau o străduință" de a evita suferința și de a obține bucuria și plăcerea pe care toată lumea și le dorește* În ceea ce privește conceptul fals, conținutul și definițiile sale sunt extrem de variate Gr Tolstoi oferă multe dintre aceste definiții, date în principal de oameni de știință, ca de exemplu: "viața este o adaptare a relațiilor interne la cele externe; viața este o combinație de Funcții care rezistă morții; viața este un organism în acțiune* etc și etc In toate aceste definitii ale vietii, se intelege, dupa parerea lui, nu scopul vietii, care consta in fericire, ci "ceea din care provine * sau" ceea ce o insoteste * Fiecare primeste un concept incontestabil si adevarat a vieții din experiența interioară, din conștiința de sine imediată; conceptul controversat și fals, bazat pe observarea exterioară a corpului și a altor corpuri vii, nu are nimic de-a face cu conștiința de sine, acesta, ca să spunem așa, centrul viața și, prin urmare, își pierde din vedere Biblioteca "Runivers" SCRISORI DESPRE CARTEA GR l n Tolstoi "despre viață" este principalul meu lucru, adică "bucurii și suferințe și străduință pentru primele" recunoscute direct de toată lumea Ca urmare a unei astfel de atitudini eronate față de subiect, apar inevitabil discordie și dezacord, deoarece pot exista multe puncte de vedere asupra lumii exterioare și fiecare își poate alege propriul punct de vedere (vezi Introducere) Acum se poate întreba, de ce, cu cunoașterea directă a adevăratului concept de viață, se formează unul fals? Pe acest gr Tolstoi răspunde astfel: încă din cele mai vechi timpuri, oamenii au început să observe că, deși viața fiecărei persoane nu poate avea alt scop decât binele și fericirea lui, dar că, totuși, acest scop se dovedește a fi irealizabil Încetul cu încetul, o persoană devine din ce în ce mai convinsă că în loc de bunătate și fericire, viața lui este plină de suferință, care se termină cu moarte, adică anihilarea însăși a acestei vieți și că cauza "acestei contradicții fundamentale a vieții umane" constă în strădania fiecărei persoane și a fiecărei creaturi numai pentru binele său personal sau pentru sine Fiecare, urmărindu-și propriul bine, nu numai că nu se gândește la binele celorlalți, dar este chiar pregătit pentru propriul bine, oricât de neînsemnat ar fi acesta, să sacrifice atât fericirea, cât și viața însăși a tuturor celorlalte ființe și oameni Prin urmare, între oameni trebuie să apară ciocniri și lupte, care dau naștere la nenumărate suferințe În plus, oamenii au observat că chiar și puținele binecuvântări care cad în soarta fiecărei persoane sunt legate de suferință, cu cât cresc mai mult, cu atât o persoană trăiește mai mult și, în cele din urmă, se termină cu moartea, adică moartea distrugerea completă a personalității cu speranțe de fericire Aceasta înseamnă că străduința fiecăruia pentru binele său personal, implicând în mod necesar răul și luptă și terminând cu distrugerea individului, este ceva nerezonabil și lipsit de sens, care a fost înțeles, din cele mai vechi timpuri, de diverși înțelepți, de exemplu fondatori de religii (Confucius, Buddha, brahmani, Zoroastru etc) care i-au învățat pe oameni, * Biblioteca "Runivers" A KOZLOV că binele personal trecător nu este deloc un adevărat bine și că cineva trebuie să caute binecuvântări eterne care să nu stârnească luptele și "nu sunt tulburate de suferință și moarte" Dar această învățătură a înțelepților

nu a avut nici un efect asupra oamenilor, pentru că a fost negata, denaturată și ascunsă lor de către farisei și cărturari, încercând să înlocuiască această învățătură cu interpretările lor false Prin farisei, autorul înseamnă oamenii care se consideră cei mai apropiați adepți și studenți ai înțelepților, iar prin cărturari, oameni care nu se recunosc ca elevi ai înțelepților și le neagă învățătura, considerând-o o superstiție grosolană Fariseii, ascunzând adevărata învățătură a înțelepților, o substituie pe a lor, iar cărturarii, fără nicio înlocuire, trec direct drept adevăr, "pentru știința adevărată" conceptul de viață, în care "întrebarea adevăratei bunătăți" și viața adevărată" este complet eliminată Conceptul de viață al scribilor este derivat de ei din viața exterioară a omului, pe care "majoritatea grosolană o identifică cu viața animală", dar scribii merg, ca să spunem așa, chiar mai departe decât mulțimea aspră și în "știința lor imaginară" " afirmă că viața constă doar "în lupta pentru existență personalitate, fel și specie" (cap I-IV) Când fariseii explică răul existent în lume din însăși natura lumii și condițiile originii sale și indică împlinirea ritualurilor prescrise de ei, ca singurul mijloc, conform învățăturii lor, de a dobândi binecuvântările viitoarei vieți de apoi, apoi oamenii, văzând că fariseii înșiși caută binecuvântări doar într-o "viață personală animală" temporară , nu mai crede în învățătura lor despre o viață de apoi diferită și apelează la cărturari pentru o soluție la întrebarea vieții adevărate Cărturarii, la rândul lor, le spun oamenilor despre originea corpurilor cerești, a soarelui, a pământului plante, animale, om, despre soarta lor viitoare pe pământ etc , etc , i e ei spun orice le place despre orice, dar nu despre acel "bine pentru care se străduiește o persoană": în esență, cărturarii îi sfătuiesc pe oameni să trăiască "cum trăiesc ei", încercând, ca toți ceilalți, "să trăiască" Biblioteca "Runivers" SCRISORI DESPRE CARTEA GR L n TOLSTOI pentru viață mai bine^ Astfel, oamenii uită treptat problema vieții adevărate care se ridică din când în când și trăiesc din obișnuință și inerție: suferă, geme, luptă pentru binecuvântările imaginare slabe și neînsemnate ale vieții lor obișnuite, blestemă această viață și încă mai trăiesc (cap V) Dar, totuși, vine un moment (așa este tocmai timpul nostru, potrivit autorului) când "conștiința rezonabilă depășește învățăturile false* și o persoană, trezindu-se din rutină și inerție, începe să simtă în sine o despărțire și contradicție dureroasă, uneori conducându-l la sinucidere Personalitatea lui sau conștiința sa animală, pe care o consideră proprie, "îi spune să trăiască* (adică să fie fericit) și, în același timp, "mintea lui, sau cealaltă minte a lui, îi spune să trăiască" (adică fericit) este imposibil* (Capitolul VI) Această contradicție, parcă, îi "oprește și sfâșie" viața, pentru că ceea ce și-a numit până acum viața, i e viața animală personală nu este deloc viața lui și nu poate conține în sine acel bine care, conform conștiinței raționale, ar trebui să fie scopul vieții Dar, totuși, contradicția dintre conștiința rațională trezită în om și ideea lui anterioară despre viață este imaginară, deoarece înainte de trezirea conștiinței raționale nu avea viață și, prin urmare, nu avea cunoștință despre ea Cunoașterea începe cu trezirea conștiinței raționale, în momentul acestei treziri, ia naștere o "înșelăciune a conștiinței", conform căreia se pare că, înainte de trezire, o persoană avea un fel de creatură despre viață, și anume conștiința animală, și ce a început acum rezonabil, intrând într-o contradicție cu primul Gr Tolstoi explică acest lucru prin exemplul iluziei conștiinței în vise În momentul trezirii, ni se pare că aveam o conștiință aparte, pe care o numim visare, dar în realitate "înainte de

trezire nu existau vise, toate au prins contur în momentul trezirii * *), ceea ce înseamnă că până în momentul trezirii acel moment *) Vezi despre asta articolul meu despre cartea lui Duprel: "Filosofia misticismului" Biblioteca "Runivers" A KOZLOV era și o conștiință adormită deosebită În momentul trezirii conștiinței raționale, viața unei persoane este dezvăluită atât în prezentul său, cât și în trecutul său, precum și viața altor personalități și, în final, se dezvăluie o contradicție imaginară între conștiința rațională despre viață și conștiința anterioară aparentă despre ea (capitolele VII-X) Dar ce este această minte, deschidere în acea conștiință, care gr Tolstoi numește rațional și se opune constant conștiinței animale sau personale? Rațiune sau logos, înțelepciune, cuvânt, ca Gr Tolstoi în termeni cunoscuți de mult timp nu poate fi definit, pentru că el însuși servește la definirea tuturor celorlalte Da, și ar fi inutil să o definim, pentru că o știm cu toții, și da, știm - suntem doar o singură minte Aceasta este singura fundație care unește toate ființele vii într-una singură; de aceea este obligatoriu pentru toți; iar întreaga lume exterioară este supusă legii rațiunii: viața noastră ar trebui să fie supusă aceleiași legi, dacă nu am fi influențați de o direcție falsă a cunoașterii, în care, în loc de legea adevărată a vieții noastre, noi studiază legile cărora sunt supuse existența și personalitatea noastră animală și cărora le este supusă substanța corpului nostru Această direcție falsă a cunoașterii se exprimă, potrivit autorului, în științele istoriei, politicii și cu atât mai mult în științele biologice natural Studiul singurei sfere în care putem găsi legea vieții noastre, și anume miezul interior al conștiinței noastre, plecăm fără atenție, considerând acest studiu ca fiind nesemnificativ și iluzoriu (Cap X-XI) În aceasta, ca și în alte cazuri similare, o persoană crede că obiectele pe care cu adevărat nu le cunoaște și pe care nu le poate cunoaște, ce sunt, de exemplu, animalele, plantele și lucrurile materiale, sunt destul de accesibile cunoștințelor sale și ceea ce poate doar a sti cum, de exemplu, pietruit in i No din "Trei luni filosofice" publicate de mine in iS ·A LA Biblioteca "Runivers" SCRISORI DESPRE CARTEA GR l n Tolstoi "despre viață" Ceea ce este "binele în general, binele și rațiunea lui" sunt obiecte complet de necunoscut Ni se pare că știm cel mai precis ceea ce este supus spațiului și timpului, și totuși o persoană își cunoaște de fapt doar "Eul", care nu are nicio poziție în spațiu și se află într-un moment nedefinit de timp care este infinit de ambele părți Când o persoană crede că este "o parte a lumii vizibile, manifestându-se în spațiu și timp", atunci primește doar "cunoștințe condiționate despre sine și despre alți oameni", o reprezentare exterioară, dar nu și cunoștințe și cum obiectele ulterioare sunt de la el, cu atât îi cunoaște mai puțin: alți oameni mai puțin decât el, animalele și plantele mai puțin decât oamenii și lumea materială mai puțin decât toate, sau cu alte cuvinte, cu atât aceste obiecte sunt mai asemănătoare cu noi, luptă spre bine, cu atât mai fiabile cunoștințele noastre despre ele Deci, "cunoașterea, oricare ar fi fost, pentru noi este transferul către alte obiecte a cunoașterii noastre că viața este o luptă pentru bine, realizată prin respectarea legii rațiunii " Prin urmare, toate obiectele cognoscibile ale lumii sunt împărțite în trei categorii, pe care omul le cunoaște în sine, se cunoaște pe sine însuși: i) ca o conștiință rațională care subordonează un animal,) ca un animal subordonat unei conștiințe raționale și h) ca o substanță subordonată unui animal, ci, dimpotrivă , putem cunoaște aceste legi ale lor în măsura în care sunt reflectările noastre Existența

organismului nostru și a substanței din care constă, "nu cunoaștem, ci doar vedem și observăm în afara noastră", existența noastră rațională nu o cunoaștem vezi, dar știm Să ne vedem conștiința rațională în același mod în care ne vedem personalitatea animală sau substanța din care constă corpul nostru, am putea doar atunci când aveam încă o viață mai înaltă decât cea umană Viața noastră adevărată, pe care noi înșine o creăm, este viața noastră rațională și Biblioteca "Runivers" A KOZLOV corpul și materia, "de a căror existență este indisolubil legată", trăiesc propria lor viață specială, care se referă la viața noastră ca instrumente și material pentru munca noastră Pe de altă parte, "oricât de mult își studiază o persoană animalul și materialul viata, care se desfasoara fara eforturile lui, ele vor ramane mereu o taina pentru el* (Cap XII-XIII) Viața într-un organism poate continua doar atunci când "substanța în combinația sa se supune legii organismului"; dacă această subordonare nu există, adică atunci când substanța se supune numai legilor mecanice, organismul moare sau nu s-a născut încă De asemenea, recunoaștem oamenii ca vii atunci când personalitatea lor animală se supune legii rațiunii: prin urmare, unei persoane aflate în delir, în nebunie, într-o criză de pasiune etc , "nu tratăm ca pe o persoană vie" și recunoaștem în el doar posibilitatea vieţii * Deşi viaţa umană se regăseşte în timp şi spaţiu, ea nu este determinată de condiţii temporale şi spaţiale, ci este supusă raţiunii"; viața însă, care nu este supusă rațiunii în realizarea unui bine mai mare, nu este viața umană, ci doar "existența singură" Când o persoană începe să trăiască o viață adevărată, începe să vadă natura iluzorie a existenței sale, care se termină cu moarte, este speriată de aceasta și din nou se subjugește și coboară în viața animală, dar apoi se ridică din nou și din nou este speriată și așa că continuă și mai departe până când în cele din urmă "crede* că adevărata lui viață nu are loc în spațiu și timp Până atunci, i se pare că conștiința rațională se manifestă doar temporar în existența sa animală și, odată cu aceasta, apar acele aparente "fluctuații, o oprire a vieții și o scindare a conștiinței" conștiința rațională, așa cum ar fi, apare accidental în Biblioteca "Runivers" SCRISORI DESPRE CARTEA GR l n gras pe viata* din personalitatea sa animală, adică în existența sa temporal-spațială Între timp, "viața inteligentă pur și simplu există", este atemporală și are loc în afara spațiului și timpului (capitolul XIV) Dacă viața este o luptă pentru bine, atunci, desigur, pentru om: neștiind acest lucru, oamenii învățați și neînvățați cred că binele lor stă în binele personalității lor animale Un animal, "neștiind că este o persoană* și neștiind că și alte animale se iubesc pe ele însele, face ceea ce trebuie, "când trăiește numai pentru el însuși și prin aceasta își servește inconștient felul*; dar omul știe că "și alte ființe se străduiesc spre bine", la fel ca și el Dacă totuși omului i se pare că, având această cunoaștere, el se străduiește totuși să-și satisfacă personalitatea animală, atunci aceasta este doar o "înșelăciune a conștiință" , potrivit căreia i se pare că el consideră această satisfacție ca pe un bine propriu, și mai ales această înșelăciune "este susținută * de influența învățăturilor false De aceea, este o greșeală atunci când renunțarea la binecuvântările persoana este considerată o ispravă: aceasta "nu este o ispravă, ci o condiție inevitabilă a vieții umane *; și cine ar renunța la această condiție ar renunța și la viața umană " Conștiința unei personalități nu este încă viață pentru o persoană, ci doar limita de la care începe viața sa; dar o persoană, pervertită de învățăturile false ale lumii, se teme la început să renunțe la ideea vizibilă care duce la moarte și să se predea conștiinței invizibile,

care singură dă viață* (cap XV)) Omul nu poate să nu înțeleagă că personalitatea sa animală, supusă timpului, este ceva "în continuu piere, luptă spre moarte* și, prin urmare, prima condiție pentru a-și atinge adevăratul bine, oricare ar fi el, trebuie să fie renunțarea la personalitatea animală * Nu vrea să renunțe de bunăvoie - va fi forțat să facă acest lucru de suferințe violente grele, insuportabile Așa cum pentru animal legile ființei sunt mijloacele pentru atingerea scopurilor personalității animale, la fel Biblioteca "Runivers" A KOZLOV ale omului, legile organismului servesc ca mijloc pentru realizarea binelui său uman: "personalitatea animală este pentru el un instrument cu care lucrează" (cap XVI) "Viața adevărată", ne învață gr Tolstoi, "nu se naște și nu moare, ca tot ceea ce se manifestă în spațiu și timp, dar există" (Capitolul XVII, p Ii) În ce constă ființa acestei "vieți adevărate"? Rațiunea îi spune omului că viața adevărată ar fi posibilă pentru el numai atunci când toate celelalte ființe nu s-ar lupta cu el și, în loc să se iubească, l-ar iubi doar pe el Dar dacă toți ceilalți raționează în același mod ca și el și cer de la fiecare același lucru pe care îl cere de la alții, atunci cerința generală poate fi îndeplinită numai dacă fiecare persoană și toți oamenii nu se iubesc pe ei înșiși și pe alții , adică dacă toată lumea refuză "să caute binele personal și să distrugă pe toți ceilalți pentru el" *; atunci activitatea nebunească a oamenilor încetează de la sine, ducând la o luptă pentru plăcerile personalității animale, la suferință, indisolubil legată de aceste plăceri și, în cele din urmă, la frica de moarte, adică pierderea acelorași binecuvântări ale personalității animale Dragostea pentru alții este condiția distrugerii acestor trei cauze a tuturor nenorocirilor vieții noastre (cap XVIII); ea și "servirea reciprocă a ființelor una față de cealaltă este legea vieții adevărate" * (p) Spre deosebire de conștiința nerezonabilă obișnuită, gr Tolstoi susține că legea, potrivit căreia fiecare ar trebui să-și vadă binele "în binele altora și în suferința pentru acest bine al altora" *, este nu numai de înțeles și posibil, ci și împlinită în realitate, căci toată lumea cunoaște astfel de lucruri o stare, "în care binele altor fiinţe devine binele lui (p) Omul vede nu numai prin rațiune că această lege este condiția unei vieți fericite pentru toți, ci întreaga istorie ne învață că lumea este mișcată de această lege și o demonstrează prin exemplele celor mai buni oameni care s-au abținut de la plăcerile obișnuite " Biblioteca "Runivers" SCRISORI DESPRE CARTEA GR L N TOLSTOI "despre viață* și și-au dat binele lor și chiar viața lor pentru binele altora și i-au învățat pe alții să facă la fel În cele din urmă, sentimentul sau inima noastră interioară vorbește despre faptul că iubirea este bună (Capitolul XIX) Acest sentiment este cel mai accesibil oamenilor simpli și needucați și, prin urmare, sunt cei mai puțin și mai puțin probabil să apere cerințele individului Dimpotrivă, aceste revendicări sunt dovedite și apărate, ca "un drept al omului inalienabil, de către oameni dezvoltati, răsfățați și leneși" ; pentru aceștia din urmă, binele nu este altceva decât "satisfacerea nevoilor" și, întrucât nevoile sunt inepuizabile și cresc la nesfârșit, de aceea, viața adevărată și binele adevărat sunt imposibile pentru ei (cap XX) Dar, totuși, neascultarea față de cerințele individului nu este deloc, conform învățăturilor gr Tolstoi, "renunțarea la personalitate" care este imposibilă deoarece existența unei personalități animale este o condiție necesară pentru existența rațională a omului Numai oamenii care doresc, cu orice preț, să provoace și să înece vocea conștiinței raționale, înlocuiesc conceptul de renunțare la personalitate sub conceptul de subordonare a

personalității animale față de rațiune: De fapt, nu personalitatea animală este cea care rezistă rațiunii , care, potrivit autorului, este incapabil să facă vreo cerință de la viață, dar mintea se opune adevăratei rațiuni, dar "îndreptată în mod fals nu către călăuzirea vieții, nu către iluminare ea, ci pe umflarea poftelor personalitatii* Descriind și analizând obiecțiile pe care le face această minte, care vorbește în prezent în numele "așa-zisei științe", împotriva vocii adevăratei rațiuni, contele Tolstoi crede că adevărul propagat de înțelepți cu mult timp în urmă despre imposibilitatea bunăstarea personală de-a lungul secolelor a pătruns din ce în ce mai mult și acum a pus deja stăpânire pe conștiința oricărei "persoane rezonabile" în așa măsură încât oamenii să nu se mai întoarcă la vechile erori Rămâne doar, după părerea lui, "să nu se mai întoarcă la vechile erori trageți cu îndrăzneală și claritate mai multe concluzii" din acest adevăr (Capitolul XXI) imposibilitatea binelui personal prinde conștiința unei persoane, apoi el imediat Biblioteca "Runivers" A KOZLOV vede că "adevărul bine" al vieții nu este "ceva" care trebuie căutat "undeva și primit" cândva*, ci că este întotdeauna cunoscut de toți oamenii într-un sentiment de iubire "care obligă fără nicio teamă de suferință iar moartea să-şi dea existenţa pentru alte fiinţe* (cap XXII) Dar, totuși, sentimentul iubirii, așa cum este de obicei înțeles de oameni, nu este deloc un bine real, ci, dimpotrivă, o nouă sursă de suferință și rău Dragostea, cunoscută oamenilor și considerată de ei bună, în toate Formele ei este ceva întâmplător și plin de viață împreună cu celelalte evenimente ale ei și, prin urmare, se dovedește a fi trecătoare și fragilă, pe de o parte, iar pe de altă parte, există este ceva fatal în ea , independent de voința unei persoane și tulburând cursul calm al vieții sale și interesele sale În plus, diverse forme și obiecte ale iubirii sunt incompatibile și se contrazic unele cu altele și, prin urmare, parcă, ne sfâșie pe noi și activitatea noastră cauzată de iubire în părți: fiecare obiect al iubirii, de exemplu, dragostea pentru familie, soție, copii, prieteni, patrie, umanitate, diverse lucruri, activități, ocupații etc etc , etc , trăgându-ne în direcția ei Mai mult, în activitatea noastră pentru obiectele noastre iubite nu există și nu poate exista nicio succesiune și ordine, deoarece cerințele pentru aceasta de la aceste obiecte iubite sunt "împletite" și apar în timp și spațiu atât de neașteptat și haotic pentru noi încât nu există nicio cale cum să-i mulțumești pe toți și să dai preferință unora față de alții printr-o alegere calmă și deliberată În același timp, se întâmplă că un sentiment slab de dragoste în prezent poate interfera cu dragostea puternică în viitor, ca de exemplu dând proprietățile noastre străinilor din compasiune, ne putem găsi în vremurile moderne în imposibilitate de a ne ajuta rudele sau prietenii cei mai apropiati În cele din urmă, sentimentul de iubire, așa cum este de obicei înțeles de oameni și se manifestă în ei, fără sfârșit Biblioteca "Runivers" SCRISORI DESPRE CARTEA GR L N TOLSTOI "despre viață* veșnicia sporește lupta și răul dintre ei, căci fiecare iubește numai pe cei aleși și iubește în felul său; și de aceea ciocnirile și luptele oamenilor, care apar pentru că fiecare își caută numai binele său, ajung la un grad și mai mare de tensiune din cauza unui alt motiv, că fiecare și toți, pe lângă faptul că luptă pentru ei înșiși, luptă și pentru obiectele preferate și fiecare pentru a lui De aici rezultă că ceea ce oamenii numesc iubire nu este deloc un "sentiment bun" dimpotrivă, îl face pe om "un animal rău și teribil" Cei care nu înțeleg viața adevărată nu înțeleg dragostea adevărată în același mod: ei numesc iubirea doar "preferința unor condiții ale existenței lor

personale față de altele" Dragostea adevărată este posibilă doar "cu renunțarea completă la binele personalității animale* Dar cum are loc renunțarea la personalitate? Ea, potrivit autorului, nu apare ca urmare a iubirii pentru cineva, ci "ca urmare a conștiinței inutilității, a existenței individului, a conștiinței imposibilității binelui său* "Dragostea nu este un impuls*, ci, dimpotrivă, o stare calmă de bunăvoință față de toți oamenii* Numai el este capabil de această stare care, "măcar pentru o vreme*, nu va dori nimic pentru sine; numai iubirea, care decurge din renunţarea la individ şi din bunăvoinţa faţă de toţi oamenii, este "satisfacerea deplină a naturii raţionale a omului" (cap XXIII-XXIV) "Iubire", insistă Contele Tolstoi, este un sacrificiu al sinelui*, un sacrificiu al "timpului propriu, al forței proprii, al trupului și, în sfârșit, al vieții*, pentru că iubirea este" însăși viața noastră* Iubirea, afirmă autorul, nu este "o derivație a minții, consecința unei anumite activități" și, prin urmare, oamenii o cunosc direct; o experimentează mai ales în copilărie, când, spune gr Tolstoi, cineva vrea să iubească pe toată lumea, se vrea "toată lumea să se simtă bine și bucuroasă" (Cap XXV) Dar în loc de iubire, singurul bine la îndemâna lor, oamenii urmăresc o creștere a plăcerilor și numai Biblioteca "Runivers" A KOZLOV din ce în ce mai încurcat în "cercul fals" care îi îndepărtează din ce în ce mai mult de viaţa adevărată Temându-se de suferință și de moarte, ei încearcă să mărească condițiile de desfătare, iar această creștere, la rândul ei, nu aduce în viață decât mai multă luptă, suferință și frică de moarte, care conduc din nou spre o creștere a plăcerii etc fără sfârșit (cap XXVI) În acest cerc fals, cea mai importantă concepție greșită a oamenilor, conform învățăturilor Contelui Tolstoi, constă în faptul că "moartea există* "Nu există moarte* așa cum nu există fantome, iar oamenii cărora le este frică de moarte se tem la fel de nerezonabil de ea, precum și altora le este frică nerezonabilă de fantome De frică de moarte, oamenilor le este frică să nu-și piardă viața, dar neștiind adevărata viață, care nu poate fi pierdută, le este frică să-și piardă viața iluzorie Vizibilă pentru toți, moartea este doar una dintre schimbările din "existența trupească", iar oamenii care sunt familiarizați cu multe dintre aceste schimbări și care nu se tem de ele nu știu deloc de ce le este frică în acea schimbare care se numește moarte Frica de moarte, susține autorul, este doar rezultatul unei viziuni "iraționale" (adică, mai precis, inconsecventă) asupra vieții Potrivit gr Tolstoi, există doar două viziuni "logice* (?) despre viață: "fals și adevărat*, dar, în consecvență, nici una, nici alta nu duc la frica de moarte O privire falsă vede viața în mișcarea materiei și în schimbările stărilor ei; dar în conștiința accesibilă nouă, prin experiența interioară, el vede un produs întâmplător și trecător al "jocului de forțe în materie" Potrivit acestui punct de vedere, conștiința este ceva ca o "scânteie care fulgeră asupra unei substanțe aflate într-o stare cunoscută a materiei* sau o "fantomă care apare și dispare fără nici un rest sau semnificație" Cu o astfel de viziune asupra vieții ca o fantomă, explică autorul, nu viața este naturală și rezonabilă, ci moartea și nu de moarte ar trebui de temut, ci mai degrabă de viață Potrivit unui alt punct de vedere, "viața este ceea ce sunt conștient în mine * în interior, dar cu această conștiință este decisiv "incompatibilă Biblioteca "Runivers" SCRISORI DESPRE CARTEA GR l n Tolstoi "despre viață" conceptul de timp și spațiu Potrivit acestui punct de vedere, "conștiința nu este iluzorie", ci, dimpotrivă, totul este temporal-spațial - deci, mișcarea materiei și schimbările din corp Aceasta înseamnă că moartea, ca una dintre

"schimbările din corp", "nu poate doar să oprească, ci și să perturbe viața adevărată și, prin urmare, din acest punct de vedere, frica de ea este lipsită de sens și imposibilă Sentimentul pe care oamenii îl numesc teama de moarte este, după contele Tolstoi, doar "conștiința trezită a contradicției interne a vieții , sau conștiința vieții", pe care o persoană ar trebui să o aibă și pe care nu o are în același timp * faptul că adesea oamenii se sinucid de frica morții" (cap XXVII) Când oamenii cred că odată cu moartea și descompunerea corpului "eu" lor va dispărea, care, după cum li se pare, trăiește până la moarte în trupurile lor și produce conștiința acestui corp, atunci aceasta este principala lor eroare, pentru că " timpul existenței noastre corpul nu determină deloc viața eului nostru Nu ne percepem deloc ca fiind născuți, apariți, trecând din copilărie în copilărie, începând să gândim, să simțim etc Dacă, totuși, ne amintim ceva sau auzim ce ni se spune despre această origine și tranziție , atunci nu există niciun motiv să tragem concluzia că acest "eu", pe care îl amintim și ne amintim, este unul π τo-la fel cu prezentul Dimpotrivă, când îmi amintesc sau aud de la alții despre "eu*" meu, atunci "este aproape la fel cu ceea ce îmi spun despre ceilalți* Corpul nostru este ceva ce curge și se schimbă în fiecare moment și, prin urmare, dacă îl recunoaștem ca unul și același, este doar pe baza unei conștiințe imateriale care rămâne constant și unită cu ea Dar, totuși, această conștiință direct familiară nouă, și împreună cu ea "Eul" nostru, este întreruptă în timp și dispare zilnic într-un vis Dar în afară de asta zilnic Biblioteca "Runivers" A KOZLOV pauză, "această conștiință încă se schimbă în același mod ca și corpul" "Așa cum nu avem același corp, tot așa nu avem aceeași conștiință " Avem doar o serie de conștiințe succesive, complet diferite, cum ar fi, de exemplu, conștiința unui copil, a unui tânăr, a unui tânăr etc , etc Dar, cineva se întreabă, ce anume, până la urmă, este ceea ce numim noi "Eul" nostru și ceea ce leagă această serie de conștiințe succesive și în urma cărora simțim una și aceeași, la fel cum conștiința leagă corpul nostru actual de ceva unul și același Acesta este "rădăcina și "eu" nostru de bază , nu care este compus din corpul nostru și seria de conștiințe care apar în el și este tocmai acel "eu" care iubește acest lucru, și nu iubește asta, "pe care îl numim caracterul nostru Caracterul nostru nu este deloc "format din anumite condiții de loc și timp", dar este adus în lume de noi din trecut, de necunoscut de noi, "din tărâmul extra-spațial și atemporal" Caracterul este "eu-ul nostru" real, în urma căruia fiecare dintre noi se raportează într-un mod special, propriu numai lui, într-o imagine cu lumea; iar "această relație specială cu lumea nu s-a stabilit în această viață și nu a început cu trupul și nu cu o serie de conștiințe succesive", și de aceea nu poate fi distrusă odată cu ele (cap XXVIII) Ne-a apărut odată cu nașterea lui o persoană și dispărând odată cu moartea sa, relația noastră specială cu lumea, conform căreia iubim un lucru și nu iubim pe celălalt, nu are loc ca urmare a vreunei influențe externe asupra noastră, ci este baza care precede toate fenomene ale vieții noastre Distrugerea conștiinței în timpul morții carnale ne poate distruge la fel de puțin eu", cât de puțin poate face cunoscutul nostru somn zilnic O persoană adoarme în fiecare zi calm, deloc frică că nu se va trezi, deși nu este nimic imposibil în asta Aceasta înseamnă că absența acestei frici nu se datorează experienței sau raționamentului, ci datorită faptului că "o persoană știe că adevăratul său "eu" trăiește în afara Biblioteca "Runivers" SCRISORI DESPRE CARTEA GR L I TOLSTOI "despre viață" de timp, și deci, încetarea conștiinței sale, care se manifestă pentru el

în timp, nu-i poate tulbura viața * (cap XXIX) Dacă viața este o relație certă cu lumea, atunci moartea nu este altceva decât o schimbare în această relație sau intrarea în alte relații noi, adică este o trecere de la un grad de iubire la unii și de antipatie la alții la un alt grad Prin urmare, este îngrozitor numai pentru cei care nu înțeleg această "lege a rațiunii" și rămân cu aceleași atitudini față de lume; dar de îndată ce o persoană înțelege că "în creșterea iubirii, care este în această singură mișcare constă viața adevărată", atunci pentru el moartea, ca trecere la un bine mai mare și o lumină mai înaltă, este ceva vesel (cap XXX) Dar "nu există moarte" și din alt punct de vedere O ființă care moare de moarte trupească și intră într-o nouă relație cu lumea nu-și rupe deloc, după cum se pare, comuniunea și legătura cu ființele acestei lumi temporal-spațiale Această legătură între mort și vii rămâne în amintirea lui Întrucât defunctul a acționat cu viața asupra celor vii, amintirea lui se păstrează în această măsură Cu cât a acţionat mai mult cu dragostea lui şi mintea sa asupra vecinilor, cu atât mai puternic este efectul său asupra lor, care se dezvăluie după moartea lui trupească prin rememorare, pentru că "amintirea este aceeași atmosferă invizibilă, imaterială, care i-a înconjurat viața și a acționat asupra celorlalți*; iar efectul acestei atmosfere este chiar mai puternic după moartea trupească decât înaintea ei Dar din moment ce mortul nu poate acționa, înseamnă că ceea ce defunctul a acționat asupra vecinilor săi nu a dispărut și nici nu a murit Dimpotrivă, adevărata viață a morților sau relația lor vie specială cu lumea, "eu" lor viu intră în alți oameni, devine relația lor cu lumea Cu cât "omul a împlinit legea vieții, cu atât a supus mai mult" - Biblioteca "Runivers" A KOZLOV personalitatea sa animală la rațiune și a manifestat puterea iubirii, cu atât mai mult continuă să trăiască în alți oameni, ceea ce este dovedit de exemplul tuturor marilor oameni istorici, a căror viață devine centrul vieții nenumăratelor generații ulterioare Acesta este fundamentul cel mai important pentru credința în nemurire, pe care acești binefăcători ai omenirii l-au predicat și pe care l-au învățat altora (cap XXXI) "Tot ceea ce există", conform învățăturilor contelui Tolstoi, "apare unei persoane: I) prin relația conștiinței sale raționale cu lumea,) prin raportarea conștiinței sale animale cu lumea și h) prin raportul dintre substanța corpului său și lumea " Prima relație este "cunoscută, dar nu vizibilă, celelalte două sunt necunoscute, dar vizibile " Fără să-și dea seama că prima relație este singura lui viață, o persoană o vede în alte două și se teme să nu o piardă atunci când aceste ultime relații sunt încălcat I se pare că relaţia sa constantă cu lumea constă în substanţa corpului său Această relaţie o consideră eternă, în timp ce relaţia animală "în rasă pare, deşi nu eternă, dar totuşi infinit de lungă Numai o relaţie raţională pare a fi întâmplător și instantaneu și, între timp, este cel mai prețios lucru pentru o persoană De teamă de a pierde și de dorința de a o salva, adică de conștiința sa actuală despre sine, sentimentele, gândurile sale - într-un cuvânt, atitudinea sa reală față de lumea - omul dezvăluie o neînțelegere Relația Sa cu lumea, în măsura în care este o relație de materie sau conștiință animală, nu poate fi pierdută, pentru că conștiința animală este păstrată pentru mult timp în rasă, iar substanța corpului nostru este asigurată în existență pentru toată veșnicia Aceasta înseamnă că, în esență, frica de pierdere se poate referi doar la ceea ce este cu adevărat o persoană, adică, la conștiința lui rațională Dar din moment ce această conștiință nu a apărut odată cu nașterea și este complet independentă de apariția omului ca animal, atunci, care Biblioteca

"Runivers" SCRISORI DESPRE CARTEA GR L N TOLSTOI în viață " este etern, nu poate depinde de moartea lui, ca un animal (cap XXXII) Ne aflăm cu o anumită atitudine față de lume și ni se pare că tocmai cu ei începe viața noastră dar observarea atentă a noastră și a celorlalți ne convinge că această relație, adică "dragostea fiecăruia dintre noi", nu începe cu nașterea noastră trupească, ci este adusă din trecutul nostru ascuns Această observație, împreună cu ceilalți, că întreaga noastră viață prezentă este o "creștere constantă și treptată a dragostei", ne convinge că și după această viață adevărata noastră existență, care constă într-o creștere a dragostei, va continua invariabil Dar aici, se pune întrebarea : De ce trăiesc cei care aparent sunt incapabili să împlinească această lege a vieții, de exemplu, niște "bătrâni osificați moral", și de ce cei care, aparent, ar putea - încă aici să îndeplinească lucrarea vieții, de exemplu tineri care tocmai au înflorit, oameni talentați și străluciți care tocmai și-au început activitățile, copii care tocmai s-au născut etc ? Pe acest gr Tolstoi răspunde că astfel de considerații ale noastre nu au temeiuri solide și că nu putem ști despre o singură persoană, decât noi înșine, dacă adevărata mișcare a vieții și a ființelor a avut loc în el, dacă există obstacole în calea finalizării ei ulterioare etc n În opinia sa, "o persoană moare numai atunci când este necesar pentru binele său și numai pentru că" adevăratul său bine în această viață nu mai poate crește "Cel mai important lucru pentru noi este cunoașterea rezonabilă că binele vieții crește și va crește, deși în condiții diferite de existență (capitolul XXXIII) Dar pe lângă această întrebare, mai sunt și alții care ne convin că părerea noastră obișnuită despre viață, ca despre ceva care începe cu nașterea și se termină cu moartea, este falsă Cea mai importantă dintre aceste întrebări poate fi exprimată astfel: de ce și de ce există suferințe nenumărate, teribile, fără scop și niciodată inevitabile, care Biblioteca "Runivers" A KOZLOV oamenii sunt expuși la ochi accidental, fără nicio vină din partea lor și în ciuda tuturor măsurilor de precauție pe care le iau pentru a se proteja de ele? Dacă oamenii ar înțelege viața așa cum li se pare că o înțeleg, atunci și-ar lua propria viață în fiecare minut din simpla teamă de o suferință inevitabilă Cum să explic faptul că oamenii, în ciuda cunoașterii condițiilor teribile de viață, "plâng, se plâng de suferință și continuă să trăiască?" Acest lucru, desigur, nu se întâmplă deloc din faptul că există mai multe plăceri în viață decât suferința, ci doar din faptul că acel oameni "știu în adâncul că suferința este necesară pentru binele propriei vieți" Doar pentru o viziune falsă asupra vieții suferința pare a fi ceva lipsit de sens și scandalos, ceea ce nu ar trebui să fie Dimpotrivă, pentru o conștiință rațională, suferința este ceva ce trebuie să fie, pentru că viața este susținută de ei, și este îmbunătățită de ei - Animal, conform gr Tolstoi, din punctul său de vedere, acționează destul de normal: fără să se întrebe de ce suferință sau de ce plăcere, el trăiește, acceptându-i pe amândouă ca pe ceva firesc, și îndreptându-și toată activitatea spre eliminarea cauzei care în prezent încalcă legea viața sa animală Activitatea unui om trebuie să-și îmbrățișeze trecutul și viitorul și trebuie să fie îndreptată spre eliminarea cauzei suferinței, care se află în trecut, și a consecințelor acestei cauze, care se extind în viitor El trebuie să înțeleagă că suferințele sale sunt rezultatul păcatelor și amăgirilor sale trecute și, în loc să cadă "în disperare și amărâre" din aparenta lipsă de sens a acestor suferințe, trebuie să-și îndrepte activitatea spre eliberarea pe sine și pe alții de adevărata lor cauză aici poate apărea din nou întrebarea

"derutarea oamenilor care recunosc o singură viață personală și, prin urmare, nu văd în manifestările exterioare ale vieții legătura dintre suferință și amăgirile", și anume: cum este posibil ca "cunoștințele mele" Biblioteca "Runivers" SCRISORI DESPRE CARTEA GR l N TOLSTOI "despre viață" de adevăruri cu un minut înainte de moartea mea ar putea reduce erorile și suferința oamenilor? Pe acest gr Tolstoi răspunde că "nu cunoaştem şi nu putem cunoaşte legătura dintre cauză şi efect în lumea exterioară, deşi ni se pare că o cunoaştem Dimpotrivă, știința neîndoielnică că, cu cât m-am eliberat mai mult de iluzii și cu cât mă apropiam mai mult de adevăr, cu atât suferința mea și a celorlalți oameni era mai mică "- această cunoaștere îmi dă încredere că ultima suferință pe moarte mă aduce mai aproape de mine bine mai mare (Ch XXXIV) Dar chiar dacă suntem de acord că suferința duce la bine, rămâne încă neclar de ce - durerea este necesară, de exemplu, cel puțin fizică Pe acest gr Tolstoi răspunde din nou că durerea este necesară pentru binele nostru: ne educă și "ne protejează de nenumărate primejdii și de moarte, și mai ales când suntem încă nerezonați, ca un animal, ca, de exemplu, un copil; mai mult decat atat, durerea in aceste cazuri este nesemnificativa, trecatoare si curand uitata Durerea devine chinuitoare numai atunci când conștiința noastră rațională se trezește și, cu cât mai dureroase, cu atât suntem mai neascultători față de vocea ei; dar chiar și în acest caz, durerea servește ca mijloc de subordonare a personalității animalelor conștiinței raționale și, odată cu aceasta, împreună cu reducerea suferinței Orice suferință, conform gr Tolstoi, nu este altceva decât conștiința contradicției dintre certitudinea că viața ar trebui să ne servească spre bine, că propriile noastre iluzii și păcate interferează cu realizarea acestui bine, forțându-ne să slujim personalitatea animală și distragându-ne atenția de la iubire (cap XXXV) Viața umană, - spune gr Tolstoi, în concluzia specială a cărții sale, se străduiește spre bine, iar ceea ce se străduiește îi este dat Răul sub formă de moarte și suferință este vizibil pentru o persoană numai atunci când acceptă legea existenței sale animale carnale ca lege a vieții sale Abia când el, om fiind, coboară la gradul de animal, abia atunci vede moartea și Biblioteca "Runivers" A KOZLOV suferinţă Moartea și suferința, ca o sperietură, îl amenință din toate părțile și îl împing pe singurul drum deschis al vieții umane, supusă propriei legi a rațiunii și exprimată în dragoste Moartea și suferința sunt doar încălcări ale legii vieții de către om Pentru o persoană care trăiește conform propriei legi, nu există nici moarte și nici suferință ' II Scrisori Prima literă De la domnul NN la autor Vă trimit, special pentru voi, cartea franceză a gr Tolstoi: "Despre viață" *) Se spune că această lucrare, din care am avut extrase tipărite la Nedelya, a stârnit un interes foarte aprins și recenzii elogioase în străinătate Trimitându-ți-l, sper că în sfârșit vei părăsi atitudinea ta nedreaptă față de gr Tolstoi și refuză opinia exprimată de tine în eseul tău: "Religia gr L N Tolstoi" că învățătura lui nu are un caracter filozofic Dar, în opinia mea, dacă eseul: "Despre viață" nu este o învățătură filosofică, atunci nici nu știu ce ar trebui să merite acest nume Apoi întorc către tine umila mea cerere, pe care, poate, de dragul vechii noastre prietenii, nu o vei refuza: aceasta este să-mi scrii în detaliu despre impresia pe care ți-o va face cartea trimisă A doua scrisoare De la autor la domnul NN Mulțumesc foarte mult pentru cartea pe care mi-ai trimis-o Având puțin contact cu lumea exterioară și ocupat cu propria mea muncă, s-ar putea să nu fi știut de mult despre apariția acestei lucrări interesante în străinătate nici nu văd *) Conte Léon Tolstoi De la vie Seule traduction, revue, corrigée et annotée par l'auteur Paris

C Marpon et E Flammarion, editori Biblioteca "Runivers" SCRISORI DESPRE CARTEA GR L N TOLSTOI "despre viață" a dat fragmente din ea, plasate în "Săptămâna", și abia acum mă voi uita prin ele pentru a înțelege mai clar termenii folosiți de Conte Tolstoi, care s-a gândit și a scris inițial opera sa în rusă, apoi a publicat-o în franceză Acum trebuie să vă subliniez inexactitatea pe care ați făcut-o în scrisoarea pe care mi-ați adresat-o În lucrarea pe care ați menționat-o, nu am negat deloc caracterul filozofic din învățăturile contelui Tolstoi și recunoaște de bunăvoie acest personaj nu numai în spatele acesteia și a celorlalte lucrări ale lui din ultimii ani, ci chiar și în spatele romanelor sale Expresia: "caracter filosofic" , în amploarea ei, poate fi pusă pe seama unei multitudini de scrieri eterogene, care însă nu pot fi numite doctrine filozofice în sensul exact și strict al cuvântului De îndată ce într-o operă, indiferent de ce fel și tip de literatură aparține, există elemente pentru înțelegerea și evaluarea cărora, într-o măsură mai mare sau mai mică, este necesară cunoașterea științelor filozofice, atunci se poate recunoaște o caracter filozofic din spatele lui Dar de la aceasta la doctrina filosofică sistematică, care a fost discutată în eseul meu despre religia gr Tolstoi, da, este foarte departe Vă reamintesc că la finalul acestei lucrări a mea (p IL și urm) *), însumând cercetările mele, le-am formulat în mai multe puncte Primul punct a fost că "sistemul", care gr Tolstoi își numește religia, nu este o religie, "pentru că, după părerea mea, nu se încadrează în acest concept Din câte îmi amintesc, nu ai contestat niciodată această concluzie și ai fost de acord cu ea Al doilea punct a fost că "că doctrina gr Tolstoi nu are semne de sistematic *) Această lucrare a fost publicată de două ori Odată în "Trei luni filozofice" publicate de mine în , altă dată retipărită la Sankt Petersburg de librarul N D Tyapkin în , voi cita eseul meu despre această ediție A K Biblioteca "Runivers" A KOZLOV Doctrina filozofică, care însă nu o împiedică să conţină elemente fragmentare şi deloc legate între ele, formate sub influenţa diverselor doctrine filosofice / (p , 'PD) În general, după cum probabil vă amintiți, am subliniat în eseul meu acele învățături filozofice, sub influența cărora multe puncte de vedere ale gr Tolstoi, exprimat de el în eseul: "Ma religie Acum, după ce v-am corectat inexactitatea, mă angajez să vă îndeplinesc cererea, să citesc cu atenție cartea trimisă și să îmi exprim în detaliu părerea despre aceasta Scrii asta în presa străină despre cartea Contelui Tolstoi și-a exprimat simpatie și chiar "recenzii elogioase" Deși nu am întâlnit astfel de comentarii, mi se par foarte naturale Ținând cont în general de puterea mentală și artistică a c Tolstoi și acele recenzii ale cărții sale din presa europeană despre care vorbiți *, o voi începe să o citesc cu speranța că, poate, în persoana contelui Tolstoi, gândirea rusă își va aduce și ea propria contribuție la vistieria științei filozofice europene și se va declara a fi cu adevărat originală, viziunea asupra lumii rusă, tocmai acel "cuvânt nou", despre care s-au spus atât de multe și despre care unii reprezentanți ai presei noastre promis cu atâta timp în urmă Dar, totuși, îmi voi numi adevărata speranță împlinită doar dacă voi vedea în cartea "Despre viață" măcar o parte dintr-un sistem filozofic în sensul exact al cuvântului indiferent cât de împrăștiate ar fi gândurile în el și oricât de originală expresia lor a fost, totuși, un eseu nu poate fi socotit cu filozofia ca știință, dacă nu conține semne de apartenență la un sistem științific, care are ca scop cunoașterea lumii în ansamblu De aceea, predica religioasă, morala şi tratat instructiv, jurnalistic Biblioteca "Runivers" SCRISORI DESPRE CARTEA GR L BL TOLSTOI "despre viață

Expunerea idealurilor sociale etc , oricât de bune și desăvârșite ar fi acestea, ca atare, tot nu constituie o doctrină filosofică, deși ele pot fi întipărite într-un grad înalt cu un caracter filozofic A treia scrisoare De la domnul NN la autor Pentru a evita neînțelegerile, aș dori să-mi precizați mai precis ce cerințe veți prezenta cărții de gr Tolstoi, astfel încât să vă satisfacă conceptul de "doctrină filozofică sistematică" Vă mărturisesc că mă tem că sub aceste cuvinte se ascunde vreun formalism exterior (de exemplu, definiții, împărțiri, referințe, citate etc), sau, nu de furie, să vă spună, după părerea mea, doar scolastica, poate -sa fie necesara pentru lucrarile stiintifice si filozofia patentata scolara, dar complet redundanta pentru gr Tolstoi și activitatea sa vitală și socială Sarcina sa nu este "să cunoaștem lumea în ansamblu" - lăsați-vă, filozofi patentați, să o faceți - ci să rezolve întrebarea: cum putem trăi în viața noastră reală de zi cu zi și să trăim fericiți, dar în același timp și rezonabil, adică fericit ca om? A patra scrisoare De la autor la domnul NN Din ultima ta scrisoare, văd că deja sunteți suspicios față de doar presupusa mea critică la adresa cărții Despre viață * și, parcă, anticipați acuzația împotriva mea de cereri ilegale din partea autorului ei Nu am nimic împotriva dorinței tale de a-ți apăra iubitul scriitor de posibile atacuri din partea mea, dar te avertizez să nu cazi în Biblioteca "Runivers" A KOZLOV din cauza suspiciunii tale de nedreptate față de mine În orice caz, cred că "doctrină filosofică sistematică" și ceea ce vrei să spui prin cuvintele: "Formalism, scolastică" sunt două lucruri complet diferite, deși nu voi intra într-o ceartă cu tine despre acești termeni ai tăi, pentru că el este căci "Să ne ducem prea departe Am să vă expun câteva cerinţe minime care se pot face oricărei doctrine filosofice, şi fără satisfacerea cărora va pierde dreptul de a fi considerat un sistem ştiinţific, dar va juca doar rolul de gânduri sau vederi fragmentare (aperçus) cu caracter filozofic mai mult sau mai puțin talentat, mai mult sau mai puțin stârnind interes și atenție Acest minim, referindu-se în principal nu la latura externă, ci la cea interioară, sau la construcția logică a doctrinei filozofice , reprezintă trei părți necesare și indisolubil legate ale oricărui lac al lumii filosofice:) Teoria cunoașterii, în care filosoful indică dacă ceva este cunoscut, iar dacă ceva este cunoscut, atunci ce este cunoașterea și cum se realizează Deoarece cunoașterea poate fi adevărată și falsă, corectă și greșită, atunci orice doctrină filozofică trebuie să-și stabilească propriile criterii și metode pentru cunoașterea adevărată și, în același timp, să respingă metodele care sunt opuse corecte și eronate, rezultând în eroare în loc de adevăr De aici rezultă pentru orice sistem filosofic cerința, pe baza criteriilor de adevăr stabilite de acesta, de a respinge alte sisteme care i se opun ca fiind false) După ce au stabilit metoda și criteriile cunoașterii adevărate, fiecare doctrină filozofică are în vedere obiectele cele mai cunoscute, și anume: natura lor, legătura lor între ele și natura acestei conexiuni, unitatea lor și metoda de implementare a acesteia, procesul și legi generale la care sunt supuşi cu toţii, iar în final formulează acest pro Biblioteca "Runivers" SCRISORI DESPRE CARTEA GR L N TOLSTOI "despre viață procese și legi etc Aceasta constituie a doua latură a sistemului filozofic, care se numește metafizică și care este de obicei indisolubil legată de prima) În fiecare doctrină filosofică există și o doctrină despre relația cunoscătorului cu ceea ce știe, precum și o doctrină despre locul cunoscătorului în lumea cunoscută, despre activitatea sa în ea și, în sfârșit, despre scopurile pe care le are poate sau trebuie să

îndeplinească în activitatea sa Această latură se numește etică Cu cât toate aceste trei părți sunt prelucrate mai amănunțit, mai profund și mai clar de doctrina filozofică, cu atât corespund mai mult ideii și satisfac sensul adevărului, cu atât mai perfect este sistemul, cu atât mai valoroasă și mai înaltă este opera unuia sau mai multor filozofi care a participat la implementarea acestuia În vremea noastră, aproape nimeni nu va susține - deși, desigur, se poate argumenta despre orice - că în istoria gândirii umane, învățăturile filozofice ale diferitelor tendințe sunt exprimate cu tot mai multă completitudine, distincție și cu o conștientizare mai clară a cerinţele ideale care decurg din conceptul de sistem ştiinţific în general Dar, pe de altă parte, aproape nimeni nu va contesta faptul că sistemele filozofiei sunt mai departe de acest ideal decât sistemele oricărei alte științe Este de la sine înțeles că cerințele minime pe care le-am subliniat acum se aplică unei opere filosofice nu numai atunci când are ca conținut un întreg sistem, ci chiar și atunci când se referă la un singur punct anume al sistemului Într-un fel sau altul, într-un fel sau altul, dar un astfel de eseu ar trebui să declare sau să desemneze cărui sistem și căreia direcție aparține Deci, în cazul nostru, dacă întrebarea vieții, care este conținutul cărții, gr Tolstoi, este considerat din punct de vedere filozofic, atunci această considerație ar trebui să dezvăluie în mod clar natura acelei viziuni asupra lumii, la care doctrina vieții, condusă de gr Tolstoi în cartea sa Biblioteca "Runivers" A KOZLOV Scrisoarea cinci De la domnul NN la autor Aștept cu nerăbdare critica dumneavoastră la adresa cărții gr Tolstoi și o declarație a cerințelor pe care i le prezentați; dar nu pot decât să vă spun că ultima ta scrisoare nu m-a convins departe de a mă convinge că îi era imposibil să-și rezolve întrebarea pe care și-o pusese despre viață fără legătură cu întreaga sa concepție filozofică Nu vreau deloc să spun prin aceasta că nu are o asemenea viziune asupra lumii, dar cred că nu avem deloc nevoie de el pentru a ne convinge dacă întrebarea "Despre viață Mi se pare că intenția ta de a discuta problema particulară a vieții este cu siguranță în legătură cu problema generală a lumii, esența ei, legile etc ar fi la fel de nedrept în raport cu gr Tolstoi, cât de nedrept ar fi în raport cu nenumăratele lucrări ale fiziologilor și biologilor care tratează viața fără să declare în vreun fel concepțiile lor filozofice În general, esența vieții și sarcinile ei, în opinia mea, nu se pot schimba dacă ne urmăm o ipoteză metafizică sau alta, sau să aruncăm toată metafizica peste bord atunci când rezolvăm aceste probleme Metafizica se complace cu o persoană din zece sau o sută de mii, dar toți oamenii trăiesc, iar afacerea vieții se află pe inima fiecăruia Scrisoarea șase De la autor la domnul N N- Din ultima ta scrisoare, văd că tu, deja înainte de formularea cerințelor mele pentru carte, gr Tolstoi, se pare, au decis dinainte să le respingă: cel puțin, nu oferiți niciun motiv pentru care părerea mea este neconvingătoare pentru dvs că, dacă lucrarea "Despre viață și filozofie" este, atunci ar trebui considerată ca parte a unui doctrină filozofică sistematică Este destul de corect că atunci când luăm în considerare orice eseu fiziologic sau biologic, nu se poate cere un preț Biblioteca "Runivers" SCRISORI DESPRE CARTEA GR L I TOLSTOI "despre viață lago al viziunii filozofice asupra lumii a autorului său Dar acest adevăr nu are importanță în cazul nostru Orice doctrină fiziologică sau biologică este o doctrină condițională, a vieții și, prin urmare, toate conceptele puse de ea din punct de vedere științific natural (adică din acela că tot ceea ce este cunoscut, și deci viața, se reduce la mișcarea și deplasarea materiei) în spațiu), sunt

condiționate și supuse transformării complete, de îndată ce viața este considerată dintr-un punct de vedere necondiționat, adică filozofic Totuși, în acest moment pot aduce împotriva ta autoritatea Contelui Tolstoi Ratuyya în cartea sa (vezi capitolul VI și mai ales nota de la pp -) împotriva acelei doctrine care înțelege prin viață "mișcarea materiei", c Tolstoi, la fel ca mine, consideră biologia o știință convențională și o simpatizează pe bună dreptate atâta timp cât rămâne o "știință modestă și cunoștintă" sau, ca să folosesc termenii mei, atâta timp cât rămâne în mod conștient de punctul său de vedere convențional Dar cât de curând conceptele și concluziile biologiei și ale altor științe ale naturii sunt acceptate fie de oamenii de știință înșiși, fie, mai des, de filozofii pseudoștiințifici, dintre care sunt destul de mulți printre noi, ca absolute, și cât de curând pe acești concepte, fără a le transforma, se construiesc viziuni filozofice asupra lumii, apoi nu iese nimic decât acea verbiaj enervantă, care este frumos conturată și marcată de gr Tolstoi sub numele de "volyapyuk științific" (vezi introducerea) La ceea ce tocmai s-a spus, mai trebuie să adaug un protest împotriva părerii dumneavoastră că metafizica este doar proprietatea câtorva indivizi printre oameni și văd în ea o confuzie de concepte Metafizica conștientă, exprimată în învățăturile cunoscute din istorie și filozofie, și având întotdeauna o formă științifică mai mult sau mai puțin sistematică, desigur, a fost și este proprietatea doar a câtorva persoane din stratul educat al societății Dar pe lângă ea mereu Biblioteca "Runivers" treizeci A KOZLOV a existat o metafizică inconștientă, care este proprietatea întregii mase de oameni, fie ca ingredient al conștiinței religioase, fie în acea Forma naivă în care este, poate, proprietatea animalelor și mai înalte și care poate fi numită naivă realismul, în vremea noastră trecând foarte des direct în metafizica materialismului, de îndată ce o persoană face cunoștință cu știința naturii De aici rezultă că metafizica nu este "indulgență", așa cum spui tu, ci satisfacerea necesară a nevoii mentale necondiționate a omului Deci, având în vedere cele de mai sus, trec la analiza cărții "Despre viață" din punctul de vedere al presupunerii că aceasta face parte dintr-un sistem filosofic Deoarece, din păcate, cunoștințele filozofice sunt împărțite în mai multe direcții și sisteme diferite, este destul de firesc să ne întrebăm în ce direcție aparține acel sistem, din care face parte eseul "Despre viață" În prezent, nici nu-mi pot imagina o lucrare care să merite titlul de Filosofică și în care într-un fel sau altul, într-unul din multele feluri folosite pentru asta, să nu fie indicat cărei direcții aparține sau căreia scoala filosofica apartine autorului ei În altele, autorul în mod direct și chiar cu accent deosebit declară că este un idealist sau un realist, un spiritualist sau un materialist, un teist, un panteist sau un ateu, un senzualist sau un raționalist, un substanțialist sau un pozitivist (fenomenist) , un monist sau un pluralist, desemnând, în acest caz, pentru a evita neînțelegerile, în ce sens folosește toți termenii de mai sus Alții, ținând cont de faptul că acești termeni generali sunt folosiți într-un sens vacilant și neconfirmat, desemnează direcția lor mai precis, arătând spre oricare dintre filosofii celebri: Platon, Aristotel, Spinoza, Locke, Hume, Leibniz, Kant, Fichte, Schelling, Hegel, Schopenhauer, Biblioteca "Runivers" SCRISORI DESPRE CARTEA GR LN TOLSTOI η DESPRE VIAȚĂ Hartmann etc , la viziunea asupra lumii căreia se alătură cu cutare sau cutare diferență, cu cutare sau cutare modificare Încă alții, temându-se sau evitând dintr-un motiv oarecare o afirmație atât de certă despre direcția lor, o desemnează prin definirea conceptului de adevăr și a

criteriului său sau, altfel, indică principalele surse ale cunoașterii filozofice, de exemplu fie că o văd în experiența exterioară sau internă, în senzațiile senzoriale, sau în rațiune sau gândire etc O astfel de afirmație, într-un fel sau altul, despre direcția cuiva sau apartenența la unul sau alt sistem filosofic este importantă atât pentru filosof el însuși și pentru cititorii săi, pentru că le facilitează posibilitatea unei înțelegeri mai clare a ideilor și convingerilor sale filozofice și apoi posibilitatea comunicării intelectuale și chiar morale în general În ceea ce privește gr Tolstoi, atunci în toată cartea sa nu se întâlnește niciodată niciunul dintre termenii de mai sus în care apartenența sa la una sau alta direcție filosofică să poată fi exprimată pozitiv sau negativ Dar pentru asta a menționat mai multe nume, prin care, se pare, autorul a vrut să-și desemneze locul în sfera viziunilor filozofice asupra lumii; aceste nume sunt: Confucius, Laoze, Buddha, Brahmani, Zoroastru, etc După cum știți, nu numai că nu am nimic împotriva originalității, dar în general sunt chiar înclinat a priori să simpatizez cu un act sau un cuvânt, de îndată ce acestea depășește cadrul obișnuit al rutinei și convențiilor; dar, vă mărturisesc, declarația dlui Tolstoi despre marșul său pe urmele înțelepților mai sus numiți mă cufundă în uimire și îndoială În primul rând, toți oamenii numiți, în măsura în care se poate admite fiabilitatea lor istorică, nu sunt filozofi în sens strict și precis, ci reprezentanți sau fondatori de religii; aceasta este semnificația lor istorică Desigur, în sensul cel mai larg al cuvântului, ei pot fi numiți și Filozofi și, prin urmare, trebuie Biblioteca "Runivers" A KOZLOV dem recunosc c Tolstoi ca adept, continuator și interpret al filozofiei lor Dar, luând acest punct de vedere, nu ne vom mișca deloc în rezolvarea chestiunii direcției gr Tolstoi Nu vorbesc despre faptul că noi, strict vorbind, nu cunoaștem învățăturile înțelepților numiți de el, pentru că nu doar învățătura personală, ci chiar și existența multora dintre ei nu are deplină fiabilitate și este supusă a avea dubii Eu însumi nu mă gândesc deloc să neg existența istorică a lui Buddha, dar există savanți cunoscuți, ca, de exemplu, Senar și Kern, care interpretează cu multă inteligență toate tradițiile despre Buddha ca pe un mit solar În același mod, nu știm nimic sigur despre acei brahmani și înțelepți care sunt considerați fondatorii brahmanismului, ca doctrină religioasă și filozofică, cum ar fi, de exemplu, Viasa, Kapila, Go-tama sau Yajnavalkiya, despre care Upanishadele ne spun multe etc , sau despre Zoroastru, a cărui existență istorică este foarte îndoielnică Confucius este, fără îndoială, o figură istorică, dar știm despre învățăturile sale din tradiția discipolilor săi Deci, deci, se poate vorbi doar despre filosofia confucianismului, taoismului, budismului, brahmanismului etc ; dar aici din nou avem de-a face nu cu ceva omogen, ci cu diferitele școli și secte în care sunt împărțite aceste curente generale ale gândirii filozofice asiatice Așadar, închei, este dificil să ne formăm vreo concepție definită și precisă asupra concepțiilor filozofice ale unei persoane care spune că aparține budismului în general sau că urmează învățăturile brahmanilor În fine, nu pot să nu văd ceva extrem de artificial și prefăcut în faptul că Contele Tolstoi, un om cu un grad înalt de educație europeană, pentru a-și explica concepția filozofică, nu numește pe niciunul dintre filozofii europeni, ci pe Buddha, Confucius sau Zoroastru Dar, se pare, dl Tolstoi nu prețuiește filozofia europeană și, poate, toată cea europeană Biblioteca "Runivers" SCRISORI DESPRE CARTEA GR LN TOLSTOI "despre viață" Îi înțelege pe filosofi prin porecla "cărturari" ; cel puțin în al treilea capitol al cărții sale,

el a exprimat o atitudine incontestabil disprețuitoare față de unii reprezentanți ai filosofiei europene și anume: acolo "filozofia lui Aristotel, Bacon și Comte" este numită "neînsemnată" Înțeleg că nu se poate împărtăși părerile lui Comte, Bacon și Aristotel, că le poți reproșa erorile și greșelile, dar să-i tratezi așa, mai ales pe Aristotel, unul dintre marii reprezentanți ai gândirii umane, este, mărturisesc, prea puternic și stă deasupra înțelegerii mele! Deci, în lipsa unor indicații directe satisfăcătoare, c Tolstoi despre direcția filozofiei sale, îmi rămâne să mă întorc la întregul conținut al cărții sale și să caut în ea orice părți sau elemente care ar reprezenta, ca să spunem așa, teoria cunoașterii și alte aspecte ale sistemului său filozofic Întrucât întreaga carte este plină de discursuri despre rațiune, adevăr, conștiință rațională și contrariile lor, i e constiinta animala, eroare, eroare, atunci a priori trebuie sa te astepti ca undeva si sub o anumita forma sa aiba definitii, din punctul sau de vedere, ale tuturor acestor concepte Și într-adevăr, sunt multe locuri în care, aparent, sunt date astfel de definiții, dar voi trece la o analiză a conținutului acestor locuri deja în scrisoarea următoare A Kozlov (Va urma) Biblioteca "Runivers" Fundamentele teoretice ale unei vieți morale conștiente *) AlFred Foullier, în eseul său "L'avenir de la métaphysique*" spune: "când discutăm orice problemă de morală, este o chestiune de natura interioară a voinței și esența bunătății, a relației noastre cu vecinii noștri și cu univers De fiecare dată când orice alternativă apare în fața conștiinței noastre și este rezolvată într-o acțiune separată, această acțiune întruchipează credința noastră despre legătura noastră cu vecinii noștri și cu întreaga lume * Cu alte cuvinte, nu putem considera ceva necondiționat datorat nouă înșine dacă nu vedem niciun motiv pentru asta; și astfel de temeiuri nu sunt în măsură să acorde considerații speciale cu privire la corespondența fenomenelor individuale cu dorințele noastre, deoarece orice reguli obținute în acest fel vor fi inevitabil relative; ideea îndatoririlor necondiționate poate fi justificată doar dintr-o idee completă a întregului sens al vieții noastre Între timp, dacă renunțăm la ideea celei mai înalte îndatoriri morale, din partea noastră *) Acest articol este o combinație a trei prelegeri finale de la cursul public "Învățături tipice în istoria moralei" Biblioteca "Runivers" FUNDAMENTE TEORETICE ALE VIEȚII MORALE nu va mai rămâne nimic din conceptul de bine în sensul său obișnuit Atunci va trebui fie să lăsăm viața morală în seama jocului întâmplător al pasiunilor în contradicțiile lor nemărginite, dând involuntar fiecărui impuls o evaluare egoistă, în funcție de beneficiul și plăcerea lor pentru noi, fie să așteptăm acel timp fericit la care visează Herbert Spencer , când răul din oameni va dispărea fără urmă, când sunt sfinți din naștere, când încep să facă binele, nu pentru că-i vad prețul ideal, ci din cauza aceleiași inevitabilități fizice cu care respiră Când va veni acest timp și va veni vreodată? Ce trebuie, deci, asumat în sine și în lume, pentru ca datoria noastră morală să nu fie un cuvânt iluzoriu și gol? Și cum ne putem justifica teoretic presupunerile în acest domeniu (pentru că ceea ce este nejustificat pentru minte nu poate fi o sursă de convingeri serioase, iar conceptul de îndatoriri morale trebuie în primul rând să fie serios)? Deja în primul meu articol, am evidențiat poziția dificilă a eticii moderne în acest sens: în acele credințe filozofice care sunt cel mai răspândite acum, tot ceea ce trebuie să fie recunoscut urgent pentru a fundamenta cu adevărat sarcinile morale ale vieții este negat fără milă Aceste credințe au fost create și întărite de-a lungul secolelor, au apărut nu din capriciul răutăcios al nimănui, ci

necesitatea logică a creşterii interioare a opiniilor, poate unilaterale, dar care în orice caz conțin o parte foarte importantă de adevăr, s-a reflectat în lor formare Combaterea lor nu este uşoară Să sperăm să risipeşti acele credințe, pentru cei care le au, într-un articol scurt de jurnal ar fi cel puțin ciudat Scopul meu este mai puțin pretențios: voi încerca, în primul rând, să arăt că poziția problemei morale nu este atât de fatală - că negația, adesea ridicată la dogma, este insuficient fundamentată prin ea însăşi şi în multe privințe Biblioteca "Runivers" L LOPATIN nu se ridică peste nivelul opiniilor subiective În al doilea rând, îmi voi prezenta propriile păreri asupra acelor întrebări fundamentale ale cunoaşterii cu care etica le atinge inevitabil Ideea liberului arbitru Am avut în repetate rânduri ocazia să vorbesc despre marea importanță a chestiunii liberului arbitru pentru însăşi ideea oricăror precepte morale*) Aici trebuie să ne oprim în primul rând Întreaga noastră viață este condusă de convingerea că trebuie să acționăm într-o direcție sau alta, că putem face un lucru şi nu altul, că evenimentele nu doar ni se întâmplă, dar avem capacitatea de a-şi modifica cursul, de a ne pune deține în ele, adu ceva în ele, ceva care depinde numai de noi O astfel de cunoaştere nu poate fi ruptă de nimic; nici măcar nu se poate imagina o persoană care este cu adevărat şi complet sigur că nu este în măsură să schimbe nimic nici în interiorul sau în afara lui Orice atac asupra acestui sentiment al activității noastre de sine implică fatalism - şi acolo unde este Fatalism, nu mai este loc pentru responsabilitate morală şi inițiativă personală De acord cu x cei care cred (şi acest lucru este adesea prezentat de singura viziune ştiințifică a subiectului) că fiecare decizie a voinței noastre este doar o formă accidentală, asumată - în percepția noastră subiectivă de sine - de procesul fizic din creier şi nervi; Să fim şi de acord cu ei că fiecare proces fizic (şi deci şi cel care are loc în noi) este predeterminat, în toate cele mai mici detalii, încă în acea substanță din care a apărut treptat sistemul solar - că fiecare mişcare a degetului meu este predeterminat în istoria anterioară a lumii Apoi, de ce să vă faceți griji, ce să interpretați *) Cititorul va găsi o expunere mai detaliată a părerilor mele despre liberul arbitru al omului în articolul "The Question of Free Will" (Proceedings of the Psychological Society, numărul III, pp -) Biblioteca "Runivers" í FUNDAMENTE TEORETICE ALE VIEȚII MORALE cereri / către noi adresate, şi eforturi fără de care ne-am pierdut? Nu contează ce se întâmplă în noi când nu noi l-am cauzat? Ce să cauți şi de ce să-ți faci griji? Aceste considerații sunt foarte simple, le vor veni oricui; iar asupra lor, din punct de vedere al determinismului (există negările libertăţii, recunoaşterea în toate acţiunile umane a necesităţii constante şi a predestinaţiei), nu există nicio obiecţie Între timp, este prea clar ce discordie internă incurabilă trebuie să introducă în conştiința morală a oamenilor Astfel, determinismul duce la cele mai mari contradicții morale şi totuşi, când ne întoarcem la argumentele cu care este apărat în mod obişnuit, vom fi uimiți de simplitatea şi persuasivitatea lor Determiniştii pornesc de la afirmația că orice gândire a oricăror agenți liberi din lume, totuşi, implică o revoltă împotriva regulilor fundamentale ale logicii Logica ne învață că tot ceea ce există are un motiv suficient pentru a fi; de aici rezultă că orice fenomen presupune o cauză antecedentă; iar aceasta înseamnă că acțiunile voliționale, ca fenomene ale vieții noastre mentale, trebuie să fie cauzate de cauze care predetermina toate semnele lor; liberul arbitru este un concept de neconceput Ce obținem ca rezultat? Între indicațiile conştiinței

practice și cerințele cunoașterii teoretice în problema luată în considerare, pare să se deschidă o contradicție ireconciliabilă Cum să ieși din ea? De ce parte este adevărul: de partea celor care au încredere direct în sentimentul independenței noastre interioare, sau a celor care sunt gata să proclame acest sentiment pentru o iluzie de dragul unor considerații abstracte despre fatalitatea inevitabil a tot ceea ce se întâmplă în lume? A recunoaște libertatea înseamnă, fără îndoială, a respinge legea cauzalității, în afara căreia nu putem concepe nimic, sau, dimpotrivă, una nu decurge deloc din cealaltă și nu toate ce fel de cauzalitate este astfel predeterminarea fatalistă a evenimentelor? Pentru a răspunde corect la aceste întrebări, trebuie mai întâi să cădem de acord asupra a ceea ce trebuie să ne atribuim - în interesul conștiinței morale - sub numele de libertate? Ce proprietate ar trebui să recunoaștem în noi înșine pentru a ne judeca fără contradicții ca ființe responsabile pentru acțiunile noastre? După cum am văzut deja, pentru aceasta trebuie să ne asumăm în noi înșine activitatea de sine, puterea de inițiativă în deciziile voinței noastre, capacitatea reală de a îndeplini acte noi care nu ne sunt impuse din exterior, chiar dacă printr-o ascunsă proces, dar care de fapt nu s-ar fi întâmplat fără asistența noastră voluntară, care poate fi sau nu dependentă exclusiv de noi Totuși, acest lucru nu înseamnă deloc (și trebuie acordată o atenție deosebită acestui lucru) că conștiința morală ne îndeamnă să ne atribuim - în fiecare moment dat capacitatea de arbitrar nelimitat, indiferent - în cele mai opuse manifestări ale binelui și răului, ceea ce în limbajul filosofic se numeşte liberum arbitrium indifferentiae O astfel de mărturisire nu este doar absurdă din punct de vedere psihologic, ci este și lipsită de orice simț moral Dacă fiecare om în fiecare moment este în egală măsură capabil să fie cel mai odios criminal și cel mai înalt exemplu de virtute și dacă nici unul, nici celălalt nu servesc drept garanție pentru comportamentul său viitor, acțiunile oamenilor își pierd complet valoarea morală Ele nu mai reprezintă expresia adevăratei noastre ființe interioare, nu sunt indicatori ai demnității umane sau căderii umane, în ele totul este absolut întâmplător și totul dispare odată cu apariția lor Libertatea, astfel înțeleasă, nu este mai bună decât cele mai întunecate presupuneri ale fatalismului În sfârșit, mai trebuie făcută o remarcă: întrebarea despre libertatea morală a unei persoane este de obicei complet separată de înțelegerea condițiilor generale și a motoarelor întregii vieți mentale Uneori oamenii argumentează direct după cum urmează: toate celelalte fenomene spirituale sunt supuse acelorași legi fatale și necesare ca și fenomenele lumii fizice; în ele totul este predeterminat cu inevitabilitate necondiţionată Doar după ce a ajuns la deplina dezvoltare a puterilor sale mentale, doar după ce a asimilat idealul bunătății în toată lățimea semnificației sale abstracte, o persoană este capabilă să-și îndrepte liber acțiunile pe calea binelui sau a răului Nu este greu de văzut ce inconsecvență se află într-o astfel de formulare a problemei Dacă ființa noastră spirituală, în elementele originare ale ființei sale, nu conține decât produse mecanic inevitabile în toate părțile proceselor predeterminate, atunci cum, din complicarea și multiplicarea lor, poate dezvolta ceea ce le este opus în natura sa de bază - libertatea de a acționa într-o direcție definită? Este prea clar că unul dintre cele două lucruri trebuie recunoscut aici: fie sufletul, în toate etapele dezvoltării sale, posedă puterea de auto-activitate și de autodeterminare - atunci

libertatea morală va fi doar una dintre formele de manifestare a acestui comun proprietate; sau manifestările spiritului apar cu necesitatea manifestărilor materialului, atunci nu se poate vorbi de nicio libertate, iar orice presupunere despre aceasta va fi cu siguranță falsă Astfel, problema libertății trebuie pusă într-un mod mult mai general: este o întrebare în general despre natura întregii existențe spirituale Capacitatea de a începe noi acte este asemănătoare spiritului, posedă adevărata putere a creativității? (Înțelegerea cuvântului creativitate în sensul său literal: vorbim despre o astfel de figură pe care o creează, care provoacă ceva în viață care depinde numai de el și provoacă o astfel de acțiune care nu a fost pe deplin pregătită, prin apariția ei sub această formă în împrejurări anterioare) Întrebarea care ne ocupă poate fi următoarea Biblioteca "Runivers" L LOPATIN Prin urmare, să formulezi astfel: dacă puterea aparține spiritului, creativitatea și dacă se extinde pe tărâmul acțiunii morale? Pentru a clarifica toate condițiile sarcinii, să ne întoarcem la acea realitate reală, în care nu există manifestări de creativitate [(cel puțin, cu ideile existente despre ea, nu ne asumăm niciodată și nu simțim nevoia de it), - la natura anorganică cu procesele ei fizice și chimice Ce vedem la ea? Legea mecanică a conservării energiei domnește suprem în ea peste toate schimbările Toată forța care acționează în lumea Fizică a fost întruchipată în ea odată pentru totdeauna, nimic nu i se adaugă, nimic nu dispare în ea Unul și același stoc de materie și mișcare se revarsă veșnic prin nenumărate forme aleatorii, care se succed succesiv una de la alta cu inevitabilitate matematică Prin urmare, totul este absolut predeterminat în legătura lor: următorul fenomen este o simplă continuare a celui precedent conform legilor necesare mecanicii Cauzele și efectele sunt cantitativ egale Împreună cu filozoful german Riehl, s-ar putea spune că între ei există o identitate completă: căci ceea ce le deosebește unul de celălalt constă într-o schimbare de poziție (mișcare) a particulelor materiale individuale în spațiul infinit; iar relațiile spațiale pentru aceste particule nu reprezintă nimic esențial: adevăratele lor calități nu experimentează nicio modificare din aceasta Prin urmare, în Natura fizică nu apare nimic cu adevărat nou Uniformitatea absolută a proceselor domnește peste diversitatea aparentă a vieții materiale Nu poate fi altfel: la baza tuturor Fenomenelor Universului Fizic stă un substrat absolut neschimbător, înzestrat cu una și aceeași cantitate de mișcare, care are loc după aceleași legi Deci, aici este cea mai importantă caracteristică a tot ceea ce este sub- Biblioteca "Runivers" BAZELE TEORETICE ALE ZHPZNP MORALA supus Cauzalitate fizică sau mecanică: rigiditate internă necondiționată cu mobilitate externă Observăm în manifestările spiritului? Opoziția decisivă dintre fizic și psihic în acest sens este imediat evidentă Proprietatea principală a spiritului constă în capacitatea unei dezvoltări interne reale; viața lui constă în dezvăluirea constantă a unor manifestări noi, a unor acte noi, extinzând continuu conținutul concret al ființei sale Așa apare realitatea psihică sentimentului nostru de sine în toate etapele sale De fapt, apare deja ca atare în percepțiile senzoriale, adică în acte de senzaţie Atâta timp cât nu a apărut nicio senzație, încă nu există conștiință, viața mentală nu s-a trezit; dar se aprinde imediat de îndată ce este dată senzația Ce s-a intamplat aici? Putem vedea prin senzație o simplă continuare sau finalizare a unui proces pur mecanic în creier, sau în sistemul nervos, sau în altă parte? O astfel de presupunere a fost încercată de mai multe ori, dar a fost întotdeauna spulberată de inconsecvența ei evidentă Mișcarea mecanică a atomilor,

conform legilor mecanice, nu poate da naștere decât la o altă mișcare, egală ca număr, a atomilor și nimic mai mult Între timp, în senzație, nu se văd determinări mecanice exterioare, nu există nici atomi și nici mișcările lor în ele, pentru că există ceva de care atomii sunt lipsiți, fără îndoială, de exemplu percepem culorile și sunetele în senzații, iar Fizica ne învață că atomii materiei sunt atât incolori, cât și fără sunet Deci, în senzații avem ceva destul de ciudat, radical diferit de calitățile și produsele fizice, iar acest lucru este în sfârșit recunoscut de psihologii din toate școlile și direcțiile Dar ce înseamnă această singularitate? Nu poate fi înțeles decât în așa fel încât forța psihică din noi să răspundă fiecărei excitații exterioare cu un act de percepție special, nou, original Biblioteca "Runivers" L LOPATIN iar tema formează treptat materialul pentru dezvoltarea sa ulterioară Altfel este imposibil să ne imaginăm efectul lumii exterioare asupra conștiinței noastre Este imposibil să se vină cu astfel de elemente din care să iasă mecanic stările mentale în toate caracteristicile lor, adică prin simpla adăugare și descompunere, cel puțin nimeni nu a inventat încă astfel de elemente În consecință, spiritul creează (da naștere ceva nou, propriu, inexistent anterior) deja într-o simplă senzație Răspunde la iritațiile exterioare cu propriile sale creații independente, care nu existau în natură înainte de el și pe care fiecare centru conștient le are propriile sale, speciale Cu toate acestea, această creativitate, în care sursa tuturor susceptibilității noastre senzuale, nu o percepem niciodată ca fiind a noastră Are loc în noi inconștient, ca să spunem așa, suprapersonal; reprezintă, parcă, o rădăcină substanțială pe care crește viața noastră conștientă; suntem complet pasivi față de produsele sale și nu putem schimba nimic din ele prin voința noastră Dar sunt doar aceste procese nesocotite de formare a materialului nostru mental care limitează participarea puterii creatoare la fenomenele spirituale? Creăm ceva în mod conștient prin propriile noastre eforturi? Răspunsul la aceasta, mi se pare, este destul de simplu: conștiința însăși, în toată esența ei, este un act creator; De fiecare dată când suntem conștienți de ceva de care nu eram conștienți înainte, în noi are loc o anumită acțiune creatoare, una nouă care nu era acolo înainte Într-adevăr, deja în percepția senzorială cea mai elementară, alături de senzație (care este rezultatul unui proces supraconștient), trebuie să existe asimilarea noastră a acesteia (adică un act de răspuns al forței noastre conștiente); și atâta timp cât nu exista senzație, nu exista nicăieri nici măcar acest act, adică în ea avem de-a face cu ceva destul de nou Deci, conștiința la toate nivelurile cinci ale manifestărilor sale este inseparabilă de creativ Biblioteca "Runivers" FUNDAMENTE TEORETICE ALE VIEȚII MORALE Activități Toată viața psihică din toate ființele animate este pătrunsă în întregime de creativitate După cum am încercat să arăt o dată, semnul decisiv al prezenței puterii creatoare în acțiunile noastre conștiente constă în oportunitatea lor ♦) Cauzalitatea mecanică a naturii nu este ghidată de niciun scop; elementele sunt pur și simplu date în ea, în anumite calități și relații, care, combinate între ele, produc nenumărate serii de Forme schimbătoare cu inevitabilitate matematică Într-o astfel de secvență de fenomene, nu se găsesc scopuri, nu se poate întreba despre Formele emergente zfvdie, ci doar de ce Dimpotrivă, activitatea în funcție de scopuri presupune o alegere creativă liberă a ceea ce este potrivit pentru scopuri Dacă nu a avut loc o asemenea libertate de alegere, atunci evident că nu se poate vorbi nici măcar de oportunitatea oricărui fenomen: dacă acțiunea este dictată nu de sensul general al viitorului rezultat din ea, ci de

concatenarea fatală a circumstanțelor anterioare, care prin ele însele nu au căutat niciun rezultat și sens în acțiune , ea va răspunde în exterior scopului, dar este absurd să spunem că este făcut pentru scopul Și aici oportunitatea se reflectă în toate actele noastre, atât interne, cât și externe; ce, de exemplu, condiţionează procesele teoretice ale minţii noastre? Scopul lor constant este în cunoașterea adevărului, condiția lor inevitabilă este în libertatea eului nostru gânditor, care alege dintre multele idei disponibile pe cele care sunt necesare pentru scopul stabilit Oricare ar fi obiectul demonstrației noastre în fiecare caz particular, este la fel de necesar să ne ridicăm deasupra asociațiilor logic incoerente care ne trec prin cap în fiecare secundă, să ne izolăm în ele sau să provocăm spontan *) Pentru inconsecvența completă dintre predeterminare și oportunitatea reală a acțiunilor, vezi "Chestiunea liberului arbitru", p - Biblioteca "Runivers" L LOPATIN amintindu-ne ideile care ne sunt utile în sensul lor, concentrați-vă asupra lor și stabiliți între ele o astfel de relație care să le transforme într-adevăr pe drumul către concluzia intenționată Și același lucru se observă în acțiunile noastre cele mai elementare Să presupunem că facem o plimbare: câte dintre cele mai complexe și mai diverse mișcări coordonate trebuie făcute pentru a, de exemplu pentru a ajunge la un anumit punct, de câte ori va fi preferat cel mai puțin convenabil celui mai comod, dificil spre ușor! Întreaga noastră viață este direcționată de diverse eforturi și fiecare efort presupune un scop - indiferent dacă este recunoscut clar sau implicit, nu are nicio diferență Și același lucru trebuie spus despre fiecare ființă animată: la orice nivel inferior în ierarhia creaturilor vii s-ar afla, activitatea sa conștientă este întotdeauna condusă de scopuri Acolo unde este oportunitatea, există creativitate liberă Eforturile care ne ghidează le numim motivele acțiunilor noastre Deci, adevărata libertate nu constă deloc în a acționa fără motive, așa cum este adesea interpretată în mod fals, ci tocmai în faptul că acționăm după motive, și nu după impulsuri exterioare Pentru a respinge o asemenea libertate a acțiunii umane, va trebui făcută o serie de presupuneri de natură foarte periculoasă; va trebui să afirmăm că nu există într-adevăr nicio oportunitate în actele noastre, că reprezintă doar un fenomen aparent, imaginar Oamenii și animalele sunt doar automate construite cu artă, în care fiecare schimbare este predeterminată și evocată mecanic Din acest punct de vedere, dacă nu ar exista în noi un singur sentiment, un singur gând, o singură dorință, atunci sistemul nostru nervos ar fi fizic și acționează chimic așa cum este acum, în viața noastră totul ar rămâne la fel; nimic nu s-ar schimba; am fi făcut aceleași lucruri, am fi vorbit și ne-am certat la fel, ne-am fi bucurat și am plâns, am fi luptat și ne-am împăca, deși nimic nu s-a creat Biblioteca "Runivers" FUNDAMENTE TEORETICE ALE VIEȚII MORALE navaya Istoria lumii nu s-ar fi schimbat nici măcar dacă omenirea nu ar fi experimentat deloc procese mentale, dacă ar fi avut aceeași constituție fizică Nimic din suflet nu are vreo influență asupra cursului naturii O astfel de înțelegere lovește prin Fantasticismul ei sumbru; între timp, nu expun o Fantezie, ci o viziune care aproape domină filosofia modernă și reprezintă realizarea consecventă a determinismului până la concluziile sale finale A permite influența conștiinței, gândirii, scopurilor asupra vieții noastre înseamnă în mod fundamental să respingem predestinarea și să atribuim putere efectivă a ceea ce a luat naștere din actele creatoare și își exprimă toată ființa în încălcări creative constante ale cursului natural Viața noastră sufletească este fie o simplă mască a proceselor materiale în care nimic nu este prezent în afară de

motoarele fizice, fie esența spiritului în activitate liberă: nimic altceva nu poate fi presupus Teoria acum expusă a fatalismului mecanic nu numai că distruge toată etica, ci contravine tuturor indicațiilor de bun simț Acest lucru, desigur, obligă pe cineva să-l trateze cu o atenție și precauție deosebită și să nu o accepte fără dovezi riguroase Dar se poate dovedi? Este destul de clar că nu permite fundamentarea științifică: știm atât de puține despre natura internă a mișcărilor din sistemul nostru nervos și despre condițiile materiale ale fenomenelor conștiinței noastre încât pentru gândul că în ele o secvență pur mecanică a modificări nu suferă nicio, chiar și cele mai nesemnificative abateri, nici măcar nici o aparență de confirmări fiziologice reale nu poate fi indicată Astfel, punctul de vedere considerat este doar o ipoteză metafizică Dar când ne întoarcem la el cu cerințele criticii speculative, ea dezvăluie contradicții interne atât de vizibile încât Biblioteca "Runivers" L LOPATIN ar trebui să fii surprins de popularitatea sa enormă Ea își pune o sarcină nu mai puțin dificilă decât pătrarea unui cerc, dar în același timp nu o rezolvă, ci presupune că trebuie rezolvată în prealabil După cum am văzut deja, procesele mecanice ale naturii nu urmăresc niciun scop; ele sunt mișcate de cauze, și nu de considerații despre ceea ce va veni din ele; prin urmare, între rezultatele lor și unele obiective ideale, nu poate exista decât o coincidență externă În unele cazuri, nu este nimic de necrezut într-o asemenea coincidență; dar cum se poate imagina o asemenea coincidență repetată la nesfârșit în diverse moduri în toate acțiunile creaturilor animate ale întregului glob din timpuri imemoriale, dacă sunt doar simple automate generate de mișcările spontane oarbe ale materiei? Șansa, repetată la infinit, este ceva absolut improbabil, adică de-a dreptul ridicol Dacă cineva ne spune că, împrăștiind din greșeală scrisori pliante, a primit o poezie frumoasă sau o poveste înduioșătoare, nu vom ezita să-l numim mincinos Dar este ciudat: atunci când aceeași inconsecvență este ridicată la o putere infinită, din anumite motive ni se pare mult mai plauzibilă Singura bază pentru originea acțiunilor oportune la ființele vii din relații mecanice este de obicei indicată în legea selecției naturale și a adaptării la mediu: în condițiile date de viață, se reține doar ceea ce li se potrivește și se conformează acestora Un principiu foarte fructuos în zoologie este proclamat ca un principiu capabil să explice tot ceea ce este rezonabil în univers Dar, în același timp, ei uită că, dacă i se acordă un sens atât de larg, toate interpretările sale private vor trebui să fie aruncate și doar sensul său direct va fi înțeles sens abstract Și din acest punct de vedere, deși poate fi considerat destul de înțeles de ce în procesul mondial de educație, cu cât supraviețuiește mai durabil, cu atât mai puțin durabil; dar noi cu greu Biblioteca "Runivers" FUNDAMENTE TEORETICE ALE VIEȚII MORALE Să înțelegem de ce mecanismele, care pentru conservarea lor au nevoie de o multitudine nenumărată de acte utile și fără ele pierd (și anume, toate creaturile animate sunt așa), trebuie să reziste în lupta cu mecanisme care nu au deloc nevoie de asemenea acte ? Se pune întrebarea : Dacă la baza lumii, în afară de legile mecanice, nu există nimic, de ce a apărut natura vie alături de natura moartă? Ce motive ar putea contribui la răspândirea și dezvoltarea integrală a unei calități atât de fragile din punct de vedere mecanic precum oportunitatea activității în toate ființele animate? *) Să-mi explic gândul printr-o comparație: dacă oamenii s-ar fi născut pe lume îmbrăcați și cu bani în buzunar, probabil că acest lucru le-ar fi foarte benefic în lupta vieții; dar nici unuia dintre cei mai înflăcărați darwiniști nu i-a trecut

niciodată prin cap că dezvoltarea organică a rasei umane ar putea duce la ceva de acest fel Și motivul pentru aceasta este destul de înțeles: o astfel de presupunere este contrară condițiilor de bază ale proceselor organice în general Dar apariția unor acțiuni complexe ale minții, voinței și sentimentului, interferează într-adevăr mai puțin cu condițiile proceselor materiale în lipsa lor spontană de sens și indiferența față de ceea ce este generat de ele? Deci, dacă nu vrem să ne mulțumim cu ipoteze, a căror forță principală este în lărgimea nedefinită a presupunerilor, dar; care, la o analiză mai atentă, nu duc decât la nedumeriri insolubile - nu trebuie decât să ne întoarcem la experiența noastră interioară și să recunoaștem ceea ce ea dezvăluie în toate etapele vieții mentale: oriunde se întinde spiritul, indiferent de formele elementare care se exprimă într-o simplă senzație, în actele inițiale ale conștiinței, într-o influență intenționată asupra cursului evenimentelor externe - peste tot vedem prezența creativității, ca o continuă *) Vezi Problema liberului arbitru, pp i și urm Biblioteca "Runivers" L LOPATIN crearea noastră a unuia nou, ca o adevărată revelație a forțelor spirituale, nemanifestate anterior Acest lucru poate fi observat în egală măsură în cele mai complexe acțiuni ale omului și în strălucirile abia perceptibile ale conștiinței la animalele inferioare Problema libertății morale a omului este decisă de aceste considerente? Nu este greu de observat că în capacitatea de creativitate se află cheia rezoluției sale pozitive La urma urmei, dacă tot ceea ce se întâmplă în suflet este un produs al puterii sale creatoare, atunci și acțiunile morale ale unei persoane ar trebui să fie un astfel de produs: ar trebui să conțină momentul inițiativei reale și al autodeterminarii, aparțin unei persoane , voința lui este adevărata lor sursă și, prin urmare, el responsabil pentru ele Dar aceasta, desigur, nu înseamnă deloc că oriunde există viață psihică și creativitate, ca proprietate comună a ei, trebuie să existe și libertate morală de alegere voluntară între păcat și adevăr În fiecare animal au loc procese de ordin creator, dar asta nu înseamnă că el ar trebui să fie imputat moral pentru acțiunile sale Un nebun este liber să-și inventeze și să-și ducă la îndeplinire ideile absurde și totuși noi nu pronunțăm o judecată morală asupra lui Pentru ca libertatea morală să devină posibilă, sunt necesare anumite condiții speciale Rațiunea și stăpânirea de sine - aceasta este ceea ce trebuie dat în fiecare persoană pentru a vorbi despre libertatea și responsabilitatea sa morală Pentru a lupta în mod conștient spre bine, trebuie să înțelegem ce este acesta și să-i reprezinte în mod conștient cerințele; cu alte cuvinte, activitatea morală presupune, înainte de toate, exercitarea normală a gândirii Dar chiar și dezvoltarea corectă a gândirii ar fi de puțin ajutor pentru o persoană dacă nu ar exista în el ceea ce am numit mai devreme anarhia instinctelor asupra conștiinței umane, precum și opoziția înclinațiilor înnăscute ale sufletului, altruist și simpatic asupra pe de o parte, egoist și rău, pe de altă parte În aceste calități, miezul Biblioteca "Runivers" FUNDAMENTE TEORETICE ALE VIEȚII MORALE autocontrolul moral al oamenilor Când suntem sănătoși psihic, atunci nici o pasiune nu ne stăpânește atât de mult încât să nu ne putem ridica deloc deasupra ei, să nu ne putem opune cu alte motive, uneori direct chiar mult mai slabe, dar în spatele cărora să stea sancțiunea rațiunii noastre și a prescripțiilor a idealului nostru Dimpotrivă, dacă echilibrul spiritual este complet distrus, dacă o persoană, ca un demonic, este stăpânită de o pasiune sălbatică și susceptibilitatea lui la orice altceva s-a stins, atunci el este fie un maniac care trebuie vindecat, fie un întrupat diavolul,

pentru care totul uman s-a terminat Înseamnă aceasta că o persoană normală din punct de vedere psihic are capacitatea de arbitrar indiferent, că în fiecare moment dat este în egală măsură deschisă la sugestii de bine și de rău, așa cum mulți moraliști consideră necesar să demonstreze? Este greu de imaginat o privire mai evident greșită din punct de vedere psihologic Din faptul că o persoană se poate ridica deasupra instinctelor sale, nu rezultă că va fi mereu deasupra lor Arbitrarul indiferent contrazice legea identității și exprimă nu numai legea fundamentală a gândirii noastre, ci și semnul fundamental al oricărei ființe: totul este ceea ce este, și nu altul Atâta timp cât vrem un lucru, nu vrem nimic opus; atâta timp cât ne supunem unei singure dorințe, excludem astfel influența dorințelor care nu sunt de acord cu ea Pentru a opri influența unui motiv, uneori este nevoie de un efort interior foarte mare, dar de unde va veni dacă ne-am supus deja motivului? Aceasta este sursa coeziunii interioare care există în viața morală, ca și în oricare alta, și aceasta este rădăcina tragediei existenței umane Odată ce am pășit pe calea declinului moral, de obicei trebuie să experimentăm răul în toată profunzimea lui și contradicțiile apăsătoare pentru a-l condamna în interior și a ne elibera de el În mare - Biblioteca "Runivers" L LOPATIN În tragediile cu adevărat artistice, eroii, după ce au experimentat din plin roadele teribile ale voinței lor pervertite, doar cu prețul suferinței și al morții cumpără purificarea spirituală și revenirea la idealul profanat Libertatea morală nu este o simplă negație a necesității - ea presupune în mod direct un tip special de necesitate: o astfel de necesitate particulară o numim sensul moral al vieții Care este libertatea morală a omului? În general Faptul că noi înșine ne creăm propria noastră lume / morală și o schimbăm cu propriile noastre eforturi Activitatea creatoare a conștiinței este la fel de necesară pentru rău și pentru bine; ne deține doar pe noi, apoi l-am implantat în noi înșine Viața morală nu are loc în noi, dar o facem în cel mai strict sens al cuvântului: ea nu ar conține absolut nimic fără autodeterminarea creativă constantă a voinței noastre Toată viața mentală este un produs al creativității spirituale, iar binele moral este cel mai înalt produs al creativității personale conștiente Voința este un factor real în natură și își poate înclina cursul spontan într-o direcție bună sau rea Omul nu este atunci așezat în deșertul lumii pentru a fi o jucărie neputincioasă a împingerii necugetate a părților sale constitutive și apoi pentru a-și crea în el pe ale sale și a lăsa asupra lui pecetea puterii sale ideale Autodeterminarea, adevărata activitate de sine - aceasta este substanța spiritului - aceasta este esența reală a personalității noastre morale O astfel de concepție despre natura interioară a sufletului contrazice legea cauzalității? Voi încerca să răspund pe scurt: dacă fiecare legătură cauzală este o predeterminare fatală a evenimentelor, dacă tot ce este nou în lume este de fapt vechi, numai odată cu inevitabilitatea matematică și-a schimbat forma aleatorie - cu alte cuvinte, dacă orice cauzalitate este pur și simplu legea fizică a conservării energiei - libertatea, desigur, nu există Biblioteca "Runivers" FUNDAMENTE TEORETICE ALE VIEȚII MORALE unde, da, și nicio activitate spirituală Pe de altă parte, dacă legea cauzalității semnifică doar acel semn incontestabil, pe care oamenii l-au recunoscut în orice moment, că fiecare acțiune presupune o forță suficient de puternică pentru a o produce, atunci nu există nimic logic de neconceput în libertatea voinței noastre Ar fi putere, dar modul în care se manifestă este o întrebare secundară, la care în diferite cazuri se poate răspunde diferit Care dintre cele două înțelegeri este mai corectă - τo-li, care

este luat dintr-un domeniu special de observații ale fizicii, sau universal? Faptul indubitabil că gândim, simțim, dorim și ne îndeplinim dorințele în acțiuni externe, în opinia mea, rezolvă această problemă în mod irevocabil Ideea unei ordini mondiale rezonabile Semnificația enormă a încrederii noastre în libertatea voinței noastre, în capacitatea noastră de a începe propriile acțiuni independent, de noi înșine, este atât de evidentă încât s-ar părea că nu ar trebui să aibă nevoie de nicio explicație: dacă convingerea noastră cu privire la posibilitatea de a modifica cursul fatal al evenimentelor, este inevitabil implicat în orice formulare a oricăror probleme practice Fatalismul, fie el filozofic sau religios, totuși, este o negare completă a personalității, pentru că o transformă într-o grămadă aleatorie de procese în care totul este predeterminat dinainte - este și o negare a activității personale; pasivitatea morală și indiferența sunt concluzia logică inevitabilă din aceasta - întotdeauna a fost și nu poate fi altfel Prin urmare, ideea liberului arbitru se dovedește a fi o presupunere necesară a oricărei etici, indiferent care ar fi principiul ei general - în plăcere, fericire individuală, bunăstare a omenirii, îndeplinirea prescripțiilor abstracte ale rațiunii , sau alte obiective ale vieții * Biblioteca "Runivers" L LOPATIN Și așa vedem că poziția problemei libertății nu este atât de disperată pe cât pare uneori Determinismul (negarea oricărei libertăți în om), deși este o ipoteză foarte comună, nu este încă nimic altceva decât o ipoteză, iar acest lucru este foarte important Constă în presupunerea că procesele reale, care provoacă fatal toate acțiunile noastre, ca rezultate mecanice inevitabile ale lor, sunt ascunse în adâncurile inaccesibile ale ființei noastre (sau ale creierului și celulelor noastre nervoase), că nu trec în conștiință și că această ignoranță despre ele dă naștere unui sentiment înșelător de libertate Nu știm în mod direct nimic despre aceste procese ascunse care au loc cu necesitate matematică - existența lor este doar presupunerea noastră Între timp, o astfel de presupunere este în contradicție clară cu principalele trăsături ale vieții interioare a spiritului, cu faptele dezvoltării sale progresive, cu dezvăluirea continuă a forțelor sale pur potențiale în nenumărate serii de fenomene noi, cu oportunitatea ei impact asupra acţiunilor interne şi externe validitate După cum am încercat deja să arăt, niciuna dintre aceste proprietăți ale spiritului, prin însăși esența lor, nu poate fi dedusă și construită cu o înțelegere clară din elementele mecanice date în prealabil și din circumstanțele combinației lor Dar nimic nu este mai simplu decât adevărul logic că valoarea oricărei ipoteze este măsurată prin adecvarea ei, adică capacitatea de a deduce din ea, evident, trăsăturile fundamentale ale fenomenelor pentru care a fost inventat Ipoteza deterministă nu satisface această cerinţă; deci, trebuie considerată o ipoteză nereușită, cu toată popularitatea ei enormă Pentru a înțelege natura reală a proceselor spirituale, trebuie în primul rând să renunțăm la opiniile preconcepute și să apelăm la dovezile directe ale experienței interioare; și ne învață că, deși în fenomenele psihice este imposibil să negați o necesitate particulară și reciprocă Biblioteca "Runivers" FUNDAMENTE TEORETICE ALE VIEȚII MORALE conexiune, dar ambele presupun inevitabil activitatea de sine a puterii spirituale din noi Liberul arbitru este o condiție indispensabilă a vieții morale; nu este însă greu de observat că această condiție este doar negativă Dacă libertatea nu este în noi, nici un precepte moral nu are sens; dar din faptul că o avem, nu este încă clar cum ar trebui folosită și în ce direcție ar trebui îndreptată Întrebarea conținutului idealului nostru moral - despre unde este bine

și unde este rău - rămâne în toată semnificația ei și nu este rezolvată indicând libertatea noastră în alegerea căilor de activitate Și în primul rând, se pune întrebarea, cum ar trebui să privim bunătatea: are un preț condiționat și subiectiv, sau un preț irelevant mai mare? Care este binele suprem, la realizarea căruia ne cheamă etica: doar cea mai bună, cea mai potrivită modalitate de a ne satisface dorințele, sau este ceva independent de toate dorințele, în sine, necondiționat obligatoriu? Știm deja cât de importantă este această întrebare: la prima ei soluție, etica se transformă într-o artă subiectivă de a-și îndeplini în mod inteligent capriciile, adică este complet abolit ca un set de reguli umane universale, potrivite tuturor în mod egal Între timp, a doua sa soluție necesită date atât de complexe și variate încât este plină de cele mai mari dificultăți: pentru a atribui idealului moral valoarea supremă, care stă în afara oricărei influențe a evaluării noastre subiective și a gustului nostru personal, pentru aceasta trebuie să recunoaștem suveranitatea sa obiectivă asupra noastră Să considere bunătatea morală ca o datorie absolută, irevocabilă sub nicio formă nu trebuie să vedem în implementarea sa întregul sens al vieții noastre și al poziției noastre în lume Cu orice altă înțelegere, "exactitatea noastră morală față de noi înșine și de aproapele nostru va conține o contradicție internă: dacă demnitatea noastră este în întregime determinată de gradul de abordare Biblioteca "Runivers" L LOPATIN la ideal - acest ideal nu poate fi doar invenţia noastră subiectivă - trebuie să exprime norma obiectivă şi esenţa fiinţei noastre Și atunci în ea se află nu numai legea vieții umane, ci și adevăratul motor al vieții lumii, pentru că existența umană este doar o formă trecătoare a procesului lumii; Întregul sens al existenței noastre poate sta în faptul că nu are nimic de-a face cu sensul existenței cosmice? Este destul de evident că aici nu există cale de mijloc: fie bunătatea este un lucru complet convențional - și trebuie privit așa - fie conține esența și sarcina întregii vieți din univers; numai atunci sunt de înțeles discursurile despre obligația necondiționată a datoriei morale Kant avea profundă dreptate când a pus ideea unei ordini morale mondiale printre principalele postulate ale conștiinței de sine morale Fără ea, gândul la un ideal de activitate mai înalt, irelevant, se autodistruge Deci, pentru o rezolvare rațională completă a problemei etice, este necesară recunoașterea realității ordinii morale mondiale Cu toate acestea, se poate observa cât de dificil este să stabilești astfel de adevăruri Aici nu se mai poate lua doar o cale negativă, care se dovedește a fi suficientă pentru a justifica libertatea umană Activitatea de sine și libertatea voinței noastre este un fapt al experienței interioare; pentru a-i înțelege semnificația și consecințele, este necesar doar să renunți la opiniile preconcepute și nedovedite În problema libertăţii, nu părăsim lumea subiectivă a fenomenelor psihice; în ea totul este hotărât printr-o simplă evitare a adăugărilor tendenţioase la ceea ce dă direct observarea de sine directă În chestiunea ordinii morale a lumii, condițiile sunt complet diferite: se ocupă de cele mai fundamentale motoare ale tot ceea ce există - despre ceea ce este imperceptibil ascuns în cele mai adânci adâncimi ale ființei obiective -, prin urmare, despre ceea ce este cel mai îndepărtat de cunoștințe empirice Prin urmare, în răspunsurile la aceasta nu se poate aștepta la certitudine matematică, Biblioteca "Runivers" FUNDAMENTE TEORETICE ALE VIEȚII MORALE ÕÕ cu atât mai mult într-o discuţie superficială a acesteia Ne putem ocupa doar de probabilități, de stabilirea unor credințe teoretice care sunt cele mai plauzibile Și vom vedea că ideea

de creativitate ca trăsătură principală a vieții spirituale ne va fi de mare ajutor în acest sens Etica, care pune sarcina morală în toată plinătatea a ceea ce implică în mod necesar, se confruntă imediat cu întrebări care nu sunt mai dificile pentru gândirea umană Totuși, nu trebuie să uităm că în acest caz poziția adevărurilor călăuzitoare ale cunoștințelor noastre și ale activității noastre este aceeași: de fapt, pentru a considera în mod conștient concluziile teoretice ale științei ca ceva mai mult decât propriile noastre fantezii subiective, trebuie mai întâi asigurați-vă că procesele minții transmit realitatea reală, semnează realitatea cognoscibilă și, în rezultatele lor finale, oferă imaginea ei adevărată Același lucru este valabil și în sfera morală: pentru a atribui un preț irelevant unui ideal moral, este necesar să recunoaștem că îi răspunde o structură obiectivă, independentă de arbitrariul nostru, a existenței noastre în ansamblul ei; altfel va duce la scepticism moral, adică toate regulile etice ni se vor părea arbitrare, iar puterea lor asupra voinței noastre va fi determinată de înclinațiile și gusturile noastre Ambele întrebări - despre acordul gândirii noastre cu legile actuale ale lucrurilor și despre conformitatea conceptelor noastre morale cu sensul obiectiv al vieții - sunt foarte dificile Al doilea este chiar mai dificil decât primul Pentru a elimina scepticismul teoretic, este necesar doar să dovedim corespondența formală a ideilor și realității noastre, adică capacitatea generală a minții noastre de a se ridica la proprietățile reale ale lucrurilor, oricare ar fi acestea Pentru posibilitatea unui ideal moral obiectiv, se cere ceva mai mult: trebuie să facem o presupunere pozitivă concepție despre lume în mișcătorii ei ideali, trebuie să înțelegem bunătatea ca proprietate și lege a naturii Imperfecțiunea științifică a eticii filozofice, în ciuda originii sale foarte străvechi, se explică în principal prin lipsa unanimității opiniilor asupra acestui subiect Există oare binele ca proprietate a realității, ca un motor ideal pentru dezvoltarea lumii? Aceasta ne aduce la marea controversă, care a început în vremuri străvechi și care în secolul nostru a izbucnit din nou cu o forță irezistibilă, controversa dintre optimism și pesimism (recunoașterea în viață a bunătății și a sensului, și negarea lor) Adevărat, reprezentanții moderni ai celor două direcții ostile au restrâns oarecum întrebarea: este vorba în principal despre ce este mai mult în viața fiecărei persoane în parte: suferință sau plăcere În această Formă ea dă naștere unor raționamente, în cea mai mare parte complet infructuoase: în ele încearcă să măsoare cantitativ ceea ce natura nu a dat nicio măsură matematică exactă Cu toate acestea, legătura dintre această veche dispută cu problema etică este de netăgăduit; se bazează pe nedumerirea care uneori îi vizitează pe toată lumea: Merită trăit? Existența noastră - ce este: doar un vis dureros, plin de fantome înșelătoare, sau este demn de dorințe și conține un preț pozitiv, accesibil pentru toată lumea, iar evadarea din viață este o crimă? Adversarii sunt rareori corecți unii cu alții, iar în disputa pasională dintre optimiști și pesimiști acest lucru se confirmă în cel mai bun mod posibil Ambele părți nu pregătesc efort în denunțuri reciproce Principalele eforturi în această luptă vizează de obicei privarea concepției opuse de orice drept de a exista și relevarea eșecului acestuia de la originea celor mai întâmplătoare și pur motive personale: de exemplu Succesul pesimismului în secolul actual este uneori serios gata să fie explicat în termeni de anomalie mentală a lui Schopenhauer sau de tulburarea piciorului lui Hartmann La rândul lor, pesimiștii cu zel

MORALE dar își acuză dușmanii de superficialitate, vulgaritate, egoism, tulburând mintea cu instincte animale Între timp, deja în chiar pactul de răspândire largă a acestor două evaluări ireconciliabil opuse ale vieții, se pot vedea dovezi că în apariția lor nu totul se reduce la stări individuale și deficiențe personale Cu opinii diferite asupra demnității existenței, trebuie în primul rând să avem în vedere ceea ce este recunoscut în ele ca sursă a ființei lumii în general Pesimismul sau optimismul este de foarte multe ori consecința logică inevitabilă a unor astfel de presupuneri de bază Dacă admitem, împreună cu Schopenhauer, că "somnul și dorința nebună de a trăi" este esența și rădăcina întregii lumi, că ea, manifestându-se în nenumărate Forme în spațiu și timp, le afectează pe toate cu aceeași irezistibilitate și nesatiabilitatea, în contradicție evidentă cu fragilitatea și natura efemeră a acestor Forme - că ea, odată întruchipată într-un fenomen, încetează să se recunoască în alții, se luptă cu ei, caută să le distrugă și în mod constant prin aceasta se devorează inutil - ea este posibil să nu fii ipohondriac și să crezi în continuare că viața nu are sens Fatalismul mecanic al materialiştilor, înţeles în toate consecinţele lui, duce la concluzii poate şi mai sumbre Doar abstracția sa extremă și incomprehensibilitatea completă într-o conștiință umană vie îi salvează de obicei pe admiratorii săi de pesimism în forma sa cea mai fără speranță Schopenhauer are încă o consolare: în filosofia sa, o persoană își păstrează o astfel de independență încât, bazându-se pe mintea sa, se poate ridica deasupra sugestiilor oarbe ale voinței elementare, le poate ucide în sine și, plonjând în Nirvana, poate scăpa de comedia apăsătoare de a fi Pentru fatalistul modern, nici măcar acest ultim semn de identitate personală nu rămâne: o persoană este la fel de neputincioasă în moartea sa, precum este neputincioasă în viață disperat Biblioteca "Runivers" L LOPATIN b Noua decizie de a pune capăt tuturor așezărilor cu lumea prin sinucidere, din acest punct de vedere, este același joc de forțe predeterminat, necondiționat indiferent de interesele umane, precum acea groază a morții care bântuie toate viețuitoarele Un om nu poate nici măcar să moară singur, trebuie să aștepte cu blândețe până când natura nemiloasă îi vine în ajutor pentru a-și risipi existența neînsemnată Cu o asemenea privire, basorelieful înfățișat de Turgheniev în "Poezii în proză", pe care libertatea, sub forma unei fetițe cu ochi indignați, este târâtă fără milă de două femei uriașe, una cu un fizic puternic, dar un cap mic, personificarea puterii, celălalt o bătrână crudă, osoasă, personificarea necesității, ambele oarbe, reprezintă singurul indiciu al tuturor misterelor vieții Întrebarea binelui și răului în lume care duce la astfel de învățături extreme și fără speranță admite o soluție pozitivă? Și, mai presus de toate, este supusă considerației experimentale, printr-un studiu direct al fenomenelor naturale? Dacă renunțăm la opiniile preconcepute despre esența interioară a ceea ce se întâmplă în lume, dacă ne întoarcem pur și simplu la imaginea vieții lumii așa cum este deschisă observației noastre directe, multe din ele vor fi, fără îndoială, o confirmare a aspirațiilor noastre morale Viața universului, în măsura în care o putem urmări, în toate etapele sale, reprezintă un triumf real, deși foarte lent și treptat, al unității interioare asupra dezunității haotice, al armoniei asupra dezordinei spontane, al oportunității mereu rafinate asupra întâmplării Prostii; Formele elementare și grosiere sunt înlocuite cu altele mai complexe și mai dezvoltate, purtând o pecete clar perceptibilă a unei expresii mai perfecte a unei idei Viața și mintea se aprind acolo unde nu erau înainte, în ciuda aparentei lor incompatibilități cu indiferența Biblioteca "Runivers" FUNDAMENTE

TEORETICE ALE VIEȚII MORALE nym madness Procesele fizice ale naturii Acest adevăr este atât de clar încât, ca generalizare empirică, a intrat în toate sistemele filozofice și religioase care nu erau siliți să închidă ochii în fața ei Este ușor de observat, totuși, că, dacă acest Fapt general dă un indiciu de răspuns pozitiv la întrebarea care ne ocupă, atunci el nu conține un răspuns definitiv și incontestabil Motivul pentru aceasta este dublu În primul rând, în toate observațiile noastre, încă avem de-a face doar cu fenomene, cu efectele lucrurilor externe asupra facultății noastre foarte limitate de percepere; iar când întrebăm despre legea binelui, ca motor intern al dezvoltării lumii, vorbim despre însăși esența vieții, așa cum este dată în sine Ce este docul - să spunem că raționalitatea ființei nu este introducerea noastră subiectivă în materialul extern al experienței? Sau nu este posibil să presupunem că armonia aparentă a universului este doar o fantomă înșelătoare, cauzată în noi de influența unor condiții necunoscute în tărâmul de neînțeles al lucrurilor supraexperimentate? Un alt motiv este și mai grav: dacă aplicăm un criteriu moral lumii care ne este direct cunoscută, suntem imediat loviți de o trăsătură de dualism indubitabil în ea Este necesar să tragem următoarea concluzie: fie principiul universal nu urmărește niciun scop etic în creațiile sale, fie în acea realitate Fenomenală în mijlocul căreia trăim și pe care singur o cunoaștem, puterea binelui întâlnește constant foarte multe obstacole semnificative Încercările de a evita această concluzie nu pot duce la nimic: eforturile apărătorilor obișnuiți ai optimismului de a prezenta un fel de rău ca un bine de înțeles nu fac decât să compromită raționamentul lor pentru gândirea imparțială și să introducă în ei rigiditate și nesinceritate Desigur, nu există niciun motiv să negați că suferințele și calamitățile vieții și perversitatea morală umană pot servi Biblioteca "Runivers" L LOPATIN pentru un scop superior despre care nu știm nimic Dar chiar faptul că răul în existența noastră poate fi oportun demonstrează în mod decisiv că este o forță foarte reală atât în natură, cât și în umanitate Vom fi și mai convinși de acest lucru dacă ne gândim obiectiv la ceea ce experiența de viață ne prezintă în fiecare zi: puterea accidentelor elementare, chinul inutil al ființelor vii, moartea lor fără sens - asta ne înconjoară constant Tabloul devine și mai sumbru când gândul nostru se oprește la acele condiții generale în care oamenii trăiesc și acționează; istoria din punct de vedere etic este una dintre cele mai sumbre științe Egoismul laș, plictisirea mintală, răutatea, despotismul însetat de sânge și superstiția fără milă sunt mai izbitoare decât orice altceva în toate perioadele de îndelungată suferință a creșterii omenirii Vedem că fiecare pas înainte în dezvoltarea umană progresivă este cumpărat de mulți înapoi, că cele mai multe licăriri de bine apar doar pentru ca oamenii lor să distorsioneze și să transforme lucrurile în porcul cinic asupra lor, care nu face decât să acționeze înălțimea și să mulgă a martiriului Și apare o întrebare involuntară: ce pare să fie bine în viață, nu este un simplu accident? Astfel, experiența se dovedește a fi un judecător ambiguu în discuția postulatului moral, care acum ne interesează Problema relației idealului etic cu legile lumii reale, pentru rezolvarea ei, necesită alte date mai generale, deja de natură speculativă Vom lăsa deoparte problema răului, a condițiilor probabile ale originii și destinației sale finale: aceasta este poate cea mai dificilă problemă metafizică și religioasă; este imposibil să-l privești cu dezinvoltură Prin urmare, problema îmbracă următoarea formă: să presupunem că binele opus Biblioteca "Runivers" FUNDAMENTE TEORETICE ALE VIEȚII MORALE puterea există; Mai este posibil să ne

imaginăm vreo bază, din datele și condițiile inițiale ale cunoașterii umane în general, pentru ideea că noul triumf al bunătății în natură și în istoria omenirii nu este un fenomen imaginar și înșelător, ci unul fundamental și teleologic? că, la ce este destinată lumea), și că întemeierea lumii nu este indiferentă la realizarea idealului moral, ci, dimpotrivă, în realizarea lui se află expresia sa adevărată și normală? Întrebarea este foarte abstractă Inevitabil, răspunsul la acesta trebuie să pară și abstract Voi încerca, în măsura în care voi putea, să enunț pur și simplu considerentele care, în opinia mea, ar trebui să ne apropie considerabil de soluția problemei puse acum Am arătat deja mai sus că diversele domenii ale cunoașterii noastre ne dezvăluie un dublu tip de legături cauzale: în natura fizică, cel puțin acolo unde nu se găsesc influențe ale vreunui agenți de ordin ideal, domină succesiunea mecanică a fenomenelor; în această secvenţă, fiecare fenomen emergent cu inevitabilitate matematică decurge din fenomenele precedente, ca continuare logică, ca o formă modificată, conform legilor mecanice, a aceluiaşi stoc de mişcare în aceleaşi elemente materiale; În cauzalitatea fizică, sub mobilitatea exterioară, avem o identitate absolută a forțelor care acționează, date o dată pentru totdeauna - atât în caracteristicile lor cantitative, cât și calitative În sfera fenomenelor spirituale se observă un tip complet diferit de legături cauzale; ele exprimă cauzalitatea creatoare Caracteristica sa cea mai profundă constă într-o tranziție activă de la potențele generale sau de la abilități și forțe generale, dar nedescoperite, la o varietate vie de manifestări concrete, care reapar constant De aceea, materia mecanică este întotdeauna interior neschimbată, în schimbare mișcările particulelor sale nu adaugă sau scad nimic din el; dimpotrivă, sufletul este în continuă schimbare, semnul fundamental al existenței sale este dezvoltarea, expansiunea, extinderea totală a vieții Ea este așa pentru bunăstarea ei interioară; apare la fel în acțiunea sa transformatoare externă asupra naturii Acum să ne întrebăm: atunci când vine vorba de relația dintre fundația suprasensibilă a lumii și ceea ce este generat de ea, după ce analogie ar trebui să ne gândim la activitatea ei productivă - prin analogie cu legăturile cauzale de tip mecanic sau creator (pentru ca gandul nostru nu cunoaste inca alte tipuri) ? Este destul de clar că nu prin analogie cu tipul mecanic În acest caz, nu există nimic mediu: fie legea cauzalității (cum credea Kant, de exemplu) este o regulă pur subiectivă a minții noastre, conform căreia leagă idei diferite, iar în afara minții nu îi corespunde nimic - atunci este imposibil să vorbim nu numai despre temelia lumii, ci și despre lumea însăși, independent de senzațiile noastre; căci noi cunoaştem lumea obiectivă doar ca fiind cauza percepţiilor noastre Sau legea cauzalității nu este doar ochelari subiectivi prin care privim totul, ci legea obiectivă reală a tot ceea ce există, și atunci se poate și ar trebui să se întrebe despre orice, de unde a venit și care este cauza lui? Această întrebare trebuie pusă pe bună dreptate despre univers ca o totalitate coerentă de lucruri reale*) Și se poate vedea imediat că atunci când îl înțelegem în adevăratul său sens, nu se poate vorbi de cauzalitate mecanică Baza suprafenomenică a realității nu se mai poate raporta la lumea ca fiind anterioară mecanic și ulterioară din punct de vedere mecanic, deoarece orice legătură mecanică implică *) Ref "Chestiunea liberului arbitru" pp - , precum și "The Positive Problems of Philosophy"*, pp și urm materie, legile și mișcările ei sunt deja date, adică universul existent deja; fiecare acţiune mecanică este doar o continuare a unui proces început

mai devreme în unele elemente definite Între timp, se întreabă despre originea lumii, adică despre forța care a adus materia în ființă, legile, elementele și mișcările ei Nici nu putem fi mulțumiți cu considerația că principiul absolut al lucrurilor este pur și simplu legea cea mai generală a realității, de la care toate celelalte legi decurg cu necesitate logică Orice lege cea mai abstractă presupune existența unui material căruia i se aplică; ea nu poate fi privită ca bază a realității, este doar un indicator al relațiilor date în ea Mai mult, din legea generală se pot deriva și alte generalizări cu sens mai mult sau mai puțin larg, dar nu există speranță, plecând de la adevăruri universale și asumând în ele singurul principiu de explicație, de a construi un conținut concret al vieții în individul ei diversitate De exemplu, sub aceleași legi ale naturii care funcționează acum în univers, ar putea avea un aspect complet diferit: nu ar putea avea deloc pământ, soarele ar putea deja să se stingă sau să fie în proces de formare, dacă numai atomii de materie au fost aranjate diferit de la bun început Între timp, dacă totul real are o cauză, atunci trebuie să existe un motiv suficient pentru toate trăsăturile individuale în dezvoltarea lumii Din acest punct de vedere, baza suprasensibilă a ceea ce există este sursa nu numai a proprietăților universale ale lucrurilor, ci și a tot ceea ce este individual și particular în ele Așadar, între lume și forța care a produs-o, se poate concepe doar o relație creatoare și nu alta Așa cum în sufletul nostru activitatea interioară este neîncetat *) Am făcut o analiză detaliată a învățăturilor celui mai mare reprezentant al acestui punct de vedere, Hegel, în Polozh-ul meu cur filozofie, cap III Biblioteca "Runivers" L LOPATIN dă naștere violent la o varietate nelimitată de senzații, sentimente, acte de voință, astfel încât în univers multiplicitatea nemărginită de ființe izolate individual, cu proprietățile și legile lor, presupune prezența forțelor creatoare universale unificate intern, care s-au revărsat în ele, le-a conectat între ele și le-a dat acea realitate și puterea cu care vin înaintea observației noastre Mișcarea, alcătuirea elementară a corpurilor, extinderea lor și ființa lor în același spațiu - toate acestea trebuie să fie date de procesul creator precedent, pentru a le putea aplica orice legi ale mecanicii Cauzalitatea primordială, originală este creativă; toate celelalte sunt secundare și derivate Activitatea de sine liberă este rădăcina comună din care se dezvoltă toate nevoile naturii, după cum a arătat excelent Schelling Și atunci se va dovedi că un singur spirit viu, creator (pentru că spiritualitatea și creativitatea sunt concepte inseparabile) reprezintă baza realității în toate Formele ei, oricare ar fi ea Între timp, creativitatea presupune autodeterminarea, efortul liber, ca propriul motor intern - nu ne putem gândi la ea altfel nicăieri, cu atât mai puțin în Sfera Absolutului Și acolo unde există efort, scopul ei este inevitabil prezent, unul fără celălalt este imposibil Deci, dacă avem încredere în cerințele rațiunii noastre, trebuie să înțelegem procesul lumii ca realizarea liberă a unui scop comun (ideal) stabilit creativ În ce poate consta? În lumina concluziilor speculative obținute, mărturia ambiguă a experienței în chestiunea binelui din lume capătă un preț mai mare După cum am subliniat deja, imaginea vieții universului în toate etapele sale înfățișează un fapt comun care se repetă în diferite forme: încet și cu o luptă încăpățânată, pas cu pas, elementalul este depășit și iluminat Biblioteca "Runivers" BAZA TEORETICĂ A VIEȚII MORALE Õ ideal: lipsa de sens, discordia, lipsa de formă a haosului primitiv sunt supuse oportunității, armoniei, armoniei creațiilor ulterioare; teleologia se apropie treptat de triumful asupra

naturii Nu în această pătrundere a minții elementare constă sensul final al procesului cosmic? Temeiurile speculative vorbesc pentru aceasta: unicul principiu al lucrurilor își exercită puterea în crearea unei multitudini coerente de ființe finite; dacă acesta este semnul principal al creativității absolute, atunci în întruchiparea sa totală în realitate trebuie pusă sarcina sa Din acest punct de vedere, scopul ideal al lumii este realizarea plinătății ființei sale, adică armonie interioară universală alături de perfecțiunea fiecărei legături individuale care o alcătuiește Sarcina vieții este în organizarea ei creativă atotpătrunzătoare Pentru punctul de vedere pe care îl prezint, spiritul este substanța comună a întregii realități, indiferent de formele acesteia Bătaia vieții interioare este peste tot, chiar și acolo unde este ascunsă în spatele imobilității exterioare și a morții Nu se stinge complet în mecanismul naturii neînsuflețite, deși nu o putem urmări prin observație externă Dar numai la ființele însuflețite această substanță a tot ceea ce este real apare în forma sa pură și numai la om se reflectă în plenitudinea trăsăturilor sale esențiale - raționalitatea și libertatea creatoare de a alege direcția generală a vieții Prin aceasta omul primește valoarea supremă, intenționată falsă în natură, care ne este cunoscută; prin aceasta, prin însăși existența sa, pe lângă opiniile sale subiective, i se dă sarcina de a-și realiza în mod conștient scopul în lume Pornind de la aceste premise, ce concluzii se pot trage cu privire la conținutul pozitiv al idealului moral uman? Deocamdată, voi semnala doar o concluzie negativă evidentă de la ei: dacă lumea este -i Biblioteca "Runivers" L LOPATIN Așa este aranjat și de aici urmează în primul rând monstruoasa lipsă de sens a egoismului în om După cum a remarcat pe bună dreptate Schopenhauer, egoismul sapă o prăpastie adâncă între sinele nostru și ceea ce nu este el - după ce i-am ascultat, recunoaștem doar realitatea în spatele nostru și considerăm că toate celelalte sunt un fel de fantome - ne transferăm în noi în centrul lumea și viața și obligăm orice altceva să-l slujească În acest fel, intrăm în contradicție deschisă cu adevăratul sens al existenței cosmice, direcția voinței noastre se dovedește a fi direct opusă tendințelor creativității mondiale Sarcina vieții nu este în exclusivitate, ostilă față de orice individualitate și separație, ci în unitatea interioară a multora Voința noastră coincide abia atunci cu legea teleologică a dezvoltării interioare a lumii, când recunoaștem echivalența existențelor spirituale - este mai bine să spunem, când înțelegem din toată inima prețul infinit al tot ceea ce s-a întrupat spiritul Ce formulă să dai acestui ideal? Traducând-o în termeni abstracti, obținem imperativul categoric al lui Kant: "Acționează în așa fel încât să tratezi umanitatea, fie în persoana ta, fie în persoana aproapelui tău, întotdeauna ca scop și niciodată ca mijloc" În limbajul simțirii vii, aceasta va fi prima poruncă veșnică a lui Hristos: "Iubește-ți aproapele așa cum te iubești pe tine însuți" Ideea, nemurirea sufletului Libertatea voinței umane și raționalitatea morală a vieții lumii - acestea sunt cele două presupuneri fundamentale ale eticii, în măsura în care ar trebui să fie cunoașterea obiectivă a destinului real al omului Numai sub ei idealul moral devine o adevărată datorie, adică scopul irevocabil al activităţii fiecărei fiinţe raţionale Și știm deja ce conținut va primi acest ideal dacă credem că întregul univers este o întruchipare reală a creativității libere a spiritului Nu poate consta decât în recunoașterea demnității infinite a tuturor spiritelor Biblioteca "Runivers" FUNDAMENTELE TEORETICE ALE ZHPZNP MORALA mu, ca sursă supremă și scop final a tot ceea ce există Lumea, dacă este o creație a

libertății și a rațiunii, trebuie să aibă un scop în sine, iar acest scop nu poate fi pus în nimic altceva, fără contradicție, ca în realizarea armonioasă și îmbunătățirea nesfârșită a ceea ce are în sine o viață reală plin de creativitate reală Sufletul uman este acel infinit de valoros în sine, în fața căruia sensul tuturor celorlalte lucruri palidează Hristos a întrebat: "La ce folosește un om dacă câștigă lumea întreagă și îi dăunează sufletului?" Dacă dorim ca activitatea noastră să corespundă sensului interior al vieții, independent de noi, trebuie să ne amintim mereu de superioritatea incomparabilă a personalitatea umană peste tot restul naturii Adevărata moralitate începe doar acolo unde o persoană privește întotdeauna o persoană ca pe un scop și niciodată doar ca pe un mijloc pentru alți străini recunoscuti ca obiectivele cele mai înalte Aceasta este diferența principală dintre idealul eticii obiective și cerințele finale ale eticii empirice, care și-a găsit expresia cea mai consistentă în doctrina utilitarista Pentru utilitarism, omul individual este sclavul unui scop extern, nedefinit, care constă în cea mai mare sumă de bucurii pentru cel mai mare număr de oameni; el ar trebui să privească propria sa viață și activitate ca pe un mijloc pentru cea mai bună soluție pas cu pas a acestei probleme - așa ar trebui să judece existența vecinilor săi Din această perspectivă, individul este inevitabil sacrificat intereselor majorității; fiecare perfecțiune și demnitate personală primește doar un preț relativ, în funcție de rezultatele sale pentru societate; singurul principiu sănătos al vieții politice se transformă într-un motor exclusiv al tot ceea ce este bun din punct de vedere moral De fapt, statul își pierde sensul existenței, desigur, dacă el, cu toate mijloacele de care dispune, în toată conștiinciozitatea, nu se găsește Biblioteca "Runivers" L LOPATIN găsește cele mai bune căi pentru stabilirea binelui comun în sensul cel mai strict al acestui concept; dar, tocmai având în vedere condiționalitatea acestui scop, domeniul politicii nu acoperă niciodată miezul eticii și, în multe puncte, diverge involuntar direct de el Fără îndoială, politica (și aceasta este sarcina ei cea mai nobilă) în fiecare împrejurare dată trebuie să depună toate eforturile pentru a se apropia de idealul moral, în toată amploarea preceptelor sale umane Dar în însăși condițiile apariției statului, ca unire forțată a oamenilor pentru apărarea intereselor comune, există dificultăți invincibile în îndeplinirea cerințelor ideale: nemilosirea față de conținutul viu al vieții personale, de dragul considerațiilor de binele comun, va constitui întotdeauna o linie de nepătruns între politică și teocrație, adică implementarea adevărată a adevărului divin în statul și structura socială Pentru adevărata etică, toată lumea are aceeași valoare ca toți ceilalți; în ochii ei, dreptul moral al celei mai nesemnificative și mai discrete persoane este infinit mai mare decât cele mai tangibile beneficii ale celei mai mari mulțimi Ea este inspirată nu de cântărirea matematică a consecințelor îndepărtate, ci de o dragoste vie pentru tot ceea ce strălucește un suflet viu Cu o asemenea setare a idealului moral, îndatoririle personale ale unei persoane în raport cu ea însăși revin la locul lor Când un om se luptă cu pasiunile sale josnice, când încearcă să-și smulgă voința din puterea impulsurilor senzuale, el nu înfățișează doar un funcționar public care observă curățenia mintală și corporală, astfel încât societatea să nu sufere niciun prejudiciu din cauza libertății sale Nu este sclavul plăcerilor altora, este în primul rând un om, iar scopul activității morale stă în el însuși, la fel de mult ca și în vecinii săi Pe lângă orice considerente străine, el trebuie să aibă grijă de el

însuși, ca de toți ceilalți, pentru ca cel spiritual Biblioteca "Runivers" FUNDAMENTE TEORETICE ALE VIEȚII MORALE forţele s-au revelat în plinătatea şi posibila perfecţiune Autoconservarea spirituală, independența voinței noastre față de ceea ce este sub ea și nu ar trebui să o dețină, este o cerință la fel de importantă ca și îndatoririle față de ceilalți oameni Puritatea spirituală, castitatea, stăpânirea de sine, vigilența și sensibilitatea față de tot ceea ce se întâmplă în interiorul lui sunt necesare pentru o persoană nu mai puțin decât compasiunea, iubirea de sacrificiu de sine și disponibilitatea energetică de a-și servi semenii Momentul ascetic al moralei, care în vremuri a primit adesea o poziție dominantă în morală, în ultimele secole se retrage uneori complet în plan secund și este introdus în prescripțiile morale doar sub masca unuia dintre mijloacele de dezvoltare a bunăstării sociale, prin această ascensiune - reînnoiește în sensul său adevărat și original O persoană, chiar dacă se află pe o insulă pustie și pentru el speranța de a se întoarce în societate este stinsă pentru totdeauna, mai poate trăi moral bine sau rău Indiferent cât de sfinte sunt legăturile sociale, ele nu sunt singura condiție a umanității Dar când, în acest fel, în demnitatea interioară a persoanei spirituale plasăm principiul fundamental al moralității, problema răului este din nou prezentată, și, mai mult, sub o asemenea formă încât să nu mai putem refuza să o discutăm Dacă principiul definitoriu al vieții noastre constă în valoarea infinită a omului și dacă ordinea morală a lumii nu este o iluzie goală (și fără ea nu există etică obiectivă), atunci universul este astfel aranjat încât omul să-și poată îndeplini scopul cel mai înalt în ea Dar de îndată ce exprimăm această concluzie, apare o nedumerire de nedumerit: de ce legile binelui sunt atât de neputincioase asupra vieții reale a omenirii, de ce triumful lor real întâmpină astfel de obstacole de netrecut atât în interiorul, cât și în exteriorul omului? De fapt, alaturi de potentialitatile infinite ale binelui, in fiecare dintre noi sunt cuprinse posibilitatile infinite ale raului Persoana poartă Biblioteca "Runivers" L LOPATIN b o contradicție profundă, indestructibilă pentru el însuși, el pare a fi sfâșiat de forțe opuse Desigur, o persoană, dacă este cu adevărat liberă, este puternică în direcția generală pe care o ia activitatea Dar, totuși, puterea lui nu este atât de mare încât să se poată îndepărta de influența instinctelor în război: intensitatea lor naturală rămâne cu el Răul, respins de voința conștientă, se târăște în spatele unei persoane, ca o umbră, în înclinațiile sale inconștiente și gravitează evaziv asupra acțiunilor sale Prin urmare, cei mai buni oameni sunt urmați de ezitare morală, slăbiciune, lașitate, posibilitatea căderii involuntare de pe calea adevărului Prin urmare, pentru ideal nu poate exista totalitate, cu alte cuvinte, o reală realizare în acțiunile umane! Viața cea mai dreaptă este doar o abordare neobosit a ceea ce rămâne pentru totdeauna infinit de departe Se dovedește o inconsecvență izbitoare: sensul existenței umane constă în a face ceea ce nu se poate face Și asta nu pentru că o persoană nu are suficientă susceptibilitate la impulsurile morale În capacitatea de a iubi altruist, în puterea creativității morale inerentă în el, o persoană posedă potențialități cu adevărat infinite de bunătate Dar de dragul lor, el nu poate alunga de la sine capacitatea opusului, pe care natura i-a impus-o fără milă Se observă o contradicție și mai evidentă între stabilirea necondiționată a legilor bunătății în conștiința noastră și lipsa lor neîndoielnică de putere asupra soartei exterioare a oamenilor Nu există observație mai evidentă decât indiferența totală a proceselor naturii față de demnitatea morală

a omului Orbește și indiferentă își revarsă darurile și urgiile, indiferent de fețele celor care le primesc Corespondența destinului oamenilor cu calitățile lor morale este o excepție rară; inconsecvența uluitoare între unul și celălalt, în alte momente ale vieții umane, este o regulă generală, prea des confirmată   experienta mea Dacă încă se poate dovedi cu o oarecare plauzibilitate că orice rău este pedepsit pe pământ (deși o astfel de generalizare ar avea un sens foarte relativ), aproape nimeni nu va îndrăzni să insiste că fiecare bine de pe pământ este răsplătit Răucătorii nestăpâniți de multe ori mor dureros într-o luptă inegală cu lumea înconjurătoare și duc o viață tristă; dar și mai ușor pier sunt acei oameni cinstiți, curajoși și convinși care neglijează precauția și siguranța personală atunci când interesele adevărului sunt jignite Fără îndoială, cea mai bună viață este pentru cei care știu să ascundă totul mărunt și rău în ei înșiși, care sunt reținuți în lucrurile rele și indiferenți la lucrurile bune în timp, adică cel mai deznădăjduit tip de oameni din punct de vedere al celor mai înalte / cerințe etice În fața acestei imagini a neputinței binelui asupra realității, se pune întrebarea fatală: se poate ca sensul și scopul ființei noastre să se afle în ceva de care structura reală a vieții umane depinde atât de puțin? Cum crede el o asemenea inconsecvență în ordinea morală a lumii? Unul dintre cei mai mari dialecticieni din toată istoria omenirii - Kant - s-a oprit cu atenție asupra acestor contradicții și a văzut singura lor reconciliere în postulatul nemuririi sufletului Cititorul este deja familiarizat cu sensul general al raționamentului său: dacă idealul moral are putere deplină asupra vieții noastre, el trebuie să aibă calitatea de fezabilitate, altfel este Fantezie pură Dacă o persoană este un scop în sine, dacă ființa sa interioară are o valoare infinită, aceasta ar trebui să se reflecte în ființa sa Atunci ea nu mai poate fi considerată doar ca o legătură trecătoare în fenomene indiferente din punct de vedere moral: demnitatea eternă a persoanei umane implică realitatea ei eternă Suntem forțați să credem că omul aparține lumii fenomenale senzuale doar pe o parte a existenței sale, pe de altă parte (și tocmai aceea în care sub-   adevărată esență), el este conectat cu lumea suprasensibilă, eternă, în care cerințele binelui coincid cu legile destinului oricărui suflet individual Experiența materială nu ne oferă cunoștințe despre această lume; dar trebuie să-i afirmăm existența dacă nu vrem că noțiunile noastre despre ceea ce ar trebui să fie în dezacord evident cu ideea a ceea ce este Semnificația etică ridicată a chestiunii nemuririi este destul de clară cu o atitudine imparțială față de aceasta Cu toate acestea, este chiar ciudat să începem să vorbim despre asta: fără exagerare, se poate spune că această întrebare este de obicei rușine să discute serios, într-o asemenea măsură, în majoritatea cazurilor, este considerată pentru totdeauna soluționată - în sens negativ Credința subiectivă în nemurirea personalității noastre este încă gata să fie admisă, dar numai sub Forma unui vis, teoretic nedemonstrabilă, iar credincioșilor li se cere urgent să conștientizeze acest lucru Valoarea morală a acestui vis este limitată și diminuată pe cât posibil Aceștia sunt de acord să-i atribuie o anumită semnificație pregătitoare, pedagogică; dar în același timp dovedesc că maturitatea conștiinței morale vine doar atunci când nu mai este nevoie de nicio Fantezie despre viața de apoi În cea mai mare parte, ei argumentează astfel : Credința în nemurire nu numai că nu ridică idealul moral, ci îl scapă Odată cu ea, bunătatea își pierde prețul irelevant, se transformă într-

un fel de soartă externă care cântărește pe oameni și capătă aspectul unui motiv pur egoist Cine simte nevoia să creadă în nemurire, demonstrează prin aceasta cât de slab este sentimentul de bunătate în el: nu înțelege că perfecțiunea morală este scopul nostru, și nu un mijloc pentru altceva, că demnitatea unei fapte bune este în el însuși, el cere recompense pentru el însuși și delicatese pentru ceva care, prin însăși natura sa, nu are nevoie de nicio recompensă Cine visează la fericirea vieții de apoi Biblioteca "Runivers" FUNDAMENTE TEORETICE ALE VIEȚII MORALE Vъ, el descoperă prin aceasta că încă se află pe un punct de vedere naiv, egoist, senzual în morală Între timp, această credință aduce cu ea astfel de dificultăți teoretice care arată imediat inconsecvența sa logică Se răzvrătește împotriva Faptului, care devine din ce în ce mai evident, Faptul conexiunii cuprinzătoare a fenomenelor mentale cu funcțiile fiziologice ale corpului Acolo unde natura oferă unitate, introducem dualitatea - de dragul speranțelor egoiste, tăiem în mod arbitrar singura viață umană Smulgem cu forța Funcțiile sale din creier, le compunem într-o imagine cețoasă a unui fel de fantomă fără sânge și apoi ne bazăm pe eternitatea acestei creații moarte născute a viselor noastre abstracte Asemenea argumente pot părea convingătoare și pline de spirit, și totuși ele conțin mult mai multe sofisme, uneori chiar destul de grosolane, decât adevăr Acest lucru se remarcă deja din evaluarea practică dată credinței în nemurire Imediat apare nedumerirea: un preț ciudat, irelevant, al legii voinței umane, care se transformă în nimic, de îndată ce îi recunoaștem realitatea în raport cu ființa reală a individului; o lege ciudată, care este bună numai când puterea ei nu se extinde nicăieri; ciudatul scop și scopul suprem al vieții, care sunt de neîmplinit, și chiar dacă sunt atunci când sunt împlinite, nu schimbă nimic esențial în viață, nu eliberează lotul uman de subordonarea totală față de accidente fără sens, cu atât mai mult îl deschid către loviturile nemiloase ale egoismului și răutății altcuiva! Dacă o astfel de combinație de concepte este însoțită de dificultăți considerabile, o altă acuzație de stabilire inevitabil-egoistă a problemei morale cu credința în nemurire este direct nedreaptă Ca și cum nevoia acestei credințe este inspirată doar de dorința de a avea viața de apoi Biblioteca "Runivers" L LOPATIN tratează pentru fapte bune și nu ar trebui să o trezească alte interese La urma urmei, dacă atribuim personalității umane un preț etern necondiționat, dacă suntem profund convinși că este întotdeauna un scop și niciodată doar un mijloc (chiar dacă numai în perspectiva prosperității viitoare a omenirii), atunci fragilitatea, incompletitudinea , incomprehensibilitatea morală a existenței individuale a unei mari mulțimi de oameni - chiar nu se află în contradicție flagrantă cu o astfel de atitudine a noastră față de oameni? II Nu este suficientă această contradicție singură pentru a ne face să credem că nu totul se termină pentru o persoană de pe pământ, cu totul în afara speranței unor plăceri postume pentru sine personal? Dacă iubirea vie pentru umanitate în toți membrii săi este baza inevitabilă a dispoziției noastre morale, nu este într-adevăr suficient să credem că inconsecvența observată a demnității morale și a destinului extern, suferința fără scop, moartea accidentală a oamenilor individuali nu epuizează tot mulțumit, adică viețile lor, - că aparenta lipsă de sens a existenței pământești capătă sens și reconciliere în perspectivele dezvoltării nesfârșite a spiritului individual - astfel încât această credință pare foarte reconfortantă chiar și pentru cei care nu sunt deloc înclinați către fantezii egoiste despre șederea fericită în lumea îngerilor? Se pare chiar că ideea de nemurire oferă cea mai mică hrană

pentru egoism și dorințe senzuale Cât de mare este nevoia morală de a crede în continuarea existenței personale dincolo de limitele pământești, cât de mare este imposibilitatea de a o imagina clar și adecvat Misterul și enormitatea tranziției sunt prea evidente pentru ca mintea cea mai aspra să conteze serios și fără ezitare pe satisfacția vieții de apoi a intereselor noastre mărunte lumești; trebuie să ne gândim că până și cel mai naiv sălbatic găsește uneori îndoiala dacă într-adevăr așteaptă în lumea de dincolo acele grozave vânătoare de stuc despre care i-au spus bătrânii? La urma urmelor Biblioteca "Runivers" PROBLEME TEORETICE ALE VIEȚII Dintr-un motiv oarecare îi este frică de moarte și o evită în mod conștient cu toată puterea? Și cu cât umanitatea este mai puternică mental, cu atât este mai impregnată de conștiința imposibilității de a reprezenta corect o stare atât de opusă a tot ceea ce știm În acest sens, credința în nemurire este prea goală pentru a oferi material pentru egoismul senzual Mai multe se pot spune: din punct de vedere egoist, ideea anihilării complete a personalității în momentul morții este aproape de preferat oricărei alte Atunci viața, este adevărat, devine mai lipsită de sens, dar pentru-то chiar și moartea este eliberată de o parte considerabilă a ororilor care o înconjoară de obicei La urma urmei, moartea pare îngrozitoare pentru conștiință tocmai pentru că nu putem în niciun caz scăpa de ideea ei ca de o stare reală a vieții noastre - ne sperie mai mult decât orice cu fantoma acelor vise teribile pe care le avea Hamlet când se gândea la sinucidere Itzache pentru această cea mai mare dintre ororile pământești nu există nicio bază logică Epicurienii au spus: când este om, nu există moarte; dar există moarte, nu există om; nu se întâlnesc niciodată Și nu este mai bine să sacrificăm speranțe foarte divinatorii pentru recompense dincolo de mormânt pentru această conștiință a inexistenței absolute a morții pentru noi ? De aceea, adevărații egoiști sunt rareori oameni profund religioși Și când încep să facă bine numai din teama de focul iadului, nimic nu iese din acțiunile lor, cu excepția ipocriziei, care este de obicei foarte inconsecventă Și atunci în comportamentul lor este foarte greu de văzut chiar și un pas pregătitor către adevărata morală Numai dintr-un cu totul alt punct de vedere se poate afirma că "jjToj doctrina nemuririi sufletului conține în egoismul ei] motivul faptelor bune ^^numai ea este capabilă să ofere oamenilor un Egoistic de neclintit] ^ fundament pentru a nu fi egoiști De fapt, doar cu asimilare completă Biblioteca "Runivers" În adevăr, despre nemurirea spiritului nostru, lipsa de sens a egoismului, nu numai general, ci și pentru fiecare persoană în parte, devine complet de înțeles Dacă destinul etern al unei persoane este în concordanță cu înălțimea sa morală, cu apartenența sa la întregul organic al tărâmului spiritual, cu supunerea lui la legea iubirii care stă la baza creației, atunci egoismul este nebunie și contradicție, chiar și din punct de vedere pur personal Autoafirmarea exclusivă a voinței duce la opusul ei, la o denaturare a adevăratei norme a ființei, și deci la nemulțumire și suferință Într-un astfel de punct de vedere, adevărata afirmare de sine apare numai acolo unde o persoană a înțeles minciuna fațetelor prin care se separă de restul lumii și de dragul cărora vede în el o forță străină și ostilă față de sine Etica poate folosi convingerea vie a nemuririi pentru a aboli egoismul prin propria sa putere naturală Devine clar de la sine că beneficiile egoismului sunt doar imaginare, că ele sunt cumpărate doar cu prețul perversiunii ființei noastre inteligibile și, între timp, în el se află rădăcina destinului nostru infinit Și numai cu această recunoaștere a realității suprasensibile a spiritului nostru legea morală dobândește

absolutitatea reală În om, atât binele, cât și răul, și capacitatea iubirii de sacrificiu de sine și puterea egoismului sunt combinate Dacă principiul etic trebuie să stăpânească asupra întregii persoane, el trebuie să cucerească atât iubirea, cât și egoismul în același mod, deși în privințe diferite, întărindu-l pe unul și suprimându-l pe celălalt Numai un astfel de ideal captează și umple inima, care nu se adresează proprietăților și înclinațiilor individuale ale sufletului în diversitatea lor capricioasă, ci vorbește pentru toate cu aceeași elocvență Și atunci el poate forța un potențial din noi să se supună complet altuia și să-l inducă pe acesta în infinitate de manifestări concrete să întrupeze conținutul său ascuns Vitalitatea istorică a viziunii creștine asupra lumii constă în faptul că conține nu numai reguli frumoase de iubire și tăgăduire de sine, dar este indicată și adevărata sursă a morții unei personalități spirituale în sine - Iubesc și răutate Fără un motiv egoist, în acest sens, niciun sistem de morală nu poate face deloc Acest lucru se vede cel mai clar în construcțiile acelor filozofi care insistă cu ardoare asupra valorii irelevante a binelui și asupra independenței lui de considerentele destinului uman În ultimul rezultat, pentru a justifica obligarea prescripțiilor datoriei, acestea trebuie să se refere la sentimentul de mulțumire de sine pe care o trăiește o persoană în îndeplinirea acestora Astfel, motivul acțiunii morale este pus în impresia sa pur subiectivă, în raport cu care caracterul altruist al acțiunilor este doar un mijloc Între timp, se poate argumenta foarte mult unde egoismul este mai mare: într-o astfel de reducere a idealului moral la plăcerea pe care o oferă sau în recunoașterea că obiectul său este Conținutul activ este prestabilit de întregul sistem de lucruri, care este scopul acțiunii raționale și condiția existenței normale? Având în vedere marea importanță practică a ideii de eternitate a ființei noastre inteligibile, problema justificării sale teoretice este de mare interes Și acum, când ne întoarcem la obiecțiile îndreptate împotriva ei, vom observa o împrejurare ciudată: însăși argumentele cărora le atribuim forță deplină atunci când vine vorba de lumea materială sunt expuse ca neconvingătoare, obscure, scolastice atunci când sunt transferate în tărâmul spiritului La același dispozitiv logic, în cazuri de aplicare complet omogene, se aplică două măsuri diferite de evaluare Într-adevăr, ce demonstrează, de exemplu, indestructibilitatea materiei, care este poziția principală a viziunii fizice moderne asupra lumii? Este destul de evident că acest adevăr nu admite fundamentarea experimentală Nu există astfel de greutăți prin care s-ar putea arăta în mod incontestabil că nici o particulă cea mai mică de materie nu dispare sau nu apare; nu există instrumente care ar fi capabile să detecteze că materia este mereu aceeași, că nu se anihilează și nu reapare, chiar dacă în mod constant în aceeași cantitate Nimic de acest fel nu poate fi dovedit nici măcar în experimente individuale Între timp, nu ne limităm la Fapte individuale, extindem adevărul despre indestructibilitatea materiei la infinitul spațiului și al timpului: suntem destul de convinși că nu apare niciodată, nicăieri și nu dispare Cu durata scurtă a existenței omenirii și cu o zonă mică de observații terestre, acest ngikoid și nicăieri, desigur, nicio experiență nu poate găzdui Atunci ce ne face să privim această proprietate ca pe o axiomă a fizicii? Este greu de argumentat că aici avem de-a face cu considerente de natură pur speculativă; la această concluzie ajung inevitabil toți gânditorii care au supus întrebarea unei analize serioase Indestructibilitatea materiei

este o concluzie dintr-un adevăr mai general, din indestructibilitatea substanței în general Neconceputul nesemnificației absolute a ceva real este adevăratul său motor Existența este și neființa îl contrazice: așa este afirmația tautologică evidentă de la care au pornit filosofii eleatici antici când au început cu o discuție speculativă asupra conceptului de substanță Ceea ce are o existență independentă, esențială, adică ceea ce o posedă ca și cum ar fi al său, purtând în sine sursa manifestărilor sale, care nu este doar o formă accidentală a acțiunii forțelor exterioare, care nu poate fi considerată ca disparând complet Orice acțiune asupra lui din exterior va evoca o reacție în el și numai prin această reacție poate avea loc; cu alte cuvinte, orice astfel de acţiune exterioară presupune în mod logic realitatea ei dată pe întreaga durată a continuării ei Așa gândim despre materie - știm că niciun atom din ea nu poate fi anihilat, chiar dacă în acest scop adunăm forțele infinite ale întregului univers: pentru un infinit presiune infinită el va răspunde cu rezistență infinită Aceasta înseamnă că întreaga întrebare care ne ocupă se rezumă la următoarele: cum ar trebui să judecăm spiritul? Este o substanță, adică o sursă independentă a unei vieți deosebite, sau doar o proprietate a organismului fizic, un rezultat inevitabil din punct de vedere matematic al unei combinații de procese mecanice? Știm deja ce inconsecvență izbitoare stă în această ultimă presupunere: nici un act mental nu poate fi explicat din baze mecanice; trăsătura cea mai profundă a vieții interioare a spiritului este libertatea creativității, pentru care nu există nicio analogie și nici un principiu de interpretare în legile mecanice ale materiei Dacă aceste indicații ar fi corecte, problema se hotărăște astfel: există o substanță adevărată, chiar o substanță fundamentală, pentru că, așa cum am văzut recent, creativitatea trebuie să preceadă stabilirea unor relații pur mecanice Deci, indestructibilitatea trebuie să fie aceeași proprietate a spiritului ca și a materiei Chiar și în ființa spirituală avem de-a face cu o realitate mai neîndoielnică: materia, așa cum o înțelege Fizica, este încă doar o concluzie a rațiunii noastre la cauzele obiective ale percepțiilor noastre senzoriale; dimpotrivă, conținutul imediat al conștiinței noastre, realitatea noastră subiectivă interioară, este trăit de noi ca un Fapt absolut, care nu admite obiecții Întrebarea poate fi doar despre cum ar trebui să ne imaginăm această eternitate de substanță spirituală? Ar trebui să se refere doar la forța psihică universală, revărsată pretutindeni, care dă naștere continuu creativ vieții interioare a unor centri spirituali individuali și a căror activitate acești centri o reflectă doar pasiv în ei înșiși, sau centrele individuale ale conștiinței în sine au propria lor creativitate independentă? ?, au o existenţă substanţială, iar eternitatea trebuie, de asemenea atingere? Această problemă aparține, fără îndoială, numărului celor foarte dificile S-ar putea - poate să devină mai clar pentru noi, când rearanjam întrebarea în acest fel: este posibilă o conștiință individuală care să fie absolut pasivă? Este posibil ca activitatea individuală să fie doar o reflectare a influențelor directe ale principiului mistic de la baza universului? Aveam deja un răspuns la această întrebare: conștiința și creativitatea sunt inseparabile una de cealaltă, deoarece orice manifestare a conștiinței este în esență un act creativ Conștiința personală a creativității impersonale este un concept care se contrazice Dacă ne gândim la consecințele acestor propoziții, vom înțelege că anihilarea sufletului individual, dată

fiind eternitatea și substanțialitatea forței psihice în general, este un lucru la fel de ilogic ca și dispariția atomilor individuali, dată fiind indestructibilitatea generală a materie O obiecție puternică este posibilă împotriva oricăror astfel de concluzii: ea constă în negarea conceptului însuși de substanță, ca exprimând un adevăr obiectiv despre obiecte Așa a făcut Kant când, cu toată puterea geniului său, a atacat concluziile speculative în doctrina naturii sufletului Potrivit lui Kant, substanța este un concept pur formal al rațiunii, doar modul nostru subiectiv de a uni materialele observației; unind fenomenele experienței exterioare într-un singur concept general, ajungem la conceptul de materie; combinând fenomenele experienței interioare, obținem ideea sufletului; asemenea acte de generalizare ale minții noastre sunt necesare, dar au un sens pur subiectiv, iar în lumea care se află dincolo de conștiința noastră, nimic nu le corespunde Pornind de la această convingere, Kant proclamă întreaga psihologie rațională pentru o serie de erori logice involuntare Și încă se bazează adesea pe ea, susținând că doctrina speculativă a sufletului este ucisă de ea odată pentru totdeauna Dar, într-un mod surprinzător, ei nu observă în același timp că atunci, în primul rând, au ucis Fizica obiectivă, adică, cunoaşterea realului Biblioteca "Runivers" FUNDAMENTE TEORETICE ALE VIEȚII MORALE ■substanţe Întreaga idee a lui Kant este că nu există substanțe (adică lucruri, ființe), sau cel puțin nu putem presupune nimic despre ele, întreaga lume cognoscibilă este doar ideea noastră Această concluzie este, desigur, mai periculoasă pentru realism decât pentru orice altă teorie filozofică Atunci toată realitatea se află în conștiința noastră și nu există alta; spiritul este singurul purtător al lumii cunoscute nouă Atunci s-ar putea să nu apelezi la termenul "substanță" și să vezi totuși cât de greu este într-un astfel de caz să gândești anihilarea conștiinței Dacă existența naturii este justificată în ea, atunci apariția și dispariția conștiinței denotă apariția și distrugerea întregului univers Cât de greu este să accepți așa ceva este dovedit de faptul că atât Kant însuși, cât și adepții săi fideli în idealism (de exemplu, Fichte și Schopenhauer) în rezultatul final au trebuit să recunoască eternitatea principiului spiritual Cât priveşte acele obiecţii conform cărora doctrina originalităţii forţei psihice denaturează natura umană, împărţind-o în două, că contrazice datele fiziologice etc , despre ele se poate face o remarcă generală În toate acestea există următoarea neînțelegere: ceea ce natura dezvăluie de fapt este recunoscut în ele ca o invenție abstractă, iar ceea ce în realitate este doar o ipoteză șubredă este evaluat ca un indiciu direct al naturii Diferența dintre fenomenele interne și externe, psihice și fizice din noi este primul lucru pe care conștiința îl asimilează deja la cele mai elementare stadii de dezvoltare Și pe ea se bazează opoziția noastră dintre sinele nostru și ceea ce nu este el, ceea ce duce la distincția dintre suflet și corp Dimpotrivă, teoria monismului mecanic al ființei umane este o invenție foarte târzie și foarte obscure a filozofilor Nimeni nu va nega dependența strânsă a vieții sufletului de viața organismului și nu a fost niciodată negat în principiu Dar nu ar trebui să răspunzi - Biblioteca "Runivers" L LOPATIN b să înțelegem acel adevăr logic evident că dependența reciprocă a două serii de fenomene nu indică în niciun caz identitatea lor sau originea indispensabilă a unuia față de celălalt Când două substanțe intră într-o combinație chimică, ele formează ceva nou, manifestările lor individuale nu mai sunt vizibile, ochii se contopesc complet într-o acțiune comună; Rezultă de aici că atunci când îi separăm, unul dintre ei trebuie să dispară? Până acum, pentru a exprima

relația dintre Fenomenele psihice și cele fiziologice, putem aplica doar conceptul de dependență (mai mult, reciprocă), orice concluzie asupra destructibilității substanței spirituale este un abuz clar de rațiune Astfel, întrebarea nemuririi principiului spiritual din noi, ca și alte întrebări teoretice pe care le-am luat în considerare până acum, cu toată nepopularitatea ei neîndoielnică, nu se află încă într-o poziție atât de deznădăjduită pe care se obișnuiește să se afirme Dar am putut vedea și marile obstacole care împiedică asimilarea unor idei atât de importante pentru etică Pentru ca ei să revină la locul lor în înțelegerea umană a realității, este nevoie nici mai mult, nici mai puțin de o schimbare radicală a viziunii asupra lumii, care în zilele noastre a cucerit toate vederile opuse Va veni vreodată această schimbare? Este realismul naturalist ultimul cuvânt al cunoașterii raționale - sau contradicțiile care se află în el indică inevitabilitatea schimbărilor fundamentale în concluziile sale? Ce ar trebui să reziste în viitor - înțelegere care explică totul, de la întunericul inconștient al automatismului elementar sau ceea ce vede sursa ființei în activitatea spirituală de sine a fundației universale? * Fiecare trebuie să răspundă singur la astfel de întrebări, conform convingerilor sale Dar pare de netăgăduit că dominația fatalismului mecanic în domeniul moral duce la discordie spirituală incurabilă Poate că această discordie este fatală și umană Biblioteca "Runivers" FUNDAMENTE TEORETICE ALE VIEȚII MORALE familia nu se va ridica niciodată deasupra ei în viitor: te poți gândi la asta așa cum vrei Dar, în orice caz, nu în epocile de asemenea discordie, oricât de mult se țin, conștiința morală își poate găsi fundamentarea științifică completă și exprimarea filozofică strictă Ambele sunt realizabile doar cu o astfel de viziune asupra lumii, pentru care liberul arbitru, o ordine morală rezonabilă a lumii și eternitatea ființei interioare a omului vor înceta să mai fie cuvinte goale L Lopatin * Biblioteca "Runivers" Sensul general al art eu Un copac care crește frumos în natură și care este, de asemenea, frumos umplut pe o pânză produc o impresie estetică omogenă, sunt supuse aceleiași aprecieri estetice - nu fără motiv, iar cuvântul pentru exprimarea lui este folosit în ambele cazuri la fel Dar dacă totul s-ar limita la o omogenitate atât de vizibilă, superficială, atunci s-ar putea întreba și s-ar putea întreba cu adevărat: de ce această dublare a frumuseții? Nu este o joacă de copii să repeți într-o poză ceea ce are deja o existență frumoasă în natură? La aceasta se răspunde de obicei (de exemplu, Taine în Philosophie de l'art), că arta reproduce nu obiectele și fenomenele realității în sine, ci doar ceea ce artistul vede în ele, iar artistul adevărat vede în ele doar tipicul lor, trasaturi caracteristice; elementul estetic al fenomenelor naturale, trecând prin conștiința și imaginația artistului, este curățat de toate accidentele materiale și astfel se intensifică, apare mai luminos; frumusețea, revărsată în natură, în Formele și culorile ei, în imagine este concentrată, condensată Biblioteca "Runivers" SENSUL GENERAL AL ART noah, subliniat Această explicație nu poate fi pe deplin satisfăcută, din singurul motiv că nu este deloc aplicabilă ramurilor întregi importante ale art Ce fenomene ale naturii sunt subliniate, de exemplu, în sonatele lui Beethoven?Evident, legătura estetică dintre artă și natură este mult mai profundă și mai semnificativă În adevăr, ea nu constă în repetare, ci în continuarea acelei lucrări artistice pe care natura a început-o, într-o rezolvare ulterioară și mai completă a aceleiași probleme estetice Rezultatul procesului natural este omul într-un dublu sens: în primul rând, ca cel mai frumos *), și în al doilea rând, ca ființă

naturală cea mai conștientă În această ultimă calitate, o persoană însuși devine, din rezultat, un lucrător al procesului mondial și astfel corespunde perfect scopului său ideal - pătrunderea reciprocă completă și solidaritatea liberă a factorilor și elementelor spirituale și materiale, ideale și reale, subiective și obiective a universului Dar de ce, s-ar putea întreba, întregul proces al lumii, început de natură și continuat de om, ne apare tocmai din punct de vedere estetic, ca soluție a unei probleme artistice? Nu ar fi mai bine să recunoaștem ca scop realizarea adevărului și a bunătății, triumful minții și voinței supreme? Dacă, ca răspuns la aceasta, ne amintim că frumusețea este doar întruchiparea în Forme sensibile a aceluiași conținut ideal, care înainte de o astfel de încarnare se numește bine și adevăr, atunci aceasta ridică o nouă obiecție Bunătatea și adevărul, va spune moralistul strict, nu au nevoie de o întruchipare estetică A face bine și a cunoaște adevărul este tot ce este nevoie f') ■ *) Frumusețea a fost înțeleasă aici într-un sens general și obiectiv, și anume că exteriorul unei persoane este capabil să exprime un conținut interior mai perfect (mai ideal) decât poate fi exprimat de alte animale Biblioteca "Runivers" V SOLOVIEV Ca răspuns la această obiecție, să presupunem că binele se realizează - nu numai în viața personală a cuiva, ci în viața unei întregi societăți, se realizează un sistem social ideal, domnește solidaritatea deplină, fraternitatea universală Impenetrabilitatea egoismului a fost abolită; toate se regăsesc în fiecare și fiecare în toate celelalte Dar dacă această permeabilitate reciprocă universală, în care esența bunătății morale, se oprește înaintea naturii materiale, dacă principiul spiritual, după ce a învins impenetrabilitatea egoismului psihic uman, nu poate depăși impenetrabilitatea materiei, Egoismul fizic, atunci această forță a bunătății sau iubirea nu este suficient de puternică, înseamnă că acest principiu moral nu poate fi realizat până la capăt și nu poate fi pe deplin justificat Atunci se pune întrebarea: dacă forța întunecată a existenței materiale triumfă în cele din urmă, dacă este invincibilă pentru un început bun, atunci nu este în ea adevărul adevărat al tot ceea ce există, nu este ceea ce numim bun, doar o fantomă subiectivă? Și, de fapt, se poate vorbi de triumful binelui, când, pe principiile morale cele mai ideale, o societate organizată poate pieri imediat ca urmare a unor răsturnări geologice sau astronomice? Înstrăinarea necondiționată a principiului moral de existența materială nu este în detrimentul celei din urmă, ci celui dintâi Însăși existența unei ordini morale în lume presupune legătura ei cu ordinea materială, o oarecare coordonare între ele Dar dacă da, nu ar trebui să căutăm această legătură, în afară de orice estetică, în stăpânirea directă a minții umane asupra forțelor oarbe ale naturii, în dominația necondiționată a spiritului asupra materiei? Se pare că s-au făcut deja câțiva pași importanți către acest gel; când se ajunge la el, când, grație succeselor științelor aplicate, câștigăm, așa cum cred unii optimiști, nu doar spațiul și timpul, ci și moartea însăși, atunci existența vieții morale în lume Biblioteca "Runivers" SENSUL GENERAL AL ART (pe bază materială) va fi în cele din urmă asigurată, însă, fără nicio legătură cu interesul estetic, astfel încât și atunci afirmația că bunătatea nu are nevoie de frumos va rămâne valabilă Dar binele însuși va fi complet într-un astfel de caz? Până la urmă, nu constă în triumful unuia asupra celuilalt, ci în solidaritatea tuturor Și pot fi excluse dintre acestea toate ființele și figurile lumii naturale? Aceasta înseamnă că ele nu pot fi privite doar ca mijloace sau instrumente ale existenței umane, ceea ce înseamnă că trebuie să intre

și ca element pozitiv în structura ideală a vieții noastre Dacă ordinea morală, pentru puterea sa, trebuie să se bazeze pe natura materială ca mediu și mijloc al existenței sale, atunci pentru plenitudinea și perfecțiunea ei, ea trebuie să includă baza materială a ființei ca parte independentă a acțiunii etice, care se transformă aici într-una estetică, deoarece ființa materială nu poate fi introdusă în ordinea morală decât prin iluminarea, spiritualizarea lor, adică numai sub forma frumusetii Deci, frumusețea este necesară pentru împlinirea bunătății în lumea materială, pentru că numai prin ea întunericul rău al acestei lumi este luminat și îmblânzit Dar nu s-a realizat acest lucru în afară de noi, cauza iluminării lumii? Frumusețea naturală a îmbrăcat deja lumea cu vălul său strălucitor, haosul urât se mișcă neputincios sub imaginea armonioasă a cosmosului și nu se poate arunca de la sine nici în întinderea nemărginită a corpurilor cerești, nici în cercul apropiat al organismelor terestre Nu ar trebui arta noastră să se preocupe doar de a înveli numai relațiile umane în frumusețe, întruchipând în imagini tangibile adevăratul sens al vieții umane? Dar în natură, forțele întunecate sunt doar învinse și nu convinse de simțul universal^ cel mai mult *) Pentru frumusețe ca motiv ideal al existenței materiei, vezi articolele mele despre "întreaga cunoaștere" (Journal of Min Nar Proev, și) Biblioteca "Runivers" V SOLOVIEV această victorie este superficială și incompletă, iar frumusețea naturii este tocmai un văl aruncat asupra unei vieți rele și nu o transformare a acestei vieți Prin urmare, o persoană cu conștiința sa rațională ar trebui să fie nu numai scopul procesului natural, ci și un mijloc pentru un impact opus, mai profund și mai complet asupra naturii din partea principiului ideal Știm că realizarea acestui principiu deja în natură are diferite grade de profunzime și pentru fiecare adâncire a laturii pozitive îi corespunde și o adâncire, o întărire internă a negativului Dacă în materia anorganică principiul rău acționează doar ca greutate și inerție, atunci în lumea organică se manifestă deja ca moarte și decădere (și nici aici urâțenia nu triumfează atât de clar în distrugerea plantelor, ca în moartea și decăderea animalelor, iar între ele în înalte mai mult decât în cele inferioare), iar la om, pe lângă manifestarea sa mai complexă și mai intensă din latura Fizică, își exprimă și esența cea mai profundă, ca un rău moral Dar aici este și posibilitatea unui triumf final asupra lui și întruchiparea perfectă a acestui triumf în frumusețea nepieritoare și veșnică Viziunea veche reînnoită este acum foarte comună, identificând răul moral cu inconștientul întunecat, viața fizică (carnală), iar binele moral cu lumina rațională a conștiinței care se dezvoltă în om Că lumina rațiunii este în sine bună, aceasta este fără îndoială; dar nici lumina fizică nu poate fi numită rea Sensul ambelor este același în sferele lor respective În lumina ideii de lume fizică *) (punct *) Este de la sine înțeles că vorbesc aici despre lumină nu în sensul senzațiilor vizuale la oameni și animale, ci în sensul mișcării unui mediu fără greutate care leagă corpurile materiale între ele, pe care existența lor obiectivă pentru fiecare altele depinde, indiferent de senzațiile noastre subiective Cuvântul lumină este folosit pentru concizie, deoarece aici aparțin și alte fenomene dinamice: căldură, electricitate etc Mai mult, nu ne pasă aici de acele sau alte ipoteze ale fizicului Biblioteca "Runivers" SENSUL GENERAL AL ART întreaga unitate, viața tuturor pentru celălalt într-unul) se realizează numai prin reflecție: toate obiectele și fenomenele au ocazia de a fi unul pentru celălalt (deschis unul pentru celălalt) în reflecții reciproce printr-un mediu comun fără greutate În mod similar, tot ceea ce există se reflectă în

minte prin intermediul unor concepte generale abstracte care nu transmit ființa interioară a lucrurilor, ci doar schemele lor logice superficiale În consecință, în cunoașterea rațională găsim doar reflectarea ideii universale, și nu prezența ei reală în cunoscător și în cunoscut Pentru realizarea lor reală, bunătatea și adevărul trebuie să devină o forță creatoare în subiect, transformând și nu reflectând doar realitatea Așa cum în lumea fizică lumina se transformă în viață, devine principiul organizator al plantelor și animalelor, astfel încât să nu fie reflectată doar din corpuri, ci să fie întruchipată în ele, tot așa lumina rațiunii nu poate fi limitată doar la cunoaștere, ci trebuie să întrupeze artistic sensul conștient al vieții într-o realitate nouă, mai corespunzătoare Desigur, înainte de a face acest lucru, înainte de a crea în frumusețe sau de a transforma realitatea non-ideală în ideală, trebuie să cunoașteți diferența dintre ele - să cunoașteți nu numai în reflecție abstractă, ci mai ales în sentimentul imediat inerent artistului II Diferența dintre ideal, i e demn, a fi propriu-zis și a fi impropriu sau nedemn, depinde în general de cutare sau cutare relație a elementelor private ale lumii între ele și cu întregul Când, în primul rând, anumite elemente nu se exclud unele pe altele, ci, dimpotrivă, se poziţionează reciproc unele în altele, ele sunt solidare unele cu altele; știință: pentru noi este suficientă diferența de fapt indubitabilă dintre semnele fenomenelor menționate și semnele materiei grele Biblioteca "Runivers" ' YU V SOLOVIEV când, în al doilea rând, ele nu exclud întregul, ci își afirmă ființa particulară pe o singură bază universală; când, în cele din urmă, în al treilea rând, această bază atot-ună sau principiu absolut nu suprimă și absoarbe anumite elemente, ci, dezvăluindu-se în ele, le dă aria deplină în sine, atunci o astfel de ființă este ideală sau demnă, - ceea ce ar trebui să fie Este în sine *), dar pentru noi apare nu ca o realitate dată, ci ca un ideal doar parțial realizat și în curs de realizare; în acest sens, ea devine scopul final și norma necondiționată a activităților noastre de viață: voința aspiră la ea ca fiind bunul său cel mai înalt, definește gândirea ca adevăr absolut, este și parțial simțită, parțial ghicită de sentimentele și imaginația noastră, precum frumusețe **) Între aceste definiții ideale pozitive ale ființei demne există aceeași identitate esențială ca și între principiile negative corespunzătoare Orice rău poate fi redus la o încălcare a solidarităţii reciproce şi a echilibrului părţilor şi întregului; și la aceasta, în esență, se reduc toate minciunile și orice rușine Atunci când un element particular sau individual se afirmă în particularitatea sa, străduindu-se să excludă sau să suprime ființa altcuiva, atunci când elementele private sau individuale, individual sau împreună, vor să ia locul întregului, exclud și neagă unitatea sa independentă, și prin aceasta de asemenea, legătura generală dintre ele și când, dimpotrivă, în numele unității, libertatea ființei private este suprimată și desființată - toate acestea: atât autoafirmarea exclusivă (egoism), cât și particularismul anarhist, *) Justificarea acestei afirmații aparține domeniului metafizicii, nu al esteticii **) Diverși gânditori din părți complet diferite vin la ideea identității esențiale a binelui și a frumosului și a sarcinii morale a artei O expresie deosebită și talentată a acestei idei se găsește în scriitorul francez Guyot, recent decedat, în De l'art au point de vue sociologique Vedere! Guyot este descris de domnul Koltsev în cartea sa despre artă, ale cărei alte articole merită și ele atenție Biblioteca "Runivers" Sensul GENERAL al ART și asocierea despotică trebuie să recunoaștem ca fiind rea Dar το-același, transferat din sfera practică în cea

teoretică, este o minciună Numim minciună un astfel de gând care ia doar unul dintre aspectele particulare ale ființei și, în numele său, le neagă pe toate celelalte; de asemenea, numim minciună o asemenea stare de spirit care dă loc doar unei colecții nedefinite de propoziții empirice particulare, negând sensul general sau unitatea rațională a universului; În fine, trebuie să recunoaștem drept minciună monismul sau panteismul abstract, care neagă orice existență privată în numele principiului unității necondiționate*) Și aceleași semne esențiale care determină răul în sfera morală și minciuna în sfera mentală, ele determină și urâțenia în sfera estetică Tot ceea ce este urât, în care o parte crește nemăsurat și prevalează asupra altora**), în care nu există unitate și integritate și, în sfârșit, în care nu există diversitate liberă Multiplicitatea anarhică este la fel de opusă bunătății, adevărului și frumuseții ca și unitatea copleșitoare moartă(r): încercarea de a realiza aceasta din urmă pentru simțuri se reduce la reprezentarea unui vid infinit, lipsit de orice forme speciale și definite de ființă, adică la urâţenia pură Ființa ideală, demnă, necesită un domeniu egal pentru întreg și pentru părți - în consecință, aceasta nu este libertatea de singularități, ci doar de exclusivitatea lor Plenitudinea acestei libertăți cere ca toate elementele particulare să se regăsească unele în altele și în întreg, fiecare poziționându-se în celălalt și celălalt în sine, simțind în particularitatea sa unitatea întregului și în ansamblu particularitatea sa - într-un cuvânt, solidaritatea absolută a tot ceea ce există, Dumnezeu totul în toate *) Falsitatea acestui principiu, în această aplicare a lui, se dezvăluie în mod clar de contradicția internă în care se încadrează astfel, căci, devenind exclusivă, unitatea încetează să mai fie necondiționată **) Vezi exemple în acest sens în articolul "Frumusețea în natură" Biblioteca "Runivers" V SOLOVIEV Realizarea senzuală completă a acestei solidarități universale sau unități totale pozitive - frumusețea perfectă, nu ca o simplă reflectare a ideii din materie, ci prezența ei reală în materie - presupune, în primul rând, cea mai profundă și strânsă interacțiune între interiorul sau spiritual şi fiinţa exterioară sau materială Aceasta este cerința estetică de bază, aici diferența specifică dintre frumusețe și celelalte două aspecte ale ideii absolute Conținutul ideal, care rămâne doar o proprietate internă a spiritului, voinței și gândirii sale, este lipsit de frumos, iar absența frumosului este neputința ideii În același timp, în timp ce spiritul este incapabil să dea conținutul său intern al impresionantului imediat, să fie întruchipat în manieră maternă, și până acum, pe de altă parte, substanța este incapabilă de idealul spiritului ideal al spirit, este incapabil de a pătrunde sau de a suprima, și înseamnă că înseamnă , între aceste zone principale ale ființei nu există solidaritate, ceea ce înseamnă că însăși ideea, care este tocmai solidaritatea perfectă a tot ceea ce există, nu există încă au aici, în această manifestare a ei, suficientă putere pentru realizarea sau împlinirea finală a esenței sale Un spirit abstract, incapabil de întruchipare creatoare, și o substanță fără suflet, incapabilă de spiritualizare, ambele sunt incompatibile cu o ființă ideală sau demnă și ambele poartă un semn clar al nevredniciei lor prin faptul că nici una, nici alta nu pot fi frumoase Pentru completitudinea acestei ultime calităţi se cere în felul acesta: i) materializarea directă a esenţei spirituale şi) spiritualizarea în întregime a fenomenului material, ca formă proprie inseparabilă de conţinut ideal La această dublă condiție trebuie adăugată, sau, mai degrabă, decurge direct din ea, a treia: cu o combinație directă și nedespărțită în

frumusețea conținutului spiritual cu expresie senzuală, cu Biblioteca "Runivers" Sensul GENERAL al art Prin pătrunderea lor reciprocă completă, un fenomen material care a devenit cu adevărat frumos, adică ceea ce întruchipează cu adevărat ideea trebuie să devină la fel de permanent și nemuritor ca ideea însăși Potrivit esteticii hegeliene, frumusețea este întruchiparea unei idei universale și eterne în fenomenele particulare și trecătoare, iar acestea rămân trecătoare, dispărând ca niște valuri separate în fluxul procesului material, reflectând doar pentru o clipă strălucirea ideii eterne Dar acest lucru este posibil doar cu o atitudine indiferentă, indiferentă între principiul spiritual și fenomenul material Frumusețea adevărată și perfectă, care exprimă solidaritatea deplină și pătrunderea reciprocă a acestor două elemente, trebuie neapărat să-l facă pe unul dintre ele (material) să participe cu adevărat la nemurirea celuilalt Revenind la fenomenele frumoase ale Lumii Fizice, constatăm că ele nu îndeplinesc cerințele sau condițiile specificate de frumusețe perfectă În primul rând, conținutul ideal în frumusețea naturală nu este suficient de transparent, nu dezvăluie aici toată adâncimea lui misterioasă, ci dezvăluie doar contururile sale generale, ilustrează, ca să spunem așa, în fenomene concrete private, semnele și definițiile cele mai elementare ale absolutului idee Astfel, lumina în calitățile ei senzuale dezvăluie atotpermeabilitatea și lipsa de greutate a principiului ideal; plantele în modul lor vizibil arată extinderea ideii de viață și aspirația generală a sufletului pământesc către Forme superioare de ființă; animalele frumoase exprimă intensitatea motivelor vitale, unite într-un tot complex și echilibrat astfel încât să permită jocul liber al forțelor vitale etc În toate acestea, ideea este întruchipată fără îndoială, dar numai în modul cel mai general și superficial, de la este afara Această materializare superficială a începutului ideal în frumusețea naturală corespunde aici unei spiritualizări la fel de superficiale a ma Biblioteca "Runivers" V SOLOVIEV de unde și posibilitatea unei aparente contradicții între Formă și conținut: o fiară tipic rea poate fi destul de frumoasă (contradicția aici este doar aparentă, tocmai pentru că frumusețea naturală, în caracterul ei superficial, este în general incapabilă să exprime ideea de viață în calitatea sa interioară, morală, dar numai în atributele sale fizice exterioare, cum ar fi forța, viteza, libertatea de mișcare etc) A treia imperfecțiune esențială a frumuseții naturale este, de asemenea, legată de aceasta: deoarece ea acoperă numai exteriorul și, în general, acoperă urâțenia existenței materiale și nu o pătrunde în interior și în întregime (în toate părțile), atunci această frumusețe este păstrată neschimbată și etern numai în general, în propriile sale modele generale - nașteri și specii, dar fiecare fenomen frumos și ființă separată în propria viață rămâne sub controlul procesului material, care mai întâi sparge forma sa frumoasă și apoi o distruge complet Din punctul de vedere al naturalismului, această fragilitate a tuturor manifestărilor individuale ale frumuseții este o lege fatală inevitabilă Dar pentru a ne împăca, chiar dacă doar teoretic, cu acest triumf al procesului material atotdistrugător, trebuie să recunoaștem (așa cum o fac mințile consecvente din această direcție) frumusețea și, în general, tot ceea ce este ideal în lume ca o iluzie subiectivă a imaginației umane Dar știm că frumusețea are un sens obiectiv, că operează în afara lumii umane, că natura însăși nu este indiferentă față de frumos Și în acest caz, dacă nu reușește să realizeze frumusețea desăvârșită în domeniul vieții fizice, atunci nu degeaba s-a ridicat, prin munci și eforturi mari, catastrofe teribile

și urâte, dar necesare scopului final din această regiune inferioară în Sfera vieţii conştiente uman O sarcină care nu poate fi îndeplinită prin intermediul vieții fizice trebuie îndeplinită prin intermediul creativității umane Biblioteca "Runivers" sensul general al art U De aici și tripla sarcină a artei în general: I) obiectivarea directă a acelor definiții și calități interioare cele mai profunde ale unei idei vii care nu pot fi exprimate prin natură;) spiritualizarea frumuseții naturale și prin aceasta) perpetuarea fenomenelor sale individuale Aceasta este transformarea vieții fizice în viață spirituală, adică într-unul care, în primul rând, are propriul său cuvânt sau revelație în sine, este capabil să fie direct exprimat în-out; care, în al doilea rând, este capabilă să transforme în interior, să spiritualizeze materia sau să se încarneze cu adevărat în ea și care, în al treilea rând, este liberă de puterea procesului material și, prin urmare, rămâne pentru totdeauna Întruchiparea perfectă a acestei plinătăți spirituale în realitatea noastră, realizarea în ea a frumuseții absolute sau crearea unui organism spiritual universal este sarcina cea mai înaltă a artei Este clar că îndeplinirea acestei sarcini trebuie să coincidă cu sfârșitul întregului proces mondial În timp ce istoria continuă, nu putem avea decât anticipări (anticipări) parțiale și fragmentare de frumusețe perfectă; artele care există astăzi, în cele mai mari opere ale lor, surprind sclipici de frumusețe veșnică în realitatea noastră actuală și continuându-le mai departe, anticipează, oferă o pregustare a realității nepământene, viitoare pentru noi și, astfel, servesc ca o tranziție și o legătură de legătură între frumusețea naturii și frumusețea vieții viitoare Înțeleasă astfel, arta încetează să mai fie o distracție goală și devine o chestiune importantă și instructivă, dar nicidecum în sensul predicii didactice, ci doar în sensul profeției inspirate Că o valoare atât de mare a artei nu este o cerință arbitrară este evident din legătura inseparabilă care exista odinioară cu adevărat între artă și religie Desigur, această inseparabilitate inițială a operei religioase și artistice nu o considerăm un ideal Adevărat, frumusețea completă necesită o mare amploare pentru elementul uman și Biblioteca "Runivers" í) V SOLOV' E V b dă o dezvoltare mai înaltă şi mai complexă a vieţii sociale decât s-ar putea realiza în cultura primitivă Privim înstrăinarea modernă dintre religie și artă ca pe o tranziție de la unitatea lor veche la o viitoare sinteză liberă Până la urmă, chiar și acea viață perfectă, a cărei prefigurare o găsim în adevărata artă, se va baza nu pe absorbția elementului uman de către divin, ci pe interacțiunea liberă a acestora Acum putem da o definiție generală a artei reale în esență: orice reprezentare sensibilă a oricărui obiect sau fenomen, din punctul de vedere al stării sale finale, sau în lumina lumii viitoare, este un program artistic de cunoaștere III Aceste pregusturi de frumusețe desăvârșită în arta umană sunt de trei feluri: I) directe sau magice, când cele mai profunde stări interioare care ne leagă de adevărata esență a lucrurilor și de lumea nepământească (sau, dacă vreți, de ființa o asemenea ființă) a tot ceea ce există), depășind tot felul de convenții și restricții ale mamelor, găsiți o expresie directă și completă în sunete și cuvinte frumoase (muzică și versuri parțial pure) ♦);) indirect, prin sporirea (potificarea) acestei frumuseți, atunci când sensul interior esențial și etern al vieții, ascuns în fenomenele private și aleatorii ale lumii naturale și umane și doar vag și insuficient exprimat în frumusețea lor naturală, este dezvăluit și clarificată de artist prin reproducerea acestor fenomene - *) Înțeleg astfel de poezii lirice (precum și pasaje lirice din unele poezii și

drame), a căror impresie estetică nu se limitează la acele gânduri și imagini care alcătuiesc conținutul lor verbal Probabil Lermontov a sugerat acest lucru în versuri celebre: Există sunete - semnificația este întunecată sau nesemnificativă, dar este imposibil să le asculți fără emoție Biblioteca "Runivers" SENSUL GENERAL AL ART este într-o formă concentrată, purificată, idealizată: astfel arhitectura reproduce într-o formă idealizată Formele regulate cunoscute ale corpurilor naturale și exprimă victoria acestor Forme ideale asupra proprietății principale antiideale a materiei - greutatea; sculptura clasica, idealizand frumusetea Formei umane!Si respectand cu strictete linia subtila dar precisa care desparte frumusetea trupeasca de frumusetea trupeasca, anticipeaza in imagine acea corporalitate spirituala care nu ne va fi dezvaluita niciodata in realitatea vie; pictura de peisaj (și parțial poezia lirică) reproduce într-o formă concentrată latura ideală a fenomenelor complexe de natură externă, curățându-le de toate accidentele materiale (chiar și de extensie tridimensională), iar pictura religioasă (și poezia) este o reproducere idealizată a acelor fenomene din calitățile istoriei umane, în care sensul superior al vieții noastre a fost dezvăluit dinainte) Cel de-al treilea fel negativ de anticipare estetică a realității viitoare perfecte este indirectă, prin reflectarea idealului dintr-un mediu care nu îi corespunde, de obicei sporită de artist pentru o mai mare luminozitate a reflexiei Discrepanța dintre realitatea dată și idealul sau cel mai înalt sens al vieții poate fi de diverse feluri: în primul rând, cunoscuta realitate umană, perfectă și frumoasă în felul ei (mai exact în sensul persoanei fizice), nu , satisface însă idealul absolut căruia îi este destinată persoana spirituală și umanitatea Ahile și Hector, Pram și Agamemnon, Krishna, Arjuna și Rama sunt, fără îndoială, frumoși, dar cu cât sunt înfățișați mai artistic și faptele lor, cu atât mai clar, în rezultatul final, că nu sunt oameni adevărați și ce nu isprăvile lor constituie adevărata cauză umană După toate probabilitățile, Homer - și probabil autorii poemelor indiene - nu au avut această idee în minte și trebuie să numim epopeea eroică o reflectare inconștientă și vagă a idealului absolut din frumos, dar nu din iad - Biblioteca "Runivers" V SOLOVIEV o realitate umană echivalentă cu ea, care este deci sortită pieirii: Nu va fi zi și sfânta Troia va pieri Odată cu ea, Priam și poporul purtătorului de sulițe Priam vor pieri Cei mai noi poeți, revenind la temele epopeei antice, exprimă conștient și sub forma adevărului universal acea idee, care ea însăși apare concret în modelele lor Acesta este "triumful cuceritorilor" al lui Schiller: Toate marile lucruri pământești Se împrăștie ca fumul: Astăzi lotul a căzut Troiei, Mâine va cădea altora și chiar mai clar (ca o impresie subliniată) în balada lui Jukovski: Ida s-a încețoșat, Ilion s-a întunecat, A adormit în întunericul taberei lui Atris, Pe câmpia luptei, a somnului etc Găsim o relație mai profundă cu un ideal nerealizat în tragedie, unde persoanele reprezentate însele sunt impregnate de conștiința unei contradicții interne între realitatea lor și ceea ce ar trebui să fie Comedia, pe de altă parte, întărește și adâncește simțul idealului, în primul rând, subliniind acea latură a realității, care în niciun sens nu poate fi numită frumoasă și, în al doilea rând, prezintă persoanele care trăiesc în această realitate ca fiind complet mulțumite de ea, ceea ce le agravează contradicţia cu un ideal Această mulțumire de sine, și în niciun caz proprietățile exterioare ale intrigii, este trăsătura esențială a comicului, în contrast cu elementul tragic Deci, de exemplu, Oedip, care și-a ucis tatăl și s-a căsătorit cu mama sa, ar

putea, în ciuda acestui fapt, să fie o persoană extrem de comică dacă și-ar trata aventurile ciudate cu o complacere benignă, constatând că totul nu s-a întâmplat Biblioteca "Runivers" Sensul GENERAL al art în mod deliberat și nu este de vină pentru nimic și, prin urmare, poate folosi cu calm regatul pe care l-a moștenit *) Definind comedia ca o anticipare negativă a frumuseții vitale printr-o reprezentare tipică a realității anti-ideale în complezența ei, prin această complezență înțelegem, desigur, nu satisfacția cutare sau cutare persoană care acționează cu cutare sau cutare anumită poziție, ci doar generală satisfacție cu toată ordinea dată a vieții, destul de separabile și acei actori care sunt nemulțumiți de ceva în acest moment Așadar, eroii lui Moliere sunt, desigur, foarte nemulțumiți când sunt bătuți cu bastoane, dar sunt destul de mulțumiți de ordinea lucrurilor în care bătaia cu bețele este una dintre principalele forme de viață comunitară Într-un mod similar, deși Chatsky în Vai din Wit este foarte indignat de viața societății moscovite, din discursurile sale reiese clar că ar fi pe deplin mulțumit de această viață dacă Sofia Pavlovna i-ar acorda mai multă atenție și dacă oaspeții lui Famusov nu ar fi făcut-o îl ascultau cu evlavie pe francezul din Bordeaux și nu vorbeau în franceză; prin urmare, cu toată nemulțumirea și chiar disperarea lui, Chatsky ar fi rămas un chip complet comic dacă ar fi fost deloc o persoană vie **) Uneori indignare morală despre *) Desigur, comicul ar fi posibil aici tocmai pentru că infracțiunea nu a fost un act personal intenționat Criminalul conștiincios, mulțumit de el însuși și de treburile sale, nu este tragic, ci dezgustător și deloc comic **) S-a remarcat de mult în critica literară (dacă nu mă înșel, tot de Belinsky) că titlul "Vai de înțelepciune" nu corespunde deloc conținutului comediei, întrucât Chatsky nu arată nicio minte deosebită , dar arată doar mânie goală și meschină, durere Dar vine dintr-o împrejurare complet exterioară și accidentală Griboydov însuși ar fi putut gândi altfel, dar asta nu schimbă deloc esența problemei Din datele biografice publicate recent, reiese clar că, în creația Vai de la inteligență, inspirația directă a acționat mai mult decât o lucrare de gândire clară: Griboydov și-a văzut comedia în vis înainte de a o scrie Acest lucru este cu atât mai probabil decât toate celelalte Biblioteca "Runivers" V SOLOVIEV orice detaliu subliniază mulțumirea cu toată realitatea proastă, motiv pentru care impresia comică este și mai puternică Astfel, în Nunta lui Krechinsky, comedia strălucitoare a unui monolog se bazează pe faptul că persoana vorbitoare, care a suferit pentru că a înșelat, consideră că este complet normal ca unii să trișeze într-un joc de cărți, în timp ce alții îi bat pentru asta, dar se detestă doar răzbunarea excesivă în acest caz Dacă, pe lângă distincția de mai sus dintre elementul epic, tragic și comic *, împărțim toate tipurile umane supuse reproducerii artistice în pozitive și negative (cum se face de obicei), atunci este ușor de observat că primul ar trebui să predomine în artele vizuale (sculptură și pictură), iar al doilea - în poezie Căci sculptura și pictura se ocupă direct de Forme corporale, a căror frumusețe este deja realizată în realitate, deși mai trebuie să fie întărită sau idealizată; în timp ce subiectul principal al poeziei este viața morală și socială a omenirii, infinit de departe de realizarea idealului ei Pentru a sculpta un corp frumos sau a picta un chip frumos, evident că nu este nevoie de acea divinație profetică și de acea putere creatoare directă care sunt necesare pentru descrierea poetică a unei persoane perfecte **) sau de o societate ideală Prin urmare, pe lângă epopeile religioase (care, cu câteva excepții, merită doar aprobare operele care

sunt inventate, și care nu sunt văzute de el, sunt complet nesemnificative, la fel cum în însăși Vai de înțelepciune chipul protagonistului este în mod evident născocit și, prin urmare, complet lipsit de viață cu discursurile sale deliberat inteligente, dar în esență absurde *) În domeniul artei plastice, pictura istorică corespunde epicului și parțial tragediei, genul este comedia, iar portretul, în funcție de persoanele înfățișate, poate avea semnificație epică, tragică și comică **) Fața lui Hristos este înfățișată poetic doar în evanghelii de martori oculari și cronicari, și nu de artiști, Biblioteca "Runivers" SENSUL GENERAL AL ART ' prin design, nu prin execuție), cei mai mari poeți s-au abținut să înfățișeze direct - tipurile ideale sau pozitive Astfel, în Shakespeare sunt fie pustnicii (în "Romeo și Iulia"), fie vrăjitorii (în "Furtunile"), dar mai ales femei, și posedă mai direct - puritate naturală, mai degrabă decât spirituală - caracter moral uman Și Schiller, care avea o slăbiciune pentru tipurile virtuoase de ambele sexe, le portretiza relativ rău Pentru a vedea că în cele mai mari opere de poezie sensul vieții spirituale se realizează numai prin reflectarea din realitatea umană imperfectă, să luăm Faustul lui Goethe Sensul pozitiv al acestei tragedii lirico-epice este dezvăluit direct doar în ultima scenă a celei de-a doua părți și rezumat în mod abstract în corul final al lui Alies Vergãngliche ist nur ein Gleichniss etc Dar unde este legătura organică directă dintre această apoteoză și celelalte părți ale tragediei? Forțele cerești și "das ewig Weiblichett sunt de sus, deci încă din exterior, și nu se dezvăluie din interiorul conținutului însuși Ideea scenei următoare este prezentă în tot ceea ce "Faust", dar se reflectă doar din frecvența realului, frecvența științei fantastice, care constă în tragedia însăși La fel cum fasciculul joacă în diamant pentru plăcerea privitorului, dar fără toată baza matematică deci și aici lumina spirituală a idealului absolut, refractată de imaginația artistului, luminează întunecată realitate umană, dar nu-i schimbă câtuși de puțin esența Adică veridică și concretă, reprezentarea unei vieți cu adevărat spirituale - cea care ar trebui să fie, care realizează complet idealul absolut -, totuși, acesta este și un miracol al artei, până acum Biblioteca "Runivers" V SOLOVIEV nici un singur poet *), ar fi, în mijlocul realității prezente, doar un miraj magnific într-un deșert lipsit de apă, iritant și nesatisfăcând setea noastră spirituală Arta perfectă, în sarcina sa finală, trebuie să întruchipeze idealul absolut nu numai în imaginație, ci, de fapt, trebuie să spiritualizeze, să transsubstanțieze viața noastră reală Dacă se spune că o astfel de sarcină depășește limitele artei, atunci întrebarea este: cine a stabilit aceste limite? Nu le găsim în istorie; vedem aici arta în schimbare, în proces de dezvoltare Anumite ramuri ale ei ajung la perfecțiunea posibilă în felul lor și nu mai reușesc; pentru aceasta, apar altele noi Toată lumea pare să fie de acord că sculptura a fost adusă la perfecțiunea sa finală de către grecii antici; cu greu ne putem aștepta la progrese suplimentare în domeniul epicului eroic și al tragediei pure Îmi permit să merg mai departe și nu mi se pare deosebit de îndrăzneț să afirm că, așa cum formele de artă indicate au fost completate de cei din vechime, tot așa noile popoare europene au epuizat deja toate celelalte feluri de artă cunoscute de noi și, dacă aceasta acesta din urmă are un viitor, apoi într-o sferă de acțiune complet nouă Desigur, această dezvoltare viitoare a creativității estetice depinde de cursul general al istoriei; căci arta în general este tărâmul întrupării ideilor, și nu al originii și creșterii lor originale Vladimir Solovyov *) În partea a treia a Divinei Comedie a

lui Dante, paradisul este înfățișat cu trăsături care pot fi adevărate, dar în orice caz nu suficient de vii și concrete - un neajuns semnificativ care nu poate fi ispășit nici măcar prin cele mai armonioase versuri Înnegriți din istoria gândirii (Articolul doi) *) În primul articol, am examinat ideea filozofică antică de a refuza să fie ca elementele și am încercat să arătăm cum această idee ar putea apărea din vederi mitologice și culte pe foc, datând din antichitatea profundă indo-europeană Împreună cu aceasta, am atins problema originii conceptului filozofic al lumii, ca întreg, al spațiului, adică ordinea predominantă în lume și a indicat baza cultului și "liturgică" a acestui concept, precum și legătura sa strânsă cu vechiul cult al focului În acest articol, vom lua în considerare alte elemente (cu excepția focului) și ne vom opri asupra problemei originii conceptului de "forță" Pe lângă foc, filosofia antică acceptă încă trei elemente: apă, aer și pământ Ne vom concentra mai întâi pe primele două, dar pe ultimul îl vom pune la sfârșitul articolului ') Si "Probleme de filozofie și psihologie", KN , p și urm D KULIKOVSKY eu Privirea apei ca element a fost atinsă de noi în primul articol Am evidențiat acolo legătura strânsă dintre cultul "apelor" și cultul focului, conceptul de Foc, fiul Apelor (Apâm-napat), și în final, privirea asupra apelor raiului și a *apei în general - ca un fel de element suprem și creativ Această teozofie a "Apelor" a fost, după cum am văzut, dezvoltată destul de extins de hinduși încă din epoca Vedelor Dar nu există nicio îndoială că aceste opinii despre "wbdy" nu erau proprietatea exclusivă a hindușilor, că ele erau prezente chiar și în epoca existenței inseparabile a popoarelor indo-europene și reprezintă proprietatea lor comună Găsim opinii analoge indiene asupra "apelor" la iranieni, la Zend-Avesta și la greci, parțial în mitologia lor și în principal în filozofia lor cea mai veche Am văzut că Heraclit a considerat apa drept "prima transformare a focului" În sistemul său, care se baza pe doctrina focului ca element primar, "apa" ocupă, ca să spunem așa, locul doi Dimpotrivă, în Thales, apa i se atribuie primul loc - este considerată elementul primar și principal al tot ceea ce există Acest punct de vedere ar putea fi comparat cu acele învățături indiene, ale căror urme le găsim în câteva imnuri filozofice ale Rig-Veda, în locuri în care se spune că la începutul universului a existat Ființa Supremă Unica și apele primordiale care conțineau tot embrionul (de ex Rig-Veda, X, I I, v și urm) Dar asemănarea pare a fi incompletă în acest caz, deoarece judecând după mărturiile mai cu autoritate ale anticilor (în special Aristotel), Thales încă nu avea habar despre Ființa Supremă Unică, creatorul lumii *) și a învățat că toate lucrurile au apărut de la sine *) Cunoscuta mărturie a lui Cicero că "Thaies Milesius aquam dixit esse initium rerum, deum autem mentem, quae ex aqua cuneta fìngerei", este recunoscută ca falsă, deoarece se află în contradicție directă cu mărturia lui Aristotel^ ESEURI DIN ISTORIA gândirii din apa în care se aflau embrionii lor - Iată cum comentează Aristotel ideea lui Thales: " Thales indică apa ca element al tuturor lucrurilor; el ar putea deduce acest punct de vedere din faptul că hrana tuturor (animalelor?) **) este umedă și că căldura (animală?) în sine provine din apă și, de asemenea, din faptul că sămânța tuturor (animalelor)) are natură umedă, iar apa este sursa tuturor umezelii " (Ritter et Prelier, "Historia philosophiae graecae et romanae ex fontium locis contexta", , p) Desigur, Thales putea să facă aceste observații și concluzii, dar, fără îndoială, doctrina sa a fost stabilită de el înaintea acestor observații: elementele ei erau deja

prezente în vechea tradiție mitologică, îi revenea lui Thales să le reproducă pe pământ filosofic și să pună ele pe baza viziunii cosmogonice, pe care a făcut-o independent de munca corespunzătoare a înțelepților indieni antici, de exemplu cel care a deținut ideile celui de-al -lea imn al cărții a zecea a Rig Veda Nu avem motive să presupunem dependența gânditorului grec de concepțiile filozofice indiene și, în acest caz, ne rămâne să luăm același punct de vedere pe care l-am susținut până acum: Thales, pe de o parte, și vechii gânditori indieni , pe de altă parte, a plecat independent de un prieten, din aceleași premise mitologice și teosofice care constituiau moștenirea și proprietatea comună a popoarelor indo-europene Dar în cazul de față, adică în problema vederii apei ca element principal al lumii, ca factor cel mai important al universului, problema pare departe de a fi la fel de clară ca în problema vederilor corespunzătoare asupra focului Faptul este că conceptul mitologic, cult și teosofic al focului poate fi considerat ca un sistem de idei, a cărui dezvoltare aparține **) Vezi Zeller: "Die Philosophie der Griechen", I, p , cca i Biblioteca "Runivers" D KULIKOVSKY popoare predominant indo-europene Spunând acestea, nu pierd nicidecum din vedere faptul că cultul focului este un atribut necesar al tuturor religiilor antice și că, prin urmare, ordinea ideilor asociate cu acesta ar putea să apară și să se dezvolte printre alte popoare, printre semiți , Turani etc Dar tocmai printre indo-europeni găsim această parte a cultului și această ordine de idei în cea mai dezvoltată, mai dezvoltată și mai sofisticată formă De aceea, având în vedere teozofia focului și acele idei filosofice antice care sunt asociate genetic cu acesta, am putea simplifica sarcina și am putea izola dezvoltarea gândirii indo-europene, așa cum s-a dezvoltat în rândul hindușilor, pe de o parte, și în rândul grecilor pe de alta, din influente straine, din imprumuturi din afara, din impuritati, de exemplu Ideile semitice Este mult mai dificil să facem o asemenea simplificare a problemei în zona care ne ocupă în momentul de față, adică, în problema apei ca element principal al lumii Aici nu mai este posibil fără rezerve să izolăm gândirea indo-europeană de opiniile corespunzătoare ale popoarelor vecine, în principal semite Faptul este că doctrina apei, ca element primar, este un atribut invariabil al întregii cosmogonii semitice Haosul sau apele primordiale și Spiritul Divinului, plutind peste ele și creând universul - aceasta este schema generală a cosmogoniei semitice *) Ținând cont de legăturile istorice și chiar preistorice de lungă durată ale semiților cu indo-europenii, nu se poate evita problema posibilității de a împrumuta de către aceștia din urmă *) Pe lângă primele rânduri ale cărții Geneza, cele mai importante surse de reproducere a cosmogoniei semiților sunt fragmentele de texte asiriene cu conținut teogonic descoperite și restaurate de J Smith, reprezentând o asemănare sesizabilă cu cosmogonia biblică, și apoi - legenda feniciană a conținutului cosmogonic atribuită lui Sankhonia-ton și păstrată (la Eusebiu) în compilația lui Philo din Biblos La fel ca la asirieni, la fel și la fenicieni găsim doctrina haosului primitiv și a Divinității ("Ni" la asirieni, "spirit" -πνεύμα - la fenicieni), creând universul din haos Biblioteca "Runivers" ESEURI DIN ISTORIA gândirii în prima dintre aceste vederi cosmogonice și, în special, ideea apei ca haos primitiv sau ca început al tuturor lucrurilor Dacă nu mă înșel, urme de influență semitică pot fi observate în vechea concepție greacă despre Oceanul ca strămoș al zeilor și creatorul tuturor lucrurilor, concepție păstrată de Homer (în capitolul XIV al Iliadei) și în asa numitul

Versuri "orfice" Poate că doctrina haosului primitiv din Teogonia lui Hesiod nu este, de asemenea, străină de influența semitică În ceea ce privește hindușii, mi se pare că urme de cunoaștere cu cosmogonia semitică pot fi indicate în unele dintre imnurile filozofice de la sfârșitul perioadei vedice Deci, în imnul filosofic X, I I, pe care l-am citat deja, în versetele și citim următoarele: (Art) "când au apărut marile ape, cuprinzând în sine fiecare germen, dând naștere focului, atunci s-a ridicat "spirit viu" al zeilor (r) (Art): "(Spiritul), care în măreția (sa) a contemplat apele, conținând puterea (forța creatoare), dând naștere victimei, care deasupra zeii era singurul zeu (r)· Ideile cu care avem de-a face aici, și a căror origine am examinat-o în primul articol, se remarcă printr-o anumită dualitate Ele poartă amprenta indubitabilă a gândirii native, indiane și a originii indo-europene, dar în același timp există ceva în ele care sugerează comparația cu cosmogonia semitică Apa, care conține fiecare germen și dă naștere focului și (și deci) sacrificiului (cultului), este, desigur, o idee nu numai de origine indo-europeană primordială, ci purtând și urme ale unei gândiri special indiene Cu toate acestea, aceste "wbdas", în rolul lor cosmogonic și comparate cu "unicul spirit viu (sau suflare) al zeilor" , răspund formulării semitice a întrebării "Singurul spirit viu al zeilor(r) (devãnãm asur ckah) este o expresie care apare involuntar ca o parafrază a semiticului ruăch-elohim (spirit sau respirație, suflare) Biblioteca "Runivers" D KULIKOVSKY zeități), cu ce seturi, numărul de elohim transferați în seturi acelasi numar devãnãm În sine, aceasta este singura zeitate supremă care a creat lumea și este numită în primul vers al imnului Hiranyagarbha (despre care vezi primul articol, p), fără îndoială de origine nativă și este ridicat la foc - fiul lui Ape (apãm-napãt), dar în versurile citate, această concepție nativă este, parcă, semitizată, exprimată în termeni care ne fac involuntar să credem că autorul imnului este familiarizat cu terminologia semitică și cu formularea întrebare - Această dualitate se vede și într-un alt imn filozofic al Rig-Vedei, în celebrul imn al -lea din cartea a zecea, unde găsim următoarele: Artă i "Nici Purtătorul, nici Existentul nu era atunci, nu era nici aer, nici cer deasupra Ce s-a întâmplat? Unde? Sub acoperirea cui? Ce era apa, abisul adânc?" Artă "Atunci nu era nici moarte, nici nemurire, nu era nicio diferență între noapte și zi A respirat fără vânt, spontan, Acela, și nu a fost nimic altceva decât el Artă j "Întunericul a fost ascuns (absorbit) de întuneric la început, întreaga lume era o mare monotonă (fără formă, fără diferențe) " Aici nu este greu de înțeles elementele de bază ale cosmogoniei semitice: haosul apelor primordiale și Ceva care a respirat - Apa și Respirația (maini și ruacii) Conceptul semitic ruăch-eholim (suflarea unei zeități), transmis în imnul X (I I) prin termenul asur devãnãm (dum-viață, spirit viu, energie vitală-de la rădăcina ZW, aceeași care se află în verb) as-mi am și sensul inițial care, probabil, era "respiră"), parafrazat aici într-un mod extrem de curios într-un mod specific indian "Spiritul Divinului" a devenit în capul înțeleptului indian în termenul abstract Tad ekam - Acela; dar acesta a suflat, deși nu era vânt, nu Biblioteca "Runivers" ESEURI DIN ISTORIA gândirii era aer; a respirat spontan, de la sine; a fost începutul, al cărui atribut esențial era respirația, "spiritul vieții" Desigur, gândirea indiană, chiar și fără influență semitică, ar fi ajuns în timp util la conceptul de Divinitate Supremă Unică, creatorul lumii și ideile cosmogonice corespunzătoare În vechea teozofie a focului cosmic se afla germenul ascuns al monoteismului și mai târziu al cosmogoniei Dezvoltarea

acestui germen a fost doar o chestiune de timp Aceleași idei și-au făcut loc printre hinduși în alte moduri, de la alte idei mitice, de exemplu din acele idei, al căror centru era zeitatea Brah-manaspati, stăpânul rugăciunii, care s-a transformat de-a lungul timpului, deja în epoca brahminică, în cea mai înaltă zeitate, cunoscută sub numele de Brahma (Brahma - la genul masculin) iar Brahma - la mijloc R) Dar acest proces de dezvoltare originală a ideii monoteiste a fost aparent accelerat de influența ideilor analoge împrumutate de hinduși de la semiți - idei care s-au contopit cu cele indiene și și-au lăsat amprenta lor caracteristică Este mult mai greu de observat urme de influență semitică în învățătura cosmogonică a lui Thales Dacă mărturia de mai sus (într-o notă) a lui Cicero ar putea fi recunoscută ca adevărată istoric, atunci aceste urme nu ar fi mai puțin evidente, precum cele pe care le-am notat în imnurile cosmogonice ale Rig-Vedei Am avea în fața noastră ambele elemente caracteristice cosmogoniei semitice: apele primitive și spiritul Dar trebuie să eliminăm această mărturie a lui Cicero ca fiind falsă, urmând în acest caz autoritatea savanților în filozofia grecească, care constată că "acest dualism (materia- *) Influența semitică a pătruns în India din Babilon deja în vremuri străvechi, datorită relațiilor comerciale, și s-a exprimat nu numai în introducerea ideilor monoteiste și cosmogonice, ci și în unele legende, ca de exemplu despre potop Hindușii au primit, de asemenea, elementele de bază ale alfabetului lor de la semiți Biblioteca "Runivers" d Kulikovski apă și Spirit), reprezentând opusul hotărâtor al "hilozoismului" (renașterea materiei, o trăsătură caracteristică a filosofiei grecești antice), conform afirmației categorice a lui Aristotel, nu a fost caracteristic niciunui dintre cei mai vechi "fiziologi" și a fost mai întâi proclamat de (Hermotimus și) Anaxagoras "*) II Pe baza celor mai autorizate dovezi ale antichității despre filosofia lui Thales și a urmașilor săi, suntem convinși că această filozofie nu cunoștea cu adevărat dualismul semitic al "materiei" și "spiritului" și era ceea ce se numește în mod obișnuit "hilozoism": a spiritualizat sau materie însuflețită după Aristotel;Tales a văzut sufletul într-un magnet pe motiv că atrage fierul Dar așa cum se poate vedea de la același Aristotel și alți autori, Thales a spiritualizat nu numai magnetul, a spiritualizat totul, fiecare materie, toată natura (filozofii), spune Aristotel, "afirmă că sufletul este amestecat cu totul, de unde probabil a venit Thales, crezând că totul este plin de zei" (Ritter et Preller, Hist phil) În același sens, mărturisește Diogenes Laertius El spune că Thales a luat apa ca începutul tuturor lucrurilor și a considerat lumea spiritualizată și plină de "demoni" (£ai[l va)v - zeități, genii Ibid) Aceste mărturii, de veridicitatea cărora nu ne putem îndoi, ne conduc nu la dualismul semitic, ci la politeismul indo-european și leagă viziunea lui Thales cu animismul antic, care poate fi considerat ca punct de plecare sau bază al politeismului *) Ueherweg, Grundriss der Geschichte der Philosophie des Alteruthums, p ; vezi şi Ritter et Preller, Historia philosophiae graecae et romanae, p ; Zeller, Die Philosophie der Griechen, I, ÇTd Biblioteca "Runivers" ESEURI DIN ISTORIA gândirii Animismul - o vedere, în virtutea căreia se vede un "suflet" în fiecare lucru - aparține numărului celor mai vechi și în același timp celor mai răspândite moduri de gândire Omul aflat în stadiile incipiente de dezvoltare este în mod necesar subiectiv și judecă totul de unul singur; el transferă lumii din jurul său toate semnele pe care le găseşte în sine Simțind viața în sine și ceea ce el numește "suflet", el spiritualizează și dă viață tuturor lucrurilor, bănuind și în ele existența unui "suflet" Nu

este greu de observat că acest punct de vedere duce în primul rând la politeism: "sufletele" diverselor lucruri, animale, fenomene naturale se transformă în timp în zei și zeițe care guvernează aceste fenomene*) baza dualismului Animismul este neapărat dualistă: ea distinge între lucru și sufletul lucrului Este prima, grosolană expresie a dualismului spirit și materie Nu trebuie, totuși, trecută cu vederea, că antichitatea îndepărtată și-a imaginat sufletul departe de felul în care noi imaginați-l "Sufletul era înțeles ca ceva material; era ceva de genul fumului, aburului, vântului, ceea ce este evident evidențiat de datele limbajului și mitului Prin urmare, dualismul primitiv, care s-a dezvoltat din punct de vedere animist, s-a distins în fiecare lucru nu "contează" și "în sensul nostru modern, ci, ca să spunem așa, două chestiuni: una vizibilă, tactilă, iar cealaltă ascunsă, evazivă, vaporoasă, eterică, care a fost numită "suflet" și apoi a fost comparată cu fum (greacă θ·υμ,ός, spirit - Skt dbüma-s, fum - fumul nostru, de la rădăcina sYay - suflare), apoi cu respirație, suflare, aer (lat animus, anima, suflet, de la rădăcina ap - respira, de unde sanscritul ătman - spirit, suflet) , apoi cu vântul (lat animus, spirit, și gr ανερ-ος vânt, din aceea *) Aceasta nu exclude în niciun caz posibilitatea apariției politeismului în alte moduri în afară de animism Biblioteca "Runivers" D KULIKOVSKY aceeași rădăcină la; ebr rtiach vânt și spirit) Această a doua materie, acest suflet eteric, aerisit, se deosebea de primul nu numai prin ușurință, mobilitate și subtilitate, ci și prin faptul că era purtătorul vieții, în timp ce primul însuși părea să nu fie viu Sufletul material și aerisit era o ființă vie care locuia în "corpul" său și îl putea părăsi Animismul este un fenomen uman universal Aceasta este o etapă necesară prin care trece gândirea umană în dezvoltarea ei Multe triburi (dintre așa-zișii sălbatici) nu au ieșit încă din această fază Indo-europenii au experimentat-o relativ devreme, la fel ca semiții, și deja în antichitate animismul a renascut printre primii în politeism, iar printre cei din urmă, pe lângă politeismul lor străvechi, a dat naștere doctrinei dualismului " spirit" și "materie" Animismul indo-european a condus și la aceasta din urmă, dar mișcarea în această direcție a fost, după cum s-ar putea crede, împiedicată în rândul indo-europeni de dezvoltarea timpurie și extraordinar de luxoasă a politeismului, în comparație cu care apare politeismul popoarelor semitice palid și slab Modul în care politeismul ar putea întârzia dezvoltarea dualismului spiritului și materiei nu este greu de înțeles: "sufletul al unui lucru se transformă într-o divinitate, lucrul își pierde "sufletul" și, astfel, însăși posibilitatea de a se opune lucrului și al lui" suflet" este pierdut Totuși, posibilitatea apariției unui punct de vedere dualist în rândul indo-europeni nu a fost distrusă, deoarece nu toate lucrurile și-au pierdut "sufletul" diferențierea între "spirit și materie" Dar în acest domeniu observăm și un fenomen pe care îl avem notat în primul nostru articol: am văzut că învățătura lui Heraclit despre foc a fost, parcă, o întorsătură Biblioteca "Runivers" ESEURI DIN ISTORIA gândirii înapoi, un fel de restaurare a unei doctrine vechi, aproape uitate La fel, în procesul distincţiei filosofice între spirit şi materie, gândirea înţelepţilor nu va pleca nicidecum din punctul în care a ajuns conştiinţa populară Acesta din urmă a supraviețuit deja credinței în "sufletul" lucrurilor, în materia spiritualizată; nu cunoaște decât sufletele ființelor vii Ne-am putea aștepta ca filosofia să pornească din acest punct în investigațiile sale Dar, în realitate, a avut loc exact invers Filosofia, parcă, s-a întors și a început să-și caute punctele de plecare în vechiul animism

deja experimentat, iar din materialul pe care l-a extras de acolo și-a dezvoltat propria doctrină a hilozoismului sau materiei spiritualizate Acest punct de vedere, însă, nu a fost nicidecum un pas înapoi: a fost, dacă pot spune așa, o mișcare retrospectivă înainte Hilozoismul s-a dovedit a fi un sol foarte adaptat pentru dezvoltarea gândirii filosofice; sistemele lui Thales, Anaximenes, Anaximandru, Heraclit au crescut pe acest sol, iar mișcarea filozofică asociată cu numele lui Parmenide și Empedocle a continuat pe el În fine, materialismul lui Democrit se reduce la el, pe de o parte, și dualismul lui Anaxagoras, pe de altă parte În istoria gândirii umane, astfel de inversări nu sunt neobișnuite Mintea, străduindu-se și mai departe, nu poate să nu se uite înapoi, iar un instinct, o voce secretă îi șoptește că elementele adevărului filosofic pe care îl caută sunt ascunse undeva, în urmă, în trecutul îndepărtat Odată ce aceste elemente sunt găsite, mintea umană le procesează din nou și creează o nouă viziune asupra lumii din ele La fel și Thales S-a îndepărtat de tradițiile surde ale vechiului animism indo-european De acolo a atras acele stimulente care l-au condus la poziția că lumea este spiritualizată și plină de zeități sau genii (ființe vii), că fiecare lucru - Biblioteca "Runivers" D KULIKOVSKY are propriul suflet Observații personale, cum ar fi deasupra magnetului, a venit doar în ajutorul unui gând care fusese inspirat din tradiție și se agita deja în minte Dar tradiția, venită din vechiul animism, nu sugera un răspuns la întrebarea despre începutul lucrurilor pe care o căuta Thales (άρχη τών πάντων) A fost necesar să se apeleze la alte surse, să caute în zona vechilor tradiții alte indicații, să prindă o voce diferită Și Thales a prins această voce în aceeași zonă din care a tras Heraclit mai târziu - din zona vechei teozofii a focului Acolo a găsit învățătura că focul este sufletul oricărui lucru și că a răsărit din ape În mintea lui Thales, această legendă s-a transformat într-o doctrină a apei - ca începutul tuturor lucrurilor Este, de asemenea, foarte posibil ca ambele doctrine - teozofia focului și animismul - să fi contopit în mintea Filosofului nostru într-un întreg indivizibil, conceptul de "foc ascuns" găsit în fiecare lucru fiind înlocuit cu conceptul de "suflet" Trebuie amintit că conceptul antic al sufletului era materialist și strâns legat de unele dintre ideile care erau grupate în jurul conceptului de foc Sufletul este ceva eteric, ca fie fum, fie abur Focul este și eteric, nemișcat, evaziv; fumul este accesoriul său necesar; sub influența sa ia naștere aburul; focul respiră, arderea lui este suflarea lui; vântul este un element legat de el, îl ajută să ardă etc Astfel, conceptul de suflet ca fum, abur, aer, vânt s-a mărginit și chiar a coincis cu conceptul de foc Mai mult, trebuie amintit că focul era recunoscut ca sursă a vieții, spiritualizatorul tuturor ființelor; deci un pas spre identificarea sufletului cu focul și spre înțelegerea vieții ca ardere și a morții ca stingere Acest pas a fost făcut la vremea lui și în mod logic ar fi trebuit să ducă la faptul că în învățătura antică despre principiul dătător de viață ascuns în ființe, echivalentul său, sufletul, a fost pus în locul focului Împreună cu aceasta, învățătura că focul cosmic a apărut din prima Biblioteca "Runivers" ESEURI DIN ISTORIA gândirii ape bătute, trebuiau transformate în doctrina apariției unui suflet cosmic din ele, care era, parcă, evaporarea acestor ape inițiale și apoi distribuite peste toate lucrurile (cum, conform concepției vedice, focul era distribuite) și au format suflete separate, esența mișcătoare și dătătoare de viață a lucrurilor Cred că această fuziune a teozofiei focului cu animismul a avut loc în mintea lui Thales și a stat la baza doctrinei sale Și când doctrina a fost gata, a venit și seria de

observații despre care vorbesc Aristotel și alte surse: lui Thales nu i-a mai fost greu să sublinieze că plantele se hrănesc cu "lichid" (mărturia lui Plutarh), că sămânța tuturor animalelor are o natură lichidă (Aristotel), că plantele se usucă fără umezeală (Plutarh), etc Aceste observații, ca multe altele de același fel, au urmat în mod natural și ascultător doctrina, dezvăluind sau demonstrând esența "lichidă" a lucrurilor și, la în același timp, confirmând ipoteza despre originea acestei esențe, acest suflet al lucrurilor din apele primordiale Dar printre aceste observații există una (dată de Plutarh), care mi se pare nu atât un "f " care urmează doctrinei, ci ca parte a doctrinei în sine: Mi se pare că în aceste cuvinte ale lui Plutarh se poate auzi un indiciu despre esența reală a învățăturilor lui Thales Apa este elementul primar, dar, ca tot ce este în lume, are și propriul "suflet" și a dat viață lumii nu de la sine, ci prin mijlocul propriului suflet, doar focului, care își găsește manifestarea în soarelui și în stele, dar și tuturor ființelor și fenomenelor, a căror totalitate alcătuiește cosmosul *) Focul soarelui este hrana stelelor, hrana apelor se hrănește prin respirație, da acest suc Ritter și Preller Hist phil * Biblioteca Runivers D КУЛИКОВСКИЙ III Din analiza noastră a învățăturilor lui Thales, cititorul ar putea, printre altele, să facă considerația că punctul de vedere stabilit de fondatorul școlii ionice ar trebui să conducă în mod logic la adoptarea ca element principal al lucrurilor nu a apei, ci a aerului Nu apa prin ea însăși creează toate lucrurile, ci "sufletul" apei, respirația ei, evaporarea ei De acolo, un pas până la identificarea acestor vapori cu aer pe de o parte și "suflet" în sensul propriu-zis pe de altă parte Acest pas a fost făcut de Anaximenes Potrivit lui Plutarh, "Anaximene din Millet a luat aer (άέρα) ca început al tuturor lucrurilor; căci totul ia naștere din ea și, descompunându-se, se transformă din nou în el Așa cum sufletul gol, spune el (Anaximene), care mănâncă aerul, ne stăpânește, tot așa respirația (respirația, πνεύμα) și aerul (igr) îmbrățișează întreaga lume (Ritter et Preller,) Cuvintele subliniate pot fi considerate ca o transmitere sau repovestire a adevăratelor cuvinte ale lui Anaximene, iar în ele este necesar în principal să se caute cheia înțelegerii adevăratei esențe a filozofiei sale Toate lucrurile au suflet, iar lumea întreagă, ca întreg, are și propriul ei suflet Toate aceste suflete sunt omogene și identice cu sufletul nostru uman Aeta ultimul este același aer Din aceasta rezultă clar că elementul pe care îl numim aer este sufletul tuturor lucrurilor, sufletul cosmosului Aerul este astfel doar forța motrice și dătătoare de viață prin care trăiește lumea; dar în același timp servește și ca element material al lucrurilor care iau naștere din el prin condensarea și lichefierea sa Analizând conceptul elementului în forma în care apare în sistemele filozofice ale lui Thales, Anaximenes și Heraclit, suntem convinși că era incomparabil mai complex decât conceptul nostru modern de "element : în Biblioteca "Runivers" ESEURI DIN ISTORIA gândirii ■ componenţa sa cuprindea reprezentarea unei forţe active şi creatoare, şi, în plus, o forţă nu oarbă, nu "spontană", dar care posedă ceva ca o minte, care este în acelaşi timp o forţă atât fizică, cât şi spirituală Elementul este nu este mort, trăiește și dă viață Acesta, desigur, nu este conceptul nostru modern de elemente, de materie, de forță Deosebim cu strictețe "forța" de "materie" - vechiul hilozoism le-a unit într-un singur concept Opunem conceptul de "spirit" "materiei" și îl apropiem de ideea de "tărie" - hilozoismul a înțeles-o ca un tip special de materie sau, împreună cu conceptul de viață, ca un atribut necesar al materie Mișcarea ulterioară în această zonă va duce la descompunerea

treptată a acestui aglomerat complex în părțile sale componente, la izolarea de el a conceptului de materie pe de o parte, de forță pe de altă parte și de spirit pe de altă parte Sarcina noastră va fi să urmăm acest proces de descompunere și separare, iar în acest eseu ne vom ocupa exclusiv de problema izolării conceptului de "forță", - problema dezvoltării și izolării conceptului de spirit va fi luată în considerare de către ne într-unul din eseurile următoare , şi anume, în volumul lor, pe care îl vom consacra analizei doctrinei filozofice a lui Anak-£Cl/lOpCl Revenind la problema originii conceptului de "forță", remarc în treacăt că în acest caz cercetătorul trebuie să se supravegheze vigilent - pentru a nu ceda tentației involuntare - pentru a construi a priori procesul gândirii de investigat S-ar părea - ce este mai simplu: de la conceptul de materie - forțe să preia și să evidențiem conceptul de forță - să luăm da și să începem să gândim "forța" separat de "materie" Dar nu trebuie uitat că conceptele şi operaţiile gândirii, care în prezent sunt obişnuite şi, parcă, necesare au fost astfel în antichitatea îndepărtată: a fost o vreme când aceste concepte constituiau ceva ce era căutat, când avansat şi Biblioteca "Runivers" D KULIKOVSKY ale căror minți nu le poseda încă, ca să nu mai vorbim de masă Și într-adevăr, studiind filosofia antică, vedem că separarea "forței" de "materie" nu era deloc o sarcină ușoară, că această separare a fost realizată treptat - prin eforturile unei întregi serii de minți Un studiu atent al datelor referitoare aici ne convinge, în primul rând, că mintea umană nu a putut ajunge imediat la o înțelegere a "forței" în general, ci a stabilit mai întâi conceptele de privat, concret, forțe determinate, din care abia mai târziu, prin ele, generalizarea s-a dezvoltat conceptul de forță în general și, în al doilea rând, în faptul că întregul proces de descompunere a conceptului primar de "materie-forță" în "materie" pe de o parte iar "forța" pe de altă parte nu a fost nicidecum rezultatul muncii de analiză a rațiunii pure: mișcarea nu a venit din "rațiune", ci din mit Din cele ce urmează, sper că cititorul se va convinge că prima "putere" , al cărei concept a fost stabilit de filosofia antică, nu a fost altceva decât Metamorfoza filosofică a unei cunoscute figuri mitologice Natura acestui agent este destul de complexă; pot exista în el trăsături care ne-ar conduce înapoi la cultul și teosofia focului Dar pentru această dată, voi simplifica sarcina și voi renunța la ideea de a sorta toate elementele "facetorului" căutat Și voi ține cont de principalele sale caracteristici, atribute care atrag atenția; Îl voi căuta în cele mai clare urme lăsate de el, iar aceste urme ne vor conduce la teozofia antică a cultului bacchic indo-european IV Mai mult sau mai puțin consistent, cel puțin la prima vedere, distincția dintre "elemente" pe de o parte și "forțe" pe de altă parte, o găsim pentru prima dată la Empedocles Dar adâncindu-ne în fragmentele supraviețuitoare ale acestui gânditor, suntem convinși de două poziții: în primul rând, că în mintea lui Empedocle această împărțire a conceptelor este Biblioteca "Runivers" ESEURI DIN ISTORIA gândirii în proces de dezvoltare și neterminat, și în al doilea rând, în faptul că, dacă forțele sunt separate într-o anumită măsură de elemente, atunci ele sunt departe de a fi smulse din materie Cordonul ombilical care leagă "forțele" cu "materia" și "elementele " nu a fost încă tăiat După cum se știe, Empedocle a acceptat celelalte elemente: focul, apa, pământul și aerul și două forțe creatoare, Iubirea și Dușmănia Lumea a apărut din haosul elementelor aflate sub influența acestor două forțe, care însă nu numai că creează, ci și distrug Procesul de apariție a lumii s-a realizat inițial sub influența exclusivă a puterii Iubirii,

dar nu a putut în sine să finalizeze crearea lumii Ea a făcut ca elementele să se unească atât de strâns între ele, încât s-au contopit într-un întreg inseparabil, care a luat forma unei mingi și nu mai era loc în acest întreg pentru apariția unor lucruri și ființe separate Întreaga lume era o singură ființă cosmică Pentru împărțirea sa, pentru diferențierea sa, pentru formarea de lucruri și ființe separate, a fost necesară participarea forței creatoare a Vrăjmășiei Vrăjmășia a împărțit elementele, a rupt elementele una de alta Acțiunea egală și armonioasă a acestor doi Factori opuși, Dragostea și Vrăjmășia, "forța atrăgătoare" și "forța respingătoare" a fost cu siguranță necesară pentru formarea aceluia dezmembrat și umplut cu diferite creaturi ale lumii așa cum o cunoaștem noi perioada de armonie va trece fatal și, aducând dezbinarea elementelor la extrem, distruge corpurile pe care le-a creat Lumea se transformă din nou într-un haos al elementelor Atunci este rândul puterii Iubirii să acționeze din nou Va aduna din nou și va uni elementele separate de Vrăjmășie și le va îmbina din nou într-un întreg nedivizat, într-o singură ființă sferică Lumea va reveni la starea ei primitivă și va fi nedivizată până când activitatea creatoare va începe din nou Dușmănia, etc Biblioteca "Runivers" D KULIKOVSKY Deci, aparent, forțele sunt separate de elemente Dar să întoarcem volumul unu din Fragmenta Philosophorum Graecorum Mullach la p , citiți versetele - i, și ne vom îndoi involuntar dacă în mintea lui Empedocles forțele au fost în cele din urmă și hotărâtor separate de elemente În acest loc, Empedocle spune că lumea fie se transformă dintr-un agregat de multe lucruri într-un întreg inseparabil, apoi se descompune înapoi în elementele ei constitutive (în "elementele"), care sunt enumerate aici: foc, apă, pământ, aer, Vrăjmășie și Iubire Și astfel, "forțele" sunt puse aici la același nivel "cu elementele" Nu numai atât: se spune despre Vrăjmășie (Νεῖκος) că are aceeași greutate cu fiecare dintre elemente (ἀτάλαντον ἑκάστῳ)), și despre iubire (Φιλότης), că este egală în lungime și lățime (ἴση ῥηκός τε πλάτος τε) Aceste definiții sunt prea categorice pentru a fi considerate figurative * Acum să citim următorul pasaj din Fragmentele lui Empedocle: "Când Vrăjmășia a intrat în adâncurile prăpastiei și Iubirea a apărut în mijlocul balului, atunci toate lucrurile deja converg (se combină) într-un întreg, dar nu imediat, ci unindu-se în mod arbitrar, unul aici, celălalt acolo Mulți au rămas neconectați, în afară de cei care se unesc, (aceștia sunt cei) pe care Enmity i-a reținut Pentru că ea (Enmity) nu s-a retras complet la limitele extreme ale cercului, dar o parte din membrii lui au rămas, iar o parte rămasă Cât costă *) Cum se face, de exemplu Ritter și Preller, Hist philos , - și Windelband, Geschichte der Philosophie, , Erste Liefer , p , nota i Cititorul va găsi o dezvoltare a viziunii pe care o urmăm în Zeller, care spune, printre altele: anderseits be-handelr er sie auch wieder wie kõrperliche Stoffe, die den Dingen beigemischt sind; und beides gehõrt bei ihm ohne Zweifel nicht blos zur Darstellungsfbrm, sondern er hat sich den Begriff der Kraft noch so wenig klar gemacht, dass er sie weder von den persónlichen Wesen der Mythologie, noch Element von de- ¡mmitchent und den bestiden Die Philosophie der Griechen, I, ; vezi si nota i la pagina -Cf de asemenea Tannery, Pour l'histoire de la science hellène, urm Biblioteca "Runivers" ESEURI DIN ISTORIA gândirii ea tot fugea, așa că iubirea blândă a tot venit (Mullach, p , p -) După cum se poate judeca din acest pasaj, Empedocle și-a imaginat Dragostea și Vrăjmășia tocmai ca un fel de elemente, ca substanțe materiale care pot intra și părăsi corpuri diferite - substanțe care ocupă anumite spații, mișcându-se, îndepărtându-se unul pe altul, înaintând și retrăgându-se

ayushchiya Ele intră în porii corpului și se amestecă cu alte elemente (în sensul propriu); împreună cu acestea din urmă se găsesc și la oameni "Vedem", spune Empedocle, "pământul cu pământul, apa cu apa, aerul cu aerul, focul cu focul, dragostea cu dragostea, vrăjmășia cu vrăjmășia" (Muli , p II, st -) Capacitatea noastră de a vedea și de a cunoaște elementele se bazează pe faptul că noi înșine suntem formați din aceleași elemente Nu este greu de văzut că Iubirea și vrăjmășia sunt tratate aici ca pe ceva material În altă parte se spune că "Dragostea locuiește (stă) în muritori, inerentă membrilor lor; cu ea, sunt prietenoși și acționează solidar, numindu-i Bucurie și Afrodita " ■ (Muli , p , art - Și deci ce este această "iubire*? Proprietate, calitate, putere, energie?În primul rând, este o entitate materială, dar care acționează doar ca o forță, manifestându-se ca energie Apoi, este prezentată ca vie, ca un fel de ființă spiritualizată, posedând ceva într-un fel de caracter și conștiință În acest sens, expresia versetul : "puterea blândă, nemuritoare a iubirii desăvârșite" *) Nemulțumit de acest lucru, Empedocle, pentru a-și descrie mai clar ideile, încearcă să aplice conceptului de Iubire termeni preluați din mitologie Deci el spune că oamenii o numesc Afrodita (Mullach , v) În alt loc, el spune că a fost o vreme în care nici Ares, nici Zeus, nici Kronos, nici Poseidon nu existau pentru conștiința oamenilor, dar a existat *) Ipiofron ^ilotitos amemfeos ambrotos orme Biblioteca "Runivers" D КУЛИКОВСКИЙ capul lui Ciprius, pe care îl venerau (Muli , p , v -), este o încercare de a lega ideile lor cu presupusele forme antice de închinare În alte locuri, el, refuzându-și propriile nume și epitete mitologice, recurge să desemneze Iubirea cu cuvinte precum "Αρμονία (armonie), Στοργή (dragoste) Γηθοσύνη (bucurie), cel mai adesea Φιλότης, termeni care sunt departe de a fi la fel de mitologici precum, de exemplu, Αφροδίτη sau Κυπρις Același lucru trebuie spus despre cuvântul Νεϊχος - dușmănie sau ceartă Comparând aceste dispozitive diferite, pe care Empedocles recurge pentru a caracteriza conceptele de Iubire și Vrăjmășie, vom ajunge la concluzia că aceste concepte au fost departe de a fi elaborate și modelate într-o formă de gândire definită cu el Acestea erau concepte vagi, vâscoase, im Werden, care oscilau între conceptele de "element-forță" sau "element viu", pe de o parte, și de agent mitologic, pe de altă parte și, în orice caz, nu coincideau cu conceptul nostru modern de forță , deoarece reprezentarea unei esențe materiale nu a fost încă luată de la ei Tocmai această dualitate, această extensibilitate și instabilitate a fost motivul pentru care filozoful a putut folosi termenii mitologici, numele proprii ale religiei grecești, pentru a desemna conceptul de iubire; dar, pe de altă parte, aceeași cauză a produs și un alt efect: această metodă s-a dovedit a fi complet nereușită, iar imaginea specifică a Afroditei nu mai era suficientă pentru desemnarea exactă a acestui concept, care deja încetase să mai fie o imagine mitologică și a păstrat doar urme ale originii sale mitologice Același lucru trebuie spus despre încercarea lui Empedocle de a utiliza termeni mitologici pentru desemnarea elementelor din art -ibi, unde Zeus înseamnă evident foc, Hera-aer, Ἀιδώνευς-pământ și Νῆστις-apă (Compară Zeller, Die Philos, der Griech , p , pr I) *) Numele Auro&gch Pentru a desemna conceptul Φιλότης este folosit în versetele I , , bb, S ; rav arr Κόπρις - în art , , , Biblioteca "Runivers" ESEURI DIN ISTORIA gândirii v Luând ca punct de plecare conceptele empedoclesiene de două forțe, să mergem mai departe în căutarea noastră, dar nu înainte, spre purificarea finală a acestor concepte de impuritățile mitologice și generalizarea lor în conceptul de forță, ci, dimpotrivă, înapoi , spre

mit, pentru a ajunge la sursa lor Pe această cale, întâlnim în primul rând sistemul Parmenidei În învățătura acestuia din urmă, în acest caz, nu ne interesează însăși esența doctrinei, care afirmă conceptul de "ființă" și neagă "neființă", precum și principiul schimbării și mișcării (ca opus sistemului lui Heraclit); pentru noi, ceea ce este de fapt important este acea parte din Fragmentele lui Parmenide, în care el trece de la prezentarea propriei doctrine până la reproducerea doctrinei cosmogonice, pe care o consideră drept adevăr incomplet, ca urmare a eforturilor gândirii, îndreptate la înțelegerea nu a esenței lucrurilor (τό õν), una și neschimbătoare, ci a acelor procese , care în ochii lui Parmenide sunt ceva nu real, ci doar aparent (τά πρός δόξαν) Din punctul de vedere al acestei aparente filozofii, "Parmenide distinge între două elemente, lumina și întunericul *) sau, ceea ce este la fel, căldura și frigul ^ oion și pământul **) și spune că (la începutul lucrurilor) în la mijloc între cele două elemente se afla o anumită zeiță, care controlează totul (Δαίμων, ή πάντα κυβερνά), și dă imediat o asemenea caracteristică acestei zeități, din care se vede clar că avem de-a face aici cu prototipul Iubirii lui Empedocle : zeița Parmenide, care controlează totul, încurajează "femeiul" să se unească cu masculinul" și "bărbatul" cu "femininul" În cele din urmă, ea creează primul dintre toți zeii - Eros ***) mai tarziu *) Mullach: Fragm phil graec I, p , art - **) După Aristotel și alți autori, vezi Ritter et Preller, p , Zeller: Die Philos, der Griechen, I, pp - ***) Πρώτιστον μέν'Ερωτα Αεών μητίσατο πάντων Muli Art - Biblioteca "Runivers" d Kulikovski, scriitorul (Simplice), care ne-a păstrat acest pasaj, consideră "zeița" lui Parmenide ca pe o forță creatoare (πόιητικόν) opusă elementelor, aproximativ în același mod în care punem în contrast forța sau divinitatea cu materia (Ritter et Preller, p) Comparând acest concept parmenidian de "putere creatoare" cu al lui Empedocle, vedem în primul rând că este mult mai mitologic și mai gros decât acesta din urmă în sfârșit, "forța creatoare" a lui Parmenide se află în fața noastră sub forma a două mitologice foarte definite figuri, zeița iubirii și Eros, zeul iubirii Dacă aceste figuri sunt separate de elemente, atunci în niciun caz ca un concept filosofic de forță, ci pur și simplu ca o imagine mitologică sau o idee religioasă, mai devreme sau mai târziu eliberată de baza sa materială sau de un atribut fizic În orice caz, aceasta nu este distincția filozofică către care se îndrepta Empedocle - În continuare, vedem că principiul creator este prezentat la Parmenide nu la fel ca la Empedocle, sub forma a două forțe opuse, ci sub forma a unei singure forțe, și anume forța Iubirii (dar împărțită doar în două imagini, feminină și masculină) Nu pare să ne înşelăm dacă spunem că şi în această privinţă punctul de vedere al lui Parmenide îl precede nu numai cronologic, ci şi logic pe cel al lui Empedocle Și de fapt: adâncind mai mult în antichitate, vom găsi atât la greci, cât și la hinduși acest concept de "iubire" ca principiu creator și putem urmări geneza acestei idei destul de departe în profunzimile straturilor antice ale mitului În ceea ce privește "Vrăjmășia" lui Empedocle, atunci, ca precedent indubitabil pentru acest concept, nu putem decât să indicăm "lupta" (πόλερ, ος) din Heraclit, iar ambele idei par să fie mai mult un produs al gândirii independente a acestora înţelepţi decât o dezvoltare a ideilor primite de tradiţie de la distanţă Biblioteca "Runivers" ESEURI DIN ISTORIA gândirii noe antichitatea *) Relația "Drăjmășiei" Empedoclesiene cu "Lupta" heracliteană ar merita o atenție deosebită, în care nu putem intra acum Remarcăm doar că aparent Empedocle (nu fără influența ideilor lui Heraclit) a construit conceptul de "vrăjmășie", prin

antiteză, după imaginea și asemănarea conceptului de Iubire Oricum ar fi, dar în căutarea noastră pierdem firul care ar putea lega această idee (vrăjmășie, luptă, forță respingătoare) cu vechea tradiție a gândirii, iar în viitor ne vom ocupa doar de ideea de iubire Tocmai am observat la Parmenide o formă mai mitologică și, prin urmare, mai veche a acesteia Mergând mai departe, întâlnim Fragmentele din Ferekis și așa-zișii Orfici În învățătura cosmogonică a lui Pherekidanas, aici interesează o singură trăsătură: Zeus, începând să creeze lumea, se transformă în Eros (Zeller: Die philos, der Griech , , p) În așa-numitele pasaje orfice (culese din Muli , I, pp lóó-iço) notăm următoarele pasaje În versetele IO- , este dezvoltată o idee monoteistă sau, mai bine, panteistă a unei zeități, care este numită aici Zekom "Zeus este primul și ultimul, Zeus este capul, Zeus este mijlocul Totul a venit de la Zeus El este în egală măsură reprezentantul principiilor masculine și feminine, el este baza pământului și a cerului, el este suflarea tuturor lucrurilor, el este focul, soarele și luna etc În cele din urmă, el este identificat cu "Mintea * (Μήτις), primul creator, și Eros Fără îndoială, acesta este Erosul cosmic, acesta este principiul creator al universului, sau cel puțin o parte a acestuia (cealaltă este mintea creatoare) Egal *) Un alt precedent ar putea fi indicat în așa-numitul poemul lui Linos, dacă vechimea acestui pasaj, sau cel puțin ideile conținute în el, ar fi dincolo de orice îndoială grouppi (Die Griechischen Culte und Mythen I, -) le face referire la secolul VI la PX - "Poemul lui Linos" este plasat în Muli I, p - Versetul propriu-zis aparține subiectului nostru xar epw σϋνάπαντα χοβερνάται δια παντός Biblioteca "Runivers" D KULIKOVSKY la fel, acel Eros, despre care în pasajul XXII (p) se spune că el, împreună cu toate vânturile, a fost creat de Kronos, trebuie recunoscut drept același Eros cosmic Mai departe, pasajul XXXVIII (p) spune că "mintea tatălui, generată de sine, după ce a conceput lucrurile, le-a comunicat tuturor legăturile de foc ale iubirii (Eros), pentru ca toate lucrurile să rămână iubitoare pentru un timp infinit (έρώντα)), astfel încât elementele în mișcare ale lumii erau îndrăgostite (έν έρω-π) α În cele din urmă, de interes deosebit ne sunt acele locuri în care zeitatea panteistă numită Zeus este identificată sau comparată cu Dionysos- Bacchus, care la rândul său este identificat cu soarele *) Indiferent cum s-ar uita la pasajele "orphice" așa cum au ajuns până la noi, cu greu ne putem îndoi că măcar unele dintre ideile pe care le conțin, la baza lor, se întorc în profundă antichitate mitologică Imaginea lui Zeus panteist ar fi putut primi o revizuire finală mai târziu, în școlile stoicismului, dar reprezentarea principiului creator, asamblat din conceptele lui Eros, Dionysos și soare, nu reprezintă, fără îndoială, invenția unui mai târziu Filosof, ci moștenirea unui mit străvechi Același lucru vom spune despre ideea că primul creator al tuturor lucrurilor a fost Mama Pământ (Δηρητηρ), idee care se reflectă în identificarea lui Demeter cu Gea (pământul) în pasajul XXXIV (p iSi) și în afirmația lui versetul (aparținând aceluiași pasaj, p): "Pământul este mama tuturor lucrurilor, Demetra este dătătoarea de binecuvântări" Toate aceste date mitologice și cosmogonice le vom găsi acum printre hinduși, în imnurile Rig-Vedei, unde legătura lor cu mitul antic este destul de clară Aici ne rămâne doar să subliniem cea mai veche concepție greacă despre "Erosul cosmic" din Teogonia lui Hesiod, și anume *) Cum, de exemplu în extrasele IV (p i), VII, art - (p), XXVI (p) Biblioteca "Runivers" ESEURI DIN ISTORIA gândirii în versetele lió- , care suna astfel: "și mai întâi s-a ridicat Haosul, și apoi Pământul cu sânul său larg este întotdeauna un scaun puternic pentru toată lumea, iar tătarii în ceață

în adâncurile pământului larg, iar Erosul, cel mai mare frumos printre zeii nemuritori" Să ne amintim de această juxtapunere a Pământului și a Erosului, precum și o alta, pe care o găsim în versuri care aparțin, este adevărat, unui poet al unui timp de mai târziu, dar care conțin un ecou al unei antichități la fel de veche Mă refer la următorul pasaj din tragediile lui Euripide Βάκχαι (Bacchae), unde găsim o comparație între Pământ și Dionysos: "pentru două (zeități) în primul rând - printre oameni, - zeița Demetra, ea este cea Pământ, - sau spune-i cum vrei, pe nume: ea hrănește muritorii cu produse uscate (fructele pământului), același (Dionisos), copilul lui Semele, a venit pe contrar, el a inventat băutura lichidă a viței de vie" VI O comparație a datelor de mai sus din versurile orfice ale lui Hesiod și Euripide ne conduce la urma dorită: Erosul cosmic, prototipul conceptului filozofic al puterii iubirii, se dovedește a fi Dionysos-Bacchus Acest traseu ne duce la cultul bacchic indo-european Spun "indoeuropean" (și nu grecesc) pentru că întâlnim același fenomen la hinduși, adică Originea bacchică a ideii filozofice a iubirii Deci, să ne întoarcem la indieni Ideea unui început cosmic al iubirii era cunoscută gânditorilor indieni la sfârșitul erei vedice și și-a găsit expresie în celebrul imn X, , pe care am avut ocazia să-l cităm mai sus Cititorul își amintește că acest imn începe cu înfățișarea haosului primitiv: nu a existat, nici purtător, nici atmosferă, nici cer, nici moarte, nici nemurire, nu era nicio diferență între noapte și zi Apoi se spune că în mijlocul acestei inexistențe - Biblioteca "Runivers" D KULIKOVSKY și că "nu era nimic altceva în afară de ea " Toate acestea sunt afirmate în primele două versete ale imnului literalmente astfel: "Dragostea (kamas) la început a apărut (ca) cea care a fost prima sământă a spiritului Legătura dintre existent și inexistent a fost găsită în inimile lor de către înțelepți, căutând cu mintea " Din acest vers reiese clar că, în primul rând, conceptul de "Iubire Cosmică" nu a fost o invenție a autorului imnului însuși, ci a fost cunoscut de alți înțelepți și, în al doilea rând, că autorul și-a stabilit scopul nu numai expunând acest concept, dar și explicând originea lui, - pentru a răspunde la întrebarea: cum au ajuns înțelepții la această idee? Din explicația pe care o dă, este clar că în vremea lui originea bacchică a acestei idei era deja uitată El spune că înțelepții, punându-și scopul de a descoperi legătura dintre existent și purtător, au găsit-o în propria inimă În inima omului trăiește Iubirea, care atrage omul la om, unește oamenii într-o familie, ceea ce este un stimulent pentru reproducere, un factor puternic în viață Nu este o particulă a acelei forțe care a scos lumea din haos, a organizat și spiritualizat universul ?înțelepții au ridicat întrebarea și au ajuns la concluzia că Acela-Unul trebuie să fi fost cosmic Dragoste, că a fost un început care nu doar "respiră", dar și care "iubește" sau este izvorul iubirii Respirația Iubirea sau Respirația iubitoare a fost "prima sământă a spiritului", adică a pus bazele spiritualizării și revitalizării lumii Acum să trecem la al treilea vers pe care l-am ratat Prima jumătate a ei vorbește din nou despre haos, dar în termeni oarecum diferiți de descrierea sa din primele două versete și abordând conceptul biblic de haos: "la început întunericul a fost înghițit de întuneric, Biblioteca "Runivers" ESEURI DIN ISTORIA gândirii toate acestea (întreaga lume) erau un abis (sau mare, ocean) deznădăjduit (nedivizat, fără niciun semn) * Apoi, în a doua jumătate, autorul se întoarce din nou la conceptul Acela, adică să-i indice originea: "unicul început, care era acoperit de gol, s-a născut prin puterea căldurii (tapas)" *) Acest vers ne oferă, ca să spunem așa, un cârlig prin care suntem capabili să conectăm ideile

imnului cu vechea teozofie a focului, cult și cosmic Un singur început se naște din haos, din apele primitive - prin puterea focului Dar, în plus, acest vers este o verigă importantă în lanțul de idei dezvoltat de autorul imnului *) Cuvântul tapas, de fapt căldură, flacără, în sanscrita clasică este folosit ca termen tehnic care desemnează exerciții ascetice, cu ajutorul cărora un ascet dobândește nu numai sfințenie, ci și o putere supranaturală care îi poate deruta pe zeii înșiși În învățăturile filozofice și cosmogonice ale erei imediat următoare celei vedice, divinitatea supremă (Brahma Atma) este reprezentată ca interpretând tapas - înainte de a crea lumea: acest tapas îi conferă putere creatoare Unii savanți (de exemplu, Ludwig, și după el Schermann, Philosophische Hymnen ans der Kg-und Atharva-Veda-Sanhitã,) acceptă tapas-ul versului nostru tocmai în acest sens, cu care însă nu pot fi de acord Poți încă să faci pace cu asta, de exemplu Brahma execută tapas pentru a Trezi forța creatoare, dar să-ți imaginezi că principiul creator, înainte de a se naște, execută tapas pentru a se naște, asta este deja prea mult, chiar și pentru filozoful indian; cu atât mai puțin i se potrivește autorului imnului nostru, o minte profundă și strălucitoare Dar avem o dovadă aproape directă că tapas-ul imnului nostru trebuie înțeles nu ca o ispravă ascetică, ci ca un foc (cosmic) Scurt imn X, este un pasaj cosmogonic care poate servi drept comentariu pentru versul nostru (X, ,): în primul vers al acestui imn se spune că ordinea și legea (sau adevărul) - rtam și satyam - s-au născut din ideea tapas'a, evident, apropiată de conținutul versetului luat în considerare, dar în timp ce în acesta din urmă nu există nicio indicație în ce sens este luat aici cuvântul tapas, - în versetul X, , și găsim un cuvânt care ne convinge imediat că avem de-a face cu foc, și nu cu ispravă: există participiul iddhat (ablat) atribuit tapas, de la verbul indh a aprinde, a arde Deci, tapas, din care s-a născut rtam, este aprins sau în flăcări (cosmic și foc, presupun că acest lucru ne dă dreptul să privim tapas din versetul X, , în același mod - Biblioteca "Runivers" d KULIKOVSKII Acest filosof se pare că a avut în vedere să reproducă conceptul Principiului Unic Creativ, așa cum a apărut la vremea lui în mintea înțelepților, printre care a ocupat, fără îndoială, unul dintre primele locuri*) Dezvoltând acest concept, el notează consecvent trei puncte în el: în primul rând, este un principiu de respirație, un spirit prin excelență (o idee, poate, de origine semitică); în al doilea rând, este sursa ordinii mondiale (aceasta nu este afirmată direct, dar este deja ascunsă în conceptul Unului și poate fi dedusă și din comparația cu versetul X, IQO, i) și a apărut prin puterea lui focul (un concept care merge înapoi la vechiul indian teozofia focului și a cultului) și, în al treilea rând, este Iubirea creatoare, idee pentru care trebuie să găsim acum precedente în vechea mitologie și teosofie a vedaismului Primul lucru pe care îl întâlnim în aceste căutări este imaginea Spiritului "Iubitor" sau "Iubitor", țesut într-un singur verset mistic în cartea a IX-a a Rig Veda (IX, ,) Această carte este în întregime dedicată lui Soma, zeitatea băuturii îmbătătoare și a extazului, corespunzătoare grecului Dionysos (Bacchus) Conceptul acestei zeități este foarte complex In primul rand, aceasta este o zeitate de cult, ca Agni Este o bautura sacra, care era considerata ca un accesoriu esential al cultului; pregătirea ei, purificarea ei, a constituit un procedeu complex care a ocupat o jumătate întreagă a preoţiei vedice Dar, așa cum focul de cult a fost adus în legătură cu cel ceresc, tot așa și pentru băutura sacră din Soma s-au găsit echivalente în cer și în diferite fenomene naturale Într-o furtună, au văzut procedura de

pregătire a Soma cerească, care s-a revărsat pe pământ *) Am dat aici doar primele versuri ale imnului, care sunt relevante pentru sarcina noastră Pentru cititorii care ar dori să se familiarizeze cu conținutul imnului în ansamblu, îmi voi permite să subliniez articolul meu "Începuturile conștiinței filozofice în India" în "rusă Bogăție" Biblioteca "Runivers" ESEURI DIN ISTORIA gândirii în râuri de ploaie A apărut conceptul ploios de Soma Dar nu acesta a fost sfârșitul chestiunii O serie întreagă de trăsături și atribute, văzute în Soma, ca zeitate a băuturii, extazului, cântului, poeziei, precum și în Soma, ca îngrășământ masculin al pământului (conceptul de ploaie), au condus la dezvoltarea conceptului solar din Soma, care este dezvoltat în Rig Veda foarte detaliat Soarele era înțeles în principal ca fecundator și, în această privință, a fost numit Savitar (îngrășământ), Soma era și Mascul, Îngrășământul, iar chiar numele său Soma, derivat din aceeași rădăcină cu Savitar, era sinonim cu acesta din urmă Conceptele de ploaie și solare ale lui Soma s-au contopit în ideea generală despre el ca un Masculin, un Îngrășământ, un Creator, un reprezentant al unui principiu masculin, activ, creativ în natură Pe această bază, a fost creat misticismul și teozofia lui Soma, sau, mai precis, binecunoscutul său departament, și anume cel în care Soma este înfățișat ca un fel de divinitate supremă și cosmică, aflată într-o relație specială cu Pământul și Raiul El apare fie ca fiul acestui cuplu primordial, fie ca părintele ei, fie ca soțul Pământului O analiză specială, a cărei poziție ar fi deplasată aici, ne conduce la concluzia că în conștiința religioasă a vechilor hinduși acest cuplu "Pământ și Cer" a fost precedat de un alt cuplu, și mai primitiv, "Pământ și Soma" " ' Cerul a fost introdus aici mai târziu și s-a format un trio - "Pământ, Cer și Soma", și a lăsat, ca moștenire a trecutului, acea inconsecvență în texte, datorită căreia Soma apare alternativ ca soț și ca fiu al lui pământul Acest cuplu mai vechi de "Pământ și Așa-noi" este în perfectă armonie cu ceea ce ne spun Euripide și Hesiod în versetele pe care le-am citat mai sus Mai întâi au fost Pământul și Dionysos, spune Euripide; la început au fost Haosul, Pământul și Erosul, spune Hesiod; la început au fost Pământul și Soma, îngrășământul ei, iubitul ei, "Erosul" ei - ne spun Rig-Vedele date Acest Soma-Eros a primit numele Vena de la hinduși (amant, * Biblioteca "Runivers" D KULIKOVSKY de la vт-la iubire), și există un imn în care Soma-Vena este descrisă ca o zeitate solară (X,) El, dar înțeles numai într-un sens superior și mistic, este numit "Duhul Iubitor" (manovenat) în versetul IX, , , pe care l-am subliniat mai sus *) Această comparație a datelor indiene cu datele grecești ne dezvăluie, în primul rând, originea bacchică a Erosului lui Hesiod și, prin urmare, toate transformările sale ulterioare până la φιλο'της Empedoclean și, în al doilea rând, ne ajută să conectăm această idee a iubirii creatoare cu străvechiul cult al Mamei -Pământ Acest cult este, fără îndoială, unul dintre cele mai vechi A precedat cultul Cerului și Soarelui și a dominat în epoca matriarhatului (teoria lui BahoFen) Primele încercări de a opune principiului masculin, fecundator, Mamei Pământ ar trebui, de asemenea, atribuite acestei epoci Există motive întemeiate de a crede că rolul de îngrășământ al pământului la început nu putea aparține nici Soarelui, nici Cerului, care la acea vreme nu ocupa încă un loc proeminent în conștiința religioasă a strămoșilor noștri Acest rol a aparținut pe bună dreptate celor două cele mai vechi zeități, al căror concept este încă vechi cel al Mamei Pământ și care din timpuri imemoriale au fost reprezentate ca bărbați Acestea au fost Focul dedicat Băuturii Ambele ar putea fi inițial în egală măsură îngrășămintele pământului, dar

odată cu trecerea timpului această Funcție a început, aparent, să fie privită drept proprietatea primară a Soma În imnurile Rig-Vedei, acest zeu ne este înfățișat în trăsături care îi determină rolul fertilizator, parcă mai strălucitor și mai distinct decât de *) Nu pot intra în detalii aici pentru a arăta cum aceste concepții diferite despre Soma se lipesc una de cealaltă În "Experiența mea în studiul cultelor bacchice ale antichității indo-europene" ( ), am încercat să arăt dezvoltarea diferitelor concepte de Soma (ploaie solară, mistică) dintr-unul, pe care îl consider principalul și cel mai vechi - din cel psihologic Biblioteca "Runivers" ESEURI DIN ISTORIA GÂNDIRII · rolul corespunzător al lui Agni este obscur Acest fenomen este, desigur, în legătură cu dezvoltarea conceptelor de ploaie și solar din Soma, dar la acesta ar putea contribui și elementele erotice inerente cultului bacchic* Așadar, în adâncul timpului, în fața noastră apar două imagini: Mama Pământ și Începutul Fertilizant, care a fost Soma-mascul, 'Soma-Eros, identificat mai târziu cu soarele Iată acea veche asociație indo-europeană, al cărei ecou grecesc l-am găsit în Euripide, Hesiod și Orphis La prima dintre aceste imagini, ne vom referi, ca sursă primară, la reprezentarea ulterioară a pământului ca elemente, iar la a doua, ideea filozofică a Iubirii cosmice Acum ne va fi clar de ce ideea pământului ca element se regăsește inițial la acei filozofi greci care au adoptat și ideea iubirii cosmice, la Parmenide și Empedocle**) VII Conceptul de "forță" era deja cuprins în viziunea hilozoistă a materiei, în reprezentarea complexă a "element-forță"* Acesta din urmă trebuia descompus în elementele sale, astfel încât ideea de forță să poată ieși în evidență și să se stabilească separat de alte concepte - materie, element, spirit O astfel de dizolvare ar putea fi realizată numai sub influența unui reactiv special, iar un astfel de reactiv era vechea idee a Erosului cosmic, ale cărei rădăcini se pierd în teozofia antică a cultului bacchic In minte *) Elementul erotic din imnurile lui Soma apare mai strălucitor decât în imnurile lui Agni Și în general se poate spune că erotismul este un atribut esențial al cultelor bacchice Băutura "sacră* a fost zeificată datorită proprietăților sale "miraculoase", al căror efect se putea extinde nu numai asupra stării de spirit, ci și asupra sistemului reproducător **) Erosul cosmic apare și în cosmogonia Sanchoniatonului, unde se numește πόθος (poftă, pasiune) Relația acestei reprezentări cu greacă și indiană corespunzătoare nu a fost încă clarificată Biblioteca "Runivers" D KULIKOVSKY gânditorilor, această imagine, fiind procesată în mod constant și transformându-se dintr-o idee mitologică într-un concept filosofic, a stârnit fermentația mentală, ceea ce a dus la faptul că atributele forței, mișcării, creativității au început să se separe de conceptul de materie vie - materie vie treptat și-a pierdut "spiritul viu" , iar aceste atribute au devenit semne ale unui nou concept de putere Era conceptul puterii Iubirii, care în mintea lui Empedocle era deja pe drumul spre transformarea finală în conceptul filozofic al forței de atracție și centripetă, forța gravitației Alături de ea (poate ca antiteză) s-a format în mintea aceluiași gânditor conceptul de forță respingătoare și centrifugă Există un farmec aparte în studiul acestor mari minți ale antichității, în care a avut loc misterul transformării înțelegerii mitologice a lucrurilor în filozofie și științifice Mitul în sine era deja produsul unor mari eforturi de gândire, ale unei mari creativități; conţinea observaţii, aproximări ale fenomenelor, juxtapoziţii, imagini - o întreagă viziune asupra lumii care a oferit gânditorilor materiale, stimuli mentali şi puncte de plecare Mitul, care a avut o istorie foarte complexă, pe calea

dezvoltării sale a elaborat și rafinat mințile, așa cum o face știința în prezent Mitul a creat marile minți ale antichității, iar aceste minți, la rândul lor, au făcut din mit filosofia și știința Pe măsură ce părăseau scena, ei au lăsat moștenire generațiilor următoare un set de concepte filozofice care au făcut posibilă o altă reflectare a cosmosului - în știință D Ovsyannikov-Nulikovskiy Biblioteca "Runivers" CRITICA SI BIBLIOGRAFIE Biblioteca "Runivers" Biblioteca "Runivers " CRITICA SI BIBLIOGRAFIE I Caracteristici generale Doctrina voinţei în noua psihologie (Doctrina voinței în psihologia modernă, discutată critic de Oswald Kiïlpe Studii filozofice, volumul V, numărul și J Rezolvarea problemei naturii voinței este de mare importanță pentru formularea și soluționarea corectă a tuturor problemelor etice Această întrebare nu este doar una dintre cele mai interesante întrebări din psihologie, ci și una dintre întrebările arzătoare ale vieții Cercetarea științifică, care ne va arăta ce este voința și ce poate fi ea în cea mai înaltă dezvoltare, va face posibil să punem pe teren ferm idealurile morale ale omenirii și să determinăm cele mai oportune mijloace pentru realizarea lor Având în vedere importanța întrebării, credem că cititorul nu ne va plânge că am prezentat un rezumat pe acest subiect, publicat în și în "Philosophische Studien" Acest eseu prezintă un interes deosebit pentru că conține o expunere și o analiză critică a diferitelor doctrine ale voinței care predomină în psihologia modernă și face posibil să se dea o relatare clară a poziției în care -n Biblioteca "Runivers" K WENTZEL, chestiunea testamentului este în prezent și, de asemenea, în ceea ce este necesar pentru a duce mai departe rezoluția sa Nicăieri, potrivit autorului rezumatului menționat mai sus, Oswald Külpe, diferența dintre opiniile psihologilor nu este poate mai semnificativă decât în doctrinele voinței Progresul pe care psihologia experimentală îl datorează cercetării senzațiilor și ideilor a căzut doar într-o mică măsură asupra sentimentelor și actelor voliționale Acest lucru se datorează dificultăților care sunt asociate cu studiul acestora din urmă, și mai ales manifestările voinței Nu putem reuși niciodată să facem din actul voinței un obiect de observație independent de voința însăși, pe simplul motiv că orice știință, orice observație, presupune, ca factor necesar, atenția voluntară, apercepția Dar acest fapt, care este important pentru fiecare știință, încă nu prezintă un obstacol în calea psihologiei în cercetarea sa Rezolvarea problemei voinței este posibilă pentru aceasta prin faptul că cunoaștem și stările conștiinței noastre care nu sunt legate de voință și, prin intermediul unei comparații analitice cu actele arbitrare, putem stabili ce constituie incrementul sau schimbă că senzațiile, ideile sau sentimentele sunt trăite, datorită voinței Dintre toate teoriile moderne ale voinței, autorul consideră că teoria lui Wundt este cea adevărată și tocmai scopul său este acela de a contribui la înțelegerea ei prin criticarea altor teorii și printr-o expunere pozitivă a acesteia Toate întrebările pe care alte teorii le lasă deschise, din punctul de vedere al teoriei lui Wundt, primesc iluminarea și rezolvarea lor contează în literatura de specialitate a întrebării Din punctul de vedere critic asupra căruia se află autorul, devine clar că clasificarea logică a diferitelor învățături va avea prioritate față de clasificarea cronologică, care este importantă doar din punct de vedere istoric Autorul alege ca punct de plecare al prezentării sale învățătura psihologică a lui Herbart, motivând acest lucru prin împrejurarea că, deși mai devreme au existat încercări de prelucrare științifică empirică a psihologiei și dorința de a stăpâni Biblioteca "Runivers" ÎN SCHIMBARE DESPRE VOINTA NOEI PSIHOLOGIE S să

ne fie frică de vechea doctrină a abilităților, dar numai Herbart a depășit în principiu vechea eroare și numai datorită lui psihologia a primit acea poziție centrală în cercul științelor, pe care de atunci a câștigat-o într-o măsură din ce în ce mai mare -Ce suntem Vom fi ghidați de distribuția logică a diferitelor învățături? Aici ni se prezintă în primul rând următoarele considerații Până acum, când analizăm fenomenele complexe ale conștiinței noastre, așa cum ni le dezvăluie experiența interioară directă, cercetările psihologice au stabilit doar două fenomene elementare, senzația și sentimentul În ceea ce privește testamentul, întrebarea dacă ar trebui recunoscută și ca fenomen psihic elementar nu a primit încă un răspuns satisfăcător Următoarea împărțire pare, așadar, firească Pe de o parte, acele teorii care privesc voința doar ca pe un fapt secundar sau complex al conștiinței, susceptibil de a fi redus la alte fenomene simple; pe de altă parte, acele învățături care, împreună cu senzația și simțirea, iau al treilea element al vieții psihice, voința Aceste două grupuri principale de teorii pot fi distinse unele de altele ca teorii negative și pozitive ale voinței În același timp, autorul consideră că este necesar să remarcăm că numele "voință" nu are aici o semnificație semnificativă Pentru acel al treilea element al conștiinței, pe care tocmai l-am menționat, există diverse expresii în literatură și, prin urmare, nu există niciun motiv să ne ținem de cuvântul "voință" atunci când discutăm subiectul Întrucât prin acest nume denotăm întotdeauna în limbajul colocvial obișnuit un act complex în sens psihologic, este de dorit o expresie specială pentru un fenomen elementar și este clar că această expresie a fost aleasă diferit de diferiți psihologi A) Teoria voinței negative În general, se poate elimina voința în două moduri, ca fenomen originar și de bază al vieții mentale, din punctul de vedere al unei explicații ipotetice și din punctul de vedere al unei analize a faptului conștiinței date în voi În primul caz, deși recunoaștem că voința constituie un fenomen aparte al conștiinței, ca atare incomparabil cu senzația Biblioteca "Runivers" K WENTZEL L nyami, idei și sentimente - cu toate acestea, pe baza unor baze comune, îi negăm un sens real În al doilea caz, printr-o simplă analiză empirică a voinței, descoperim în ea doar acele fapte constitutive care ne erau deja cunoscute înainte ca senzație sau simțire Aceste două direcții pot fi distinse una de cealaltă ca - și ca absolut negative I) Direcţia relativ negativă!- Temeiurile care au condus la evaluarea voinţei, ca simplu simbol al evenimentelor reale, au fost de două feluri: metafizice şi logice Primii și-au găsit reprezentantul la Herbart, cei din urmă la Lipps - i) Înțelegerea justificată metafizic a voinței Herbart* vede baza comună pentru orice știință în metafizică, metafizica trebuie să constituie și punctul de plecare decisiv pentru psihologie, în măsura în care aceasta din urmă dorește nu doar să descrie, ci și să explice Conform metafizicii lui Herbart, sufletul este o ființă simplă printre multe ființe simple, fără părți Obstacolele pe care le întâlnește în acțiunea ei de la alte ființe simple o obligă simple acte de autoconservare, care trebuie să fie la fel de simple ca și sufletul însuși Întrucât un sentiment și o aspirație plăcute sau neplăcute, care se exprimă în conștiință ca o dorință, nu ne sunt niciodată date singure, ci întotdeauna în legătură cu idei sau senzații și din moment ce, pe de altă parte, un simplu ton sau o culoare pură poate ocupa toată conștiința noastră, de aici rezultă că numai acestea din urmă, adică ideile simple pot fi considerate de noi drept simple acte de autoconservare a sufletului Astfel de acte de autoconservare, de ex ideile constituie conţinutul

propriu-zis al vieţii mentale Orice altceva ne este dat în conștiință nu poate fi numit decât expresie a relațiilor dintre reprezentări Orice reprezentare care este dincolo de pragul conștiinței devine o aspirație de a reprezenta Ultimul cuvânt nu indică nimic în care putem vedea dorința inconștientă, în general ultimul element al voinței *) Herbart: Lehrbuch zur Psychology ι ι , autl -Psychologie als Wis-senschaft Biblioteca "Runivers" DOCTRINA despre LU ÎN PSIHOLOGIE nouă Dacă o idee încearcă să ajungă la conștiință fără a întâmpina niciun obstacol, atunci nicio dorință nu începe aici, înseamnă pur și simplu că o idee apare în conștiință O astfel de idee, care a atins un grad mai mare de claritate în conștiință, poate fie să primească sprijin de la idei similare, fie să experimenteze opoziție din partea celor opuse, sau ambele împreună Când ideea se repezi împotriva obstacolelor și în același timp determină tot mai mult după sine toate celelalte idei, trezindu-le pe unele și eliminând altele, atunci obținem ca rezultat acea mișcare mentală, care poate fi numită dorință (Begehren) Dorința, așadar, nu este obiectul reprezentării, nu este o reprezentare în sine, ci doar felul și modul în care actul reprezentării este revelat O mișcare mentală opusă dorinței este aversiunea (Verabscheuen) Este de fapt și dorință, dar se află într-un întreg sistem de reprezentări care acționează cumulativ, străduindu-se să se elibereze în raport cu o singură reprezentare copleșitoare a tuturor Dorința (Wollen), după Herbart, este dorință, combinată cu presupunerea de împlinire Mișcări arbitrare Herbart explică în felul următor Mișcările provin inițial dintr-o nevoie organică de mișcare, dar sufletul de la bun început le însoțește cu sentimentele sale Ca urmare, apar asocieri ale acestora din urmă cu mișcările percepute În consecință, dacă se întâmplă ca o idee care decurge dintr-o astfel de percepție să capete caracter de dorință, ea excită și sentimentul asociat cu ea, iar acesta din urmă este însoțit de acele modificări ale nervilor și mușchilor prin care mișcarea organică este într-adevăr determinată -Ta care sunt principalele trăsături ale teoriei Herbartian a voinței, pe care o întâlnim și printre adepții lui Herbart, de exemplu Drobisha *) Nu vom expune aici punctele de vedere ale acestora din urmă, deoarece va trebui să le atingem parțial atunci când prezentăm acele remarci critice pe care Külpe le îndreaptă împotriva lui Herbart În primul rând, întâlnim în studiul psihologic *) Dr obis ch Psihologie empirică Biblioteca "Runivers" K WENTZEL L Gândurile lui Herbart despre următoarele gânduri care sunt greu de conectat Pe de o parte, avem un "suflet simplu" cu acte simple de autoconservare (imaginații), pe de altă parte, ni se spune despre antagonismul care există între acestea din urmă Unul din două lucruri: fie simplitatea a sufletului este distrus în virtutea opusului manifestărilor sale, sau Aceleași idei se sprijină reciproc în slujba unui scop de autoconservare Astfel, nu teoria cere opoziție de idei, dar faptele conștiinței ne învață acest lucru, ceea ce înseamnă că teoria nu ne explică aceste fapte Dar să lăsăm deoparte această dificultate generală și să ne întoarcem la argumentele pe care le dă Herbart în favoarea faptului că numai reprezentările pot fi simple acte de autoconservare a sufletului Este imposibil de fundamentat metafizic o asemenea preferință, trebuie să ne întoarcem la faptele conștiinței; examinând conţinutul unei conştiinţe dezvoltate, nu găsim în ea nici idei simple, nici sentimente, nici dorinţe, izolate unele de altele, ci întotdeauna un complex mai mare sau mai mic de fenomene elementare, legate într-un singur tot Abstracția logică poate stabili elemente care nu sunt mai departe descompuse, dar nu ne poate conduce la afirmația că unul dintre ele

este capabil să ne umple complet conștiința Cazul la care se referă Herbart, că "doar o culoare pură sau un simplu ton ne poate umple conștiința, nu există cu adevărat Aici punctul de fixare al conștiinței este amestecat cu câmpul vizual al conștiinței Apercepția noastră poate, fără îndoială, să evidențieze o reprezentare simplă, dar reprezentarea percepută nu constituie singurul conținut al conștiinței - Un alt motiv pentru preferința exclusivă pentru reprezentări pe care îl găsim la Drobish Potrivit acestuia din urmă, sentimentele și dorințele nu pot fi reprezentate de noi ca ceva diferit de idei Pentru aceasta le lipsește un anumit obiect reprezentabil Cu toate acestea, de fapt, ei sunt în conștiință În consecință, ei trebuie să fie în el, ca mod de reprezentare divers schimbător De unde știu despre dorințele mele? Percep direct actul dorintei? Nu, dar simt doar starea de dorință, deși disting de aceasta și sentimentul pe care îl aduce cu ea Biblioteca "Runivers" DOCTRINA despre vointa in noua PSIHOLOGIE copil Cu această ocazie, Külpe notează că, dacă prin percepție directă înțelegem nu un nume abstract pentru reprezentarea activității, ci în general o experiență interioară directă, atunci sentimentele și dorințele se vor dovedi a fi la fel de originale în ea, la fel ca ideile Dacă sentimentele și dorințele nu pot fi concepute de noi, acest lucru este de la sine înțeles: simt sentimente, doresc ceea ce îmi doresc, reprezent reprezentări Numai în mod logic se poate justifica separarea obiectului reprezentat de activitatea reprezentativă, întrucât în realitate ele ne sunt date inseparabil, iar în acest sens trebuie să ne amintim întotdeauna că numai cel reprezentat poate fi reprezentat și că, prin urmare, nu putem în niciun caz caz solicită ca sentimentele sau dorințele să fie reprezentate De asemenea, este de neînțeles în teorie de ce reprezentările, ca atare, se vor opune între ele, sau de ce nu simțim dorința și aversiune în același timp, întrucât, conform teoriei lui Herbart, condițiile pentru ambele sunt date simultan Dar principalul dezavantaj al teoriei lui Herbart este că nu este capabilă să ne explice unitatea dorinței, dorinței, aspirației și fenomenelor mentale care depind de ele Această unitate nu este imaginară și fiecare teorie a vieții psihice trebuie să o țină cont în mod clar Poate fi explicat cel mai bine printr-o singură funcție care acționează în conștiință, voință sau apercepție Herbart, pentru care toată viața spirituală a fost redusă la o varietate de idei în schimbare, nu a putut, în mod înțeles, să explice faptul de ce, în fiecare moment al gândirii și al acțiunii, considerăm "eu" nostru ca un centru formal identic la care raportăm aceste lucruri diverse idei, sentimente și dorințe în schimbare Astfel vedem că teoria lui Herbart este insuficient fundamentată și nu explică suficient ceea ce ar trebui să explice - aceasta se bazează și pe o anumită desconsiderare a ceea ce ne este dat în conștiința noastră Dar faptele au drepturile lor, iar psihologul trebuie să plece nu de la construcția logică a domeniului său de experiență, ci de la o analiză atentă a faptelor cuprinse în acesta Biblioteca "Runivers" K WENTZELE) O teorie a voinței bazată logic - Concepțiile generale pe care le dezvoltă Lipps *) au multe în comun cu opiniile lui Herbart Motivul pentru a numi teoria sa despre voință justificată logic a fost pentru Külpe faptul că la Lipps, în aprecierea semnificației voinței, un rol important îl joacă un fel de raționament logic, care, se pare, a fost principalul motiv care l-a determinat să nege voinței orice cauzalitate reală și să-i atribuie doar un sens simptomatic Să ne gândim mai întâi cum înțelege Lipps natura voinței, apoi ne întoarcem la întrebarea semnificației pe care i-o atribuie Ca o manifestare simplă și elementară a voinței, Lipps

consideră străduința, care, alături de culori sau sunete, poate fi desemnată de noi ca o senzație Toate activitățile mentale sunt împărțite de el în două mari grupe, dintre care prima îmbrățișează activitatea de reprezentare, bazată pe stimuli externi, a doua însă, simțirea și străduința, ca reacții ale sufletului la senzații Ambele clase pot fi distinse ca activități de reprezentare obiectivă și subiectivă - În primul rând, Külpe consideră că este nepotrivit să extindă sensul termenului de senzație, ceea ce îl face identic cu toată conștiința în general Desigur, nimeni nu se deranjează să identifice senzația cu întregul conținut al conștiinței, dar atunci acel grup al acestui conținut, care este de obicei desemnat de psihologie ca senzație, trebuie să fie distins printr-un nume special În al doilea rând, împărțirea în activități de reprezentare obiectivă și subiectivă nu corespunde, de asemenea, esenței problemei O astfel de utilizare extinsă a numelui de reprezentare duce la o utilizare falsă a acestuia, deoarece de aici putem concluziona că, așa cum ne reprezentăm reprezentările pentru noi înșine (în sensul restrâns al cuvântului), la fel și sentimentele și actele de voință pot de asemenea fi reprezentat, despre a cărui incongruență s-a spus mai înainte Lipps crede că sentimentele și eforturile sunt mai strâns legate între ele decât sunt diferitele specifice *) Lipps: Die Grundthatsachen des Seelenlebens   le&ia fără vreo plăcere sau durere, şi nu există plăcere fără străduinţă La aceasta, Külpe remarcă că în acest sens s-ar putea spune și: nu există efort fără imaginație În acest fel, legătura strânsă dintre sentiment și efort ar fi întreruptă "În general, este încă îndoielnic dacă fiecare efort duce cu adevărat la plăcere și durere, sau invers Eu cred, cel puțin, că există cazuri în care sentimentele de un fel plăcut sunt date în conștiința noastră fără nicio urmă de efort și, pe de altă parte, apariția efortului este legată de simpla reprezentare (fără îndoială aperceptată) a vreunui obiect sau mişcare " ( ) În plus, există un alt motiv esențial care poate fi numit decisiv pentru care voința ar trebui separată de alte fenomene ale conștiinței: "Voința este acea funcție a conștiinței care poate fi combinată cu toate celelalte și care nu are nevoie să fie conectată cu nicio altă funcţie; mai mult, este acea funcţie care, fiind omogenă calitativ, şi doar schimbându-se în intensitate, este unită în diferite grade cu aceleaşi idei şi sentimente O astfel de atitudine a voinței o deosebește clar de alte elemente ale conținutului conștiinței" ( ) Acest lucru ne aduce la întrebarea principală pe care trebuie să o punem lui Lipps cu privire la natura voinței: este el exprimat corect în conceptul de "simț al efortului" (Strebungs-Empfindungen) caracterul particular al acelor fenomene ale conștiinței pe care le numim voință? ? Dacă în acesta din urmă, după cum crede Lipps, nu ar trebui să vedem altceva decât doar senzații de inervație, atunci într-un mod similar am putea desemna doar fenomenul care însoțește voința, dar nu însăși natura voinței - Prin analogie cu ceea ce numim noi în aspirația lumii materiale, Lipps vorbește și despre aspirații spirituale, adică de cauze psihice care îşi arată efectul în anihilarea efectelor altor cauze În acest sens, fiecare efort spiritual este un efort care poate fi atribuit senzațiilor și ideilor (Empfindungs- und Vorstellungsstreben) Aici se aude clar ecoul opiniilor de bază ale lui Herbart Într-un anumit punct, teoria lui Lipps merită remarcată: încearcă să ajute principala dificultate pe care am întâlnit-o K ÎN SCOP ORL în Herbart, și care constă în necesitatea explicării faptului de ce suntem conștienți că suntem activi în străduință sau dorință Această

conștiință, potrivit lui Lipps, apare din experiență, la fel cum pofta sau aversiunea față de aceste obiecte sau alte obiecte specifice ia naștere din experiență Numim striving striving for some ¿z când știm că în realizarea unui ea își găsește sfârșitul; iar pe a noastră o numim această luptă, dar cu atât mai devreme efortul spiritual mai extins își găsește sfârșitul în realizarea Astfel, pentru a explica activitatea noastră, așa cum ne este revelată în testament, Lipps presupune că există viața ei spirituală în ansamblu este întors într-o măsură mai mare decât către altele Dar toată viața mentală "constă doar din reprezentări și predispoziții la reprezentări (Vorstellungs dispo- sitionen)" și, prin urmare, viziunea lui Lipps este redusă în temeiul ei la aceeași cu viziunea lui Herbart și în raport cu el apar aceleași îndoieli Și de fapt, nu putem nici deduce pe deplin "Eul" din reprezentări, nici explica voința asumând un astfel de "Eu" Teoria vieții psihice, așa cum a fost dezvoltată de Lipps, acordă o mare importanță activităților psihice inconștiente Potrivit lui, ceea ce ne apare în conștiință este doar o reflectare direct percepută a ceea ce se întâmplă de fapt în suflet Cele două activități, conștientă și inconștientă, sunt în sine destul de incomparabile și doar în raport cu relația cauzală care există între ele pot fi desemnate ambele ca activități de reprezentare În același mod, voința este o reprezentare și, deci, un produs al activității reprezentative Opoziția sau sprijinul pe care ideile sau, mai corect, emoțiile mentale care le stau la baza, le exercită unele față de altele, se face cunoscută în conștiința noastră sub formă de sentimente și eforturi Presupunerea că acestea din urmă au încă o existență obiectivă deosebită nu i se pare firească sau corectă lui Lipps, deoarece la fel cum există fapte psihice care nu sunt conștiente de noi, la fel, dimpotrivă, pot exista și aceia a căror existență căpcăun Biblioteca "Runivers" DOCTRINA DESPRE VOINTA IN NOUA PSIHOLOGIE unsprezece numai conștiința în sine și cât de puțin putem atribui realitatea culorilor sau sunetelor în afara conștiinței reprezentative, la fel de puține există cu adevărat în afara sentimentului și efortului ei Lipps respinge vechea opinie că voința are o influență asupra cursului ideilor și mișcărilor Nu suntem capabili să dorim ceva ce nu ne este dat în conștiință și nu putem determina direcțiile pentru ceea ce este reprodus în ea Voința nu poate nici să rețină idei în minte și nici să le alunge din ea: acestea din urmă, în virtutea propriei slăbiciuni sau tensiuni, lasă loc altor idei sau le iau locul În ceea ce privește ultimele fapte citate de Lipps, Külpe notează că din ele nu se poate trage nicio concluzie cu privire la nulitatea testamentului, pentru că ce drept am în raport cu o reprezentare care se află în punctul de fixare a conștiinței și deci absoarbe deplină atenție, când scrie realitatea adevărată exclusiv doar la momentul reprezentării, și în acea conștiință a activității de sine, care distinge totul arbitrar, să vezi doar un simplu produs secundar? Concluzia pe care o trage Lipps este firească doar pe baza unei teorii preconcepute despre voință, și nu pe baza faptelor, dar atunci este lipsită de valoare Mai important, prin urmare, Külpe consideră raționamentul logic pe care Lipps îl dă pentru a-și demonstra punctul de vedere și care joacă cel mai important rol în fundamentarea teoriei sale de către Lipps Nimeni nu neagă, spune Lipps, că apariția unei reprezentări a este un alt act mental, la fel cum reproducerea unei reprezentări care diferă de aceasta prin conținut și reținerea sau excluderea din conștiința reprezentării c este un alt act decât reținerea sau excluderea o reprezentare d distinctă de aceasta Acțiuni diferite necesită cauze diferite În actele de voință nu există loc

pentru astfel de distincții și, prin urmare, trebuie să respingem presupunerea că cursul reprezentărilor este reglementat de voință Acest raționament logic, potrivit lui Külpe, poate fi însă înlocuit cu o altă interpretare Apariția reprezentării a este un alt act mental decât reproducerea a ceva diferit de ea în K WENTZEL L conținutul reprezentării b, ce înseamnă asta? Aceasta înseamnă doar că reprezentările lui l și b sunt diferite Modul în care reprezentările sunt în mintea noastră poate fi dublu, în funcție de faptul că atenția noastră este îndreptată sau nu către ele Dar să presupunem că a și b intră unul după altul în punctul de fixare al conștiinței noastre: chiar în acest fapt avem deja un indiciu că, cu toată diferența lor de conținut, aceste reprezentări au ceva omogen în ceea ce privește aspectul lor vreau sa trec de la a la b nu înseamnă că vreau să creez b, ci înseamnă doar că vreau să-l mut pe b la punctul de fixare al conștiinței mele Acesta din urmă se face dintr-un anumit motiv, un anumit interes, de exemplu, și presupune posibilitatea ca b să fie dat conștiinței mele Totuși, activitatea voinței rămâne totuși esențială și necesară Lipps plasează sursa activității în afara conștiinței și vede adevărata realitate a voinței în sfera inconștientului Dar din moment ce în ceea ce nu suntem conștienți, putem vedea și numai procese fiziologice simple, deoarece în definirea inconștientului lăsați terenul experienței pentru a da spațiu ipotezei metafizice, este evident că reducerea activității de sine la o funcție care acționează în conștiință merită o mare preferință "Activitatea", spune Külpe, "nu este inconștientă, ci activitate conștientă și din moment ce are ca bază un fenomen al conștiinței Un astfel de fenomen se găsea de obicei în voință și era corect Ce știu despre inconștient? Conștiința mea este a mea realitatea, în conștiința mea experimentez activitate, iar această experiență pe care o numesc voință (Wollen)> ( ) -Astfel, teoria voinței lui Lipps a subestimat importanța pe care voința o are în mintea noastră, care se bazează în principal pe faptul că natura a voinței a fost definit greșit și apoi pe faptul că acceptarea voinței ca simplu fapt existent împreună cu simțirea și imaginarea pregătește dificultăți deosebite pentru teoria vieții psihice Aceste dificultăți teoretice, fundamentale, au stat la baza pentru care voința pentru Herbart și Lipps a fost redusă la o simplă manifestare iluzorie a conștiinței, lipsită de orice semnificație reală DOCTRINA despre VOINTA IN NOUA PSIHOLOGIE II) Direcții absolut negative - La Herbart și Lipps, în măsura în care s-au îndreptat către experiența interioară directă, indiferent de considerațiile metafizice și logice, voința a apărut totuși ca un fapt aparte al conștiinței, dar voința nu a fost întotdeauna privită într-un mod similar În ceea ce se numește de obicei voință, uneori nu s-a descoperit nimic în afară de senzații și sentimente Și în acest caz, este dezvăluită și influența asupra muncii psihologice a diferitelor puncte de vedere preconcepute, care nu au apărut direct din experiența interioară Se pot distinge două astfel de puncte de vedere, genetic și fiziologic În primul caz, ne ghidăm de dorința de a dezvolta toată diversitatea vieții mentale din elementele de conștiință date inițial În al doilea caz, vederile fiziologice devin factorii determinanți în înțelegerea faptelor psihice I Punct de vedere genetic - Se poate respinge independenţa elementară a voinţei în trei feluri: fie vom vedea în el un fapt, ale cărui elemente constitutive sunt reprezentări şi sentimente, fie vom vedea în el o simplă reprezentare, sau, în sfârșit, un sentiment dezvoltat Reprezentantul primei priviri este Weitz, al doilea este Spencer, al treilea este Horwitz -a) Voinţa, ca o combinaţie de reprezentare şi

simţire -Mişcările instinctive reprezintă pentru Weitz *) expresia cea mai originală a vieţii spirituale umane Ele își au baza în senzații neplăcute, care sunt cauzate de iritații externe sau interne și se termină în senzații plăcute, dacă cu ajutorul mișcărilor s-a putut elimina neplăcerea Abia mai târziu se dezvoltă dorința (Begehren), când activitatea de reprezentarea sa dezvoltat deja într-o oarecare măsură în noi Trebuie să fim capabili să ne imaginăm ceea ce ne dorim și să fim mânați să dorim de sentimentele neplăcute care apar atunci când suntem forțați să ne imaginăm ceva plăcut ca inexistent în acest moment Dacă ceva trebuie să fie obiect al dorinței, trebuie în primul rând dorit, apoi prezentat ca membru final al unei serii de cauze și efecte și, în final, trebuie *) Waitț: Lehrbuch d Psihologia este Naturwissenschaft Biblioteca "Runivers" K WENTZEL L să considerăm membrul inițial al acestei întregi serii, sau unul dintre membrii intermediari, ca fiind dependent de activitatea noastră de sine Într-o astfel de înțelegere a voinței de către Weitz, fără îndoială, atitudinea de auto-activitate este importantă , dar în orice caz, nu este acceptată aici ca un act inițial ceea ce se dorește este ceea ce percepem ca fiind plăcut, iar dorința în sine nu este întotdeauna asociată cu un sentiment neplăcut Potrivit lui Külpe, dorința constă în apercepția unei idei, care atrage după sine, ca fenomen concomitent sau ulterior, un sentiment plăcut; cu alte cuvinte, în dorință avem un fenomen aparte care nu poate fi desemnat nici ca reprezentare, nici ca simțire, ci trebuie desemnat ca un element al voinței În înțelegerea greșită a dorinței de către Weitz în conținutul ei esențial, poate și acum concluzia foarte des făcută este de vină Ei cred că străduința pentru alta, diferită de starea actuală, presupune nemulțumirea față de aceasta din urmă și că, prin urmare, nemulțumirea este adevărata bază de dorinta Dar experiența interioară ne demonstrează fără îndoială insuficiența acestei scheme Și din stări de spirit indiferente pot apărea dorințe și doar un obstacol în calea satisfacerii lor rapide și ușoare poate provoca un sentiment neplăcut Și acesta din urmă, în același timp, are loc doar atunci când dorința domină fără îndoială toată conștiința, când ideile mai valoroase yam nu pot lua punctul central al conștiinței și îl reprimă - b) Voința ca reprezentare - Trebuie să îl considerăm pe H Spencer (Fundamentals of Psychology) drept principalul apărător al principiului evolutiv: nu numai viața fizică externă, ci și latura mentală internă a vieții organice este considerată de el din acest punct de vedere al vedere Potrivit lui Spencer, toată dezvoltarea mentală poate fi înțeleasă ca o tranziție de la o uniformitate nedefinită, incoerentă, la o eterogenitate definită, coerentă De îndată ce schimbările psihice devin prea complexe pentru a fi complet automate, primele începuturi ale senzației sunt dezvăluite Dezvoltarea conștientă trebuie privită ca un produs Biblioteca "Runivers" DOCTRINA despre vointa in noua PSIHOLOGIE decurgând încetul cu încetul din procese inconștiente Ea începe cu o stare generală nedefinită și apoi se diferențiază în acte mentale singulare Memoria, rațiunea, sentimentul și vor apărea simultan Esența dezvoltării constă în adaptarea relațiilor interne la cele externe Initial, aceasta ajustare se face inconstient, automat; în adaptarea conștientă, toate funcțiile numite participă Astfel, în ceea ce privește, de exemplu, un simplu act de voință, acesta nu este altceva decât reproducerea mentală a unui act cunoscut, urmată de realizarea efectivă a acestuia Diferența dintre mișcarea voluntară și cea involuntară este doar aceasta, că aceasta din urmă are loc fără conștientizarea prealabilă a ceea ce trebuie făcut, în timp ce mișcarea voluntară are loc numai după ce a

fost reprodusă în conștiință; şi întrucât reproducerea ei nu este altceva decât o formă slabă a stării mentale care însoţeşte această mişcare, atunci, prin urmare, nu este altceva decât o excitare rudimentară a nervilor necesară acestei mişcări, precedând excitarea lor efectivă În actele complexe de voință avem aceeași manifestare Dacă înlăturăm toate senzațiile și sentimentele, atunci nu va mai rămâne nicio voință specială Dacă le excităm pe unele dintre ele, atunci voința va apărea numai atunci când un grup dintre cei din urmă preia controlul Un act volitiv se naște atunci când diverse impresii și diverse modificări motorii asociate acestora se luptă între ele și, ca urmare a acestuia, are loc o încetinire a răspunsului din partea individului Fiziologic, acțiunea volițională presupune reproducerea acelei excitații nervoase care avut anterior în act actual, mental - dar reproducerea unui act actual nu poate avea loc decât în reprezentarea mișcării, legată de simțire În consecință, voința, și în cea mai simplă formă a ei, nu poate consta decât în reproducerea mentală a această reprezentare - Acum să ne întoarcem la evaluarea teoriei lui Spencer Külpe refuză să discute cu el despre punctul de vedere general de plecare și ridică doar următoarele întrebări deosebit de critice: înțelegerea voinței enunțată este o consecință necesară a Biblioteca "Runivers" K Benzel Concepțiile teoretice ale lui Spencer despre dezvoltare și este aceasta expresia deplină a experienței noastre directe reale? - În primul rând, pare de neînțeles cum ar fi trebuit să se dezvolte procesele conștiente din procesele inconștiente O astfel de afirmație prezintă o sarcină insolubilă pentru mintea noastră Nu este deloc clar cum poate fi dedusă necesitatea apariției fenomenelor de conștiință dintr-o simplă împletire a proceselor inconștiente, automate Atunci care este sensul conștiinței dacă ea trebuie să fie doar un simplu însoțitor al proceselor fizice care singure sunt valide și singure servesc scopului adaptării?Baza lui Herbart și Lipps este opinia că conștiința este un lux care contează acolo, dar aici sufletul își permite Este remarcabil că, în ciuda altor diferențe, doctrinele voinței în ambele cazuri se învecinează strâns - Dar să presupunem că conștiința este un simplu însoțitor al excitațiilor fizice, că în raport cu impresiile exterioare s-a dezvoltat o varietate corespunzătoare de excitații interne , și că acestea din urmă au intrat în contact cu anumite reacții motorii Cu toate acestea, este de imaginat că nu orice mișcare reprodusă implică o activitate motrică corespunzătoare, chiar și atunci când, în acțiunea sa exclusivă asupra aparatului motor, nu întâlnește obstacole de la orice alte excitații Evident, trebuie avută în vedere și intensitatea excitației reproduse și pot fi admise cazuri în care aceasta din urmă în sine este prea slabă pentru a provoca mișcare fără cuvinte îndepărtate Aceste cazuri explicabile fiziologic nu sunt luate în considerare de Spencer, deși ne-am putea aștepta la acestea din urmă din presupunerile sale Astfel, teoria voinței a lui Spencer contrazice propriile sale opinii teoretice - Să ne întoarcem acum la experiența noastră directă, reală, așa cum ne este revelată în conștiință Oriunde acțiunile noastre sunt însoțite de dorință, nu avem în niciun caz părerea că această dorință reprezintă un surplus, un lux care ar putea fi destul de liber retras din circulație - dimpotrivă, Biblioteca "Runivers" DOCTRINA DESPRE VOINTA IN NOUA PSIHOLOGIE avem convingerea activității de sine, care se pătrunde, ca factor determinant, în sfera vieții noastre interioare și exterioare Acesta este un fapt incontestabil, și trebuie luat în considerare și să-și găsească explicația în orice psihologie Din punctul de vedere al lui Spencer,

este o iluzie, dar nici ca iluzie nu primește o explicație suficientă de la el Mai departe, de ce nu orice reprezentare a unei schimbări motorii nu implică mișcare? Și nu numai că nu orice astfel de reprezentare are drept consecință o mișcare, ca, de exemplu, în vis, dar nu vorbim despre nicio mișcare precedată de o asemenea reprezentare ca un act de voință Așa-numitele mișcări automate, de exemplu, sunt pur și simplu reglate și excitate doar de reprezentări, dar doar începutul lor este desemnat de noi ca obiect al dorinței Toate mișcările ideomotorii formează o clasă specială care nu trebuie confundată cu clasa mișcărilor voluntare Prin urmare, trebuie să existe altceva în testament decât simpla reprezentare, iar Spencer ne este îndatorat pentru explicația faptelor menționate c) Voința ca sentiment dezvoltat - Horvits *) consideră sentimentul ca fiind cel mai timpuriu eveniment mental, din care reprezentarea și se va dezvolta deja În procesul de dezvoltare a voinței, Horvitz distinge patru etape, dintre care el o caracterizează pe prima drept motivație (Trieb) "Incitarea înseamnă literalmente îndemn (Treibende); reprezintă revărsarea directă (Ausfluss) a sentimentului de plăcere sau durere, fiind îndreptată fără alte cuvinte către menținerea plăcerii și eliminarea suferinței" ( ) Predominant, impulsul vine din neplăcere Întrucât întreaga dezvoltare a voinței este redusă la impuls și întrucât în impuls nu trebuie să vedem altceva decât sentimentul de plăcere și neplăcere, care se exprimă în anumite mișcări, devine clar de aici că în acest sentiment de plăcere și neplăcere noi trebuie să vadă elementul de bază al testamentului - Referitor la acest punct de vedere, Külpe face următoarele observații În primul rând, motivația nu este numai *) Horwit^ Zur Entwjckelungsgeschichte des Willens Biblioteca "Runivers" K WENTZEL L proprietatea vine din nemulțumire, dar chiar și exclusiv are propria ei rădăcină Numai prin interpretarea greșită a faptelor se poate afirma, în raport cu plăcerea, că aceasta tinde să persistă Plăcerea nu constituie în sine nici un impuls, și numai neplăcerea o dă naștere Mai mult decât atât, plăcerea, neplăcerea și îndemnul sunt fenomene distincte, rezultatele procesului de diferențiere, iar a le pune la începutul dezvoltării înseamnă a ignora complet însăși ideea de dezvoltare Dacă, așadar, Horwitz consideră un fenomen elementar, care a atins o anumită distincție în viața noastră mentală dezvoltată, drept începutul unor evenimente mentale, atunci el acționează aproape în același mod ca și cum cineva i-ar fi atribuit unui nou-născut percepția spațială dezvoltată a unui adult Nici o senzație anume, nici un anumit sentiment sau act de voință nu poate fi deci considerat de noi ca prim principiu al vieții psihice, ci un astfel de principiu nu poate fi decât întregul, care nu a fost încă diferențiat în aceste fenomene particulare Din diverse motive, ne-a fost dezvăluită insuficiența negării voinței, testată din punct de vedere genetic, ca element aparte al vieții mentale Oricât de departe am urmări evoluția în ordine inversă către începutul ei, peste tot nu putem decât să constatăm pătrunderea reciprocă inițială (Ineinanderlaufen) a părților divizate sau capabile să divizeze ulterior Totul este, așadar, dacă avem dreptul într-o viață mentală dezvoltată de a considera voința ca un fenomen elementar Dacă e să răspundem afirmativ la această întrebare, cercetarea de dezvoltare nu poate schimba câtuși de puțin răspunsul nostru Și astfel trebuie să luăm întotdeauna experiența interioară directă ca punct de plecare) Punctul de vedere fiziologic de plecare - În vremurile moderne, există psihologi care aderă la opinia că numai alegând ca punct de plecare normalizator adevăruri sau ipoteze fiziologice care au semnificație aici, este posibil să se stabilească

mai clar și mai ferm adevăruri care au semnificație în sfere ѣ fapte psihologice; punct de la Biblioteca "Runivers" DOCTRINA despre vointa in noua PSIHOLOGIE controlul din poziții fiziologice are aici în primul rând semnificație doar ca o reglare convenabilă a unui câmp dificil și larg de experiență, care în sensul propriu cade în sarcina psihologiei Külpe se oprește aici la Shteinthal, care este parțial un adept al lui Herbart, și la Münsterberg, unul dintre reprezentanții moderni ai psihologiei fiziologice Ambele, deși în moduri diferite, au ajuns la negarea voinței ca fenomen independent al conștiinței - a) Steinthal *) pornește din distincția fiziologică dintre nervii senzoriali și cei motorii Psihologia trebuie să se conformeze acestei distincții și, potrivit ei, să atribuie sufletului două facultăți principale: să perceapă mișcările din exterior și să le cheme din interior În ambele cazuri, reprezentările sunt purtătoare a ceea ce are loc în conștiință Pentru o simplă acțiune volitivă, reprezentările mișcărilor au o importanță decisivă Ideea oricărei mișcări a corpului nostru trebuie privită ca o excitare a creierului, care este transmisă acelor nervi motori care provoacă această mișcare În acest sens, deci, se poate vorbi de puterea motrică directă a unor astfel de reprezentări, iar cazurile de absență a mișcării trebuie explicate prin obstacolul pe care îl întâmpină această excitare cerebrală Când se spune în legătură cu ceva pe care îl reprezentăm că îl dorim, atunci această din urmă expresie nu poate însemna alt fapt decât faptul că o forță în mișcare este inerentă reprezentării Dacă o reprezentare nu este întotdeauna o intenție și nu provoacă întotdeauna mișcări vizibile, atunci motivul pentru aceasta nu constă în sine, ci în acele relații printre care apare; acestea din urmă, însă, nu reprezintă nicio excitație voliţională specială, ci pur și simplu doar conexiuni cu alte reprezentări Referitor la acest punct de vedere, Külpe notează că singurul lucru care poate fi dedus de noi din distincția fiziologică lansată de Steinthal este că nervii centropetali reprezintă calea prin care excitațiile extrinseci ajung la noi și că nervii centrifugi constituie mijlocul prin care ceea ce se întâmplă în noi este dezvăluit în exterior ♦) Steinthal Einleitung in die Psychol π Sprachwissenschaft ι τ * Biblioteca "Runivers" K V E I T T E L proceselor Dar ce fel de stare interioară, care domină într-unul și în altul caz în conștiința noastră, aceasta trebuie dezvăluită prin intermediul percepției interioare În conștiința noastră, nu găsim în niciun caz doar termenii finali ai excitației senzoriale și termenii inițiali ai excitației nervilor motori De ce ar trebui noi, într-un astfel de caz, să împărțim toate fenomenele experienței interioare numai în aceste două clase? Mai mult, reprezentările mișcării sunt pentru Steinthal antecedentele naturale ale mișcării Este adevărat că simpla reprezentare a mișcării provoacă adesea mișcarea în sine; absența acestora din urmă se explică, adesea, prin contracararea ideilor Dar nu in totdeauna Și ar trebui arătat mai îndeaproape de ce, în absența unor condiții direct opuse, o oarecare reprezentare a mișcării nu are întotdeauna, drept consecință, mișcarea în sine În orice caz rămâne nespus în ce constă de fapt contracararea (Hemmung) Cu o clarificare mai precisă a acestuia din urmă, Külpe adaugă: "Poate că Steinthal ar fi ajuns la aceeași concepție pe care o susțin eu și potrivit căreia posibilitatea de a provoca mișcări nu poate sta doar în natura reprezentării" ( ) Steinthal lasă de asemenea complet neexplicată voința în influența ei cel puțin vizibilă asupra mersului ideilor, care își are baza tocmai în rolul dominant pe care punctul de vedere fiziologic îl joacă în el Să presupunem că reprezentarea mișcării ca unic antecedent conștient stă

la baza acțiunii volițіоnale exterioare, dar acțiunea volitivă internă rămâne atunci încă atârnată în aer, necesitând o explicație proprie Dacă, totuși, o voință independentă poate fi recunoscută ca acționând aici, atunci acțiunea volitivă externă va fi și ea sub influența ei b) Münsterberg* -După Külpe, în persoana lui Münsterberg, psihologia fiziologică, contrar intenţiei întemeietorilor şi a apărătorilor ei, şi-a asumat într-un anumit fel un caracter dogmatic Viziunea dezvoltată de Munsterberg în gândurile sale principale, căreia îi acordă o importanță deosebită, nu reprezintă *) Milnsterberg Die Willenshandlung Ein Beitrag zur physiologischen Psihologie Biblioteca "Runivers" DOCTRINA despre VOINTA IN NOUA PSIHOLOGIE • nu este nimic esenţial nou Într-un dublu sens, se poate vorbi în raport cu Münsterberg despre punctul fiziologic de plecare În primul rând, cât de mult își începe munca cu o considerare a voinței ca fenomen fizic, care nu este deloc întâmplător, ci are justificarea într-o anumită intenție de a supune procesării ambelor domenii ale vieții fizice și spirituale, ca două cauze separate serie În al doilea rând, cât de tânără în fruntea cercetării psihologice propriu-zise este afirmația că ultimele elemente constitutive, nereductibile, ale conștiinței noastre, ar trebui să luăm în considerare senzațiile Külpe consideră că această din urmă afirmație poate fi vorbită ca un punct de plecare fiziologic, pe motiv că, după cum i se pare, ea a apărut din dificultatea pe care o presupune stabilirea fiziologică a voinței ca funcție elementară independentă Această afirmație ghidează întreaga formulare a întrebării, care preia fraza lui Münsterberg: "care sunt calitățile, intensitatea și colorarea sensibilă a senzațiilor care alcătuiesc voința noastră și în ce ordine sunt acestea din urmă legate între ele?" ( ) În prima secțiune fiziologică a lucrării sale, Munsterberg încearcă să explice inervația motorie centrală din structura și starea existentă a mecanismului nervos și totalitatea excitațiilor centrale Considerată pur fiziologic, acțiunea volitivă nu este altceva decât un reflex Întreaga formulare a întrebării ia următoarea formă: cum este de conceput ca aparatul nervos să răspundă la o varietate de stimuli externi cu mișcări adecvate? Pentru a rezolva această întrebare, toate principiile biogenetice sunt aduse în scenă și se încearcă să se arate că trebuie să se fi dezvoltat în mod necesar un mecanism care, prin intermediul unor musculare adecvate (¿¿kalnosti), reacționează într-un mod adecvat în în raport cu stimulii individuali În acest fel, Münsterberg consideră că s-a dovedit, că acțiunea volițională este fiziologic există o serie coerentă de fenomene fizice și chimice, serie care poate fi explicată fără a-și asuma vreo influență nematerială - În ceea ce privește această parte a studiul, Külpe îl consideră incomplet, deoarece o explicație nu este inclusă în cercul său Biblioteca "Runivers" K WENTZEL L apariția mișcărilor spontane care nu urmează stimulării externe și care, totuși, așa cum a arătat Bain, constituie o bază importantă pentru acțiunea volitivă în general Chiar și acolo unde un stimul extern constituie un pretext pentru un act de voință, suntem întotdeauna conștienți în noi înșine de posibilitatea de a acționa diferit decât o cere calitatea stimulului extern - suntem conștienți în noi înșine de posibilitatea alegerii, care este capabilă să modifica influența acestui stimul Investigațiile lui Münsterberg pot servi doar pentru o explicație fiziologică a mișcării reflexive și ideomotorii, dar în niciun caz pentru o explicație fiziologică a voinței Münsterberg a fost condus la această neînțelegere a naturii reale a voinței, aparent de părerea că aceasta din urmă trebuie privită fiziologic ca un reflex Cu toate acestea, complexitatea condițiilor pe care suntem

forțați să le asumăm pentru acțiunea volitivă înseamnă ceva mai mult decât o simplă diferență de grad față de reflex Asumarea unui organ special al voinței nu este deloc atinsă în această primă secțiune a lucrării lui Münsterberg, deoarece prezintă o întrebare la care, fără ajutorul experimentelor psihologice și a punctelor de vedere psihologice, nu i se poate răspunde Găsim încercări excelente la Bohn și Wundt de a face inteligibilă acțiunea voliţională în forma ei pur fiziologică, dar ambele, fără îndoială, așa cum ar trebui să fie, iau în considerare în primul rând experimentele psihologice Fără o direcție psihologică, studiul acțiunii volitive va fi lipsit de orice semnificație În organismul nostru nervos au loc în orice moment un număr infinit de modificări moleculare, dar motivul izolării unei serii determinate din acest număr nenumărat de procese nervoase nu poate sta decât în anumite experimente interne, pe care dorim să le explicăm A constata exact aceste experimente în esența lor și a efectua o analiză a acestora este, așadar, prima sarcină a cercetării psihologice Să ne întoarcem acum la cea de-a doua secțiune a lucrării lui Münsterberg, care este dedicată chestiunii importante a naturii voinței ca fenomen al conștiinței Munsterberg are în vedere, în primul rând, activitatea volitivă internă, care se exprimă în gândire, deliberare, raționament El găsește diferența dintre o succesiune arbitrară și involuntară de reprezentări în faptul că în DOCTRINA despre LU ÎN PSIHOLOGIE nouă primul caz de conștiință clară a reprezentării a a fost precedat de o altă stare de conștiință în care a avut deja loc într-un grad mai slab senzații de inervație (Innervationsgefuhle) Faptul că această opinie este insuficientă este clar, în opinia lui Külpe, din cele ce urmează Trebuie considerat ca fiind ferm stabilit că cele mai variate și mai complexe stări ne sunt date direct și că conceptele simple de simțire, simțire și efort nu sunt decât rezultatele elementare ale unei operații logice, în al cărei ajutor poate fi experimentul Această operație constă în principal în compararea analitică a diferitelor complexe Dacă comparăm toate manifestările volitive cu cele involuntare, vom vedea că ele sunt întotdeauna însoțite de o conștiință a activității primare și că nu avem dreptul să vedem natura voinței nici în rezultatele sale, nici în senzațiile de inervație complet inconstante Ca unul dintre rezultatele testamentului, trebuie luat în considerare semnul indicat mai sus al unei succesiuni arbitrare de reprezentări În primul rând, pentru că altfel am fi forțați să considerăm diferența dintre un curs arbitrar și involuntar de reprezentări ca fiind pur aleatorie, adică să refuze cu totul orice explicaţie a acesteia din urmă În al doilea rând, și pentru că în conștiința activității interioare, pe care o regăsim în noi înșine în fiecare act voliţional, avem exact ceea ce căutăm atunci când stabilim această diferență Mai trebuie menționată o circumstanță importantă, și anume că nu toată activitatea volitivă interioară se potrivește schemei lui Münsterberg Așa, de exemplu un simplu caz de o singură prezentare care ne trezește atenția Rămâne apoi întrebarea naturii senzațiilor de inervație, care primește de la început următoarea afirmație incorectă: "Ce fenomene apar în conștiința noastră când efectuăm o acțiune volitivă externă, în consecință ne contractăm mușchii?" Külpe remarcă pe acest subiect că acțiunea sau contracția mușchilor poate fi privită ca un obiect al dorinței (ais gewollt), dar nu ca o parte sau esență a voinței Prin urmare, este, de asemenea, imposibil să luați în considerare elementul K WENTZELE polițiștii voinței acele senzații care însoțesc contracția mușchilor Problema reală este ce anume îl precede pe acesta din urmă,

iar întrebarea trebuie deci să ia această formă: ce se întâmplă în mintea noastră când vrem să acționăm, vrem să ne contractăm mușchii? Din aceasta devine clar că problema acțiunii volitive este interpretată greșit de Münsterberg, deoarece studiul principal este dedicat senzațiilor de inervație care preced mișcarea sau contracția mușchilor Acesta din urmă, potrivit lui Wundt, poate fi definit ca senzații de mișcare reproduse După ce a determinat astfel natura senzațiilor de inervație, Münsterberg consideră rezolvată problema esenței psihologice a acțiunii volitive externe Dar de ce se întâmplă ca reprezentările mișcărilor să nu aibă întotdeauna ca efect mișcarea corespunzătoare? Münsterberg spune că un impuls mai puternic le împiedică acțiunea Dar care este acest impuls? La aceasta nu primim niciun răspuns Ideea principală a lui Münsterberg se rezumă astfel la afirmațiile lui Spencer și Steinthal și aceleași obiecții pot fi formulate împotriva ei pe baza faptelor Pentru confirmarea finală a concepției conform căreia testamentul este o reprezentare, Münsterberg consideră acea acțiune, care vizează obținerea unui efect extern Prin voință aici nu este alegerea dintre motivele care precedă acțiunea, ci doar prezentarea scopului și percepția realizării acestuia Și această ultimă parte a analizei psihologice ne familiarizează și cu rezultatele, dar nu cu natura voinței Faptul este că reprezentarea unui efect exterior devine abia atunci scopul și, în consecință, sursa unei serii de mișcări, atunci când, din anumite motive, a primit o favoare deosebită a conștiinței în comparație cu alte reprezentări posibile Și nu există nicio îndoială că aici trebuie să recunoaștem activitatea voinței Percepția efectului atins, desigur, este doar o consecință a mișcării în sine și, prin urmare, nu are nicio semnificație în problema naturii voinței - Ultima secțiune a lucrării lui Münsterberg are sarcina ei: să găsească o teorie psihofizică pentru ambele serii de fenomene descrise, nu Biblioteca "Runivers" DOCTRINA DESPRE VOINTA IN PSIHOLOGIA VOY în funcţie de punctul de vedere metafizic Conform acestei teorii, fenomenele conștiinței sunt determinate de schimbări materiale și, în special, de procese moleculare care au loc în creier Dar, cineva se întreabă, este această teorie într-adevăr o concluzie firească din fapte? Lacunele pe care ni le dezvăluie experiența în conștiință ne determină să căutăm explicații pentru apariția și dispariția diferitelor fenomene ale conștiinței în afara ei Dar o asemenea investigație, care are ca obiect apariția conștiinței, trebuie să aibă neapărat un caracter metafizic, pentru că ceea ce ne este dat în conștiință formează pentru noi ultimul care ne este dat în experiență Psihologia fiziologică nu are sarcina ei să rezolve această problemă - ea trebuie și se poate mulțumi doar cu descoperirea relațiilor regulate dintre fenomenele fizice și psihice, lăsând investigații cu caracter mai general pentru a determina natura acestora din urmă Prin urmare, "paralelismul" este denumirea cea mai simplă și cea mai potrivită în cadrul psihologiei fiziologice Dacă, totuși, începem să vorbim despre condițiile și cauzele proceselor mentale, așa cum face Münsterberg, atunci determinăm imediat într-un mod unilateral relația ambelor serii de fenomene Potrivit lui Münsterberg, în principiul fundamental (Urgrund) al acțiunii volitive, dacă este considerată metafizic, se află cel mai profund mister al existenței Este deja complet de neînțeles cum anume acțiunea volitivă, care, așa cum ne-a arătat Münsterberg, atât în termeni fiziologici, cât și psihologici, nu reprezintă nimic deosebit, cum poate conține cel mai profund mister al ființei Metafizica poate fundamenta teoria psihologică mai profund, dar nu poate produce un rezultat care o contrazice Rezumând punctele de

vedere ale lui Münsterberg și Steinthal pe care le-am examinat, putem spune că și punctul de vedere fiziologic, cu înțelegerea sa asupra voinței ca idee, nu corespunde suficient cu faptele și nu este suficient de fundamentat În general, însă, putem constata o tendinţă intelectualistă în teoriile negative ale voinţei: în aceste teorii ale vieţii psihice, reprezentarea are un avantaj deosebit K Wentzel (Va urma finalul) Biblioteca "Runivers" A VOL-YN CK II Filosofie morală gr Lev Tolstoi *) Se poate avea una dintre două păreri despre operele filozofice ale contelui Tolstoi: se poate spune că, în vremurile grele prezente, predicarea conceptelor morale extreme ar trebui să aducă un mare rău, se poate spune că în epoca oscilării mintale și a libertății spirituale, propagandei dintre cele mai înalte principii de moralitate ar trebui să dea cele mai bune rezultate Cine așteaptă mântuirea omenirii numai din condițiile exterioare de viață și de viață, nu poate să nu urmeze cu o oarecare contristare a inimii agitația sinceră a nerezistenței răului prin violență, pe care marele scriitor a întreprins-o în anii săi declin, în strălucire de glorie mondială, înconjurat de iubire aproape toată Rusia alfabetizată și gânditoare Cine așteaptă mântuirea nu din afară, ci dinăuntru, de la alterarea caracterului uman, de la reforma conceptelor, se oprește uluit în fața celui Conte Tolstoi în zilele noastre triste de declin și confuzie Fenomenul este într-adevăr extraordinar Aici totul respiră cu geniu, aici totul este încălzit de talent, acel talent care deschide o brazdă constantă direct în inima unei persoane, care este dat scriitorului cu un motiv Literatura filozofică este bogată în lucrări remarcabile Din vremea lui Platon, mintea omenească a fost de mai multe ori aprinsă de gânduri orbitoare, de mai multe ori a strălucit cu cele mai strălucitoare culori, dar se poate spune cu îndrăzneală: lucrările filozofice ale lui Tolstoi, prin forța logicii lor dispozitive, prin simplitatea îndrăzneață cu care abordează cel mai mare întrebări de moralitate, după energia leului cu care ei *) Prin publicarea în revistă a acestui al doilea articol despre filosofia morală a Contelui L N Tolstoi, - în ciuda faptului că tipărirea "Scrisorilor" prof A A Kozlov a început în același timp (în prima parte a revistei), - noi dorim să oferim autorului posibilitatea de a exprima un punct de vedere critic nou și original, care diferă de opiniile lui P E Astafiev și A A Kozlov Sperăm că cititorul nu ne va reproșa că ne străduim să pregătim o evaluare cuprinzătoare a unuia dintre cele mai remarcabile fenomene din istoria gândirii noastre în următorul deceniu Articolele propuse, desigur, nu epuizează întreaga problemă critică, dar luate împreună vor facilita acea judecată generală despre semnificația filozofică a viziunii despre lume a gr Tolstoi, la care cititorii au dreptul să se aștepte de la noi Ed Biblioteca "Runivers" FILOZOFIE MORALA GR LEV TOLSTOI având stria lor surprinzător de originală, vor ocupa unul dintre cele mai proeminente locuri din istoria secolului nostru Se scriu multe despre Tolstoi atât aici, în Rusia, cât și în străinătate - ei scriu diferit, dar în cele mai multe cazuri pe un ton de dezaprobare ascuțită, cu irezistibilitatea celei mai devastatoare critici, dezvăluind temelia șubredă a învățăturii lui Tolstoi Dar adevărul trebuie spus: toată această masă imensă de articole din ziare și reviste va fi uitată atunci când puținele scrieri filosofice ale lui Tolstoi vor deveni subiectul celui mai intens studiu Oamenii naivi spun: "Gr Tolstoi este grozav ca artist, dar slab ca gânditor; nu îndrăznim să îndreptăm un singur cuvânt împotriva activității sale artistice, dar îndrăznim să ieșim cu el la luptă unică în domeniul întrebărilor abstracte "Cuvinte ciudate, prost concepute! Lucrările

filozofice ale lui Tolstoi nu sunt mai puțin grozave decât cele mai bune creații ale sale artistice Tolstoi nu scrie după un anumit tipar Raționamentul lui nu este colorat cu cuvinte complicate Gândul lui Tolstoi se mișcă pe niște căi mereu neașteptate, în afara conducătorilor convenționali ai școlii obișnuite și a înțelepciunii de carte, găzduind în mod constant o mulțime de fapte și documente - unul invincibil, unul mai caracteristic și mai tipic decât celălalt Citindu-l pe Tolstoi, vezi clar că aceasta este o filozofie care a luat naștere nu din capriciul unei imaginații pasionate, ci pe baza largă a vieții umane reale, în adâncul sufletului, care a experimentat mult, a suferit mult Noi, muritorii de rând, trăim o viață personală, individuală Al nostru este deschis doar la câteva impresii dintr-un cerc restrâns de interese care ne privesc personal Comunicăm cu oamenii doar prin fereastra mică a înțelegerii noastre individuale slabe Marele artist nu este așa: trăiește viața unei mulțimi nenumărate de oameni, eul său este contopit dintr-o mie de l uman mic, străin, inima lui este centrul prin care trec toate diametrele cercului numit viață umană De aceea logica unui om obișnuit și logica unui om mare se aseamănă atât de puțin una cu cealaltă Logica noastră, în limitele înguste ale puținei experiențe, este în mod necesar efortul Lena la interesele momentului Logica unui om mare, în pieptul căruia bate dorințele intime a o mie de inimi, distrage mereu atenția * Chena din interesele minutei și îndreptată spre etern Biblioteca "Runivers" A VOLYNSKY și nepieritoare Un muritor obișnuit argumentează astfel: situația vieții mele are astfel de neajunsuri și, prin urmare, trebuie să-mi îndrept toate forțele acolo Marele om argumentează altfel El spune: această situație este una dintre loviturile de pe fundalul general al existenței umane Viața noastră este produsul caracterului nostru Esența omului se va schimba și acele forme exterioare în care viața și viața popoarelor sunt modelate istoric se vor schimba și ele Atât omul mic, cât și cel mare raționează pe baza faptelor și cunoașterii vieții - unul în cadrul îngust al experienței mici, celălalt în perspectiva largă a diverselor personaje, pătrunzând cu inima în viitorul cel mai îndepărtat Logica unui om mic, folosind imaginea excelentă a lui Tolstoi însuși, este foarte simplă: du-te acolo la acel copac, din copac în sat, din satul de-a lungul râului până la tumulă etc - logica unui omul de geniu este departe de a fi atât de concret: mergi spre est - soarele și stelele inaccesibile vă vor arăta direcția Unul se uită la semnele exterioare ale unui obiect și, potrivit acestora, își întocmește un program de viață, celălalt se ocupă doar de conștiința interioară a adevărului etern, neschimbător Se profesează o lege exterioară și, în cuvintele lui Tolstoi, este ca un om care stă în lumina unui felinar atașat de un stâlp; celălalt mărturisește învățătura conștiinței interioare și este ca un om care poartă un felinar în fața lui pe un stâlp lung Filosofia lui Tolstoi este filosofia unui mare om Ea derutează generația modernă doar pentru că se bazează în întregime pe conștiința interioară a adevărului etern, neschimbător, care se îndepărtează cu dispreț de logica obișnuită a mulțimii Este posibil să contestați, să zdrobiți filosofia lui Tolstoi, dar numai "într-o singură condiție - demonstrând că nu este firesc ca o persoană să se străduiască pentru pace și iubire, pentru o lucrare calmă a spiritului, pentru o viață în armonie cu cele mai bune speranțe îndrăznețe ale imaginației Pune un om în orice condiții exterioare superbe îți dorești și, dacă imaginația lui nu s-a oprit în el, sufletul lui se va grăbi cu siguranță în spațiul liber, spre cerul liber Cultura exterioară cea mai perfectă nu potolește dorința umană de libertate interioară, care nu este garantată

de nicio lege Libertatea politică este o armă grozavă Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA MORALĂ A GR, LEV TOLSTOI pentru dezvoltarea caracterului moral al omului: omul, şi nu cetăţeanul, este scopul suprem al progresului istoric Fără bărbat nu există cetățean Dacă natura mea umană este lipsită de valoare, ar fi bine să nu îmi asum munca grea a serviciului public O sabie ascuțită este periculoasă doar atunci când este ținută de o mână curajoasă și curajoasă Armura militară inspiră respect doar pe pieptul unui soldat, animat de conștiința drepturilor și îndatoririlor sale umane Unde este motivul dispoziției pesimiste care s-a răspândit acum în toată Europa? Tipul de persoană pătrunsă de dragoste pentru viață, care știe unde și de ce să meargă, cedează din ce în ce mai mult loc tipului de persoană care este dezamăgită de toate și indiferentă la toate Gr Tolstoi compară undeva spiritul uman cu un cuțit Excelenta comparatie! Au fost momente când acest cuțit tăia cu o ușurință extraordinară Acum zace inactiv - nu mai taie, loviturile îi sunt plictisitoare Sub uniforma strălucită a unui om modern, adesea prea mizerabil, a început să se ascundă neentitate disolută Uniforma este ridicolă fără acel cuțit care este ascuns în interiorul persoanei Uniforma este o iluzie, praf Numai mintea și inima sunt valabile, este valabilă doar acea voință morală, care conduce o persoană la isprăvi de martiriu și iubire Cuvintele bune sunt fără scop acolo unde cuțitul nu taie, unde spiritul este smerit Am spus că se poate avea una din două opinii despre operele filozofice ale lui Tolstoi Conform convingerii noastre personale, filosofia lui Tolstoi este cel mai strălucitor fenomen din viața noastră modernă Nimeni dintre noi nu a rostit vreodată un cuvânt atât de adevărat, atât de îndrăzneț O putere enormă, titanică, este ascunsă în discursul unui mare om Și această forță este forță pur rusă Aceasta este forța care, cu blândă credință, dar fără nicio sfială, dă jos poarta cu umărul, zdrobește o potcoavă de fier cu o mână elastică și plină de tendințe sau prinde de coadă un cal care alergă Lăsați înțelepții din ziua de azi să interpreteze ceea ce le place și ceea ce le este caracteristic Ei nu pot stinge lumina, aprinsă de marele scriitor al pământului cu un condei Lumina strălucește în întuneric și întunericul nu o poate îmbrățișa Biblioteca "Runivers" treizeci A VOLYNSKY eu La gr Tolstoi are o caracteristică care atrage atenția El nu își prelucrează lucrările Motino să se gândească, citind "Mărturisirea, "Care este credința mea", "Sonata Kreutzer", că acestea sunt doar litere negre care vor fi încă rescrise curat, vor fi reluate atât din partea stilului, cât și din partea detaliilor literare individuale În operele lui Tolstoi nu există acea ordine, acea schematicitate, care este atât de comună la cei mai simpli scriitori El aruncă tot ce-i vine în minte în jgheab, ne pasă puțin de decorația literară exterioară Comparați stilul de scris al lui Tolstoi cu cel al lui Turgheniev Ce diferență uimitoare! Există o grosolănie aproape elementară, fără niciun calcul pentru efect, fără nici un semn de galere artificială - iată o frumusețe subtilă, domnească, rafinată, un fel de strălucire blândă, culori aristocratic chibzuite Tolstoi nu scrie, ci lucrează, în sudoarea sprâncenei, suflecându-și mânecile, aplecându-se cu tot trupul său puternic, Turgheniev pune în ordine observațiile făcute din excelenta veranda, prin lupa binoclului scump de fildeș Tolstoi, fără nicio întreprindere vicleană, ca un țăran, ca un prost, conduce o echipă de muncă nesfârșită de grea - Turgheniev compune imnuri minunate către natură, oameni, artă, nu fără patos, dar cu un anumit rânjet viclean și misterios pe expresiv și inteligent față Tolstoi și Turgheniev sunt două temperamente diferite Tolstoi este Rusia aceea

care stă cu spatele la fereastra tăiată în Europa, Turgheniev este Europa rusă, cu toată strălucirea ei, cu toate invențiile ei; Trebuie spus adevărul: Rusia europeană miroase prea des a minciună enervantă Treceți prin corespondența lui A A Fet cu Botkin, Turgheniev și Tolstoi Comparați scrisorile lui Turgheniev și Tolstoi Ce contrast uimitor! Scrisorile lui Turgheniev sclipesc cu un fel de spirit irezistibil de isteric Glume, glume, fraze străine între ghilimele, ajustări la dreapta, ajustări la stânga Scrisorile lui Tolstoi sunt relativ puține dintre ele - simplitatea în sine Nici un indiciu de frivolitate, nici o urmă de vreun fel de efort Turgheniev nu va spune un cuvânt simplu fără să-i facă cu ochiul perfid la unul, fără să-l lovească pe celălalt, Tolstoi vorbește fără Biblioteca "Runivers" FILOZOFIE MORALA GR LEV TOLSTOI tot felul de împodobiri, cu acele cuvinte bune rusești care merg direct din inimă în inimă Natura lui Tolstoi este rară nu numai prin talentele sale extraordinare, ci și prin extraordinara profunzime Fratele său a murit pe Insulele Hier Tolstoi scrie: "Nimic din viața mea nu mi-a făcut o asemenea impresie El a spus adevărului că nu există nimic mai rău decât moartea Și ce bine este să te gândești că, până la urmă, este sfârșitul tuturor, așa că nu există nimic mai rău decât viața De ce să te deranjezi, să încerci, dacă nu a mai rămas nimic pentru el din ceea ce a fost Nikolai Nikolaevici Tolstoi Asta înseamnă să te gândești la moarte Moartea este o ghicitoare: pentru ce este viața, dacă există moarte? De ce muncă, impulsuri spre bine, toată această vanitate de luptă și suferință, dacă mâine vine moartea și îmi taie gâtul cu mâna rece? Care este sensul tuturor căutărilor mele, dacă nu va mai rămâne nimic din ceea ce am fost azi, mâine? Moartea este absorbția de sine în neant Dar dacă moartea este așa, atunci viața este mai rea decât moartea Am plecat din casă și știu că nu mă voi mai întoarce niciodată Voi merge câțiva sazhen și voi cădea Asta stiu sigur Nu doar pe mine, dar același lucru îi așteaptă pe toată lumea "Vom coborî cu toții sub bolțile veșnice și ceasul cuiva este deja aproape" Dar atunci e mai bine să nu pleci E mai bine să nu trăiești "Cu câteva minute înainte de moartea lui", scrie Tolstoi despre fratele său, "a ațipit și s-a trezit brusc și a șoptit îngrozit: "Ce este? - El a fost cel care a văzut-o, această absorbție a lui în neant Și dacă nu a găsit nimic de care să se apuce, ce voi găsi? Chiar mai puțin Și e adevărat că nici eu, nici nimeni nu ne vom lupta cu ea până în ultimul moment, așa cum o face el Strigătul de disperare care a izbucnit din pieptul unui om față în față cu moartea este destul de de înțeles pentru noi Tolstoi face ecoul acestui strigăt Nu este un sentiment de regret personal care trezește în el moartea fratelui său, ci un sentiment de nedumerire profundă și sinceră De fapt, dacă ar fi să te gândești cu atenție la ce să trăiești înseamnă să te îndepărtezi constant de viață, îndepărtați-vă de ea, viața însăși, poate, a devenit - la ceva mai interesant și mai necesar Dacă, ieșind din casă, o persoană și-ar fi spus: am de gând să mor, nu ar exista nici măcar o miliardă parte din acele nenorociri cu care existența noastră este plină Dar oamenii nu văd că securea morții este deja ridicată deasupra lor Țăranul Pakhom a vrut să captureze cât mai mult posibil Biblioteca "Runivers" A VOLYNSKYG pământul Bashkir I-au spus: pleacă de aici, vino aici Luați orice cerc doriți, întoarceți-vă înainte de apus Ceea ce vei obține, totul va fi al tău Pakhom ridică privirea, luă mult pământ și alergă înapoi la apus A alergat - a alergat și, în cele din urmă, a ajuns Dar, ajungând la el, a expirat și s-a întins, ocupând trei arshini în lungime Trei arshin - de atât are nevoie o persoană Pakhom, descris în minunata poveste a lui Tolstoi, este o persoană simplă, obișnuită Cine

nu vrea să profite de cât mai multe binecuvântări lumești? Cine nu se ridică doar pentru a ocoli cât mai mult pământul Bashkir? Cu toții suntem Pakhomi Și între timp, un bărbat are nevoie de puțin - trei arshini Cine înțelege acest lucru va repeta după Tolstoi următoarele cuvinte din scrisoarea sa: "Nu poți convinge o piatră să cadă în sus, și nu în jos, acolo unde este trasă Nu poți râde la o glumă plictisitoare Nu poți mânca când nu ai chef De ce totul, când mâine, durerile morții încep cu toată urâciunea minciunii, auto-înșelarea și se termină în nesemnificație, zero pentru sine "Eu iau viața așa cum este", scrie Tolstoi în continuare De îndată ce o persoană atinge cel mai înalt nivel de dezvoltare, va vedea clar că totul este un joc, o înșelăciune și că adevărul, pe care totuși îl iubește cel mai mult, că acest adevăr este groaznic, că de îndată ce vezi bine, clar, te vei trezi și vei spune îngrozit, ca un frate: "Ce este?" Dar, desigur, atâta timp cât există dorința de a cunoaște și de a spune adevărul, încerci să știi și să spui Acesta este singurul lucru care mi-a rămas din lumea morală, deasupra căruia nu mă pot ridica Acesta este un lucru pe care îl voi face, dar nu sub forma artei tale Arta este o minciună și nu pot iubi o minciună frumoasă Iată ce și cum a scris Tolstoi în În urmă cu treizeci de ani, Tolstoi era deja chinuit de acele întrebări pe care abia acum le-a rezolvat În urmă cu treizeci de ani, Tolstoi era deja genul de persoană care are nevoie de adevăr cu orice preț, iar arta pare o minciună frumoasă Tinerețea se caracterizează prin panache Tolstoi nu este desenat Tineretul tinde să se joace cu cuvintele Tolstoi nu se joacă cu un singur cuvânt Fiecare rând din scrisoarea lui către Fet respiră sinceritate și simplitate Turgheniev este prea educat, prea rafinat pentru a-și pune sufletul în fața cuiva, Tolstoi, fără nicio ceremonie Biblioteca "Runivers" FILOZOFIE MORALA GR LEV TOLSTOI își explică sufletul în câteva cuvinte, deodată, fără demersuri inutile și cochete Tolstoi nu este doar un mare scriitor, ci și un mare rus - Turgheniev este doar un scriitor De aceea, între Tolstoi și Turgheniev erau inevitabile neînțelegeri constante, neînțelegeri constante Tolstoi nu a putut să nu se retragă de la Turgheniev Ruptura lui Tolstoi de Turgheniev ascunde o psihologie profundă, subtilă și instructivă Tolstoi nu poate fi înțeles în afara imaginii cotidiene a vieții rusești Filosofia lui Tolstoi este un fenomen deosebit care a crescut pe solul unei conștiințe pur rusești Cine cunoaște Rusia îl va înțelege și pe Tolstoi Există o trăsătură a omului rus care ar putea fi numită filozofică: dorința de pocăință Rusul duce o viață dublă: înainte de pocăință și după pocăință Mărețe curajoasă, distracție, glume Aceasta este o perioadă a vieții Lacrimi de regret, pocăință zgomotoasă în lume, în toți oamenii cinstiți, cu cădere la picioarele altora - acesta este începutul celei de-a doua perioade E mult foc în bărbatul rus Dar pentru ca mâna să funcționeze, trebuie mai întâi întinsă pe ceva Pentru ca inima să se poată preda lumii, societății, trebuie mai întâi să scapi de acea pricepere violentă, sălbatică, care fierbe în piept Este firesc Impulsurile tinerești se calmează, o persoană privește în jur și acum, înainte de a se îmbarca într-o nouă viață, aruncă piatra grea a păcatului trecut prin pocăință sinceră și sinceră în public Așa acționează Nikita în Puterea întunericului, așa procedează fiecare suflet adevărat, cu adevărat rus Tolstoi însuși a făcut același lucru "Mărturisirea" este pocăință Din "Confesiuni" începe profeția filosofică deschisă a lui Tolstoi, acea viață a marelui scriitor, pe care o urmărește acum fiecare om gânditor și înțelegător Confesiunile încă nu conține acele concluzii definitive pe care Tolstoi le-a elaborat treptat, din mers, dar conține deja ceea ce constituie

cel mai atractiv centru al învățăturii filozofice a lui Tolstoi: negarea existenței, disprețul pentru modul rău al vieții noastre La trei ani după ce a scris "Confesiunile" (în), Tolstoi a făcut o completare, o excelentă interpretare alegorică sub forma unui vis Această postscriptie merită toată atenția noastră "Văd", spune Tolstoi, "că stau întins pe pat Și nu sunt nici bun, nici rău; -p Biblioteca "Runivers" A VOLYNSKY Mă întind pe spate Dar încep să mă gândesc dacă este bine pentru mine să mă întind și ceva mi se pare incomod pentru picioare, dacă este scurt, nu tocmai, ceva incomod Îmi mișc picioarele și în același timp încep să mă gândesc la cum și la ce mint, ceea ce nu mi-a trecut prin cap până atunci Și astfel, observând patul, Tolstoi vede în vis că stă întins pe hamuri de răchită, frânghie Picioarele pe un suport, tibie pe celălalt Ajutorul poate fi mutat Cel care doarme indeparteaza ajutorul extrem, cu certitudinea ca va fi mai linistit astfel Dar iese altceva: câteva mișcări inutile și cel care doarme simte că ceva rău i se întâmplă "Aici mă întreb doar ceva ce nu mi s-a întâmplat niciodată înainte Întreb unde sunt și despre ce mint Și încep să mă uit în jur, și în primul rând mă uit în jos, spre locul în care corpul meu atârna și unde, simt că trebuie să cad acum Mă uit în jos și nu-mi vine să cred ochilor Nu că aș fi la o înălțime asemănătoare cu înălțimea celui mai înalt turn sau munte, dar sunt la o înălțime așa încât nu mi-aș putea imagina niciodată Dedesubt este un abis fără fund, în care este groaznic să privești și în care cel care doarme va cădea cu ultimul ajutor "Ce să fac? Ce să fac?> Mă întreb și mă uit în sus Deasupra, de asemenea, abisul Mă uit la acest abis al cerului și încerc să uit de abisul de dedesubt Și într-adevăr, am uitat Infinitul de dedesubt mă respinge și mă îngrozește, infinitul de sus atrage și afirmă De asemenea, mă agățăm de ultimul, nu sărind de sub mine, ajutor peste abis Știu că sunt spânzurat, dar ridic doar privirea și frica îmi dispare "Privin din ce în ce mai departe în infinit în sus și simt că mă calmez " Ce s-a întâmplat? Ce l-a salvat pe adormit să nu cadă în abis? "Mă întreb cum mă țin, mă simt, mă uit în jur și văd că sub mine, sub mijlocul corpului meu e un singur ajutor și că, privind în sus, stau întins pe el în cel mai stabil echilibru, care ea singură a ținut înainte " "Există un stâlp în capul meu și fermitatea acestui stâlp nu este supusă niciunei îndoieli, în ciuda faptului că nu există nimic care să stea pe acest stâlp subțire " "O buclă a fost trasă din stâlp cumva foarte viclean și împreună simplu, iar dacă te întinzi pe această buclă cu mijlocul corpului și te uiți în sus, atunci nici măcar nu poate fi o întrebare despre cădere " Nu vom spune că în această excelentă alegorie se pune întrebarea Biblioteca "Runivers" FILOZOFIE MORALA GR LEV TOLSTOI viața și moartea sunt în sfârșit rezolvate Tolstoi spune: fixându-mi ochii în sus, mă stabilesc pe ajutor în cel mai stabil echilibru, privind în abisul cerului, uit de abisul de dedesubt Să presupunem că pot uita cu adevărat de abisul în care voi cădea inevitabil Să presupunem că în capul meu chiar am un anumit stâlp cu un laț foarte viclean, pe care se poate întinde fără nicio teamă Să presupunem, fio, ce rezultă din asta? Se poate uita de abisul de dedesubt, dar se poate si aminti Pentru a nu fi spulberat acum, trebuie să stau nemișcat, cu ochii ațintiți asupra înălțimilor infinite - dar are o astfel de minciună în sine vreun sens? Ei bine, sunt întărit pe ajutor, nu văd decât abisul albastru al cerului cu nenumăratele ei luminari Dar contemplarea spațiilor cerești distruge abisul de dedesubt, unde să cad din singurul sprijin pe care mă odihnesc acum? Aceasta este întrebarea la care nu răspunde geniala alegorie a lui Tolstoi Uitarea morții? Acesta nu este un răspuns Aceasta nu este

soluția pentru șarada pe care natura ne-o pune în fiecare minut, în fiecare oră Aceasta este auto-amăgirea unui struț care își ascunde capul când botul mortal al unei arme este îndreptat spre el În "Confesiuni" există și o poveste despre un călător prins în drum de o fiară furioasă Fugând de fiară, călătorul sare într-o fântână fără apă Dar, o groază! în fundul fântânii este un dragon cu gura deschisă Călătorul apucă ramurile unui tufiș care crește într-una din crăpăturile fântânii De jos și de sus, moartea este absolut inevitabilă Tufa se va prăbuși, pentru doi șoareci, unul negru, celălalt alb, îi subminează uniform trunchiul Călătorul înțelege asta, dar, epuizat de foame, linge picături de miere pe frunzele unui tufiș Așa este basmul oriental Un călător nu poate decât să atingă miere - înțelegem bine acest lucru Și totuși, în același timp, nu putem să nu ne dăm seama* că a lins mierea, stând cu un picior în mormânt, este ridicol, prost și laș Dacă un leu și-a apăsat laba pe corpul tău, nu te vei gândi la nimic decât la moarte Să trăiești cât ai clipi din ochi și apoi să te stingi pentru totdeauna - acest lucru poate mulțumi doar celor slabi la minte, doar celor care nu văd perspectiva anihilării complete Nu contează dacă lingeți mierea sau vă fixați ochii pe abisul de deasupra In volum si alte * Biblioteca "Runivers" A VOLYNSKY În ambele cazuri, uit doar de moarte, mă întăresc doar o vreme pe muşchi - în ambele cazuri îmi feresc doar privirea de la pericol În postscriptul la Spovedanie, precum şi în Mărturisirea în sine, facem nu găsesc un răspuns satisfăcător la întrebările puse de însuși Tolstoi: De ce ar trebui să trăiesc? de ce vrei ceva? Există un astfel de sens în viața mea care să nu fi fost distrus - fie și numai de moartea inevitabilă care vine spre mine? Și în , ca și în , Tolstoi a pus doar aceste întrebări fundamentale ale filozofiei și religiei Pentru rezolvarea acestora este nevoie de un suport metafizic, ale cărui urme le găsim doar în lucrarea ulterioară a lui Tolstoi: "Despre viață" Acel slujire a umanității, a oamenilor, care scânteie în fața privirii inspirate a marelui scriitor în ultimele pagini ale Mărturisirii, nu întunecă deloc sarcina principală a filosofiei: a explica sensul vieții în prezența morții Este ușor de spus: trăiesc pentru că a trăit tatăl meu, pentru că a trăit bunicul meu, pentru că omenirea a trăit și trăiește Vă întreb, nu de ce trăiesc, ci pentru cine trăiesc? Având în vedere o serie de termeni, dintre care unul este moartea Adunați-le dacă puteți, dar nu tăiați, nu ștergeți ceea ce este dat cu dovezi complete și fără îndoială Nu-mi spune: slujește societatea, oamenii, dacă mâine totul se termină în neant, zero pentru tine și pentru ceilalți Nu-mi vorbi despre umanitate; dacă omul este o neființă destinată să umple burta unui dragon, atunci ce este umanitatea? Miliarde de zerouri nu sunt mai mult de un zero Viața umană este conturată de o linie groasă, neagră În cadrul acestei linii se află un set de fenomene iluminate de lumina strălucitoare a zilei În spatele acestei linii se află moartea, întunericul de nepătruns, noaptea eternă, fără speranță Știința nu se ocupă de moarte - știința își ridică neputincios mâinile în fața ei; dar moartea este un fapt care nu numai că nu este ușor, ci și imposibil de neglijat "II Spovedania este pocăință Numind minciună, desfrânare, crimă întreaga sa viață trecută, cu toate succesele și laurii ei, Tolstoi pune adevărata piatră de temelie a învățăturii sale într-o carte mică, în care o analiză strălucită Biblioteca "Runivers" FILOZOFIE MORALA GR Lev Tolstoi se amestecă cu un suflet pur și blând, unde talentul critic se împletește minunat cu o mare dragoste pentru adevăr Tolstoi moralist Dar morala lui Tolstoi este aceeași care a apărut acum două mii de ani, printre un popor cu mari puteri, dar fără

un viitor mare Tragedia de pe Calvar s-a petrecut ca ieri Patimile care năvăliseră la pretoriul lui Pilat nu încetaseră încă Zgomotul mulțimii, implorând nebunește ca Barrabas să-i fie predat, încă sună ca o insultă profundă la adresa demnității umane Mijlocirea disprețuitoare a guvernatorului roman, care, cu grosolănie ostășească, nu înțelege unde este dreapta și unde este stânga, cu un aer de nevinovăție spălându-se pe mâini în public, aceasta este o batjocură a sorții asupra istoriei poporului evreu , plină de sens și patos Nu era de latitudinea lui Pilat să judece marea dispută dintre Hristos și evrei Să ne amintim starea lucrurilor Iuda zăcea în ruine Nu mai exista un stat evreu liber Palestina a devenit provincie romană Poporul evreu a căzut pe câmpul de luptă cu Roma Nu o cultură superioară, mai umană, a zdrobit-o - nu: a fost zdrobită de sabie și, ca toporul, zdrobită de forța fizică brută Instalarea vulturului roman pe pământul poetic al Iudeii este o greșeală - nu a Romei, ci a sorții cu destinele sale neînțelese, misterioase și îndepărtarea veșnic capricioasă de simplul simț Iudea a simțit că este victima nedreptății Oamenii clocoteau de putere, pregătiți pentru orice ispravă patriotică În mintea poporului era speranța că mai devreme sau mai târziu va veni un om care să adune toate elementele revoluționare și să-i conducă pe evrei la o luptă decisivă împotriva Romei În memoria oamenilor, tabloul existenței politice trecute, independentă, autonomă, era încă prea vie Cine vrea să fie sclavul altuia? Ce oameni vor renunța cu blândețe la independența lor? Ce oameni, simțind o chemare spirituală, nu își vor scoate sabia în numele libertății lor? În acea epocă despre care vorbim, poporul evreu, în liniștea nopții, și-a ascuțit cuțitul împotriva Romei Tot ceea ce era cel mai bun printre oameni era aprins de speranța strălucitoare a răzvrătirii Tot ce era cinstit și patriotic nu aștepta decât semnalul, primul sunet al trâmbiței, primele vești ale țarului care venea Și acest rege a apărut Există fenomene în fața cărora critica umană tace Biblioteca "Runivers" A VOLYNSKY Există fenomene misterioase, nerezolvate, rare - astfel de fenomene, care, odată ce apar, lasă o amprentă de neșters asupra istoriei, impunând un sigiliu etern destinului omenirii Hristos a fost o astfel de manifestare Într-o vreme în care oamenii se pregăteau pentru o luptă disperată pentru libertatea lor, dintr-o dată se aude o predică din Galileea pentru a nu rezista răului prin violență Chiar în vremea când speranța restabilirii regatului pierdut, a puterii politice pierdute, se aprindea tot mai mult în inimile oamenilor, chiar în acest moment, de la un capăt la altul al Palestinei, se răspândește un nou cuvânt despre o împărăție nu a acestei lumi, despre fericirea săracilor, despre puterea credincioșilor Hristos a iluminat și a întărit, ca să spunem așa, linia profeției iudaice Deja în zilele independenței politice a evreilor, în evrei au înflorit lăstarii unei noi perspective mistice asupra lumii, care se dezvoltase și se întărise atât de splendid în Hristos Învățătura profetică liberă a fost întotdeauna împotriva acelei înțelegeri concrete a lucrurilor, care gravita spre un bine politic rezonabil și care a fost comandată de marele legiuitor Moise Se poate spune fără a cădea în exagerare și eroare: profeția evreiască submina statul evreu din interior Profeția iudaică a cizelat mândria națională și idealurile naționale în același mod în care o picătură dălește o piatră - Hristos a venit și a înconjurat învățăturile profeților cu farmecul personalității sale strălucitoare, cu autoritatea temperamentului său eroic Forțele poporului, totuși ieri gata de răzvrătire, astăzi sunt deja gata să se desprindă de învățăturile lumii pentru a se agăța de Cel care a fost prieten cu

vameșii, nu a disprețuit-o pe curvă și a convergit cu sărăcia După ce a deschis orizonturile nemuririi și ale vieții veșnice înaintea ucenicilor săi, Hristos a luat astfel meritul acelei cauze politice care îi îngrijora pe patrioții evrei Împărăția nu a acestei lumi a întunecat din ce în ce mai hotărât acea împărăție a pământului, despre care visau oamenii acțiunii, oamenii vieții Tradiția lui Hristos a fost o tradiție politică Nu toată lumea a înțeles asta Doar liderii partidului patriotic au înțeles asta, au înțeles același Caiafa, despre care se vorbește în Noul Testament Dacă îl părăsim pe Hristos, spuneau patrioții, toată lumea va crede în El, iar romanii vor veni și vor lua în stăpânire atât locul nostru, cât și poporul nostru Este mai bine pentru noi ca un om să moară pentru popor decât să piară întreaga națiune (Evan Biblioteca "Runivers" FILOZOFIE MORALA GR LEV TOLSTOI heliu de la Ioan, cap ii, art -J) Așa au spus oamenii patriotismului - toți cei care cred în pământ, și nu în cer, care caută viață aici și nu dincolo de limitele lumii Să lăsăm circumstanțele istorice și să ne întrebăm: cum se leagă acum, la sfârșitul secolului al XIX-lea, oamenii de gândire și cunoaștere de teoria nerezistenței la rău? Cum ar reacționa patrioții moderni la un predicator care, hulitând sabia, ar aduna în jurul lui sute și mii de oameni? Hristos pe spatele său și-a dus cu blândețe crucea pe Golgota A murit, învăluit în nemurire, insuflând oamenilor o presimțire a eternității Linia martirică a profeției evreiești cu sfârșitul ei sângeros a căzut pe Golgota Dar ce s-a întâmplat după aceea? Cine a câștigat în această luptă tragică dintre o mare națiune și unul dintre marii ei profesori? Pilat a câștigat Câștigătorul a fost cel care s-a spălat public pe mâini Roma a câștigat cu adorația ei pentru puterea brută, fizică, cu legea ei moartă, fără suflet Cauza lui Hristos este o chestiune de veșnicie, cauza Romei este o chestiune pământească, o chestiune de fiecare minut dat Nu Caiafa, ci Roma l-a răstignit pe Hristos, aceeași Roma, prin care omenirea încă trăiește și respiră, lăudându-se cu desfrânarea sa, cu trupele sale și cu splendoarea civilizației sale Tolstoi preia învățătura lui Hristos fără baza sa metafizică minunată Tolstoi taie, ca să spunem așa, cu cuțitul rațiunii doctrina apărută înaintea oamenilor în lumina mistică a vieții veșnice, a nemuririi Tolstoi elimină faptele istorice pentru a-l aduce pe Hristos cât mai aproape de înțelegerea modernă Starea metafizică a doctrinei creștine este teoria a două lumi, lumea pământului și lumea cerului Nemurirea, o împărăție care nu este a acestei lumi, este o trăsătură tipică a filozofiei creștine și un motiv neîndoielnic pentru cearta lui Hristos cu evreii Vechea lege nu s-ar slăbi de la predicarea iubirii Se temea doar de noi argumente, de noi perspective, cu o asemenea putere revelată de profetul din Galileea Vechea lege era legea umanității politice și a dreptății; noua lege, pe o nouă bază metafizică, a devenit legea adevărului absolut și etern Vechea lege nu a avut altă logică decât logica ordinii și a utilității - noua lege, așa cum suna în Predica de pe Munte, nu a avut niciodată altă logică decât logica crucii și a suferinței în numele lui Dumnezeu și o mai bună , lume nepământeană pur mo- Biblioteca "Runivers" A VOLYNSKY Zaizm este o filozofie realistă cu o înclinație evidentă către panteism, creștinismul pur este o filozofie idealistă cu o largă deschidere în lumea absolutului și a eternului Realismul și misticismul sunt două curente care, provenind inițial din aceeași sursă, apoi s-au eliberat în două curente diferite și care se luptă Spinoza este un filozof evreu Nici o urmă de credință, nici o singură atingere de misticism Există o singură lume Există un singur adevăr - adevărul pământului, adevărul științei Natura este Dumnezeu,

iar omul este un lucru între lucruri Totul există veșnic și din veșnicie Și cum rămâne cu moartea? Un om înțelept nu se gândește la moarte Este o splendidă filozofie a bunului simț, fără a ține seama de strigătele inimii Spinoza este fiul poporului său - "Critica rațiunii pure" este o filozofie creștină Kant investighează mintea umană, îi arată limitele sale naturale, stabilește limitele abilităților sale cognitive Mintea este limitată El nu trece dincolo de fenomenele naturii El nu cunoaște lumea așa cum este cu adevărat, ci așa cum i se pare Lumea reală nu este așa și nici cea pe care o percepem noi Există două lumi: lumea fenomenală și lumea noumenală, lumea fenomenelor și lumea reală, transcendentală Aceasta este filozofia creștină Pe o astfel de bază metafizică, atât Critica rațiunii practice, cât și Religia în limitele rațiunii pure, cât și, în general, întreaga filozofie practică a lui Kant devin de înțeles Tolstoi se înșeală când spune într-un loc că în învățăturile lui Kant era recunoscut ca științific ceea ce îngăduia răul dominant - Critica Rațiunii Pure a fost acceptată de mulțimea științifică, în timp ce Critica Rațiunii Practice, care conține morala kantiană, a fost respins Critica rațiunii pure nu poate îngădui răul: este doar un instrument, doar o lopată care a deschis calea Criticii rațiunii practice Filosofia morală a fost scopul lui Kant când, trecând prin vechea dogmatică, el a pus baze noi, critice, pentru viitoarea metafizică Adevărat, mulțimea științifică a interpretat greșit și greșit filosofia lui Kant, dar împrejurările, spiritul vremurilor, diletantismul superficial al gândirii științifice moderne sunt de vină pentru aceasta Căci, repetăm, Kant este, fără îndoială, un filozof creștin: metafizica lui Kant, deși a izvorât dintr-o sursă atât de originală ca transcendentă Biblioteca "Runivers" FILOZOFIE MORALA GR LEV TOLSTOI Tal estetică, există o metafizică creștină tipică Nu poți să faci ceea ce face Tolstoi Nu se poate spune: Critica Rațiunii Pure complace răul, Critica Rațiunii Practice afirmă binele Ambele scrieri se întăresc și se presupun reciproc Una este metafizica, alta este etica; una este o fundație, cealaltă este o clădire, fără această fundație este imposibil Deci, afirmăm: doctrina mistică, care își are originea la evrei, s-a dezvoltat și în cele din urmă s-a întărit în religia creștină Din vremea lui Hristos, avem două viziuni metafizice complet unice asupra lumii, și anume, cele metafizice Viața ignoră filosofia cu construcțiile ei abstracte Viața nu a urmat nici pe urmele evreiești, nici pe cele creștine: sfera practică, toată realitatea vie onorează cu sfințenie tradițiile Romei Tolstoi spune: învățătura lui Hristos, ca orice învățătură religioasă, are două laturi: i) o învățătură despre cum ar trebui să trăiești (etic),) o explicație a de ce ar trebui să trăiești în acest fel și nu altfel (metafizic) Oamenii de știință interpretează despre religie, adică prin ea o doctrină metafizică despre începutul tuturor și fără a bănui că metafizica nu este întreaga religie, ci doar o parte a ei "Ei cred", spune Tolstoi, "că sunt eliberați de orice religie, pentru că nu recunosc aceste explicații metafizice ale acesteia, care explicau cândva viața cuiva Nu le trece prin cap că ei trăiesc cumva și că ceva pe baza căruia ei trăiesc așa și nu altfel este religia lor, că dacă au acțiuni rezonabile, atunci au și credință, deci cum acțiunile rezonabile sunt determinate doar prin credință>, ("Ce este credința mea", p o) Se dovedește că, respingând metafizica, nu ne excludem astfel de doctrina morală care decurge din aceasta E greu să fii de acord cu asta Fără o bază filozofică, etica își pierde obligația Sau mai degrabă, odată cu schimbarea convingerilor filozofice, se schimbă și convingerile morale "Care este credința mea" restaurează adevărata

morală creștină, dar interpretează greșit filosofia creștină Aceasta este morala creștină fără metafizică creștină Aceasta este o învățătură creștină fără convingere creștină, fără viziune creștină, fără asta, din cauza căreia s-a aprins ura lui Caiafa și a tuturor patrioților Iudeii pieritoare Biblioteca "Runivers" A VOLYNSKY Tolstoi spune: Învățătura lui Hristos despre viață are aceeași bază ca și învățătura evreiască Singura diferență este că la evrei viața continuă doar în poporul ales, se datorează respectării poruncilor date numai lor, depinde de urmașii trupești și, prin urmare, poate dispărea odată cu dispariția poporului, în timp ce, potrivit la învățătura lui Hristos, viața continuă în Fiul omului, este condiționată de respectarea legilor date întregii omeniri și nu poate dispărea, pentru că Fiul omului trăiește după voia Tatălui și nu este supus distrugerii Adăugând un element de veșnicie la viața pământească a unei persoane, noi, așa cum ar fi, nu facem decât să complicăm învățătura lui Hristos, căci Hristos ne cheamă să renunțăm la viața personală și să ne predăm complet vieții întregii omeniri și doctrinei despre personalitate nemurirea nu numai că nu neagă personalitatea, dar o întărește pentru totdeauna Hristos cere sacrificiu de sine, lepădare de sine fără nici un calcul de răsplată "Ei vor spune: dar acest lucru este atât de mic în comparație cu credințele religioase înalte în viața viitoare! Măcar puțin, dar sigur Este mai bine ca o persoană pierdută într-un deșert înzăpezit să meargă la ieșirea dreaptă pe o cale obișnuită, deși dificilă și îndepărtată, decât să se grăbească spre focuri apropiate și strălucitoare care există doar în imaginația sa și, îndreptându-se spre care, el probabil că va îngheța până la moarte "(p) În această formă, învățătura lui Hristos se transformă dintr-o religie într-un sistem rațional Potrivit lui Tolstoi, nemurirea împiedică învățătura lui Hristos Dar nu este cazul Fără soluția problemei morții, nu există doar religie, ci și filozofie Serviciu inspirat pentru Fiul omului, disprețul bogăției, nerezistența la rău - toate acestea sunt posibile doar cu un orizont filosofic care depășește limitele vieții Renunț la tot ceea ce gravitează firea mea trupească, pentru că am înțeles deșertăciunea pământului, nesemnificația pasiunii, nebunia proprietății Convingerea că nu sunt praf, nu fum, îmi dă puterea să mă îndepărtez de binecuvântările de beteală, să mă retrag din mulțime și să merg în tabăra celor pieriți pentru marea faptă a iubirii Renunțarea la personalitate trebuie să aibă o anumită semnificație pentru personalitatea însăși, căci, repetăm, dacă personalitatea este nimic, zero, atunci și omenirea este nimic, și zero Se spune: Hristos a biruit răul Dar, unul se întreabă, ce? Există puțin rău în lume de atunci, Biblioteca "Runivers" FILOZOFIE MORALA GR LEV TOLSTOI Cum a fost scos Hristos din Grădina Ghetsimani pentru a fi judecat de Pilat? Nu ne sufocăm acum în rău? Nu este viața care ne înconjoară viața Sodomei care înăbușă tot ceea ce se luptă pentru lumină și libertate? Nu ne grăbim, la începutul secolului al XX-lea, ca nebunii de la o extremă la alta, de la saturnalia depravației la pocăința autodepreciată? Deci răul este învins? Da, este învins, deși doar teoretic, doar Răul metafizic al lumii este învins de perspectiva binelui absolut Moartea este cucerită de nemurire Filosofia trecătorului este dezmințită de filosofia eternului, filozofia infinitului Imaginează-ți că știința a dovedit că moartea este o iluzie și că nemurirea este un fapt adevărat Gândiți-vă câtă putere ar revărsa o astfel de dovadă în viața omenirii, ce revoluție uriașă ar face în istoria fericirii umane Ceea ce acum reține instinctele eroice ale naturii umane, curajul de a lupta, energia suferinței, ar cădea în bucăți în fața orizontului minunat al

eternității Ceea ce acum tulbură sufletul cu senzații sceptice s-ar risipi, așa cum ceața se risipește în lumina soarelui Convinsă că există moarte, spun: umanitatea este o prostie, umanitatea este zero După ce m-am stabilit în nemurire, spun: omenirea este un întreg viu, veșnic viu, slujind căruia, pe calea martiriului și a suferinței, merg până la cele mai înalte și mai înalte stadii de dezvoltare Conceptul metafizic al nemuririi nu numai că nu subminează învățăturile lui Hristos, dar constituie sufletul său viu Nu fi supărat, nu curvi, nu înjura, nu te împotrivi răului - aceștia sunt doar lăstari pe marele copac al ideii de nemurire și eternitate Scuturați acest copac și veți fi încurcat într-o dialectică pe care nimeni nu o va găsi convingătoare Într-o scrisoare către NN Tolstoi spune: sensul creștinismului, ca orice altă credință, nu este în principiile metafizice (principiile metafizice în întreaga omenire - Buddha, Confucius, Socrate - au fost și vor fi întotdeauna una și aceeași), ci în aplicarea acestor principii la viață, într-o idee vie a binelui fiecărei persoane și al întregii omeniri, care se realizează prin aplicarea acestor principii Chiar și în Deuteronom se spune: iubește-L pe Dumnezeu și pe aproapele tău ca pe tine însuți - ^ - dar aplicațiile acestui principiu au fost, după Deuteronom, în briza, Sabatul și legea penală Semnificația creștinismului Biblioteca "Runivers" A V LYNSKII stă în indicarea posibilității și fericirii de a îndeplini legea iubirii Hristos în Predica de pe Munte a definit foarte clar modul în care este necesar și posibil, pentru fericirea proprie și a tuturor oamenilor, să se împlinească această lege În Predica de pe Munte, care dacă n-ar fi ea, nu ar exista învățăturile lui Hristos, în care Hristos se adresează nu înțelepților, ci oamenilor analfabeti, simpli - totul se spune în această predică și cele mai ușoare, simple și mai înțelese reguli pentru aplicarea iubirii sunt expuse: lui Dumnezeu și aproapelui față de viață "Aceste reguli surprind atât de uimitor întreaga viață a fiecărei persoane și a întregii umanități, încât doar imaginați-vă o persoană care îndeplinește aceste reguli și pe pământ împărăția adevărului " realizați împărăția adevărului? Nu ai nevoie de nimic Gândiți-vă bine, este posibil să negeți una dintre reguli pentru ca împărăția adevărului să nu fie încălcată? Este interzis" Nu te enerva, nu curvi, nu înjură, nu te împotrivi răului, nu te lupți - așa este învățătura lui Hristos în forma ei cea mai concisă, în acel negativ pe care Tolstoi a trebuit să-l creeze optsprezece ani mai târziu Hristos spune: viața ta personală, pentru tine, este iluzorie, nefericită și fatală Trăiește după voia lui Dumnezeu, pentru alții, și atunci viața ta se va îmbunătăți și va fi plină de sens "Nu rezistă răului" este veriga de legătură a întregii învățături a lui Hristos Nu lupta împotriva răului și nu participa la el: progresul este posibil doar datorită celor care răsplătesc răul cu bine Învățătura creștină este învățătura blândeții și răbdării, cucerind lumea fără război și sânge, fără a sparge trestia zdrobită Este imposibil să stingi focul cu focul, să usuci apa cu apă, să distrugi răul cu răul Lăsați-l să fie Accentul logic al creștinismului să fie pus pe faptele practice - credința fără fapte este moartă - toată esența învățăturii să fie în aplicarea principiilor metafizice la viață Dar de aici rezultă că metafizica creștinismului nu este importantă? Dacă aplicarea anumitor principii metafizice este importantă, de ce principiile în sine nu sunt importante? Dacă este necesar să săpați un șanț, atunci lopata care va trebui să fie săpată nu este importantă Hristos cere aplicarea în viață a anumitor principii filozofice, și anume a celor cunoscute, definite Aplicarea acestor principii conduce la sistemul numit creștinism, în

timp ce aplicarea celorlalte conduce la budism, confucianism sau iudaism, căci, contrar părerii lui Tolstoi, trebuie spus că Biblioteca "Runivers" FILOZOFIE MORALA GR Lev Tolstoi fiecare religie are principiile ei metafizice Este imposibil să ridicăm etica creștină peste metafizica creștină Ambele există împreună, formând un întreg inseparabil, viu Idealurile practice ale creștinismului decurg din ideile sale teoretice Cu tot marele său talent, Tolstoi nu a stăpânit cea mai intimă sursă a filozofiei creștine În critica lui Tolstoi la adresa Evangheliei, natura rusă, cu tendința sa realistă viu conturată, s-a făcut simțită Într-o țară în care orizonturile sunt nelimitate, unde cerul este infinit de înalt, unde întinderea este mare până la extrem, într-o astfel de țară este înțelept să ne gândim la limitele lumii Natura rusă este atât de atotputernică, încât în comparație cu ea nu se poate decât să-și simtă nesemnificația Un rus a ieșit pe câmp și s-a transformat dintr-un bărbat într-un punct Pământ de la o margine la alta și pe el o mică pată neagră Omul este o pată Visul eternității este mândrie criminală O persoană rusă își simte semnificația doar atunci când se lipește de lume Personalitatea este doar un filtru înaintea navei Nava va deveni, picura va fi distrusă Puterea rusă este o putere colectivă Filosofia rusă este filosofia comunității, filozofie reală, practică Tolstoi gânditor rus Din toată viziunea creștină asupra lumii, el ia doar ceea ce, în opinia sa, va opri imediat orice calamitate și va da fericire lumii Odată, un mare scriitor rus a făcut un recensământ al locuitorilor Moscovei Tolstoi a crezut că este posibil să distrugă sărăcia de la Moscova Vino un om, spuse Tolstoi, la casa lui Liapin, când o mie de oameni, goi și flămând, așteaptă în frig să fie lăsați să intre în casă și va alerga înapoi cu disperare și răutate Dar veniți la această mie de oameni, o mie de alții, și chestiunea se va dovedi a fi ușoară și veselă "Lăsați mecanicii să inventeze o mașină, cum să ridice greutatea care ne zdrobește, acesta este un lucru bun; dar înainte să vină ei cu asta, să ne prostim, ca un țăran, ca un țăran, ca un creștin, să lovim în oameni, să nu ne ridicăm Prietenie, frați, împreună " Așa vorbește și gândește un rus cu adevărat, mare rus / A Volinski {Diapozitivul final) Biblioteca Runiverse II Revizuirea jurnalului A REVISTA FILOZOFICĂ STRĂINĂ Philosophisehe Monatshefte, redigiti und herausgegeben von Prof Dr Paul Natorp Acest organ filosofic a fost fondat în de Julius Bergman, apoi o vreme a fost publicat sub conducerea lui Bratuschenau din , a fost editat de Sharshmid, din împreună cu Natorp, care din anul următor îl editează el însuși Trăsătura esențială a acestei publicații este totala ei nepartizanitate: nu servește nicio direcție anume, ceea ce, totuși, nu surprinde nicio surpriză în critica germană și această publicație este recunoscută de cea mai strictă parte a ei ca o revistă filozofică serioasă, și nu o simplă colecție de articole Sub actualul editor, Natorp, revista a devenit deosebit de interesantă în selecția de articole și recenzii independente, critice Ultimele două secțiuni sunt cele mai bogate: fiecărei lucrări remarcabile ale literaturii germane și străine i se oferă fie o recenzie detaliată, fie un rezumat, fie o recenzie semnificativă Departamentul bibliografic este întreținut de Ascherson, curatorul Bibliotecii Universitare din Berlin, de altfel cu atâta minuțiozitate încât acesta este singurul Biblioteca "Runivers" PHILOSOPHISCHE MONATSHEFTE partajarea completă a bibliografiei filosofice în literatura germană Dintre angajați, din punct de vedere al cantității și calității muncii, se remarcă în primul rând Natorp însuși, un profund cunoscător al filozofiei antice și un scriitor plin de duh, Koenig, un excelent kantist, neokantienii Volkelt și Schuppe,

Herbatianul Sibek, Hege-Lyanets Lasson În , revista era dominată de lucrările despre teoria cunoașterii Cu ei vom începe revizuirea noastră i Articolul lui Geimans: "Teoria cunoașterii și psihologia " - Autorul dorește să demonstreze că o separare strictă a domeniilor psihologiei și teoria cunoașterii nu are o bază serioasă, că acestea reprezintă nu două științe, ci două metode ale uneia și aceeași știință, neexcluzându-se, ci completându-se reciproc Principalul argument în favoarea eterogenității ambelor zone este considerată diferența dintre cunoștințele naturale și cele normative; între timp, se poate demonstra că această diferență este departe de a fi de natură fundamentală De fapt, teoria cunoașterii ar trebui să înceapă cu un studiu preliminar al fundamentelor psihologice ale cunoașterii și, în general, se poate presupune că în doctrina gândirii relația dintre cercetarea psihologică preliminară și teoretico-cognitivă este identică cu cea care există în știința naturii între stabilirea legilor empirice și a teoriilor explicative Problema principală a teoriei cunoașterii este studiul semnificației cognitive a axiomelor Aceasta nu este o întrebare genetică, nu despre prioritatea lor în timp, ci despre o prioritate internă în concept, și totuși această problemă este pur psihologică, pentru că a explica semnificația psihologică a unei axiome înseamnă a arăta minții de ce realitatea ii raspunde mereu Deci, pentru axiomele matematice, soluția cea mai satisfăcătoare a problemei a fost realizată în doctrina lui Kant despre subiectivitatea spațiului, deoarece în ea universalitatea, necesitatea și acuratețea cunoașterii sunt transferate subiectului însuși Autorul consideră că modificând ipoteza kantiană în sensul că spațiul este o formă de sentiment interior-rațional, putem deduce analitic din propoziții foarte simple despre natura acestui sentiment atât conținutul axiomelor matematice, cât și aplicabilitatea lor universală O astfel de investigație va fi atât psihologică, cât și epistemologică și, reducând problema la însăși constituția spiritului, ar trebui să dea Biblioteca "Runivers" O G A D I certitudinea că realitatea nu o poate contrazice Explicația aici coincide cu dovada Subiectul joacă rolul dublu de subiect și obiect de cercetare: își contemplă plecările și le aduce la propriile sale legi; le explică și le justifică în același timp Astfel, teoria cunoașterii este acea parte a științei psihologice care are sarcina de a arăta sensul real al axiomelor în gândire și de a le explica din fapte date și logice legi Apoi autorul trece la critica principalelor metode ale teoriei cunoașterii Ele pot fi reduse la trei: i) teleologic-critice,) empiric-genetice din) empirico-analitice Primul, al cărui apărător este Windelband, urmărește să fundamenteze teoria cunoașterii pe analiza logică a scopului gândirii El acordă o importanță secundară cercetării empirice ("căci este în zadar să încercăm să fundamentam pe o teorie empirică ceea ce stă la baza oricărei teorii") și contravine posibilității de a-i aplica metode inductiv-psihologice: axiomele stărilor de inducție, dar nu le justifică; psihologia inductivă, în explicarea axiomelor, face în esență circulus vitiosus La aceasta Heimans replică că axiomele nu pot fi explicate doar din punct de vedere al gândirii În general, se poate accepta că numai cu o anumită organizare a unui anumit sentiment devenim capabili de judecăți axiomatice despre fenomenele percepute de acesta În plus, inducția nu numai că stabilește sensul real al axiomelor, ci poate oferi și o ipoteză explicativă și, în general, poate aduce cu ea material probatoriu Este nedrept ca inducția să considere o axiomă doar ca un produs al dezvoltării: cercetarea empirică nu duce neapărat la empirism: poate deduce o lege găsită empiric din constituția permanentă

a spiritului Trebuie să existe un circulus vitiosus în fiecare investigație epistemologică, căci trebuie întotdeauna să acceptăm dinainte cel puțin semnificația legilor logice prin care gândim, iar acestea din urmă trebuie la rândul lor dovedite din teoria cunoașterii Apărătorul metodei empirico-genetice în studiul activității cognitive umane, Hering, încearcă să-și arate avantajele față de cea analitică: printr-o simplă descompunere Biblioteca "Runivers" PHILOSOPHISCHE MONATSHEFTE nici un concept de cunoaștere ca un produs complex, se dovedește doar probabilitatea ca factorii ei constitutivi să fie factorii efectivi ai produsului Acestea din urmă pot fi găsite cu certitudine doar prin observarea originii și dezvoltării conceptului în sine Dar, după justa opinie a lui Geimans, aceasta nu este încă o metodă de probă, rolul ei se reduce doar la confirmarea rezultatelor obținute în alt mod Metoda empirico-anamtichg-sky este aplicată clasic de Kant în prima sa parte a Critica ratiunii pure (estetica transcendentala) El lasă fapte pentru a construi legi și teorii asupra lor, dar nu din fapte elementare, neobservabile, ci din fapte complexe de acest fel, pentru a reconstrui din acestea faptele elementare subiacente Este nedrept să privăm această metodă de caracterul ei psihologic Riehl consideră că cercetarea psihologică ar trebui să ofere nu forme elementare, ci procese elementare și legile lor Fără îndoială, dar împreună cu asta și teorii explicative Cercetarea kantiană presupune că prima parte a sarcinii a fost finalizată și este direcționată exclusiv către a doua Se știe deja că toată gândirea matematică se desfășoară sub imperiul axiomelor, că este imposibil să considerăm adevărată nici cea mai mică abatere de la ele, că ne putem imagina spațiu chiar și fără obiecte Din aceste legi psihologice, Kant concluzionează la subiectivitatea spațiului și demonstrează din aceasta fiabilitatea axiomelor matematice pe baza legilor logice (și legile logice sunt în același timp și psihologice) Geimans se străduiește cu orice preț să introducă acest tip de cercetare în domeniul psihologiei empirice În general, orice succes notabil în cercetarea teoretică și cognitivă este posibil doar prin interacțiunea și controlul reciproc al tuturor metodelor Articolul lui Lasson "Observații preliminare asupra teoriei cunoașterii" Autorul face o încercare de a defini sarcinile teoriei cunoașterii și de a o deosebi de alte discipline filozofice Filosofia este în primul rând o știință, îmbrățișând toate științele în unitatea lor Știința specială, reflectând asupra unui fenomen, nu investighează și nu poate investiga această reflecție în sine (și, prin urmare, parcă, își restrânge artificial sarcinile) Suplimentarea acestui neajuns al științelor individuale este o altă sarcină -π Biblioteca "Runivers" O GAD I chu filosofia, iar în acest sens este știința științei, "prima filozofie" Ca atare, ea trebuie în primul rând: (i) să investigheze conștiința preștiințifică obișnuită și să arate în ea și în subiectul său cum au atins semnificația științifică;) trebuie să investigheze spiritul așa cum apare în stadiul gândirii riguroase și formele în care este activ; h) trebuie să aibă în vedere, de asemenea, în distingerea dintre conștiință și gândire, obiectul așa cum pare a fi obiectul conștiinței științifice În consecință, apar trei discipline: teoria cunoașterii, logica și metafizica Teoria cunoașterii, după opinia populară, se ocupă doar de formă, și nu de conținutul cunoașterii Dar forma și conținutul sunt inseparabile O anchetă epistemologică trebuie să înceapă cu o îndoială radicală Dar o asemenea stare nu exclude certitudinea: este adevărat că eu, îndoindu-mă și mergând cu această îndoială la cercetare, exist și gândesc, iar prin aceasta mă străduiesc pentru cunoaștere justificată

și fundamentată Acest lucru nu este suficient - este necesară și certitudinea posibilității și realității cunoașterii Teoria cunoașterii nu poate funcționa fără prevederi preliminare: folosește concepte și forme de gândire, ca orice altă știință; Particularitatea ei este că le acceptă nu pur și simplu, ci cu conștientizare constantă, reflecție, autocontrol și critică Prin urmare, este cel mai înalt stadiu al conștiinței educat în mod critic, ceea ce face ca stadiul său inferior să fie subiect de reflecție În afara gândirii, nu se poate găsi un punct de sprijin pentru cunoaștere Gândirea este un proces care se dezvoltă spre un anumit scop: în imediata sa nu este ceea ce trebuie să devină ulterior, dar obiectul cognoscibil nu este încă gata în acest stadiu O schimbare a gândirii este în același timp o schimbare a obiectului însuși Când gândirea devine cunoaștere, atunci obiectul devine adevărat Nu obiectul este cel care ne arată ce este gândirea, ci aceasta din urmă, ce este obiectul în adevărul său Subiectul este doar punctul de plecare, impulsul către proces Teoria cunoașterii se referă în primul rând la subiectul gândirii; în al doilea rând, investighează subiectul în percepție directă; în al treilea rând, caută conceptul de adevăr ca scop, la atingerea căruia gândirea devine Biblioteca "Runivers" PHILOSOPHISCHE NONATSHEFTE • mănâncă, iar obiectul își pierde caracterul, străin subiectului, astfel încât • subiectul și obiectul coincid în unitate În viitor, autorul își dezvoltă gândurile mai detaliat despre modul în care criteriul de gândire poate fi o singură gândire, precum și valoarea materialului găsit prin gândire Art Staudinger a: "Condicția în sensul ei teoretic și practic " - Formula logică a contradicției "A nu este non A" are un caracter pur negativ La conceptul de contradicție se poate ajunge și prin analiză psihologică Baza ei este identitatea, dar nici formula logică a identității A = A nu este satisfăcătoare, pentru că a fi același înseamnă a fi la fel cu altceva Identitatea este unitate în raport cu diverse acte ale conștiinței și se obține prin egalitate sau identitate indistinguită a conținutului acestor acte de conștiință În această formă, aceasta este legea originală care domină conștiința noastră (care poate fi numită legea identității în contrast cu propoziția logică despre identitate) și poate fi exprimată ca o identificare a relațiilor subiecte divergente În formularea sa logică (Aristotel, Kant) conține un element de negație, dar de la sine în sine nu are nimic în comun cu negația și se obține din asumarea unei relații de identitate între două pozitive, dar în conținutul lor sensuri diferite Negația este o consecință a contradicției și apare atunci când contradicția este deja conștientă Astfel, în sensul lor original, identitatea și contradicția nu sunt concepte obiective, ci legi psihologice ale cunoașterii, și exprimă opoziția dintre subiectiv-factual și obiectiv adevărat; ei împing de la primul să treacă la al doilea Simt anxietate până când găsesc conexiuni cauzale obiectiv pentru conținutul meu Baza interioară pentru aceasta constă în unitatea conștiinței Această unitate a conștiinței este încălcată de contradicție și se străduiește pentru restaurare Cerința de a aduce ideile cuiva în dependență obiectivă constituie legea legalității sau dreptul normativ Nu avem date pozitive că relațiile subiective sunt destul de bune Biblioteca "Runivers" O G A D I corespund legii normative, dar de îndată ce legea este încălcată, avem un anumit semn - în conștiința unei contradicții Acesta este sensul principal al legii contradicției pentru cunoștințele noastre Contradicția poate încălca sau ob- unitate activă Prin urmare, poate fi practic vljïvl teoretic Care este norma pentru activitatea noastră practică, morală? Nu poate consta decât într-o interconectare complexă

a acțiunilor Legătura specifică a acțiunilor în unitatea t este scopul; este necesar să se găsească principiul unității sau norma scopurilor separate Extinderea conceptului de scop găsim următorii factori: un sentiment care produce un impuls, o serie de idei care arată scopul și modul în care acesta poate fi atins și o voință care contribuie la atingerea scopului, eliberând activitățile necesare pentru realizarea lui Normele nu pot fi căutate nici în sentimente, nici în voință, ca atare, pentru că doar unitatea conștiinței leagă sentimentele, voința și ideile într-o singură conexiune țintă Norma pentru această unitate nu constă în altceva decât în prezentarea unei serii de mijloace care conduc la un scop; obiectiv, trebuie să se prezinte sub forma unei serii cauzale Astfel, se dovedește că unitatea obiectivă care domină conștiința teoretică oferă o gaură pentru activitatea practică, aruncând astfel o punte între conștiința teoretică și cea practică; primul are sarcina de a cunoaște seria cauzală prin care se poate obține efectul dorit, al doilea este de a determina voința astfel încât activitatea acesteia să fie un membru suficient de puternic în seria cauzală de acțiuni Pe aceeași unitate a conștiinței se bazează în mod imanent cerința ca fiecare ființă cu scopul să-și aducă toate scopurile la unitate și să dirijeze voința în conformitate cu ea; aceasta este cea mai înaltă lege practică sau morală; abaterea de la ea este o anormalitate și este resimțită ca o contradicție Este caracteristic conștiinței morale că o contradicție, înainte de a fi dezvăluită, apare ca o voce de avertizare și influențează suficient determinarea voinței Autorul încheie articolul cu o întrebare despre rolul sentimentelor în stabilirea unui standard moral Eudemonismul (doctrina fericirii ca scop al activității morale) îi atribuie un rol dominant în acest sens, dar sentimentele nu stau la baza, ci consecințele unității conștiinței; Da- Biblioteca "Runivers" PHILOSOPHISCHE MONATSHEFTE sentimentele organice nu sunt stabilitoare, ci doar indicatori ai stării de unitate organică și în niciun caz purtători de cuvânt infailibili ai adevăratelor ei cerințe; prin urmare, conștiința morală poate refuza să le satisfacă Deși sentimentele spirituale sunt mai strâns legate de unitatea teoretică a conștiinței, totuși ele trebuie să fie subordonate ideii și nu trebuie să se piardă niciodată din vedere dacă constau în conformitate cu legea normală teoretică și practică Autorul crede că în acest fel a reușit să transfere norma morală în domeniul intelectual Articolul lui Koenig: "Maine de Biran, French Kant "-În articolul său plin de sens, autorul redă acestui gânditor aproape uitat în adevăratul său sens și dovedește convingător că, nu fără motiv, își pune numele lângă marele nume de Kant Deși Biran și Kant proveneau din școli diferite, prima din scepticismul humean, al doilea din psihologia anglo-franceză, sunt posibile comparații între ei Tertium comparationis între ele este conceptul de auto-activitate a subiectului Kant a venit la el într-un mod transcendental, Biran într-un mod psihologic În fața lor se aflau două direcții în studiul întrebărilor de cunoaștere, ambele venind de la Locke: una s-a dezvoltat în senzaționalism psihologic, cealaltă, predominant filozofică, s-a dezvoltat în empirism epistemologic După ce a urmărit dezvoltarea istorică a doctrinei lui Locke despre reflecție și după ce a arătat că întreaga psihologie a lui Locke stă nemișcată din punctul de vedere al activității slabe a subiectului în cunoaștere și al eterogenității absolute a subiectului și obiectului, autorul conturează doctrina lui Kant despre transcendental activitatea minții în contururi potrivite Biran introduce în psihologia senzaționalistă același concept al activității de sine creatoare a subiectului, dar nu ca funcție transcendentală a

minții, ci ca activitate empirică a subiectului psihologic și, în consecință, își îndreaptă critica împotriva senzaționalismului El neagă legitimitatea metodei fiziologice de investigare a fenomenelor psihice: senzația și mișcarea exterioară sunt eterogene, iar fenomenele experienței interne nu pot fi elucidate decât de la sine Discuția lor obiectivă este, de asemenea, insuportabilă, deoarece subiectul, ca contemplator al lumii, nu poate fi cunoscut ca parte a lumii, ceea ce Biblioteca "Runivers" O GAD I care va fi întotdeauna doar contemplat Activitatea cognitivă trebuie studiată din interior, pentru că fiecare act, intern și extern, conține conștiința ca corelată necesară Critica lui Maine de Biran la adresa psihologiei speculative a lui Descartes este interesantă; el arată aici falsitatea concluziei: "cogito ergo sum"; "Când spun eu, dau deja mărturie despre existența mea: nu mai sunt un lucru sau un obiect pentru mine, a cărui ființă o afirm și căruia îi atribui gândirea, ca atribut, ci un subiect care este conștient de sine ca un gânditor, iar această apercepție "eu" epuizează toate realitățile subiectului, care în același timp nu poate fi un atribut al altui subiect (pentru că nu există nimic altceva în conștiință în afară de acest "eu") și cu atât mai puțin poate fi un atribut a unui obiect Acest "eu" al conștiinței de sine, conform învățăturii sale, nu este un subiect real și nu unul logic formal, ca la Kant, ci unul fenomenal De asemenea, el ia arme împotriva tendinței senzaționalismului francez de a deriva genetic toate fenomenele mentale din stări (afecțiune) primitive și absolut simple de senzație sau excitare Percepția senzorială nu este un simplu fenomen, ci un proces psihologic dezvoltat, din care senzația pură poate fi extrasă doar prin inducție științifică Deja pentru a-l explica, Biran își prezintă "ideea de auto-activitate a conștiinței", care este factorul de formare al oricărui fenomen mental Este imposibil să privim conștiința ca rezultat al transformărilor și complicațiilor simplelor senzații O ființă pur sensibilă ar putea avea senzații, dar nu putea ști nimic despre ele; iar acolo unde există cunoaștere, trebuie asumată conștiința "Eului" nostru Principalul fapt intern nu este senzația, ci ambii membri ai senzației: sentimentul unui "eu" simplu, unic și mereu identic și percepția unui conținut schimbător, liber, diferit de "eu" "Eul pur", totuși, nu este dat independent, independent de afecțiune sau de impresia senzorială Ne cunoaștem ca o persoană separată doar atunci când ne simțim cauza anumitor acțiuni și ne identificăm pe deplin cu forța activă a voinței În dezvoltarea vieții mentale, potrivit lui Biran, se poate observa o apariție treptată, mai vie, a activității de sine a subiectului Biran numește sensul afectiv cel mai jos stadiu al vieții mentale, care este dominat de sentimente subiective de plăcere și suferință (regele) Biblioteca "Runivers" PHILOSOPHISCHE MONATSHEFTE CTBO animal și viață pasivă), în absența unui "eu" activ La a doua etapă sensibilă, "eu" ia parte la viața mentală ca un contemplator interesat Senzația este localizată în organism doar în măsura în care este conectată cu senzațiile musculare Aici este începutul contemplației spațiale La a treia etapă, sistemul perceptiv, activitatea de sine a subiectului se manifestă clar - sub forma atenției active Aici subiectul reacționează la fiecare impresie într-un anumit mod definit, de exemplu, prin impulsuri de mișcare direcționate către mușchii organelor de simț, și se distinge, ca observator constant, de obiect, ca conținut al observației Activitatea de sine a subiectului este dezvăluită aici destul de clar "prin formele care sunt condițiile propriei sale existențe: încurc tot ceea ce formează conținutul conștiinței sale - tot ceea ce îi este dat, explică cauzal,

iar interiorul cauza este "eu", dacă este perceput în legătură cu un anumit efort volitiv, iar nu "eu", dacă este perceput pasiv La a patra etapă, reflexivă, se realizează cea mai înaltă formă de dezvoltare mentală și se obține o reprezentare intelectuală a substanței și a forței În percepția externă, nu se oferă nicio cauzalitate necesară În percepția internă, relația dintre puterea voinței și acțiunea este simțită și nu reprezentată obiectiv Pentru a înțelege acțiunea unei alte ființe sau forțe, ne întoarcem mental de la reprezentarea efectului sau cauzei ca fenomen exterior, la senzația noastră directă a relației voinței cu acțiunea În percepția interioară a "interacțiunii tensiunii și rezistenței resimțite" este astfel dat sursa ideii de cauzalitate De aici aceeași deducție de substanță Corespunzător dublului sens al substanței, ca purtător al acțiunilor și ca bază comună a multiplicității manifestărilor, ea este derivată dintr-o dublă sursă; deducem ideea de substanță ca purtător al diferitelor acțiuni din perceperea rezistențelor ca o corelație constantă a activității noastre și elementul principal al oricărei reprezentări obiective, iar o singură legătură de diversitate este dată inițial în chiar "eu" Pentru M de Bi-Rana, ca și pentru Kant, substanța și forțele nu sunt supuse sentimentelor Biblioteca "Runivers" O GA D II percepția naturală Substanţa nu poate fi gândită decât în raport cu o anumită unitate de semnificaţii sau calităţi pentru care constituie singurul subiect posibil Eroarea empirismului constă în faptul că recunoaște astfel de concepte ca fiind formate prin intermediul abstracției obișnuite și au un caracter specific La rândul lor, metafizicienii îi duc la stadiul de generalizare la care se ridică utilizarea lor verbală și își pierd din vedere sensul original și concret Din acest punct de vedere, M de Biran îl critică pe Kant și în special pe doctrina sa despre categorii, care, în opinia sa, sunt produse ale unei înalte abstractizări, transformate în entități reale și plasate în locul realităților concrete În critica lui Kant, diferența dintre transcendența vitală și transcendentală este deosebit de clară punct de vedere psihologic Dar în conceptul de subiect, domnul de Biran are o contradicție, din care nu a putut ieși Pe de o parte, el identifică subiectul logic cu subiectul simțirii interioare, pe de altă parte, îl numește o forță superorganică absolută, care prin natura sa stă în relație cu organismul, dar este în mod esențial independentă de acesta și, prin urmare, se referă la definiţia sa metafizică, apropiindu-se de dogmatismul monadologiei lui Leibniz, cu care se leagă în general teoria lui a cunoaşterii Artă Lipps: Psihologia benzii desenate - În șase articole întinse și cu conținut redus, începute încă din , autorul dorește să explice comicul, ca o consecință necesară, în anumite condiții, a fluxului asociativ de reprezentări El începe cu o critică a predecesorilor săi imediati, Hecker și Kraepelin Prima derivă sensul comicului din succesiunea rapidă a plăcerii și durerii El încearcă să-i explice esența prin analogie cu fenomenul strălucirii; dar această analogie, în opinia autorului, nu are nicio bază internă ' Kraepelin își dă definiția în această formă finală: un contrast intelectual neașteptat acționează comic, ceea ce provoacă în noi o luptă a sentimentelor estetice, etice și logice cu predominanța unui sentiment de plăcere Acesta este un contrast față de o încercare nereușită de a conecta două reprezentări disparate Biblioteca "Runivers" PHILOSOPHISCHE MONATSHEFTE Nu Autorul corectează această doctrină în sensul că ordinea reprezentărilor trebuie să fie strict fixată!; numai contrastul dintre înalt așteptat și înțelegător-nesemnificativ poate fi comic Lipps însuși acceptă formula lui Lotze Comicul se întâmplă atunci când ne așteptăm la ceva

mare, adică capabil să facă impresie și dintr-o dată neînsemnatul îi ia locul Spiritualul este comicul, pe care noi înșine îl producem și la care ne raportăm ca subiect aflat deasupra lui Este comic subiectiv Numim spiritual o expresie căreia îi atribuim un anumit sens cu necesitate psihologică și o luăm rapid în același timp Între obiectiv și subiectiv-comicul stă naivul Sentimentul comicului nu poate fi derivat, potrivit autorului, din plăcere și neplăcere și din lupta lor Autorul se gândește să o fundamenteze pe baza limitării puterii psihice Fiecare fenomen psihic absoarbe o anumită cantitate de forță psihică și cu cât este mai semnificativ, cu atât mai mult este exclusă posibilitatea de a percepe un altul În natura înaltului se află absorbția unei mari mase de forță psihică În așteptarea înaltului, noi, ca să spunem așa, ne aprovizionăm cu o anumită cantitate de forță spirituală, corespunzătoare forței și masivității impresiei așteptate Dacă, totuși, se așteaptă o impresie semnificativă și în schimb apare doar una nesemnificativă, atunci la dispoziția acestuia din urmă există o astfel de masă de forță psihică care ar trebui să cadă doar în ponderea uneia semnificative și, în consecință, nu poate absorb întreaga masă de forță și o mare parte a acesteia rămâne liberă De aici și efectul comic Întrucât împlinirea corespunde așteptării, există plăcere; din moment ce nu corespunde, există neplăcere În viitor, autorul modifică formula în sensul că contrastul calitativ este întotdeauna o sursă de neplăcere în contrastul comic, cantitativ al plăcerii Valoarea estetică a comicului derivă astfel din legătura sa cu înalt Din articole critice și recenzii plasate în Philos Monatshefte pentru , să ne oprim asupra următoarelor: a) Natorp despre cercetările lui Tanner și: "Pentru filozofie și știință înainte - deci r și t și k despre în b " - Tannery se ridică despre Biblioteca "Runivers" O G A D I împotriva unilateralităţii vederii, conform căreia cei mai vechi gânditori greci erau consideraţi până acum exclusiv din punct de vedere filosofic Ideea de bază metafizică a absorbit atenția cercetătorilor; prin urmare, învățăturile lor speciale nu au fost elaborate cu grija pe care o merită de drept Un astfel de punct de vedere a fost pus pentru prima dată în mișcare de Aristotel, iar sarcina timpului prezent este de a le restabili semnificația științifică și de a completa istoria filozofiei cu istoria științei În special filozofii preplatonici nu erau de fapt metafizicieni, ci cercetători științifici; În fața lor nu plutea o idee metafizică, ci ideea unei lumi construite empiric Din concepții concrete au trecut treptat la abstracțiuni, între timp, pe măsură ce cercetarea empirică a devenit din ce în ce mai izolată Din acest punct de vedere, Tannery se gândește să clarifice multe contradicții care nu pot fi explicate cu viziunea predominantă a filozofiei antice Un critic autorizat (Natorp) apără, totuși, semnificația filosofică a sistemelor gânditorilor presocratici, recunoscând că printre ionieni, de exemplu, filosofia și știința erau una și susține poziția conform căreia problemele filozofice speciale provin din încercările lui gânditori preplatonici Înălțimea și energia abstracției filozofice sunt deja date de cei mai vechi gânditori Aparatul științific al autorului nu îl mulțumește pe deplin pe criticul german, deși printre compatrioții săi se bucură de mare faimă pentru metoda sa filologică În general, criticul consideră lucrarea ca fiind remarcabilă prin bogăția ei de idei noi și, în ciuda slăbiciunii laturii filozofice, deschizând calea unei reforme a ideilor despre o epocă care necesită mai ales un studiu mai atent J Tonnies despre "The Foundations of Sociology" (despre traducerea germană a volumului) de H Spencer Baza rațională în sistemul lui Spencer este principiul

conservării forței, de la care se gândește să explice necesitatea evoluției și a dizolvării atât a lumii anorganice, cât și a lumii organice Pentru dezvoltarea ontogenetică se pot accepta aceste principii destul de strict, dar pentru dezvoltarea filogenetică doar ca ipoteză De aceea, soniologia lui se confruntă cu obiecții aprinse din partea școlii istorice PHILOSOPHISCHE MOXATSHEFTE Iată principalele celor date de criticul nostru În tipul organizării sale sociale, omul primitiv este determinat, după Spencer, de mediul său și de activitățile sale; dar în acelaşi timp se ştie că, în împrejurări înalt sau complet identice, se pot obţine varietăţi foarte diferite de organizare socială, după modalităţile în care se dezvoltă, fie prin propriul lor progres, fie prin împrumut În plus, marea transformare pe care o experimentează omul în trecerea de la vânătoare la păstorit, domesticire și agricultură este complet ignorată de englezul Spencer După ce a recunoscut militarismul ca o trăsătură caracteristică a organizării primitive și a fost forțat să-l recunoască ca atare în grupurile înalt cultivate, el întâmpină dificultăți cum să-l conecteze cu acest din urmă tip Dorința de a aduce toată dezvoltarea sub un singur numitor îl face să ignore chiar și factori atât de importanți precum rasa Dacă acceptăm unitatea rasei umane, atunci trebuie să dăm grupul inițial, care ar fi legat de toate celelalte, așa cum este vertebratul original ipotetic pentru toate vertebratele reale În sociologie, sarcina principală s-a redus la a explica în care dintre supraviețuitorii genurilor noastre se exprimă această natură colectivă în cea mai pură formă; Spencer nu face nicio încercare în acest sens, la fel cum nu există un studiu etnologic în general, în ciuda abundenței materialului etnografic Același lucru se poate spune despre depozitul mental construit ipotetic al omului primitiv Este imposibil, de exemplu, să admitem lipsa fanteziei afirmată atât de categoric de Spencer, întrucât însăși formarea limbajului în absența acestui mijloc auxiliar, precum și apariția religiilor, mărturisesc suficient puterea acestuia; o presupunere - dar va trebui să schimbe și schema sentimentelor omului primitiv, adică iar sentimentele de simpatie trebuie să joace un rol mai mare în societatea primitivă decât recunoaște Spencer și atunci cu greu se poate vedea singura sursă de control politic în frică În psihologia sa, se recunoaște că ascensiunea treptată a sentimentelor de simpatie de la familie la clan; nu există nici un motiv să le ignorăm și în stabilirea socială - N LANGE Ordin Apoi, nesatisfăcător este limitarea lui a relațiilor umane doar la grupuri sociologice Întreaga rasă umană reprezintă o unitate care nu poate fi ignorată În imaginea istoriei moderne, Spencer cade în iluzii uimitoare: de exemplu, vede o legătură profundă în care lumea modernă se află cu cultura antică Printre alte comentarii și recenzii critice, subliniem recenzia lui Knauer despre opera lui Dorner (cunoașterea umană), Koenig despre opera lui Krause (opera postumă a lui Kant), Schuppe despre celebra lucrare a lui Riehl, Natorp despre lucrări noi despre întrebarea platoniciană, și b e a despre al doilea volum al operei lui Glogau: "Abriss der Philosophischen Grundwissenschaf-ten" și altele Gadi Revue philosophique, , nr i- (ianuarie-august) G Joly a dat un articol "Despre nebunia lui Rousseau" După cum se știe, în ultima vreme a existat o suspiciune că Rousseau era nebun Apropo, aceasta este opinia dr Roussel (în cartea Rousseau jugé par les Français d aujouud'hui) și Brunetière (critica revistei Revue des Deux Mondes} Joly a vorbit împotriva acestor opinii extreme este definit de psihiatrii moderni, el incearca sa arate ca Rousseau nu poseda o asemenea stare afectiva care

sa-l condamne la bucurii si suferinte complet de neinteles pentru ceilalti oameni, iar in istoria personajului sau nu se gaseste nicio fractura sau un general stare morbidă și, în cele din urmă, că pentru toate temerile și temerile sale au existat întotdeauna temeiuri reale, oricât de exagerate cartea a treia a primelor părți de confesiune}, megalomania, ipohondria sau iluziile persecuției, J arată că etiologia acestor forme nu nu corespunde deloc cu ceea ce ştim, fără îndoială, despre Rousseau Cu toate acestea, Joly însuși recunoaște că la bătrânețe Rousseau a apărut la momentul potrivit Biblioteca "Runivers" REVUE FILOSOFICA avem astfel de crize de natură maniacală, care indică evident leziuni ale creierului A Bean în articolul "Delay in the manifestations of consciousness" explorează natura psihologică a negării Negația, în opinia sa, constă în faptul că există două idei la fel de pozitive, contradictorii una cu cealaltă, drept urmare una dintre ele o dislocă pe cealaltă din conștiință De exemplu, când spun "nu există nicio carte pe această masă", succesiunea fenomenelor mentale este următoarea: mai întâi îmi imaginez o carte pe masă, iar apoi această idee este forțată să iasă din conștiință de ideea reală de o masă goală Dacă natura negației este într-adevăr astfel, adică constă în întârzierea sau înlăturarea din conștiința reprezentării negate, atunci avem aici același, în esență, proces ca atunci când o senzație este îndepărtată sub influența sugestiei hipnotice și cu așa-zisa halucinații negative sistematice (subiectul, supus sugestiei corespunzătoare în timpul hipnozei, la trezire nu observă deloc o persoană, obiect sau chiar adesea corpul cunoscut) În același mod, negația poate fi echivalată cu cunoscutul fenomen al luptei câmpurilor vizuale, i e ce se întâmplă, de exemplu, când un ochi vede doar albastru, iar celălalt doar roșu, iar în mintea noastră una dintre aceste culori o îndepărtează pe cealaltă, astfel încât ni se pare că vedem, de exemplu, o singură culoare albastră Adam (Adam) a dat un articol "Despre rolul imaginației în descoperirile științifice, potrivit lui Backon" După cum știți, unii oameni de știință germani (de exemplu, celebrul Liebig, parțial Erdmann) au încercat să demonstreze că metoda inductivă a lui Bacon și metoda științei științifice ale naturii sunt două lucruri diferite; și anume, în primul rând, știința naturii pornește întotdeauna de la anumite ipoteze preconcepute, iar Bacon ar fi negat semnificația unei ipoteze și, în al doilea rând, știința naturii folosește, în cea mai mare parte, experimente inventate în mod deliberat în acest scop, în timp ce Bacon a cerut o simplă colecție de materiale naturale observatii aparute În articolul prezentat (constituind un capitol din cartea Despre filosofia lui Bacon), Adam dovedește că o astfel de părere a oamenilor de știință menționați este falsă: B acordă cea mai importantă importanță ipotezei și o tratează în Noul organ Biblioteca "Runivers" H AH D E (de exemplu, în III, afor o) sub denumirea figurativă a primei recolte (vindemiatio prima), și indică importanța unui experiment special și intenționat, analizând așa-zisul sunt exemple de cruce (Instantiae crucis), i e acele cazuri în care omul de știință, adus de investigațiile anterioare într-o anumită dilemă (sau aceasta sau aceea), rezolvă această întrebare cu ajutorul unui experiment deliberat, care servește astfel, parcă, drept "stâlp indicator la răscruce"; semnificația experimentului este indicată și de cuvintele celebre ale lui Bacon că "natura se trădează pe ea însăși când o persoană o torturează" Dar, în același timp, spune Adam, nu se poate decât să fie de acord că B nu a acordat imaginației (care creează ipoteze) un rol suficient în descoperirile științifice și crede că logica poate compensa acest lucru În aceasta

este de acord cu Descartes și ambii aveau scopul de a eradica acele iluzii științifice care au dat naștere imaginației nemoderate a filozofilor Renașterii J Payot (Payot) consideră "Senzația, plăcerea și durerea" din punctul de vedere al evoluției Experiența arată că orice iritație senzuală răspunde întregului organism: asupra organelor de nutriție, circulației sângelui (Moceo), asupra puterii aparatului motor (Fere), asupra glandelor și așa mai departe Această acțiune generală a organismului asupra stimulilor externi poate avea două rezultate: o creștere a forțelor organismului sau scăderea acestora; în primul caz, sentimentul de plăcere apare în conștiință; în al doilea, sentimentul de durere Astfel, atât plăcerea, cât și durerea aparțin inițial întregului corp în întregul său; dacă le localizăm într-o anumită parte a corpului, atunci acest lucru se întâmplă doar conform experimentelor ulterioare, arătându-ne că îndepărtarea unei anumite iritații externe aplicată unei anumite părți a corpului implică îndepărtarea acestei plăceri (generale) sau durere (generală) A Binet în însemnările sale "Despre mișcările copiilor mici" explorează patru probleme speciale și anume: i) coordonarea mișcărilor la mers,) mișcările bilaterale, h) automatismul și) durata reacției fiziologice În ceea ce privește mersul, autorul se alătură părerii lui Preyer, care vede în aceste mișcări un instinct ereditar, iar în confirmare citează cazul unuia trei Biblioteca "Runivers" REVUE FILOSOFICA £ o fată eficientă care, ținută în poziție verticală, și în același timp astfel încât picioarele ei să atingă ceva greu, făcea alternativ mișcări de mers cu picioarele Investigand durata reactiei fiziologice la copii, B a constatat-o mult mai mult decat la adulti A Naville, în nota sa "Despre inducția în științe fizice", ridică vechea întrebare: pe ce bază este dreptul nostru de a afirma că fenomenele vor continua să aibă loc în același mod în care le-am observat în trecut? Subliniind că toate concluziile inductive, i e așa-numitele legi ale naturii, sunt condiționate (dacă sunt date astfel de cauze, atunci se întâmplă așa și astfel de acțiuni), el reduce întrebarea la alta: de unde știm că aceleași cauze vor produce din nou aceleași acțiuni? Dar această propoziție este deja pur analitică, evidentă de la sine Ar fi o contradicție să afirmăm că aceeași cauză poate produce efecte diferite: dacă ar produce un efect diferit decât înainte, atunci nu ar fi aceeași cauză Aici, însă, apare o nouă întrebare, și anume dacă anumite efecte și cauze pot fi recunoscute ca fiind aceleași atunci când apar într-un alt timp și loc, cu alte cuvinte, spațiul și timpul nu sunt în sine cauze Autorul lasă aceste întrebări fără răspuns B Bourdon în articolul "Despre veridicitate" încearcă să arate că acest fenomen psihic se bazează pe trei condiţii principale: i) prezenţa unor reprezentări intense, nu mai puţin de două la număr;) raportul unuia dintre ei, privit ca predicat, cu celălalt, luat ca subiect (mai mult, mental această a doua reprezentare diferă de prima doar prin faptul că apare în conștiință cu viteză și forță mai mare) și h) o puternică asociere sau sentiment de legătură energetică între aceste două reprezentări E DeRoberti, în articolul său lung "Evoluția filosofiei și", în primul rând, demonstrează că noua filozofie (pozitivismul) este esențial omogenă cu cea veche, întrucât împărtășesc una și aceeași eroare: credința în realitatea incognoscibilului În al doilea rând, autorul examinează clasificarea sistemelor filozofice dată de Renouvier (în Esquisse d'une classification systématique des doctrines philosophiques, vol); Renouvier Biblioteca "Runivers" ri L A N G E vede în istoria filozofiei o luptă nesfârșită între două puncte de vedere la fel de adevărate și necesare - idealismul și realismul De Roberti recunoaște corectitudinea

unei astfel de clasificări, dar neagă caracterul ei absolut: punctele de vedere indicate reprezintă, în opinia sa, doar un fapt psihologic care primește o explicație dintr-un punct de vedere superior, sociologic: lupta dintre "cei indicați" învățături opuse este rezultatul unei abordări filozofice, adică cunoștințe încă incomplete; când toate întrebările rezolvate acum de filozofie vor fi separate în științe speciale și astfel rezolvate temeinic, cele subliniate împotriva adevărului își vor pierde orice sens În al treilea rând, domnul De Roberty încearcă să clarifice rolul general al filosofiei în dezvoltarea spirituală a omenirii Filosofia, în opinia sa, constă în ipoteze cuprinzătoare despre ceea ce este necunoscut; În acest sens, metafizica este, în esență, aceeași cu teologia, care, potrivit autorului, tratează și de necunoscut Știința exactă este diferită de ei; această știință nu a fost niciodată nici teologică, nici metafizică, așa cum a afirmat în mod fals Comte A Binet în articolul "Percepția lungimii și numărului la copiii mici" își continuă studiile experimentale asupra psihicului copilului Dându-le doi copii (și % ani) să compare linii și unghiuri de diferite dimensiuni, B a constatat (folosind metoda cazurilor adevărate și false) că îi distingeau aproape la fel de precis ca și adulții În ceea ce privește numărul de obiecte, copiii (care au putut număra doar până la) au distins cu acuratețe obiectele ib (de exemplu, fasole) de i , dar au făcut acest lucru doar prin dimensiunea suprafețelor ocupate de obiecte omogene; dacă au fost luate obiecte de dimensiuni diferite sau, în general, definiția suprafeței pe care o ocupau a fost cumva eliminată, atunci copilul mai mic distingea deja slab de , iar cel mai mare - din Rezultă că capacitatea de a număra se dezvoltă mult mai târziu decât capacitatea de a determina lungimea În articolul său, B , de altfel, notează pe bună dreptate că perfecţionarea metodelor psihologiei experimentale va duce probabil la inventarea unor metode pentru determinarea cu precizie a etapelor de dezvoltare a minţii, şi anume abilităţile de judecată, memorie şi distragerea atenției Cât de mare va fi semnificația unor astfel de metode pentru pedagogie, nu este greu de văzut nici acum Biblioteca Runiverse REVUE FILOSOFICA El, în articolul: "On the Mutual Influence of Mental States", explorează acele fenomene care au loc atunci când o stare mentală o dislocă pe alta din conștiință L-a pus pe pacient să facă câteva mișcări ritmice simple cu mâna și în același timp să citească cu voce tare sau să rezolve cele mai simple probleme psihice; mișcările (care au constat în strângerea tubului de gutapercă) au fost înregistrate pe un kimograf Studiul curbelor obținute în acest fel arată că, cu două acțiuni voliționale simultane (neconectate printr-o unitate de scop), una dintre ele încearcă întotdeauna să o absoarbă pe cealaltă sau să o normalizeze în felul său, de exemplu citirea cu voce tare capătă același ritm ca și mișcarea mâinii În același timp, se întâmplă adesea ca mișcările mâinii, deși continuă, să nu mai fie conștiente (pacientul nu poate spune dacă le-a făcut corect sau nu), adică mișcarea, rămânând volitivă, se face, totusi inconstient K Secret ro în articolul "Economie și filozofie" stabilește împărțirea filozofiei practice în funcție de scopurile pe care voința umană și le propune, în economie (zona beneficiului personal), moralitate (interese generale) și drept (zonul libertății externe sau justiției) În partea a doua a articolului, autorul critică învățăturile opuse ale socialismului de stat și "laissez faire, laissez passer", dar în același timp repetă doar lucruri vechi și cunoscute J Lechal într-un articol interesant "La géométrie générale" obiectează, din punctul de vedere al așa-zisei "geometrie generală" a lui Calino și a lui,

împotriva doctrinei lui Kant despre judecățile sintetice a priori în geometrie El încearcă să arate că propozițiile geometriei generale nu au un caracter sintetic, ci sunt strict analitice și decurg din astfel de axiome, care nu au nicio legătură cu sensibilitatea, ci aparțin logicii generale și din definiții pur nominale Deci de exemplu propoziția că o dreaptă este distanța cea mai scurtă dintre două puncte - o propoziție pe care Kant o consideră a priori o propoziție sintetică special geometrică - poate fi dovedită tocmai luând ca bază definiția complet nominală a unei drepte, ca atare dreptă , care își poate schimba poziția, se întoarce în jurul capetelor Aceeași dovadă este dată de Le- -și Biblioteca "Runivers" N LANGE Shala și pentru alte prevederi, considerate ca axiome special geometrice Cât despre binecunoscutul postulat euclidian care stă la baza teoriei dreptelor paralele, acesta chiar nu poate fi dovedit, dar geometria generală nu are nevoie de el: trebuie să ia în considerare în egală măsură atât felul de consecințe care se obțin prin asumarea acestui postulat, cât și cel care are loc atunci când acest postulat este respins (pentru un spațiu pseudo-euclidian de mai mult de trei dimensiuni) Același lucru trebuie spus și despre așa-numitul postulat al omogenității spațiului ("figurele pot fi întotdeauna reduse și mărite fără a-și schimba formele"), căci geometria generală ia în considerare și acele cazuri în care acest postulat este fals (și anume, când coeficientul curbura spațiului nu este egală cu infinitul, ca în spațiul nostru, ci o valoare finită) Astfel, geometria generală este o știință pur rațională, analitică Un alt lucru este întrebarea care sunt proprietățile corpurilor pe care le observăm (adică dacă aparțin spațiului euclidian sau nu etc): aceasta este o întrebare care poate fi rezolvată doar prin experiență, deoarece, așa cum spune Leshali, doctrina kantiană conform căreia formele sensibilităţii noastre au un caracter absolut necesar este una dintre cele mai arbitrare aserţiuni filosofice A Espinas a făcut un studiu "Despre originea tehnologiei " Prin tehnologie, el înseamnă totalitatea regulilor practice și artelor, iar prin tehnologie, cunoștințele sistematice caracteristice unui anumit popor despre aceste reguli și arte, în relația lor cu generalul credințe și opinii În acest sens, tehnologia a apărut doar în Grecia antică, în timp ce popoarele din Asia se caracterizau doar prin tehnologie În prima jumătate a studiului său, publicat până acum, Espinas conturează etapele inițiale ale acestei dezvoltări: la început, rezultatul treburilor umane pare să depindă nu de calitatea muncii, ci de voința zeităților și, în plus, , aceste zeități produc un rezultat sau altul nu pe baza dreptății, ci, ca să spunem așa, în mod arbitrar o persoană nu poate decât să cerșească și să-i facă sacrificii, dar chiar și asta ajută doar ocazional; aceasta este în esență poziția omului conform Odiseei și Iliadei Apoi (de exemplu, în Hesiod) o zeitate, pe- Biblioteca "Runivers" REVUE FILOSOFICA aproximativ Zeus pare a fi institutorul dreptății, iar îndeplinirea acestei legi presupune fericire și noroc Mai târziu, vom întâlni ideea că unele dintre arte au devenit disponibile oamenilor în mod independent și chiar împotriva voinței zeităților și că succesul în acest sens depinde deja de persoana însuși Ern Naville în articolul său "Science and Materialism" încearcă să arate incompatibilitatea celui de-al doilea cu primul Obiecțiile sale față de materialism se rezumă la trei lucruri În primul rând, fenomenele psihice, de parcă nu ar avea o extensie, sunt radical diferite de fenomenele materiale, care toate, în final, sunt reduse la diverse mișcări în spațiu: mișcare, oricare ar fi ea, rectilinie, circulară, oscilativă sau oricare alta - nu se aseamănă cu sentimentul

de amar, galben, frig sau, în general, cu nicio stare mentală În al doilea rând, legea conservării energiei este contrară oricărui materialism, deoarece susține că cantitatea totală de energie fizică din lume rămâne întotdeauna neschimbată, în timp ce materialiștii presupun că o parte din această energie poate dispărea, trecând în energie psihică În cele din urmă, în al treilea rând, Naville vede o obiecție la materialism în acele fenomene hipnotice care se presupune că dovedesc posibilitatea conștiinței în afara condițiilor de spațiu și timp (așa-numita vedere dublă, sugestie la distanță etc) G Fonsegrive, în articolul său "Despre omogenitatea morală", tratează problema modului de conciliere a diversităţii înclinaţiilor umane cu omogenitatea şi imuabilitatea datoriei morale Această reconciliere trebuie realizată prin determinarea scopului fundamental al activității umane Odată ce acest scop este determinat într-un anumit fel, toate instinctele își capătă propriul loc în viață, în funcție de gradele de corespondență cu acest scop În acest fel, ia naștere un sistem rezonabil de instincte subordonate unul altuia Sarcina educatorului este de a trezi și dezvolta obiceiuri și obiceiuri conforme cu acest sistem la persoana educată A Ful'e expune în trei articole, sub titlul "E în o-lucionismul ideilor-forţe", principiile sistemului său filozofic Primul articol indică principiul sistemului și * Biblioteca "Runivers" H LANG E se clarifică concluziile psihologice şi metafizice din acesta Principiul sistemului este că ideile (în sensul larg, cartezian al cuvântului, adică orice stare de conștiință, atât de natură cognitivă, cât și de natură afectivă și volitivă) trebuie recunoscute ca cauze active și nu ca simple reflecții sau indicatori externi și în corpul uman al schimbărilor fizice în curs Aplicaţiile psihologice ale acestui principiu sunt următoarele: i) Mulţi fiziologi consideră reflexul simplu ca fiind punctul de plecare al dezvoltării mentale în regnul animal; dar reflexul este un fenomen fizic și nu este clar cum se poate dezvolta orice stare mentală din el; filosofia autorului pune la baza acestei evoluţii un principiu psihic, şi anume străduinţa pentru viaţă, ca una dintre ideile-forţe inferioare, şi evită astfel dificultatea indicată) Schopenhauer și Hartmann întemeiază principiul inconștientului și, prin urmare, își fac dificil, dacă nu imposibil, explicarea conștiinței; filosofia ideilor-forţe, pornind de la un început conştient, evită această dificultate) Începutul ideilor-forțe face posibilă explicarea simplă a originii principalelor tipuri de fenomene mentale, i e atât cognitive (idei în sensul restrâns al cuvântului), cât și volitive (forțe)) Această învățătură oferă baze clare nu numai pentru statica conștiinței (relațiile dintre aceste reprezentări), ci și pentru dinamică (lupta forțelor) și) face de prisos toate încercările de a deduce voința, deoarece o recunoaște ca principală principiu (idee-forță) Acestea sunt principalele consecințe psihologice ale acestei doctrine, dar dintre cele metafizice Foulier subliniază în primul articol un singur lucru: constă în faptul că principiul sistemului său face clară posibilitatea dezvoltării în general; dacă recunoaștem începuturile mecanice ca fiind de bază, atunci oportunitatea, acest semn de bază al evoluției, va deveni un miracol și un accident; dacă forțele-idee stau la baza lumii, atunci oportunitatea procesului cosmic este de înțeles În al doilea articol, Fulier ia în considerare problema relației dintre spirit și corp și tocmai la început face o critică a teoriilor corespunzătoare ale lui Spencer și Bain, apoi oferă propria sa soluție Spencer crede că același incognoscibil stă la baza fenomenelor fizice și mentale; dar în- Biblioteca "Runivers" REVUE FILOSOFICA În primul rând, Spencer

însuși nu rezistă teoriei sale, pentru că el recunoaște primatul fenomenelor fizice: unul dintre ele ar trebui să explice fenomenele mentale, și nu invers; apoi, ca o consecință a acestei abateri, există o viziune asupra fenomenelor psihice ca lipsite de orice putere și orice legătură între ele: nu un fenomen psihic este cauza altuia, ci toate depind de cauze materiale; în cele din urmă, acest incognoscibil, dacă este într-adevăr așa, nu dă nicio explicație pentru unitatea lumii și, în consecință, este imposibil să se fundamenteze pe el acea "unitate a cunoașterii" pe care Spencer o caută în ea (căci poate că aceasta incognoscibil nu este deloc singuratic și sunt mai mulți dintre ei) Fulier face obiecții similare la învățătura lui Bain În ceea ce privește propria sa teorie, el o numește "monism experiențial" și o definește astfel: această doctrină recunoaște că toate faptele universului, fără excepție, trebuie să acționeze reciproc unul asupra celuilalt, formând astfel un fel de întreg dinamic În consecință, faptele psihice nu sunt în niciun caz doar reflectări ale stărilor materiei și ale mișcărilor sale, ci ele însele influențează aceste mișcări: fiecare stare activă de conștiință tinde să determine o gamă mai mult sau mai puțin extinsă a mișcărilor materiei Acesta este un efect direct al factorilor psihici asupra celor fizici, și invers, poate, așa cum încearcă să arate Foulier în al treilea articol, pentru că mișcările corpurilor sunt și senzațiile noastre; în general, diferența dintre extern și intern este complet relativă; ne străduim să reducem toate fenomenele fizice la mișcări în spațiu, dar motivul pentru aceasta este doar subtilitatea comparativ mai mare a senzațiilor noastre de mișcare, atingere etc ; dar dacă am avea, de exemplu, o ureche atât de fină, atunci am putea exprima și toate schimbările fizice - nu în termeni de mișcare exterioară, ci în termeni mai subiectivi ai schimbărilor de armonie și atunci știința principală nu ar fi mecanica , dar muzica În orice caz, o mișcare vizibilă sau tangibilă este doar un semn exterior al unei schimbări a anumitor forțe, ca orice altă senzație Baza a tot, și în consecință a mișcărilor, este, după Foulier, voința Voința și mișcarea constituie unul și același proces, luate în considerare în primul caz din partea conștiinței imediate și în Biblioteca "Runivers" N LANGE al doilea este obiectivarea cogniției Expandând această viziune într-o ipoteză cosmologică, Foulier sugerează că baza întregii lumi, chiar și cea anorganică, este aceeași putere de voință sau idee-putere, dar nedezvoltată, aproape lipsită de conștiință Cum se împacă aceste afirmații dogmatice cu punctul de vedere critic care uneori răzbate? Foulier, rămâne neclar În încheierea articolelor sale, autorul are în vedere consecințele morale ale teoriei ideilor-forțe: ideile, fiind un factor real în lume, fac posibil și de înțeles progresul ei moral J Gur, în articolul "The Old Argument", arată inconsecvența acelor dovezi folosite de unii dintre filosofii francezi moderni, de exemplu Foulier, pentru a fundamenta metafizica Raționamentul lui Gur nu poate fi expus într-un scurt rezumat L Proal, care se recomandă "Consilier la Curtea de Apel", citează în articolul său "Despre responsabilitatea morală a criminalilor" multe povești despre pocăința lor, care, potrivit lui Proal, dovedește fără îndoială liberul arbitru Pe lângă aceste articole, în revista arbitrată Nos Revue Philosophique, Lachelier expune metafizica lui Wundt, conform ultimei sale lucrări (System d Philosophie,), Regnaud tratează originea cazurilor în limbile indo-europene și, în final, Sorel în două articole (Psihofizica în domeniul esteticii) discută "despre tot ce este cognoscibil și despre altceva" Nr și conțin rapoartele domnului De Roberti despre prima și a doua

carte a lui Voprosov Phil și psihologie", și în raportul nr al lui F Lann despre cartea "Despre liberul arbitru", publicată de Moscova Societatea psihologică N Lange Mind, o revizuire trimestrială a psihologiei și filosofiei iulie Nr Herbert Spencer: Conștiința noastră despre spațiu Acest articol al lui Spencer este un răspuns la celebrul savant american Watson, autorul cărții Kant și criticii săi englezi În răspunsul său, Spencer, de fapt, nu spune Biblioteca "Runivers" LISTA ARTICOLELOR ÎN STRĂINE FILOZOF JURNALAH nimic nou: după propria afirmație, el doar repetă (uneori într-o formă modificată) argumentele pe care le-a expus în "Fundamentele psihologiei", la capitolele: "Percepția corpului ca reprezentând o proprietate statică", și "Percepția spațiului" Alexander Shade: Antinomia gândirii Pronunțând o astfel de judecată, de exemplu: "A (obiectul) este în B (localitatea)", operam de fapt doar pe imaginile lui "A" și "B", dar, în același timp, suntem convinși că suntem afirmând ceva despre A înșiși și B Dar chiar și după ce descoperim că judecata nu conține realitățile pe care le judecă, cădem din nou în noi antinomii La aceasta suntem conduși de distincția fatală dintre o judecată și un obiect, o "judecare" (un proces) și aceea "despre care se pronunță o judecată" Evităm eroarea acestei distincții doar atunci când refuzăm să atribuim un sens sensibil elementelor constitutive ale unei judecăți, când încetăm să o împărțim și îi recunoaștem unitatea Eroarea de bază, care este sursa tuturor celorlalte, este confuzia judecății cu conștiința sau intuiția realității În același număr al Mind, există mai multe articole de Whittaker - Volkman's Psychology, M and t s he 'i - The Logic of Evolutionary Ethics și Catte 'i - Psychological Experiments and Measurements P M Lista articolelor din ultimele cărți ale revistelor filozofice străine i Revue philosophique Ed : Th Ri bot: nr septembrie A Lalande Observații asupra principiului cauzalității -I M •Guardia: Filozofii spanioli (Guart) -A Espinas: Originea tehnologiei (Koneig) -V Egger: Un document nepublicat despre manuscrisele lui Descartes - Recenzii critice ale cărților și o recenzie a revistelor străine -No io Octombrie: G Tard: O crimă politică -A Belot: O nouă teorie a libertăţii -Ch -Féré; O notă despre fiziologia atenției - Note și controverse Andrade: Fundamentele experimentale ale geometriei - Gourd: Despre principiul cauzalităţii -Analize critice şi rapoarte de carte - Revista de reviste Biblioteca "Runivers" LISTA ARTICOLE IIHCCTPAH FILOZOF JURNALAH Mintea Ed G De la domnul Robertson Nr o octombrie Herb Spencer: Originea muzicii -James Sully: Elaborare -Th W h i a k e g: Volkmann's Psychology -Ni gh W Orange: Berkeley as a moralist - R o ber t-fiul: Münsterberg despre "simțul muscular" și "simțul timpului" - Note: Watson: Originea spațiului lui Spencer - S tout: Dr Pickler despre cunoașterea realității fizice-Recenzii critice de cărți - Recenzii de cărți și reviste Vierteljahrsschrift für wissenchaftliche Philosophie Ed A ven ar iu s Leipzig, Nr C h r E h g enfe s: Despre perceperea calităţilor imaginilor întregi -N Hóffding: Cu privire la recunoaștere, asociere și auto-activitate mentală (articolul) -V To egy: Despre percepția contemplativă și procesarea ei mentală (st) -I Petzoldt Maxime, minime și economie -Recenzii de cărți -Reviste - Bibliografie Zeitschrifft für Philosophie und Philosophisehe Kritik Ed R Falkenberg Halle-Saale B Heft W Schup-pe: Despre percepţie și senzație (despre cartea lui Uphues) -Dr Hayd: The Science of Knowledge de V Rosenkrantz -Bruno Weiss: On the Foundations of the Philosophy of Religion de Bernhard Pinjer -Reviews Monist (Ediția Chicago, Revista Open Court) Vol i Nu I oct George Romanes: Wallace despre selecția fiziologică -Alfr Binet: Nemurirea ciliatelor -Sore: Despre relația

materială a sexelor în societatea umană -Ernst Mach: Analiza senzațiilor (anti-metafizică) -Paul Car rus: Originea sufletului -Max D es soir: Magic oglindă -S al te r: Teoria Hoffding'a asupra relaţiei dintre suflet şi trup -Comunicare din Franţa Lucien a Arréat - Recenzie de cărți - Filosofia în colegiile și universitățile americane -Revizuirea revistelor Jurnalul American de Psihologie Voi III nr (Ed Stanley Hall) CF Hodge: Eseu despre istoria actelor reflexe -E A Kirkpatrick: Observații psihologice asupra studenților -Sanford: Un cronoscop simplu și ieftin -Literatura psihologică -Psychology at American Colleges and Universities Zeitschrift für Psychologie und Physiologie der Sinnesorgane (Eds Ebbinghaus și Koenig) Leipzig și Hamburg Vol Nr S ch a e fer: Despre percepţia și localizarea fluctuaţiilor şi diferenţiale Biblioteca "Runivers" REVISTELE SPIRITUALE RUSE tonuri diferențiale (Differenztõnen) -H Münsterberg: Association of Sequential Representations-Letters to G F e with hne r'a On the Negative Evaluation of Feelings, ed Preyerom Revizuirea literaturii Vol i Nr -Uhthoff: Pe cele mai mici unghiuri de vedere percepute în diferite părți ale spectrului -Do ring: Sentimente estetice -Note critice asupra scrierilor: i) Mosso și Maggiora "Despre legile oboselii" și) Munsterberg: "Materiale de psihologie experimentală" Rivista di filosophia scientifica Dir E Morselli, eds Eug Tanzi Milano Vol IX Kh LXXXI Septembrie Morselli Enrico: Date critico-experimentale despre fiziopsihologia sugestiei Fenomene de credință în timpul sugestiei non-hipnotice la oamenii sănătoși - Ce se a Giovanni: Moralitate și metempirism O revizuire critică a teoriilor recente de A Fouillée -Ro Mr Morselli: Positive psychology in Italy -Trezza Gaetano: Pesimism and evolution Bibliografie Reviste - Octombrie Carte LXXXII -Regalia Ettore: Despre o greșeală în înțelegerea emoțiilor -Gius D'A g şi a η η o: Numirea publică a unei femei conform datelor antropologiei şi sociologiei Partea a II-a Scopul social al femeii și funcția legislativă Critic note Paolo Mantegazza: Despre fenomenele credinței la persoanele nehipnotizate - Rapoarte despre congrese și societăți învățate - Bibliografie și reviste Rivista Italiana di filosofia Dir Luigi Ferry Roma Tog V, T II Septembrie şi octombrie Pietrobono: Despre percepţia corpului uman -The Pedagogical Ideas of Pietro Ceretti -In en in i: On Attention textes and newest philosophical editions B ARTICOLE FILOZOFICE Bъ PYC REVISTELE DUCHOVNYKH Revista Ortodoxă "Credința în Dumnezeu, originea și temelia ei" de A I Vvedensky Capitolele II-IV: Teoria animismului; date de mitologie și istorie comparate; opiniile lui J S Mill Nr - , pp - ; Nr , pp - Conform teoriei animismului, baza religiei este "o credință inerentă în ființele spirituale, care teoretic Biblioteca "Runivers" x p o p o c exprimată sub forma credinței, dar în practică sub forma reverenței În același timp, formele de credință nu sunt considerate constante și neschimbabile: ca și dezvoltarea omenirii în ansamblu (Kont), ele trec prin trei etape și sunt fie de fapt animism (elementele primare ale conștiinței religioase), apoi politeism (elementele primare ale conștiinței religioase) prima operație logică), apoi monoteism (concluzie finală) Astfel, fantezia, și parțial gândirea, sunt factorii religiei În ceea ce privește temeinicia acestei teorii, pe care autorul a expus-o în detaliu din cele mai bune scrieri ale animiştilor, domnul Vvedensky notează în primul rând că se bazează pe "fapte secundare", adică, care necesită explicații și dovezi Fie în mod liber, fie fără să vrea, omul primitiv spiritualizează fenomenele naturii și putem avea încredere în analogia dintre sălbatic și copil, pe care se bazează atât de puternic animiştii, afirmând că

"primitivitatea (precum copilăria) nu face distincţie între animat şi neînsufleţit"? Prin lucrările lui M Muller, Spencer și alții, la aceste întrebări s-a răspuns deja, ceea ce tinde să nu fie în favoarea animștilor și, prin urmare, nu există temeiuri incontestabile pentru a recunoaște tendința instinctivă de personificare ca singurul factor al credinței Pe de altă parte, explicația oferită de animişti pentru trecerea politeismului la monoteism printr-o fuziune formală a ideilor este de asemenea insuportabilă, deoarece nu există unele formale procesele nu sunt capabile să creeze conținut nou pentru gândirea noastră Legitimitatea trecerii formulei pozitive a dezvoltării de la cultură la credință nu numai că nu este dovedită, dar nu poate fi dovedită de animişti având în vedere credința generală stabilită de știință și răspândită între toate popoarele că credințele originare erau perfecte Din toate aceste motive, autorul nu recunoaște teoria animismului ca fiind consistentă nici din punct de vedere faptic, nici din punct de vedere logic Dar, nedorind să renunțe la un studiu mai precis al stării religioase a umanității primitive, el apelează la o analiză istorică comparativă și mitologică comparativă a acesteia Concluziile oamenilor de știință din acest domeniu sunt variate, dar nu atât de mult încât să fie imposibil să tragem o concluzie generală Deci Burnouf (în op "La science des religions",) prin studiul termenilor religioși Biblioteca "Runivers" REVISTELE SPIRITUALE RUSE Am constatat că acești termeni implică practic ideea originală a focului, ca o explicație a trei fenomene uimitoare: mișcarea, viața și gândirea, și că abia mai târziu această idee unică a arienilor a fost fragmentată între diferite popoare în politeism, dualism , etc -M Müller, mai profund disprețuitor față de domeniul istoriei, cu mai mare dreptate, având în vedere accesibilitatea generală a principiului fundamental religios, îl caută nu în fenomenele aparenței, ci în "percepția infinitului" subiectivă umană universală, în "sentimentul de dependență de el", inerent "tuturor religiilor" ъ ale lumii" *) -După Schmidt ("Die Philosophie der Mythologie und M Müller"), baza concepțiilor religioase conține ideea unei forțe care singur controlează lumea, a unui singur fenomen atotconținător de experiență și speculație, deși aceasta ideea se ascunde în spatele imaginilor divinităților individuale Cunoscutul egiptolog Le-Page Renouf a ajuns la aceeași idee despre conținutul primar al religiilor, cu diferența că ((percepția infinitului "el consideră nu un produs al gândirii (ca M Müller), ci un special, act irezistibil de cunoaștere, dar Gaggenmacher ъ adaugă că combinarea elementelor unei idei religioase în mintea umană constituie un mister În cele din urmă, Reville consideră că procesul de origine în sufletul uman al unei idei religioase începe cu opoziția idei de distrugere universală constantă și armonie existentă, nu mai puțin în lumea subiectivă a unei persoane corespunde dependența de o singură forță), apoi reprezentarea sa sub forma unei personalități asemănătoare omului, postulată de nevoia de unitate a omului cu Dumnezeu și în cele din urmă conștiința nesemnificației omului în cunoașterea infinitului, de unde nevoia de revelație Astfel, divergenți în amănunte, toți cercetătorii vieții preistorice a omului recunosc drept ultimul fundament al religiei recunoașterea experimentală a unei puteri infinite care se manifestă peste tot în univers Aduc un omagiu lucrărilor cercetătorilor numiți, care au demonstrat științific necesitatea *) O prezentare detaliată a teoriei lui M Muller - în articolul aceluiași autor: "Cu privire la problema originii religiei și analiza teoriei lui M Muller" "Credință și rațiune" i , carte și următoarele Biblioteca "Runivers" G X popov "auto-revelația lui

Dumnezeu", autorul folosește această concluzie cu desăvârșită precauție El nu îi atașează o semnificație filozofică generală și conturează căile scepticismului în două direcții Și anume, dacă baza subiectivă a credinței este în lupta pentru unitate cu forța mondială, atunci nu este o iluzie? Va dispărea această străduință odată cu dezvoltarea cunoașterii sau va rămâne proprietatea eternă a spiritului nostru? Pe de altă parte, dacă baza obiectivă a credinței este recunoscută ca o forță mondială, adică este divinitatea însăși sau manifestarea ei, iar dacă aceasta din urmă, atunci cum se raportează ea la esența sa? Continuând studiul prin metoda istorică, autorul, prin urmare, procedează la evaluarea punctelor de vedere ale lui Mill (și Spencer) Demnitatea străduirii de a crede, potrivit lui Mill, este determinată de principiul utilităţii Prin urmare, Mill crede că rădăcina religiei este dorința unei persoane de a rezolva misterul care o înconjoară (momentul epistemologic) și de a desființa răul din jur (momentul moral) Din aceasta rezultă clar că pentru Mill este important doar sensul practic al credinței și conținutul ei este indiferent Cu toate acestea, în realitate, el înclină spre utopiile lui Comte și spre ideea umanității ca obiect al "celui mai bun dintre toate religiile"; şi întrucât acesta din urmă nu există încă, atunci (din acelaşi principiu al utilităţii) permite "religiei supranaturalismului" să înlocuiască deocamdată religia inexistentă a viitorului Acesta este foarte armonios dezvoltat Op "Trei eseuri despre religie" Viziunea lui Mill asupra fundamentelor credinței Dar autorul studiului în cauză pune la îndoială ambele jumătăți ale sistemului millevian Afirmarea naturii în mod evident iluzorie a lumii ideale este o condiție șocantă pentru fericirea reală, așa cum subliniază în mod corect Ed Hartmann (în op "Religion des Geistes") Potrivit autorului nostru, esența materiei constă în existența unei lumi ideale, și nu în reprezentarea ei poetică, așa cum subliniază în unanimitate filozofii și artiștii, începând cu Platon și terminând cu A Tolstoi Și Mill însuși, recunoscând credința în Dumnezeu ca o "pânză permanentă", conform căreia abilitățile personale ale oamenilor brodează modele adecvate, plasează astfel această pânză în afara creativității personale, de exemplu un lucru în sine, conform propriei sale concepții despre apariția lui Hristos în lume ca un dar de la Dumnezeu Pe de altă parte, recunoașterea umanității ca obiect al religiei nu este mai puțin șocantă și fără rod uman Biblioteca "Runivers" REVISTELE SPIRITUALE RUSE calitatea nu poate fi redusă la o persoană, astfel încât relațiile personale i-ar putea fi concepute; iar fără ultima condiţie această idee nu poate îndeplini nici funcţiile teoretice, nici cele morale ale religiei Prin urmare, Mill însuși a cerut pentru religia sa viitoarea "sancțiune supranaturală", iar în această cerere se află cea mai bună critică a teoriei sale Caracterizând, în concluzie, teoriile lui Mill prin expresia lui Taine: "și-a tăiat aripile pentru a-și întări picioarele", autorul studiului luat în considerare îi asimilează însă meritul unei "fundamentări pozitive temeinice a naturaleței și necesității credință din principii obiective pentru o persoană " "Omul și animalul" M K-on iulie-august, p -JOI Într-un eseu popular, domnul K încearcă să adauge câteva cuvinte la controversa nesfârșită despre originea omului și proprietățile organizației sale În acest scop, pe baza datelor dobândite în domeniul geologiei, paleontologiei și fiziologiei, cu ajutorul lucrărilor lui Wiegand, Catrfage, Naegeli, Danilevsky și alții, încearcă să apere legea lui Cuvier privind conservarea speciei; în al doilea capitol, subliniind tranşant unele fapte care mărturisesc izolarea omului de restul lumii organice,

încearcă să scadă creditul învăţăturilor care construiesc perspectivele omenirii după sistemul "intereselor naturale", şi să transferați punctele de vedere ale viziunii noastre asupra lumii pe tărâmul idealurilor: teleologie, religie și moralitate, adică - e forme de viaţă construite sub condiţia raţionalităţii naturii umane Eseul este schițat foarte viu și, având în vedere entuziasmul tardiv al societății pentru teoriile mecanice ale Occidentului, pare, poate, potrivit; dar victoria pe care autorul ar dori să o triumfe asupra adepților materialismului este, aparent, prematură La începutul eseului, autorul însuși remarcă minuțiozitatea uimitoare în studiul de către materialiști a instanțelor favorabile pentru sistemul lor și a inteligenței subtile, deși nu întotdeauna imparțiale, în construcția sistemului în sine Așadar, se pare că până când tabăra opusă materialismului nu va fi prezentată de oameni, în loc de experimente aleatorii, o fenomenologie exactă, sistematică a spiritului construită pe baza psihologiei științifice, până atunci nesfârșita dispută pe acest subiect nu poate fi considerată încheiată X Popov Biblioteca "Runivers" n w o w o d s ï ii Credință și rațiune pentru (nr -) mai mult decât martorul străvechi, atins și complicat al dezvoltării minții unei persoane și nu putem găsi și prin urmare, odată cu dezvoltarea dezvoltării, mintea trebuie să se îndrepte către datele prezentate de limbaj Pe lângă aceste ultime date, autorul folosește observații privind dezvoltarea mentală generală a copiilor, sălbaticii cu opiniile lor religioase, ritualuri etc Autorul recunoaște principalele abilități ale activității mentale Biblioteca "Runivers" psihologie două, și anume, distincția și legarea, cărora acestea din urmă aparțin asociații în sensul cel mai larg al cuvântului, memorie, imaginație etc Cea mai veche stare inițială a minții în ceea ce privește activitatea sa distinctivă a fost starea de non-izolare, de neseparare a gândirii, de nediferențiere a ideilor și cu cât ne apropiem de început, de originea activității mentale umane , cu cât mai multă unitate și lipsă de formă a gândirii, vagul ei devine mai mare Acest lucru este indicat de faptul sărăciei limbajului în stadiile inițiale de dezvoltare a minții umane Rădăcinile limbajului primitiv sunt multi-semnificative Acest lucru se explică prin slăbiciunea discriminării între creatorii de rădăcini Ei au numit obiecte complet diferite prin aceeași rădăcină sau cuvânt pentru că nu au observat încă diferențele dintre fenomenele numite Rădăcinile limbajului original sunt date de M Müller la de concepte După semnificația lor, ele pot fi împărțite în trei grupe: i) concepte fiziologice care denotă activitățile desfășurate de organele naturale ale corpului (zgâriere, scuturare etc); astfel de concepte sunt majoritare, aproximativ · aproximativ ;) concepte sociale care denotă activități, a căror comitere presupune viața socială (fura, decora); astfel de concepte despre io;) concepte abstracte psihologice (gândiți, știți, doresc); există aproximativ astfel de concepte Aceste fapte arată că sfera distincțiilor omenirii primitive se dovedește a fi foarte mică În ceea ce privește dezvoltarea discriminării în sfera senzațiilor vizuale, întrebarea este următoarea: capacitatea de a percepe culorile dezvoltată în umanitate, încetul cu încetul, a ajuns treptat la starea actuală, sau dacă a existat de la început, de la începutul existenței umane În scrierile unui grup de cercetători, ideea este realizată din orbirea inițială a unei persoane față de culori și apariția și dezvoltarea treptată a capacității vizuale de culoare; în scrierile altui grup de cercetători, ideea este direct opusă, și anume că capacitatea de a simți culorile a fost întotdeauna inerentă omului, că organul său vizual nu s-a schimbat în structură și funcții În

această întrebare, trebuie să se distingă două părți: dezvoltarea anatomică și fiziologică a retinei, care a determinat posibilitatea unor noi senzații de culoare, neexperimentate anterior, și Biblioteca Runiverse RECENZIE carte distincția psihică a culorilor, simțită mereu, dar, din diverse motive, a rămas neobservată și de nedistins Autorul ajunge la concluzia că ipoteza dezvoltării anatomice și fiziologice a capacității senzațiilor vizuale este insuportabilă, în timp ce ipoteza dezvoltării mentale a capacității de a distinge în sfera senzațiilor vizuale este absolut corectă Dezvoltarea senzațiilor vizuale trebuie înțeleasă ca o dezvoltare mentală, o dezvoltare subiectivă a capacității de a distinge, și nu o dezvoltare obiectivă a retinei Contrariile, gândite la început nu separat, ci împreună, se evocă reciproc și sunt notate printr-un singur cuvânt Numai odată cu trecerea timpului și dezvoltarea gândirii se separă și primesc posibilitatea unei existențe independente deosebite și, odată cu aceasta, un nume special De exemplu vechi ind cuvântul aktu însemna, printre altele, o culoare deschisă și o culoare închisă Aceasta este explicația psihologică a cuvintelor cu sensuri opuse, care au supraviețuit în multe limbi moderne Zorii vieții mentale se caracterizează prin contopirea completă a omului cu natura exterioară, materială Latura subiectivă a dispărut complet și, parcă, nu a existat pentru conștiința omului În conștiința omenirii primitive, lumile subiective și obiective erau încă îmbinate, cu siguranță nu diferă și nu se despărțeau, - reprezentarea și senzația, faptul real și amintit, nu erau suficient demarcate, formând un întreg continuu (Visele se amestecă cu realitatea) Abstracția este cea mai înaltă distincție; este complet străină gândirii primitive Pentru a demonstra acest lucru, sunt date date din domeniul calculării primitive Se încheie astfel secțiunea despre distincție, cea mai reușită atât în proiectare, cât și în execuție Cea de-a doua parte este dedicată întrebării Primului se spune despre dezvoltarea legăturii de adiacență elementară, urmează apoi un capitol despre dezvoltarea legăturii de similaritate elementară; sunt date aici multe exemple de asemănare a senzațiilor unor organe eterogene (de exemplu, germană brehen, adică i) cu a suna, a face zgomot,) a străluci, a străluci) Urmează apoi un capitol despre dezvoltarea legării asupra apercepției Autorul se opreste asupra analizei unui anumit proces de aperceptie eronata, si anume asupra amestecului dintre animat cu inanimat El contestă opinia lui Spencer, care crede că până și cele mai simple animale disting o odă Biblioteca Runiverse psihologie mutat din neînsuflețit Dar, "dus de asemănări", autorul constată că același principiu al "confuziei primitive" se bazează pe faptul că "toată știința, filozofia, logica nu sunt altceva decât rafinate, reținute și moderate de diferențe, antropomorfismul originar al nostru minte " După capitole despre dezvoltarea memoriei și a imaginației, prevăzute cu un număr mare de fapte interesante și instructive, autorul trece, în opinia noastră, la sarcina zadarnică de a demonstra "că nu se poate considera așa-zisele legi logice drept legi reale, ci procesele logice ca fiind etern și inevitabil inerente minții umane El exprimă părerea ciudată că istoria culturii pare să mărturisească fără îndoială că legea identității era departe de a avea importanța în gândire pe care logicienii o atribuie acesteia (p) Același lucru este valabil și pentru legea contradicției ( ) Faptele i-au mai arătat domnului Kapterev că "că categoria cauzalității la început este complet străină de mintea umană și la început o persoană nu este deloc interesată de temeiuri suficiente" În general, cartea, scrisă simplu și înțeles, ar beneficia semnificativ dacă autorul s-ar

abține de la discuții fantastice despre posibilitatea "admiterii unei a patra dimensiuni", despre "desființarea logicii" etc E Chelpanov Lange, K Afecte (Mișcări sufletești) Studiu psihofiziologic Tradus sub redacţia lui A Viren io cu a St Petersburg (p) Ca și în limbajul colocvial, la fel și în psihologia științifică, conceptele eterogene se contopesc mai mult sau mai puțin unele cu altele datorită unei anumite asemănări de familie Tristețea, bucuria, frica, mânia etc , pe de o parte, și iubirea, ura, disprețul, uimirea etc , pe de altă parte, sunt în mod evident două grupuri de fenomene care trebuie distinse psihologic Numai pentru primul dintre aceste grupuri, spune autorul, intenționez să păstrez numele de mișcare mentală, în timp ce fenomenele celuilalt grup pot fi numite pasiuni, sentimente sau vreun alt nume Mișcările mentale sunt privite ca ceva în sine Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE binecunoscut, nefiind nevoie de nicio explicație specială, deoarece fiecare, din propria experiență, poate avea suficiente informații despre acest lucru Totuși, atâta timp cât ne mulțumim cu o înțelegere pur subiectivă a mișcărilor mentale, până atunci un studiu științific al relațiilor lor va fi imposibil Nici un subiect nu poate fi dezvoltat științific dacă nu are trăsături obiective, asupra cărora diverși cercetători ar fi de acord Semnele obiective ale afectelor sunt manifestările lor fiziologice, care reprezintă un punct de sprijin și probabil singurul pentru cercetarea lor științifică; dar ele, potrivit autorului, nu au fost încă folosite Din punct de vedere științific, nu cunoaștem deloc afectele, nu înțelegem esența a ceea ce este un afect în întregime sau ce sunt afectele individuale De exemplu cei mai mulți consideră furia ca fiind mai strâns legată de îngrijire decât de bucurie, în timp ce cercetările fiziologice ne învață că este opusul Astfel, definirea naturii și a relației reciproce a afectelor este făcută de autor în funcție de studiul manifestărilor fiziologice ale acestora El nu este în favoarea că "masa de date experimentale naive care au fost culese de generații întregi, au devenit proprietatea conștiinței generale și au fost păstrate în multe expresii colocviale și turnuri figurative de vorbire sau zicători" Când studiază aceste fenomene, cercetătorii "se îndreaptă de bună voie către poeți, iar în tratatele despre expresia corporală a afectelor, există de obicei multe citate din opere poetice antice și moderne"; autorul acordă puțină importanță acestui lucru Din acest punct de vedere, Lange descrie astfel de afecte ca tristețe, melancolie, bucurie, frică, furie, furie și apoi alte câteva astfel de afecte, dintre care semnele fiziologice, deși mai puține, dar totuși vizibile, sunt: jena, tensiunea, dezamăgirea El propune următoarea schemă de afecte în legătură cu expresiile fiziologice: Slăbirea inervației voluntare =dezamăgire l p" -{-constricție cu- curte = tristeţe d ηV+ constricţie sudo-(-spasms mypshch = frică Biblioteca "Runivers" psihologie Slăbirea inervației voluntare + decoordonare · - jenă Obținerea de g " spasme ale mușchilor organici = tensiune voluntară < + vasodilatație = bucurie inervaţie I + ""¿-incoordonare = furie De aici trage concluzia, "că ar fi nedrept să facem direct din regulă generală că afectele sunt însoțite de creșterea activității musculare (Herb Spencer), și în egală măsură, din punct de vedere fiziologic și psihologic, nu există niciun motiv a împărți afectele în active și pasive (stenice și astenice) sau în orice alt mod Majoritatea mișcărilor mentale au atât un element activ, cât și unul pasiv, stenic și astenic Apoi autorul trece la întrebarea esenței relației dintre mișcările mentale și mișcările corporale însoțitoare Soluția acestei întrebări constă în infirmarea opiniei, presupus recunoscută de

psihologia modernă, că acțiunea imediată a procesului, urmată de afect, are un caracter pur psihic Cartea lui Lange poate fi utilă în literatura noastră, care nu este bogată în lucrări pe tema studiului afectelor Traducerea realizată satisfăcător E Chelpanov W James Principiile psihologiei New-York Henry Hoit a Comp vol (XII-j- , VI -) Literatura psihologică a Occidentului s-a îmbogățit cu o lucrare atât de remarcabilă și de excepție de importantă, pe care nu a mai avut-o de mult și care nu poate fi comparată decât cu binecunoscutele lucrări clasice de psihologie ale lui A Bain, G Spencer 'și W Wundt Primind recent această lucrare din America, încă nu avem ocazia să o prezentăm acum în forma sa completă și cuprinzătoare evaluare; sperăm să facem acest lucru într-una din următoarele cărți ale revistei Pfka, notăm doar următoarele V James, prof la Universitatea Harvard din America, unul dintre cei mai mari și mai respectați psihologi ai timpului nostru Rolul pe care l-a jucat la Congresul de psihologie de la Paris a dovedit atât profunzimea și versatilitatea erudiției sale științifice, cât și originalitatea gândirii sale, precum și autoritatea remarcabilă a numelui său în rândul psihologilor din toate țările El a supravegheat studiile unuia Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE din secțiuni ale congresului (despre mosc sentimente) și a luat parte activ la discuția tuturor problemelor capitale ale psihologiei În direcția lui W James, el se declară adept al metodei științifice naturale, empirist și pozitivist în sensul cel mai strict Dar metoda pozitivă de prelucrare a faptelor, care îl face să respingă atât teoria asociaționistă cât și spiritualistă a spiritului, nu exclude, în opinia sa, necesitatea unei critici conștient-metafizice a datelor de bază ale analizei pozitive; el distinge doar această sarcină de domeniul psihologiei ca știință pozitivă Dacă o astfel de scindare și separare a metafizicii și psihologiei este corectă și dacă este posibil să o susținem, este o întrebare separată; o astfel de întreprindere este cu greu fezabilă chiar și pe baza "psihofiziologiei pure", la care autorul aderă; dar, în orice caz, lucrarea lui W James, ca o colecție completă și sistematică a tuturor învățăturilor psihofiziologiei moderne, facilitează însăși lupta împotriva unilateralității doctrinei paralelismului complet al fenomenelor mentale și fizice, ca principiul principal al cercetării psihologice Meritul principal al lui V James, în măsura în care se poate judeca dintr-o trecere în revistă a lucrării sale, este că, în analiza tuturor problemelor speciale ale psihofiziologiei, el oferă o evaluare critică a celor mai recente lucrări despre fiecare dintre ele în toată lumea occidentală literaturi europene și demonstrează o cunoaștere la fel de bună cu lucrări remarcabile ale oamenilor de știință englezi, francezi, germani, americani și italieni Ar fi foarte de dorit să vedem o traducere a acestei cărți în limba rusă (cu atât mai mult cu cât marile lucrări ale lui Ben nu sunt traduse aici) și am fi avut destulă putere să ducem o întreprindere atât de mare, mai ales la Moscova; suntem convinși că pentru progresul psihologiei și filosofiei noastre spiritualiste traducerea operei lui James ar fi extrem de importantă, ca un teren solid pentru critică Dar pentru a se împlini un asemenea plan ar fi nevoie de un sacrificiu material din partea vreunui capitalist, întrucât nici Societatea de Psihologie, nici membrii ei, psihologii, nu au mijloace suficiente pentru a traduce și a publica o lucrare atât de mare G Biblioteca "Runivers" PSIHOLOGIE Congrès interna ti onal de psychologie physiologique Sesiune Premier Paris, (p) Această colecție de lucrări ale congresului de psihologie de la Paris, care a inclus și două rezumate ale autorilor ruși și anume prof V Ya Danilevsky

(Hypnotisme des animaux, p -) și prof N Ya Grota (La causalité et la conservation d'énergie dans le domaine de l'activité psychique, pp iob-) - poate servi drept comentariu detaliat la raportul despre congresul amintit, plasat în prima carte a jurnalul nostru (, noiembrie) Culegerea luată în considerare a cuprins: programul congresului, lista membrilor acestuia *) și întrebările propuse congresului, apoi discursurile introductive ale lui Ribot și Richet și rezumatele membrilor congresului, împreună cu scurte rezumate ale congresului dezbaterile care au avut loc despre acestea și deciziile comitetului internațional de organizare Dintre rezumate, totuși, parțial, necitite la congres, menționăm următoarele: Marillier "Atenție și stări de excitare", Richet "Orbire psihică", Okhorovich "Hipnotism și sugestie", Galton "Ereditate psihică", Gruber "Auditiv colorat" senzații iya", Herzen "Rol convoluții motorii la nou-născuți", Lombroso "Note despre unele fapte de hipnotism" Din păcate, rapoartele dezbaterilor sunt departe de a se distinge prin acuratețea și completitudinea stenografică, iar în unele cazuri afirmațiile care sunt direct opuse celor reale sunt atribuite oponenților Deci în cadrul dezbaterii din "comisia de organizare a viitoarelor congrese" prof Grotto a fost în favoarea desemnării congreselor nu ca psihofiziologice, ci pur și simplu psihologice (și în niciun caz, nu ca "congrese de psihologie pură", psychologie pure, vezi p a raportului) și a subliniat că, deși este posibil să se extinde domeniul experimentării psihologice, de exemplu în aplicare la studiul asociațiilor de reprezentări (despre care a citit un eseu în timpul său în societatea psihologică de la Moscova), dar ce *) Lista membrilor a fost însă întocmită destul de neglijent și inexact: prof M M Troitsky este desemnat ca președinte al Moscovei Psiholog Societatea, iar psihiatrul din Moscova Dr Tokarsky a intrat în alfabet de două ori - ca FoKarsky, med a la clinique psihiatru de Moscou, și cum ToKarsky, bucătar (?) de la clinique psych un M Biblioteca "Runivers" RECENZIE de cărți este imposibil de admis posibilitatea rezolvării tuturor întrebărilor psihologice pe cale experimentală și cu atât mai mult prin metoda psihofiziologică, deși este totuși util să discutăm astfel de întrebări la congrese În schimb, prof Grot i se atribuie afirmația despre "imposibilitatea aplicării metodei experimentale la studiul asociațiilor de idei" (p) Și astfel de neglijențe în prezentarea dezbaterii ar putea fi subliniate destul de mult Cu toate acestea, ediția de față a Societății de Psihologie și Fiziologie din Paris este un document important și interesant pentru istoria primului congres internațional de psihologie H FILOZOFIE SI METAFIZICA V Kudryavtsev Fundamentele inițiale ale filosofiei (în raport cu programul de predare a filosofiei în seminariile teologice) Emisiune II Fundamentele primare ale cosmologiei, psihologiei raționale și filosofiei morale Moscova, (i p) Problema precizată încheie cursul de filosofie al prof Kudryavtsev (vezi Questions of Philosophy and Psychology, v , p , și v , p) În departamentul de cosmologie, autorul ia în considerare întrebări despre esența ființei, originea și scopul ei Materia este recunoscută ca începutul substanţial al lumii fizice Conceptul de materie de către filozofii greci antici ca ființă definită calitativ și conceptul lui Descartes despre aceasta ca o extensie continuă sunt recunoscute ca insuportabile Apoi, după ce a dat conceptul de atomi și molecule, autorul analizează dovezile empirice și filozofice în favoarea atomismului El constată că "dovezile empirice în favoarea atomilor nu conduc la recunoașterea atomilor în sensul exact, adică la unități de materie omogene, egale și absolut primele, ci doar la recunoașterea existenței sale reale sub forma unor unități separate

particule cu greutate, dimensiune, formă diferite, proprietăți chimice diferite (pag) Și știința naturii nu spune nimic despre dacă atomii constituie însăși esența materiei sau modificarea ei ulterioară; mai degrabă ar trebui Biblioteca "Runivers" FILOZOFIE SI METAFIZICA concluzionăm că structura atomistă nu este originală, deoarece diversitatea trebuie precedată de unitate, că diferența atomilor trebuie să se datoreze unei forțe sau legi, necunoscute experienței, care a format materia sub formă de atomi (p) Împotriva argumentelor filozofice în favoarea atomismului, autorul face și remarci puternice; la sfârșitul analizei doctrinei atomilor, el declară că cerința incontestabilă a gândirii noastre este ca tot ceea ce este spațial și material să poată fi divizibil la infinit Și din experiență nu ajungem niciodată la ultimele particule indivizibile de materie - atomii (p ib) Dar, conchide el, inconsecvența filosofică a atomismului, ca doctrină a esenței materiei, nu împiedică deloc această teorie să-și aibă importanța cuvenită în domeniul științelor naturale, ca ipoteză utilă pentru explicarea unei anumite clase de fenomene (p) Mai mult sunt luate în considerare dinamismul lui Kant, atomismul matematic, monadismul lui Leibniz și toate aceste învățături sunt recunoscute ca insuportabile atât din punct de vedere empiric cât și filozofic Autorul formulează concluzia generală din luarea în considerare a diferitelor teorii referitoare la materie astfel: "materia este una și în sine (indiferent cum ne-am imagina, ca un continuum, atomii, forțele, punctele matematice sau monade) nu poate servi ca un independent începutul lumii fizice și pentru a o explica, este necesar să se admită în ea acțiunea unor forțe nemateriale care nu pot fi derivate din ea, supuse legilor cunoscute ale interacțiunii (p) Necesitatea de a explica originea forțelor și legilor naturii și interacțiunea lor armonioasă ne determină să luăm în considerare problema originii lumii Învățătura materialiștilor despre apariția lumii din materie, prin acțiunea întâmplării, așa cum au învățat Leucip, Democrit și Epicur, prin acțiunea forțelor din epoca materiei inerente, așa cum învață noii materialiști, nu poate explica nici mișcarea inițială a atomilor, sau apariția diferitelor tel anorganice, nici apariția forțelor și legilor naturii Și mai puțin întemeiat este materialismul în explicarea originii naturii organice Ipotezele generației arbitrare (generatio spontanea) și transformării sau evoluționismului (darwinism) sunt insuportabile Prin urmare, singura explicație satisfăcătoare a originii ca lume Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE în general, la fel ca natura anorganică și organică, creația lumii trebuie recunoscută ca fiind cea mai înaltă, cauza din afara lumii - Dumnezeu Ideea creării lumii prin voința atotputernică a lui Dumnezeu nu contrazice nici conceptul de Dumnezeu, nici conceptul de lume; obiecţiile la această învăţătură nu o pot zgudui Că lumea este produsul Creatorului atotperfect este evident și din faptul că reflectă anumite proprietăți și perfecțiuni ale Creatorului său Structura oportună a ființelor organice și adaptabilitatea lor la condițiile exterioare ale vieții mărturisesc în natura fizică cu o claritate deosebită că lumea este un produs al Minții celei mai înalte Luând în considerare scopul existenței naturii și a lumii în general, și evaluând optimismul și pesimismul, autorul încheie catedra de cosmologie În catedra de psihologie rațională sunt dovedite spiritualitatea sufletului, nemurirea și liberul arbitru Deși argumentele în favoarea acestor adevăruri nu reprezintă nimic nou, ele sunt enunțate clar, puternic și convingător și se arată deplina inconsecvență a teoriilor care resping aceste adevăruri În secțiunea despre începutul și scopul activității

morale, mai întâi sunt expuse conceptele de bine cel mai înalt al eudemoniștilor și utilitarismului Eudemonismul și utilitarismul, în opinia autorului, stabilesc în esență același scop al vieții - plăcerea; dar o astfel de învățătură ridică natura senzuală deasupra celei spirituale și duce la distrugerea completă atât a moralității personale, cât și a celor publice În special, împotriva utilitarismului, autorul observă că utilitatea în sine nu poate fi bună Ce numim util? - Ceea ce servește drept mijloc sigur pentru un anumit scop; deci hrana sanatoasa este utila pentru mentinerea sanatatii, un medicament pentru vindecarea unei boli , cat si pentru rau; cuțit de ex Poate fi un instrument util pentru fapte rele, o substanță otrăvitoare atât pentru vindecare, cât și pentru otrăvire Astfel, utilitatea în sine nu poate fi nici un principiu, nici un scop al activității morale" (pp -) Odată cu insuficiența principiilor egoiste ale plăcerii și beneficiului, perfecțiunea morală, ca principiu cel mai înalt și cel mai demn de om, este subiectul aspirațiilor sale, potrivit Av Biblioteca "Runivers" FILOZOFIE SI METAFIZICA Õ Tora, are toate calitățile principiului de bază al activității morale de care lipsesc eudemonismul și utilitarismul, și anume claritatea, universalitatea și obligația necondiționată (p) Prof Kudryavtsev își încheie opera cu o indicație a conexiunii dintre moralitate și religie O analiză detaliată a întrebărilor filozofice și este indicată originea lor istorică, părțile corecte în soluția lor sunt evaluate cu atenție și punctele slabe ale acestora sunt notate clar, face cartea prof Kudryavtsev este un ghid excelent pentru toți începătorii în filozofie Tot eseul de prof Kudryavtsev a procesat atât în termeni literari, cât și logici, la artă I Elp G V Leibnits Lucrări filozofice alese Cu un portret Traducerea membrilor societății psihologice, ed V P Preobrajenski Moscova (XVI- - p) Ar fi de prisos să recomandăm în atenția publicului rus prima traducere în limba rusă a unor opere filosofice alese ale unui astfel de gânditor precum Leibniz, pentru că toată lumea îl cunoaște pe nume și cu nemodestitate, așadar cum a fost făcută această traducere de către membrii societății și personalul revistei Să reamintim cititorilor doar că în cartea a -a "Întrebări de filosofie și psihologie" am plasat un eseu detaliat despre viața și filosofia lui Leibniz de Prof A A Kozlov, care poate servi ca o oarecare pregătire pentru studiul lucrării oferite publicului rus Într-o prefață detaliată la traducere, editorul motivează temeinic alegerea lucrărilor și articolelor lui Leibniz pentru colecția publicată și explică legătura lor genetică și filozofică între ele Este de regretat că ediția de față a lucrărilor lui Leibniz nu a putut fi prevăzută cu comentarii istorice și filosofice detaliate, dar editorul traducerii a întârziat această sarcină doar pentru o vreme Munca lui nu a fost ușoară atunci când a editat o traducere precisă și clară a dificile, uneori corupte și extrem de incomode (în abstractitatea lor) pentru a transfera în limbajul nostru filosofic slab dezvoltat numeroase locuri din lucrările filozofice ale lui Leibniz și termeni speciali ai sistemului său Este imposibil să nu dorești Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE ca lucrarea de față a domnului Preobrazhensky și a colaboratorilor săi să fie acceptată cu simpatie de iubitorii de filozofie din țara noastră și să fie nevoie cât mai curând posibil de cea de-a doua ediție cu completări și îmbunătățiri corespunzătoare G Stuart Fullerton -On Sameness aud Identity Philadephia, (p) Acest eseu este primul număr al unei serii de publicații filozofice ale Universității din Pennsylvania, sub conducerea Prof filozofia lui Fullerton și prof Psihologia lui Kattel (James Mc Keen Catteli) , Autorul explorează

conceptul de identitate, cu care acordă în principal atenție diferitelor utilizări ale cuvântului "thè same" (τo-same) în limba engleză El constată că cuvântul este folosit în șapte sensuri diferite, și anume: În sensul identității fiecărui element al conștiinței noastre cu sine însuși În sensul identității unui gând sau sentiment cu reproduceri anterioare ale aceluiași gând sau aceluiași sentiment în conștiința noastră Ca identitate a obiectelor de senzații exterioare, în ciuda diversității senzațiilor produse de un singur obiect Dacă mă uit la același copac la distanțe diferite, atunci știu că este același copac, deși produce impresii diferite în circumstanțe diferite Identitatea (imaginară) a obiectelor doar asemănătoare între ele Identitatea amintirii cu ceea ce este amintit Identitatea obiectului observat de diferiți indivizi Identitatea obiectelor reale cu idei despre ele După interpretarea cuvintelor identitate și identitate, Fullerton oferă o schiță istorică în care diverși filozofi, de la Heraclit la McCosh, caută modalități de a folosi conceptul de identitate într-unul dintre cele șapte sensuri menționate mai sus El studiază opiniile filosofilor antici din traducerea în engleză a istoriei filosofiei lui Iberweg Autorul își încheie eseul cu o cerere justă, Biblioteca "Runivers" ISTORIA FILOZOFIEI astfel încât în discursurile metafizice să se acorde mai multă atenție exactității expresiilor decât este cazul de obicei V L-cer ISTORIA FILOZOFIEI Iberweg - Heinze Istoria noii filosofii într-un eseu succint Transl din a -a ed Da Kolubov-sky În anexa Eseu de filozofie la slavi și două indici S -Pb Ed L* F Panteleeva (pagini) Pret ruble Apariția în literatura noastră a unei bune traduceri a "Istoriei noii filosofii" a lui Iberweg și chiar cu indicarea în toate listele literaturii a unor lucrări și articole remarcabile rusești despre istoria noii filozofii și cu adăugarea unui eseu amănunțit despre istoria filozofiei ruse de azi tabel , este un eveniment atât de major în istoria literaturii noastre filosofice, de la care va fi posibilă în timp să începem o nouă eră în istoria învăţământului filosofic din ţara noastră După cum se știe, lucrările lui Iberweg despre istoria filosofiei antice, medievale și moderne, în mod constant completate și corectate în noi ediții de prof Heinze, sunt, de asemenea, în Occident o carte de referință pentru oricine este interesat serios de filozofie După acuratețea și concizia prezentării sistemelor filosofice, conform atelierului grupului de plecare și TPLO în ordinea logică și cronologică a dezvoltării lor, în cele din urmă în plenitudinea și acuratețea listelor bibliografice ale literaturii, lucrarea al Ibervegului - clasicul, și ca acesta nu este unul din filozofia literaturii occidentale Istorie Oportunitatea unui rus de a folosi opera enciclopedică a lui Iberweg în limba maternă - chiar și cu o bună cunoaștere a limbilor noi, care, după cum știm, este rară astăzi - reprezintă o comoditate neprețuită, mai ales când vine vorba de istoria unei noi filozofii , conform căreia facem excepția lui Kuno-Fischer (primele volume din traducerea acestei cărți au apărut în anii și au ieșit din vânzare cu mult timp în urmă), și o scurtă schiță a Istoriei Europei -și Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE filozofia lui Weber (Kiev,), nu există nimic *) Mai mult, traducerea muștarului Iberweg a istoriei noii filozofii nu are doar o mare importanță pentru specialiștii și studenții de filozofie din instituțiile de învățământ superior, dar datorită sistemului excelent realizat de tip dublu, poate contribui la diseminarea de informații solide despre fenomenele marcante în filosofia ultimelor trei secole și în rândul publicului interesat de problemele filozofiei Specialiștii știu până la ce extremă ignoranță ajung ideile despre soarta trecută a

filosofiei în rândul maselor societății noastre educate, a cărei gândire filosofică a fost alimentată până acum în principal doar de filozofii superficiali, de foiletonurile materialiștilor, pozitiviștilor, spencerienilor și schopenhauerienilor din ultimele decenii **) Toate acestea se pot și trebuie să se schimbe acum, deoarece persoana educată rusă are acum ocazia să cerceteze toate comorile noii filosofii europene într-o prezentare sistematică, imparțială și foarte clară și, cel mai important, să găsească în opera Iberweg toate informatiile de care are nevoie despre literatura de orice interes sistemul sau filozofic sau ramura stiintelor filozofice Traducerea a fost făcută de domnul Kolubovsky cu foarte mare grijă, corect și literar, iar cartea a fost publicată cu aceeași conștiinciozitate, acuratețe germană și dragoste extraordinară pentru muncă, care uimesc cititorul în ediții ale originalului Eseul "Filosofia între ruși" (§ , pp -) reprezintă la noi un fenomen cu totul nou și remarcabil de conștiincios în execuție, ceea ce este dovada extraordinarei diligențe și a darurilor filosofice remarcabile ale autorului Eseurile despre învățăturile filozofilor ruși sunt în cea mai mare parte foarte precise, clare și coerente În mod evident, autorul are capacitatea de a înțelege însăși esența conținutului cărții și punctele de vedere ale unui sau aceluia gânditor, eliminând elementele secundare *) Nu considerăm că sensul superficial și deformator al tuturor fenomenelor majore din istoria filozofiei este opera lui J Lewis și traducerile învechite ale Istoriilor filosofiei de Bauer și Schwegler **) Lucrările filozofice mai serioase, chiar și în acest domeniu, au fost puțin răspândite în public (vezi mai jos scrisoarea lui Vlad Solovyov despre Lesevici) Biblioteca "Runivers" ISTORIA FILOZOFIEI nu si lipsit de importanta Listele de referințe sunt făcute pentru prima dată foarte complet și clar Se poate, totuși, să-i reproșeze domnului Kolubovek faptul că, din cauza noutății cazului, nu s-a descurcat deloc cu două sarcini esențiale ale unei astfel de lucrări În i-x, gruparea logică a învățăturilor ar trebui să fie combinată cât mai deplin cu cea genetică, cronologică; , în prezentarea învățăturilor individuale trebuie respectată cu strictețe perspectiva importanței și originalității opiniilor autorului, exprimată - într-o lucrare precum cea a lui Iberweg - și în numărul de rânduri sau pagini dedicate expunerii învățăturilor diverselor scriitori Ambele cerințe sunt parțial încălcate de autor Dând o grupare predominant logică a învățăturilor, el nu menține suficient legătura lor genetică și succesiunea cronologică Deci, de exemplu, este ciudat să vedem expunerea învățăturilor filozofilor spirituali, parțial morți de mult, în genul Sidonsky, Golubinsky și Yurkevich, care au scris și acționat în anii , , și parțial după prezentarea cele mai moderne mişcări filosofice exprimate în opere Troitsky, Struve, Solovyov, Kozlov, Karinsky, Grot, Lopatin, Astafiev și alții În același mod, ordinea cronologică nu este menținută în prezentarea învățăturilor filosofilor individuali din fiecare grup major și minor Deci de exemplu învățăturile metafizice ale lui Vl S Solovyov și A A Kozlov, ale căror activități au început la începutul anilor ' , când N Grot era încă student, sunt prezentate după părerile filozofice ale acestuia din urmă Iar trecerea lui Grot de la pozitivism la metafizică nu a avut loc fără influența criticii filozofice a lui Kozlov Desigur, este foarte greu de înțeles imediat secvența genetică și interconectarea învățăturilor, în cea mai mare parte încă moderne pentru noi, dar în viitor autorul eseului va avea în continuare sarcina de a-și îmbunătăți sistemul de prezentare, complicând ea cu un moment genetic Atunci perspectiva

importanței în expunerea învățăturilor nu este pe deplin susținută Filosofilor specialiști atât de mari și originali, precum H N Strakhov și A A Kozlov, li se alocă doar o jumătate de pagină pentru fiecare și sunt indicate doar cele mai generale trăsături ale concepțiilor lor despre lume, și chiar și atunci nu toate, dar astfel de * Biblioteca "Runivers" RECENZIE de cărți secundar în soarta gânditorilor-lyam-nespecialiștilor de filozofie rusă, ca anii Kartsev, Danilevsky, Obolensky și alții (prin aceasta nu dorim deloc să le diminuăm meritele în alte domenii ale științei și activității sociale) fiecăruia i se dă aproape o pagină (din ocupate de întreg eseul) Evident, perspectiva nu este susținută De asemenea, nu este clar de ce autorul, atribuind un loc adecvat publiciștilor-filozofi, în genul gg Mihailovski și Obolenski, nu spune o vorbă despre M N Katkov, care a publicat o disertație științifică despre istoria filosofiei (Eseuri despre cea mai veche perioadă a filosofiei grecești, Moscova,) și care a ocupat la un moment dat catedra de filozofie la Moscova Universitate Repetăm că neajunsurile remarcate sunt o consecință inevitabilă a noutății cauzei și pot fi corectate cu ușurință în următoarea ediție a lucrării, de care, fără îndoială, va fi nevoie în câțiva ani, deoarece cartea ar trebui să se regăsească răspândit pe scară largă în societatea rusă Nu se poate ca rușii educați de condiție medie, care cheltuiesc zeci de ruble pe lună pe teatre, concerte și alte distracții nobile și uneori ignobile, să nu găsească J ruble în bugetul lor pentru dobândirea unei lucrări clasice și fundamentale de desktop despre istoria întregului iluminism european din ultimele trei secole O înțelegere largă a sarcinilor culturale imediate ale poporului rus este imposibilă pentru acei oameni educați care nu sunt familiarizați cu ideile călăuzitoare ale iluminismului vest-european din secolele trecute și tocmai istoria acestor idei directoare este pe care o vor găsi în adevărata istorie a noii filosofii Să-i dorim domnului Kolubovsky, care a oferit un serviciu atât de important filosofiei ruse prin traducerea Iberweg-ului, să continue să lucreze cu succes în domeniul ales de el și să ne ofere traduceri și revizuiri ale altor părți ale operei lui Iberweg și ale altor lucrări clasice similare De asemenea, ar fi de dorit să vedem traducerea eseului "Filosofia printre ruși" în noua ediție germană a istoriei noii filosofii a lui Iberweg, care este în curs de pregătire Străinii nu au încă nicio idee despre gânditorii noștri, deși nu măreți, dar mai mult sau mai puțin originali B Biblioteca "Runivers" ISTORIA FILOZOFIEI M Massonius Transcendentale Aesthe-tìk a lui Ueber K a nt Eine kritische Untersuchung zur Erlang der philosoph Doctorwürde d Univers Leipzig Leipzig, XI-l- p Sarcina autorului este să ia în considerare consistența logică a esteticii transcendentale a lui Kant, indiferent de întrebarea cum s-a dezvoltat istoric În acest scop, în primul rând, se analizează împărțirea judecăților de către Kant în cele analitice și sintetice Această diviziune nu rezistă controlului, deși ideea ei în sine este foarte reușită Din definiția unei judecăți analitice trebuie să rezulte analitic că aceasta se bazează pe legea identității, că este întotdeauna a priori; cu toate acestea, spre deosebire de Kant, poate fi și o judecată experimentală și, în cele din urmă, nu numai că ne clarifică, ci și extinde foarte mult cunoștințele noastre, cel puțin din punct de vedere practic În mod similar, din definiția unei propoziții sintetice, rezultă analitic că o propoziție sintetică poate fi sigură dincolo de orice îndoială numai atunci când eu însumi sunt subiectul și starea mea este obiectul; o astfel de judecată poate fi și a priori și a posteriori, dar, spre deosebire de cea analitică, o judecată sintetică a priori nu poate fi niciodată

recunoscută ca având un sens apodictic; În cele din urmă, judecățile sintetice nu ne extind întotdeauna cunoștințele Mai mult, nu trebuie uitat că împărțirea lui Kant nu epuizează toate judecățile: toate judecățile identice și toate definițiile rămân în afara ei Judecățile matematice, spune Kant, sunt printre cele sintetice Pentru a forma judecata: "o linie dreaptă este cea mai scurtă distanță dintre două puncte", trebuie să depășești conceptul de linie dreaptă și să-i adaugi vederea Dar ce rămâne din conceptul de linie dreaptă dacă vederea este îndepărtată din ea? - nimic altceva decât un sunet gol Acest lucru se datorează faptului că conceptul de linie dreaptă conține deja vederea Înseamnă că nu are sens să aducem vederea la conceptul de linie dreaptă Astfel, conceptul unei anumite drepte închisă între două puncte conține concepția mărimii determinate de aceste puncte și, prin urmare, pentru a forma o judecată, nu este nevoie să depășim limitele conceptului În acest fel, judecata analizată se dovedește a fi analitică Acea Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE acelaşi lucru trebuie spus despre toate judecăţile matematice Centrul de greutate al esteticii transcendentale a lui Kant constă în dovada idealității transcendentale a spațiului și timpului Ca să nu mai vorbim de alte neajunsuri, aici Kant are un paralogism ascuns (§ "Prolegomene"): pentru a demonstra idealitatea transcendentală a spațiului și timpului, trebuie să-și asume în secret realitatea transcendentală a legii cauzalității, iar între timp idealitatea transcendentală a spaţiului şi timpului trebuie să conducă la idealitatea legii cauzalităţii! Kant a dovedit doar prioritatea spațiului și a timpului, dar aceasta, așa cum a subliniat pe bună dreptate Trendelenburg, nu dovedește deloc idealitatea lor Având în vedere conceptul de spațiu, Kant nu face distincție între spațiu, v care sunt toate lucruri exterioare, din spațialitate, care este doar un semn al lucrurilor exterioare Dacă avem o viziune pură asupra spațiului și suntem capabili logic să reprezentăm contururile acestuia, indiferent de orice experiență, atunci aceasta nu înseamnă că imaginile spațiale ale obiectelor experienței sunt în suflet ca forme gata făcute pentru apariția incoerente senzații: primim aceste imagini ca toate celelalte senzuale impresii, din exterior, astfel încât spațialitatea lucrurilor exterioare este un fapt empiric, independent de concepția pură a spațiului Mai mult, dacă spațialitatea lucrurilor exterioare nu ar fi un fapt experimental, ci o percepție pură, atunci nu ar rezulta din aceasta că lucrurile în sine nu sunt spațiale Chiar și admițând că și acest lucru a fost dovedit, încă nu se poate concluziona de aici la idealitatea transcendentală a spațiului, ci doar la vidul spațiului transcendental Același raționament se aplică timpului Dovada indirectă a idealității transcendentale a spațiului și timpului sunt, după Kant, antinomiile, mai precis, primele două Din aceasta, aparent, se poate concluziona că Kant consideră că dovezile anterioare sunt directe De fapt, dovezile în estetica transcendentală nu sunt altceva decât reductio ad absurdum, adică aceasta este o dovadă circumstanțială Celebrele antinomii se dovedesc a fi fantome, întrucât Kant nu a dovedit nici teza, nici antiteza Biblioteca "Runivers" ISTORIA FILOZOFIEI ih Acest lucru trebuie spus despre primele două antinomii, căci acestea din urmă nu au nimic de-a face cu întrebarea luată în considerare Dar să presupunem că atât teza, cât și antiteza sunt valabile Într-un astfel de caz, doar lipsa de spațiu și atemporalitate a lumii ar urma indirect și deloc că realitatea transcendentală a spațiului și timpului este imposibilă Atitudinea lui Kant față de lucrurile în sine este extrem de șocantă Unii neo-kantieni spun: dacă lucrul în sine există sau nu, nu are nicio diferență; ne

este la fel, de parcă n-ar fi existat deloc Nu există o astfel de secvență în Kant Dacă îi comparăm opiniile, lăsând deoparte câteva locuri în care aparent neagă complet existența lucrurilor în sine, atunci se dovedește că Kant, spre deosebire de predecesorii săi, afirmă cu certitudine apodictică existența lucrurilor în sine, efectul lor asupra noastră sensibilitatea și lipsa lor de spațiu, proprietatea și, în consecință, imaterialitatea, atemporalitatea lor și, în consecință, imuabilitatea Dacă Kant nu a dovedit idealitatea transcendentală a spațiului și timpului, adică lipsa de spațiu și atemporalitate a lucrurilor în sine, atunci nu a dovedit el existența lucrurilor în sine și efectul lor asupra noastră? Oricât de ciudat ar părea, Kant nu a încercat să demonstreze acest lucru Se va spune că el respinge idealismul și, prin urmare, demonstrează că lucrurile în sine există Da, Kant respinge idealismul "empiric", adică, după propria sa definiție, unul care contestă validitatea ideilor Nici Descartes, nici Berkeley nu au învățat așa ceva și, într-adevăr, nici o singură persoană sănătoasă Astfel Kant nu respinge deloc ceea ce a trebuit să infirme pentru a dovedi existența lucrurilor în sine Ce este spațiul și timpul? O astfel de întrebare nu are sens Pentru a răspunde, ar trebui să subliniem conceptul generic sub care se încadrează spațiul și timpul ca specie Nu există un astfel de concept și nu poate fi, deoarece spațiul și timpul sunt nu numai a priori, ci și elemente anterioare ale cunoașterii, adică elemente care sfidează explicațiile ulterioare Toate cunoștințele directe se bazează pe pe ei Nu este surprinzător dacă Kant vine cu multe inconsecvențe în încercarea de a răspunde la o întrebare incongruentă și nu există niciun motiv să deducem din aceste inconsecvențe Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE idealitatea transcendentală a spațiului și timpului Dimpotrivă, se poate dovedi cu certitudine apodictică, adică odată pentru totdeauna, că nici realitatea transcendentală, nici idealitatea transcendentală a spațiului și timpului nu pot fi dovedite Este necesar să afirmăm realitatea transcendentală a spațiului și timpului, cu alte cuvinte, să admitem că lucrurile spațiale și schimbarea lor sunt posibile independent de capacitatea noastră de a reprezenta Chiar mai mult se poate spune: realitatea transcendentala a spatiului si timpului este evidenta, in timp ce idealitatea lor transcendentala este de neconceput Este imposibil de demonstrat ceea ce este evident și, prin urmare, este necesar doar să clarificăm această propoziție complet nouă Autorul nu acordă prea multă importanță părții finale a operei sale și, într-adevăr, aceasta este partea sa cea mai slabă Este prea puțin să ne referim la dovezi, deoarece printr-o astfel de metodă se poate dovedi orice Este necesară o analiză a dovezilor Adevărat, domnul Massonius schiță câteva gânduri pentru o astfel de analiză, dar aceasta este doar o schiță Se știe că Kant se compară cu Copernic Aici se poate vedea mai mult decât o simplă comparație: aroganța lui Kant se strecoară aici Într-adevăr, cine ar fi îndrăznit să spună, așa cum a făcut Kant în prefața la Critica rațiunii pure, că nici cea mai mică ipoteză nu trebuie admisă în investigațiile sale? Aceasta înseamnă că adevărul poate ieși din capul lui Kant complet înarmat cu toate atributele sale Cuvinte Kant pare și mai riscant dacă ne amintim că * Critica rațiunii pure a fost scrisă într-un timp relativ scurt, astfel încât cu greu a fost posibil să se potrivească cu grijă toate părțile ei I K ETICA Stanton Coit Die ethische Bewegung in der Religion, Ph D vom Verfasser durchgesehene Uebersetzung von Georg von Gizycki Leipzig (p) Cartea lui Coit este o colecție de articole cu conținut destul de variat Această colecție nu a fost tipărită în întregime în engleză, ci a

apărut direct în traducere germană Biblioteca "Runivers" etică Profesorul Gizhitsky, care este legat de autor prin simpatii personale Cartea lui Coit nu este lipsită de interes filozofic; dar în principal este curios pentru că autoarea este pentru ea reprezentantul întregii societăți etice care există la Londra Faptul existenței unei întregi societăți care tinde spre realizarea scopurilor moralității este, în orice caz, un fenomen important în domeniul eticii Din păcate, într-o scurtă relatare a cărții este incomod să intrăm într-o descriere detaliată a sarcinilor și vederilor societății și, cu atât mai mult, să le analizăm Prin urmare, ne vom limita aici la a prezenta tendința generală a societății, așa cum a exprimat Coit în cartea sa Convingerile morale ale lui Coit nu decurg din temeiuri teoretice, nu din cerințele logice ale gândirii filosofice: nu, ele sunt mai degrabă rezultatul unei inimi și voinței fierbinți, receptive, însetată de implementarea imediată a idealurilor morale "Faptă, nu credință" este motto-ul lui Coit și al întregii societăți etice Din acest motto decurge întreaga viziune morală asupra lumii a Coit: în primul rând, este vorba de a ajuta cei nevoiași, de a eradica viciile și abuzurile, de a planta dreptate pe pământ prin forțe politice, sociale, pedagogice și economice naționale În timp ce oamenii de știință și filozofii elaborează sisteme etice, în timp ce oamenii religioși se complace în contemplarea idealurilor lor, societatea etică vrea să acționeze fără să aștepte un sistem complet de moralitate: va elabora acest sistem treptat în legătură cu activitatea morală și pe măsură ce se dezvoltă diverse ramuri ale cunoaşterii Devotamentul pentru bunătate, îndeplinirea strictă a datoriei, oricât de neînsemnată ar fi, este ceea ce societatea propagă și ceea ce încearcă să pună în practică Din motto-ul societății indicat mai sus rezultă și atitudinea membrilor societății față de religie Ei nu neagă religia, nu neagă semnificația ideilor religioase, ci cer doar îndepărtarea hotărâtă a elementului religios din domeniul eticii Religia, în opinia lor, nu numai că nu ajută la activitatea morală, ci și o împiedică, distragând atenția unei persoane de la interesele realității, împărțind oamenii în tabere ostile din cauza diferențelor de credințe și idealuri religioase, în loc de Biblioteca "Runivers" RECENZIE de cărți îndeamnă la activitatea pe care o întâlnim de partea ei îndeamnă la quietism; în loc de credinţa în propria forţă personală, în posibilitatea de iniţiativă, progres, perfecţionare morală şi fizică, găsim în ea o înclinaţie spre fatalism Religia, în ochii societății etice, se dovedește a fi destul de des o forță antisocială; de aceea societatea caută să o înlocuiască cu o "cultură etică" Este posibilă etica fără nicio legătură cu ideile religioase, are dreptate Coit, susținând că viața pământească oferă răsplata deplină pe care o persoană virtuoasă și-o poate dori pentru sine, are dreptate, demonstrând că între pretențiile morale ale societății și drepturile morale ale unui individ? personalitate, există o armonie completă, excluzând orice contradicții - toate acestea sunt probleme care necesită o discuție specială Cartea Coifa, pe lângă tendința principală, conține detalii curioase: aici, de exemplu, sunt caracterizate concepțiile etice ale lui Shakespeare, este tratată despre sarcinile sociale ale tinerei generații, despre creșterea copiilor și așa mai departe Toate acestea sunt expuse într-un limbaj viu, care capătă adesea caracterul solemn al unei predici la Coifa N Timkovsky Biblioteca "Runivers" IV Notă Cuvânt propriu (colecție filozofică și literară) prof A A Kozlova Kiev, , nr (pagini) Zilele trecute am primit al treilea număr al publicației prof A A Kozlova, "Cuvântul propriu", reprezentând dezvoltarea ulterioară a acelui sistem

filozofic original, ale cărui prime fundații au fost expuse în șase "Convorbiri cu Socrate din Petersburg", plasate în primele două numere ale "Cuvântul său" (și)) Dacă primele șase Discursuri din fiecare cititor interesat de filosofie au trezit mai mult sau mai puțin simpatic, dar în orice caz o atenție foarte serioasă la ceea ce este implicat în ele este încă neclară, doar în trăsăturile generale ale viziunii asupra lumii, atunci în cele patru discursuri ale ultimului problema, contururile acestei viziuni asupra lumii sunt deja aproape complet definite, imaginea întregului capătă o plenitudine și o deplinătate vie În același timp, desigur, crește și interesul pentru acest întreg original, care, prin profunzimea, armonia, chibzuința și puterea sa de exprimare, seamănă cu creațiile gândirii filosofice în cel mai bun moment al dezvoltării sale Având în vedere acest interes, ne grăbim să aducem la cunoștință cititorilor noștri esența conținutului celui de-al treilea număr din Svoego Slovo, în ciuda apariției sale prea recente, pentru o critică suficient de detaliată, în lume O oportunitate pentru o critică atât de detaliată, fără îndoială, nu vă va face să așteptați - prea vitală Biblioteca "Runivers" P ASTAFYEV Aceste întrebări sunt prea viu și profund atinse de Svoi slovo, astfel încât interesul pentru ele s-ar putea răci în curând, acum ne vom limita la un mesaj scurt Pentru o claritate completă, este necesar, totuși, să ne amintim șirul de gândire al autorului "Conversații cu Socrate" în șase "Conversații" din primele două numere (am pus recenzii despre ele în "Moscow Ved " pe octombrie , și în cartea din ianuarie "Revista Rusă " " În primele trei "Convorbiri" A A Kozlov dovedește, contrar scepticismului, fenomenismului, pozitivismului și senzaționalismului, că gândirea, care își dă socoteală despre ceea ce face, nu se poate descurca fără metafizică, fără conceptele de existență cu adevărat, a ființă, a substanțelor , și - contrar oricărui materialism fățiș și ascuns - că principiul metafizic nu poate fi material, dar substanța trebuie să fie insensibilă, spirituală Din acest punct de vedere, atât corpul, cât și întreaga lume materială apar doar ca semne sub care se ascunde activitatea substanțelor spirituale, precum și legătura și relația lor între ele Prin urmare, aici "natura moartă, lipsită de viață, insensibilă și lipsită de sens nu este deloc, dar chiar și cea mai neînsemnată, dacă doar participă cu adevărat la ființă, este totuși legată de cea mai înaltă, deși diferă infinit de ea în grad" Aceasta este viziunea asupra lumii a panpsihismului În următoarele trei "Convorbiri" ale celui de-al doilea număr, autorul stabilește cel mai important concept din filosofia ființei, existența cu adevărat Elementele conceptului de ființă sunt date în conștiința imediată, "Avem conștiință directă și inițială (idee clară a lui Descartes) despre propria noastră substanță (eu), despre diversele sale activități și conținutul acestor activități Aducând această conștiință în relație și unitate prin activitatea gândirii, gândim necesitatea acestei relații în conceptul de ființă, care exprimă conștiința că eu fără activitate și conținut este de neconceput și nu este nimic, activități fără conținut și fără unitatea lor în Sunt de neconceput și nu sunt nimic, conținutul fără activități a căror obiect este este de neconceput și nu este nimic Astfel ființa este un concept, al cărui conținut constă în cunoașterea substanței noastre, a activităților sale și a conținutului acestor activități în unitatea și relația lor între ele" (Numărul , pp și) Biblioteca "Runivers" CUVINTE PROPRIE A KOZLOVA În prezentul, al treilea număr, A A Kozlov subliniază în mod special necesitatea acestei relații între elementele ființei (eu, activitate și

conținut) pentru propria lor realitate și avertizează împotriva identificării ființei ca cu o singură substanță, I (-) și cu o activitate ( ) *) Aceste trei elemente sunt reale doar în relație reciprocă Cum se raportează această ființă adevărată-existentă, constând în unitatea și relația a trei elemente direct-conștiente-meu (eu, activitate și conținut) cu acea lume a fenomenelor în timp și spațiu, care pentru realismul naiv și pentru fenomenism și pentru materialismul pare a fi singura și indubitabilă realitate? Această realitate fenomenală este dată și înțeleasă doar în timp și spațiu Ar trebui oare adevăratul-existent metafizic să fie gândit de noi în timp și spațiu? Altfel: timpul și spațiul au realitate în lumea existentului cu adevărat, au ele realitate, semnificație metafizică? Răspunsul la întrebarea despre realitatea timpului și întrebarea aferentă despre sensul cauzalității este dat de patru "Convorbiri cu Socrate din Sankt Petersburg", care constituie conținutul esențial al celui de-al treilea număr din "Cuvântul Său" Acest răspuns este negativ: timpul nu este real; este doar o idee; adevăratul-existent - și substanța, și activitatea și conținutul - este în afara timpului Ce este, de fapt, timpul și i se poate atribui realitatea? La urma urmei, "dacă prezentul nu ar trece niciodată din viitor în trecut, atunci nu ar fi timpul, ci eternitatea Dar, cineva se întreabă, ce este și cum putem atribui esența reală a acestui lucru *) În acest punct, principalul meu dezacord cu A A Kozlov, pe care l-am exprimat în recenziile menționate mai sus Recunoscând necesitatea începutului metafizic, recunosc că acesta este dat doar în cunoașterea directă Ca atare, pot considera doar conștiința însăși, cunoașterea despre sine ca o activitate conștientă, deoarece este vorba despre activitate, și nu substratul ei (substanța lui A A Kozlov) și rezultatul, i e continut (obiect) Așadar, ceea ce există cu adevărat pentru mine este activitatea (conștiința) care cunoaște despre sine, a cărei unitate - tocmai în relația sa cu ea însăși, cunoașterea despre sine - indiferent de orice substrat sau obiect din afara acestei activități direct conștiente Acest tip de unitate, în opinia noastră, răspunde în mod adecvat observațiilor lui A A Kozlov la pp -ñ din numărul al -lea Biblioteca "Runivers" P ASTAFYEV la curent, dacă fundamentul acestuia, adică trecutul este inexistență și, în general, tinde spre inexistență? (trecerea în trecut) A A Kozlov începe cu aceste întrebări, alături de Bl Augustin, unul dintre cei mai mari părinți ai bisericii și cei mai profundi gânditori Bl Augustin iese din dificultate recunoscând că trecutul și viitorul există ca prezent, în sufletul nostru, "Despre trecut vorbim pe baza imaginilor lăsate în suflet sub forma unor urme ale percepției senzoriale și reprezentate de memorie, iar viitorul este prezis pe baza imaginilor care ni se prezintă, ca posibilitate) tot în prezent "(i) "De fapt, nu există trei ori și cu acuratețe se poate vorbi de un prezent Nu timpul viitor este lung, dar viitorul este lung în așteptarea lui (în prezent); la fel, timpul non-trecut, care nu mai există, este lung, dar demult trecut după amintirile lui "( ) (în prezent) Astfel, atât trecutul cât și viitorul sunt doar reprezentări ale sufletului în prezent, doar prezentul său este Dar este posibil să spunem despre ea că există, dacă este doar o trecere de la trecut în viitor, doar un moment într-un flux infinit, continuu și uniform, dacă în acest flux, în negația prezentului și însăși esența timpului? Bl Augustin se oprește la recunoașterea că, având în vedere cele spuse, timpul nu poate fi real în sine și că existentul cu adevărat, Dumnezeu, este în afara timpului, ci, creează, postulează timpul, precum și tot ceea ce este creat, postulează în timp A A Kozlov merge mai departe Realitatea,

egală cu realitatea tuturor lucrurilor create, i se pare excesivă pentru timp după proprietățile ei Pentru el, timpul este doar o idee, adică ceva despre care declară: "Dar eu cred că ideile în sine nu există deloc și că sunt doar acte ale activității gânditoare a ființelor gânditoare" (Numărul III, p) Timpul pentru el este doar un gând, și, în plus, un gând necesar unei ființe gânditoare doar într-o anumită fază a dezvoltării sale, pentru ordonarea cunoștințelor sale, un gând, fără de care se descurcă atât la stadiul inferior al acestei dezvoltări (animale, copii) și cel mai înalt (cunoașterea divină în afara timpului) "Timpul", spune el, "se presupune că este un act de reprezentare și gândire a substanței umane" (ib) "Lumea adevărată, sau lumea Biblioteca "Runivers" CUVINTE PROPRIE A KOZLOVA substanțele nu depind de timp; este atemporal în esența sa, deoarece timpul, în afară de actul de gândire sau de reprezentare a substanțelor, nu are sens și este postulat doar de ele ( ) Semnele timpului: infinitul, divizibilitatea infinită, continuitatea și curgerea uniformă, sunt de așa natură încât pot aparține nu timpului care este real în sine și nu timpului abstras din lucrurile experienței exterioare sau din stările noastre interne, ci doar din acte a activității noastre mentale "( )· - Proprietățile sale sunt esența proprietăților: așa de exemplu infinitul timpului este doar o expresie a pregătirii și capacității noastre de a ne subordona fiecare reprezentare ordinii temporale (-) Prima celulă a ideii de timp provine din compararea conținutului memoriei cu conținutul reprezentării prezente, raportând aceste două conținuturi la același eu și recunoscându-le ca fiind la fel de reale sau date în activitatea noastră actuală ( ) Astfel, timpul, în prima sa "etapă subiectivă de dezvoltare, este forma în care sinele nostru înțelege, distribuie și combină în unitatea sa substanțială propriile sale acte de amintire, senzație prezentă și așteptare ( ): Apoi devine o formă de distribuție într-o perspectivă temporală obiecte, i e conținutul activităților noastre de contemplare, gândire și reprezentare în forma lor abstractă sau detașată de activități În sine, acest conținut detașat de prepoziții sau concepte este destul de atemporal, ca și subiectul reprezentativ însuși ( ) Timpul este astfel o idee și, ca și alte idei, atemporal, adică nu are durată ( ) Nici clipele nu au durată: înainte, acum, atunci; dar ordinea lor permite aplicarea cantității acesteia, formarea ideii de intervale Dar toate acestea sunt doar un gând, nu o realitate "Așa cum lumea cu toate substanțele din care constă, tot așa activitățile lor reale sunt în sine atemporale" ( ) Atemporalitatea conținutului acestor activități (obiectele și produsele lor, imaginabile și reprezentate) este destul de evidentă "Ia", spune autorul nostru, "orice oră din viața ta și gândește-te la conținutul ei și vei vedea că intervalele de timp care separă elementele acestui conținut unele de altele sunt intervale de câteva minute, Biblioteca "Runivers" I ASTAFIEV într-un minut sau câteva secunde, ele nu adaugă practic nimic acestui conținut în sensul său real Astfel, putem reduce mental aceste goluri fără nicio deteriorare a acestui conținut ( ) Plenitudinea conținutului nu va pierde nimic dacă totul este adunat într-un singur moment inseparabil, atemporal Din aceasta, între părțile individuale ale conținutului, nu se vor pierde relația lor ca cauze și efecte, legătura lor logică și reală și subordonarea "Pentru o adevărată filozofie", spune A A Kozlov, "care nu poate considera timpul, spațiul sau mișcarea ca fiind reale, conexiunea și relația dintre cauză și efect trebuie înțeleasă ca atemporală În primul rând, trebuie observat că pentru adevărata filozofie, cauza și efectul sunt întotdeauna relative Fiecare cauză nu este doar o cauză,

ci cauza acestui sau aceluia efect Aceasta înseamnă că cauza și efectul sunt întotdeauna date deodată, iar cauza nu poate fi nici lungă, nici scurtă, în general, fără efectul său și, ca să spunem așa , aparențele, așa cum nimeni nu poate fi numit tată fără a avea copii *) Cauza este gata, acțiunea este gata; acolo unde încă nu există efect, lipsește ceva pentru ca cauza să fie cauza efectului Dacă luăm în considerare întreaga lume și dacă urcăm mental de la fiecare acțiune dată, printr-o serie de cauze succesive, până la primele cauze, atunci în fiecare serie cauzală toate evenimentele, relativ unele la altele jucând rolul cauzelor și efectelor , ar trebui înțeles ca ъ legat atemporal Din aceasta rezultă: în primul rând, că în toată lumea nu există nici începuturi, nici sfârșituri, așa cum într-un cerc orice punct poate fi luat drept început; în al doilea rând, că toți termenii acestei linii circulare se determină reciproc și, prin urmare, termenii pe care îi numim subsecvenți, la fel de mult îi determină pe cei anteriori, precum cei anteriori îi determină pe următorii sau, vorbind în termeni de timp, trecutul si prezentul sunt exact aceleasi conditionate de viitor cum va fi viitorul *) Amintiți-vă un raționament complet similar în Piiff, deducând din el materialitatea a tot ceea ce se întâmplă în timp și în continuare și procesele mentale Pe această concluzie se bazează întreaga psihofiziologie generală a lui A A Herzen Biblioteca "Runivers" CUVINTE PROPRIE A KOZLOVA prins de trecut și prezent; în al treilea rând, că luarea în considerare cauzală a fenomenelor și evenimentelor, care predomină în științele particulare, în principal în știința naturii, și în filozofie, în modul cel mai rezonabil și mai legitim, se transformă într-o considerație teleologică din punctul de vedere al scopului De aici putem trage o altă concluzie, că pentru acea conștiință infinită care îmbrățișează atemporal toate timpurile: trecutul, prezentul și viitorul, toate cauzele și toate scopurile a tot ceea ce există trebuie să fie și ele realizate Dar noi, cu conștiința noastră limitată, condiționat de locul nostru în legătura universală a ființelor și, prin urmare, supuși în mod necesar perspectivelor timpului, spațiului, mișcării etc , trebuie să ghicim treptat, cu muncă asiduă și încetul cu încetul cauzele și scopurile lumii întregi, precum și constituenții ei substanțe, inclusiv ale noastre" (jui-) Astfel, doar limitarea noastră, datorată locului nostru în legătura universală a ființelor, ne obligă să ne formăm conceptul de timp și să înțelegem lumea numai în timp; pentru o ființă nelimitată, acest gând al nostru despre timp nu este necesar Pentru el nu există nici acum, nici mai târziu, nici înainte, ci întreaga lume, cu toate evenimentele ei, este dată într-o contemplare atemporală, la fel cum, împreună cu figura cercului, toate proprietățile ei și toate teoremele care decurg din le sunt date Prin ea însăși, indiferent de limitările gândirii noastre, adică așa cum este cu adevărat, lumea și tot ceea ce are loc în ea sunt atemporale Legătura și relația dintre cauză și efect sunt atemporale, procesul de dezvoltare este și el atemporal, iar aceleași evenimente pot fi înțelese atât ca momente temporare, cât și ca faze de dezvoltare ( ) Dezvoltarea nu pierde nimic din atemporalitate Toate fazele și etapele sale pot fi date deodată, dar acest lucru nu le împiedică deloc să se deosebească unele de altele ca stadii de dezvoltare ( ) Atât evoluționismul hegelian, cât și doctrina lui Leibnitz despre lume, ale căror particule sunt odată pentru totdeauna conectate armonios unele cu altele, sunt exemple ale unei astfel de înțelegeri a dezvoltării atemporale Pe de altă parte, conceptul de soartă de fier, neschimbătoare nu este altceva decât o conștiință vagă că lumea, cu tot conținutul ei real, este un întreg gata atemporal și neschimbat -π

Biblioteca "Runivers" P ASTAFYEV nedefinindu-l Iar substanțele și activitățile și conținutul lor (obiectele) sunt atemporale: lumea adevărată, în toate detaliile ei, este "un întreg gata atemporal și neschimbat" Evaluând cursul gândirii enunțate, exprimat extrem de talentat, vioi, chibzuit și cu mare cunoaștere a materiei, nu ne vom opri asupra consecințelor acceptării acestui gând, asupra concluziilor sale de bază Să subliniem doar două astfel de consecințe: în primul rând, recunoașterea, împreună cu transferul lumii noastre cu istoria ei, în toate detaliile ei, în sfera atemporului, cu adevărat existent, a oricărei realități a acestei lumi a noastră ca raționalitate, ca la Hegel; în al doilea rând, determinismul, inevitabil în "lumea, ca întreg gata atemporal și neschimbat", ca la Leibniz Mult mai importante, din punct de vedere al criticii, ni se par două erori în însăși fundamentarea acestei idei, determinându-ne să ne oprim asupra chestiunii timpului în punctul în care Bl Augustin, respingând măsurile ulterioare întreprinse de A A Kozlov Timpul nu este în sine, independent de activitatea substanței gânditoare, de actul ei Infinitul, divizibilitatea, continuitatea curgerii timpului - toate aceste semne ale acestuia sunt preluate tocmai din proprietățile actului de a pune timpul gândirii, substanței gânditoare Toate acestea ni se par fără îndoială Dar aceasta înseamnă că timpul postulat de un act real al unei substanțe gânditoare reale este doar o idee, un gând al acestei substanțe gânditoare, care, odată pusă, nu are nicio realitate pentru actul renal însuși?! Lăsați timpul doar "să se bazeze pe actul de a reprezenta și gândi substanța umană" (ib) Dar cum ar trebui să fie: doar ca un gând, sau ca o reală separare a momentelor acestui act, ca înainte și după, a cărui valoare reală a separării nu se va schimba deloc față de criteriul prin care noi măsoară mărimea intervalelor, distanțele dintre ele - secole sau secunde - cât de frumos a arătat celebrul nostru academician Rem? G Kozlov susține că acest act al unei substanțe gânditoare reale pune timpul doar ca gândire, idee, pentru care nu recunoaște existența în afara cunoașterii, gândirii; Dar cred că, prin poziționarea timpului, actul real al activității de gândire reală este el însuși determinat de acesta, îl consideră real și Biblioteca "Runivers" CUVINTE PROPRIE A KOZLOVA • nu numai în gândire, în mod ideal Acea gândire este realitate, activitate reală - asta, desigur, recunoaște domnul Kozlov {ex p) Dar este posibilă o activitate care, punând timpul, îl pune doar ca gândire proprie, și nu se determină prin el, adică într-adevăr? Nu, este imposibil, pentru că nu există nicio activitate acolo, unde nu ar trebui să se întâmple nimic, dar totul este deja "intempestiv și complet gata" Fiecare activitate care postulează ceva dă realitate a ceea ce încă nu a avut, ceea ce nu a fost încă postulat Aceasta presupune în mod necesar dezintegrarea momentelor înainte și după, ca fiind la fel de reale în separarea și succesiunea lor (mărimea decalajului nu este esențială) ca și activitatea care pune ceva În această ordine înainte și după, în afara căreia nu există niciun act care să pună ceva și care nu poate fi schimbat fără a schimba actul real în sine, esența timpului constă, și nu în mărimea intervalului dintre momente, care depinde de unitatea de schimbare Dacă nu există un act real în afara acestei ordini reale proprii, pe care o postulează, atunci această ordine - timpul - nu este doar gândire, ci realitate; deși, desigur, gândul la această ordine, gândul la timp (de exemplu, măsurarea lui la o scară sau alta), ca orice conținut al gândirii, este atât ideal, cât și atemporal Această întrebare a realității (deși postulată, și nu originală, ca la B Augustin) sau a idealității

timpului, extrem de importantă în general, capătă o importanță deosebită în disputa care este deschisă între A A Kozlov și mine, o dispută despre dacă există o conștiință pură "existentă cu adevărat", activitate conștientă de ea însăși (cum spun eu), "sau o substanță neschimbătoare, activitatea și obiectul ei (accident)", așa cum susține A A Kozlov Cu deosebită plăcere, așadar, voi profita de ocazie pentru a redeschide această întrebare cu o nouă ocazie O altă dificultate pentru recunoașterea învățăturilor lui A A Kozlov despre timp, de îndată ce un concept necesar activității gândirii la o anumită etapă a dezvoltării sale, datorită limitării substanței noastre și a locului său în legătura universală a substanțelor, este aceea că este încă nu este clar cum viziunea sa asupra lumii explică atât această "limitare" a substanțelor, cât și acest "loc" al acestora * conexiune universală - cu alte cuvinte, cum înțelege și cum justifică el însăși multiplicitatea substanțelor? Cum este posibil ca el să aibă o multiplicitate în afara timpului și spațiului? Ce -și* Biblioteca "Runivers" P ASTAFYEV vede el principium individuationis? - Răspunsuri la aceste întrebări trebuie așteptate în următorul număr al lui Svoego Slovo, care se va ocupa de spațiu, mișcare, interacțiunea substanțelor etc În concluzie, nu pot decât să exprim regretul că spațiul limitat și mai ales timpul de care dispun, grăbindu-mă să informeze cititorii filozofi despre noul număr al Cuvântului meu până la momentul publicării cărții Întrebări de filosofie și psihologie, mă privează a oportunității de a ne opri aici asupra unor părți ale lucrării luate în considerare care merită o atenție specială fie datorită meritelor lor (conceptul de cauzalitate, o viziune asupra religiei în general și romano-catolicism), fie pe motive serioase pentru critici serioase (concepția autorului) conceptul de etică) Sper că motivele pentru a vorbi despre amândouă să-mi apară foarte curând, cu atât mai mult cu cât eu însumi le voi căuta, precum și să citesc lucrările unui astfel de gânditor precum A A Kozlov și să le discut - pentru oricine, ca și mine, iubește filozofia - este, fără îndoială, o adevărată încântare P Astafiev Biblioteca "Runivers" V Scrisoare către redactor Despre contribuția lui V V Lesevici la educația filozofică din Rusia eu Dragă prietene Nikolai Yakovlevich! Programul amplu pe care l-ați adoptat pentru revista Questions of Philosophy and Psychology, program care nu exclude niciun punct de vedere și direcție de gândire, este fără îndoială singurul posibil în condițiile existente Nu știu dacă este de dorit sau nu să plantezi palmieri curmale pe malul râului Pechora, dar știu că acest lucru este imposibil La fel de imposibilă este o publicație filosofică colectivă într-o direcție strict definită și exclusivă în care educația filosofică se află încă în stadiul de "pete de ceață" și în care fiecare gânditor este singurul adept al direcției sale și singurul reprezentant al școlii evreiești Cu altruismul tău caracteristic, nu ai vrut să fii singurul contribuitor la jurnalul tău și, neputând să faci din el organul unei școli inexistente, a trebuit să-l informezi despre natura unei "selecții" periodice de filosofie articole fără diferențe de puncte de vedere și direcții Asumându-ți astfel datoria unei mari ospitalități, nu ai putut, desigur, să evitați unele inconveniente Trebuia, de altfel, să dau loc unor estimări exagerate de anumite merite şi Biblioteca "Runivers" V SOLOVIEV tratate despre astfel de fenomene ale vieții mentale, a căror semnificație interioară este nesemnificativă Dacă un astfel de neajuns nu poate fi evitat, atunci ar trebui echilibrat, fără a lăsa fără atenție meritele reale, deși modeste, mai ales dacă nu au fost apreciate la adevărata lor valoare Data viitoare intenționez să aduc un omagiu remarcabilelor

lucrări filosofice ale Eminenței Sale Nikanor, Arhiepiscopul de Herson și Odesa Și acum permiteți-mi să vă reamintesc de serviciul fără îndoială adus educației filozofice în Rusia de către oponentul nostru literar comun VV Lesevici Pentru a aprecia acest serviciu, trebuie să ne întoarcem destul de mult înapoi, la o vreme care ne este direct familiară doar din amintirile vagi de liceu Eu numesc această dată epoca schimbării celor două catehisme Autoritatea obligatorie a mitropolitului Filaret a fost brusc înlocuită de autoritatea la fel de obligatorie a lui Ludwig Buchner După cum au observat de multă vreme oamenii inteligenți *), această schimbare a avut loc fără nicio luptă internă Dar nu știu de ce văd aici ceva deplorabil Dacă autoritatea unui catehism îndelungat a fost acceptată pe credință, fără motiv, atunci care ar putea fi lupta internă asupra lui? Primul pas pe calea raționamentului includea deja negarea fostei autorități necondiționate, tocmai pentru că era prezentată ca necondiționată, indiferent de forma ei însăși condiționată, ultracondițională Îmi amintesc că prima dată am șovăit în credință când am văzut o carte populară de geologie sau paleontologie, în care, printre altele, erau desene colorate ale diverșilor monștri antediluvieni La început am crezut că este un basm, dar când m-am convins din textul cărții și din explicațiile bătrânilor că toate aceste megaterii și plesiozauri chiar au existat la un moment dat și apoi au dispărut, atunci mintea mea copilărească a trebuit să facă o alegere fatală între catehismul antediluvian şi fiarele antediluviene Evident că alegerea fusese deja decisă dinainte prin simpla împrejurare că catehismul, oricât de antediluvian, este opera mâinilor omului, pe când *) de exemplu Yu Samarin în prefața sa la op Homiakov în scrisori despre materialism Biblioteca "Runivers" SCRISOARE CATRE EDITOR megateria și plesiozaurii au existat chiar și fără oameni Cred că acest raționament simplu a fost suficient pentru ca majoritatea progresiștilor din acea vreme să treacă dintr-o dată de la o viziune asupra lumii la alta, care apoi a fost acceptată în bloc, deoarece tocmai în același timp a apărut o carte cu răspunsuri pregătite pentru toate - "Buchner's Kraft und Stoffa Și pentru a înțelege că existența plesiozaurilor nu contrazice în niciun caz adevărata închinare a lui Dumnezeu, a fost nevoie de un proces de gândire relativ complex și subtil pentru aceasta; dar de unde a venit? Într-adevăr, până și slabele departamente filozofice ale universităților noastre au fost desființate înainte de asta Așadar, mișcarea mentală nu putea merge imediat pe drumul cel bun, iar prima experiență de gândire independentă, atât pentru școlari tineri, cât și pentru adulți de același nivel mental, trebuia rezolvată prin înlocuirea catehismului ortodox cu unul materialist În zilele noastre nu sunt puțini cei care argumentează în acest fel: întrucât vechiul catehism conținea adevărata doctrină, iar cea nouă, dimpotrivă, constă în erori, atunci înlocuirea primei cu cea din urmă a fost o mare faptă rea şi nenorocire, parcă * un fel de păcat Denim al inteligenţei ruse Acest raționament este izbitor în simplitatea lui, tocmai acea simplitate, care, potrivit proverbului, este mai rea decât furtul Nu-i este rușine să uităm că mărturisirea catehismului dur era foarte adesea îmbrăcată sub forma oricărei inconsecvențe și chiar lipsite de griji, în timp ce "noua owra" era legată de toate concepțiile sale greșite (conform epocii extreme la prima dată) cu sângele omului! În mod abstract vorbind, nu a existat, desigur, nicio logică aici Din faptul că "Dumnezeu este un spirit etern, omniprezent, omniscient, atotputernic" nu rezultă că fălcile vecinilor noștri ar trebui rupte În mod similar, atunci când adeptul Noului Catehism a făcut acest gen de afirmație: "Nu există

decât materie și forță", lupta pentru existență a produs mai întâi pterodactili, iar apoi o maimuță cheală, din care au degenerat și oamenii: deci toți să se culce sufletul lui pentru prietenii lui", atunci ar putea apărea și îndoieli corecte cu privire la corectitudinea strictă a acestei ultime concluzii Desigur, nu este nevoie să exagerăm nimic: pe de o parte, turbarea, coexistând cu cele mai înalte adevăruri, nu a ajuns întotdeauna Biblioteca "Runivers" c SOLOVIEV infinitul, iar pe de altă parte, dorința de a-și așeza sufletul în numele unui pterodactil se limita foarte adesea la o singură vorbă inactivă Cu toate acestea, în general, ni s-a părut că devotamentul față de vechile principii se exprimă în primul rând în acțiuni zdrobitoare, în timp ce, dimpotrivă, noul cult al maimuței chelie înmoaie inimile și pântecele Trec la subiectul meu al acestei scrisori Dacă noul catehism fals avea avantajul moral indicat față de vechiul catehism adevărat, atunci teoretic nu s-a reușit, totul a rămas ca înainte Inimile ardeau de o nouă credință, dar mințile nu funcționau, căci toate întrebările aveau răspunsuri gata și necondiționate: c'était à prendre ou à laisser Cât timp această absolutitate a dogmei materialiste a rămas în vigoare, nu putea fi vorba de vreun progres intelectual Noua credință începea deja să se transforme într-o credință legală obligatorie, pierzându-și vechile trăsături umane A existat intoleranță, persecuție Regretatul Yurkevich, un gânditor de mare merit, a fost anatematizat și lipsit de bunul său nume numai pentru respingerea sa filozofică a materialismului Partea avansată a societății ruse a putut ieși dintr-o stare atât de deplorabilă doar atunci când autoritatea lui Buchner a fost înlocuită cu autoritatea lui Auguste Comte La început a fost doar un al treilea catehism în locul celui de-al doilea, dar în esența acestui nou catehism a existat ceva care a schimbat complet starea de lucruri și a deschis posibilitatea unei dezvoltări corecte în continuare Înțeleg marele principiu al relativității, negarea tuturor deciziilor necondiționate și a afirmațiilor inexplicabile, autosuficiente, mai ales insuportabile sub masca argumentelor scolastice Întrebat prin ce se dovedește inspirația dumnezeiască a Sfintei Scripturi, studentul evlaviei antice ar fi trebuit să răspundă fără ezitare: această inspirație divină este atestată incontestabil de multe mărturii ale Sfintei Scripturi însăși, care, fiind inspirată divin, ne declară esențialul adevăr Pe întorsături similare de gândire, dogma materialistă se bazează în punctele sale cele mai esențiale Pozitivismul elimină în principiu tot acest joc al minții; nu-i pasă de finalitate, Biblioteca "Runivers" SCRISOARE CATRE EDITOR ci despre soliditatea deciziilor filozofice; de aceea el încearcă să nu piardă niciodată firul gândirii care leagă generalizările relative ale minții cu faptele concrete ale experienței și să nu le înlocuiască niciodată pe acestea din urmă cu abstracții arbitrar ipostatizate sub formă de materie, forță etc Filosofia pozitivă a apărut după entuziasm pentru dogmele idealiste și materialiste, ca o reînnoire a acelui scepticism inteligent, a cărui regulă generală este să nu prejudeci nimic și să cerceteze totul Aceasta este, fără îndoială, prima condiție elementară a adevăratei filozofii și, dacă în Rusia se dezvoltă o educație filozofică corectă, atunci primul merit în această chestiune aparține acelor scriitori care, nemulțumiți de dogma dominantă a lui Kraft und Stoff, s-au transferat pe pământul nostru și a răspândit pe scară largă ideile pozitivismului francez și englez Printre aceşti scriitori, domnul Lesevici ocupă un loc proeminent alături de domnii Mihailovski şi De Roberti Însă domnul Lesevici are și un merit în plus, cuvenit mai ales

lui Filosofia pozitivă a lui Auguste Comte și Herbert Spencer este, desigur, doar primul pas pe drumul către o viziune critică clară a lumii Relativitatea cunoașterii este afirmată aici pe baza faptului că nu cunoaștem decât aparența, iar ființa lucrurilor în sine rămâne inaccesibilă minții noastre Însă însăși conceptul de fenomen, prin care este determinată toată această viziune, nu este supus unei analize și critici suficiente în el Pozitiviștii nu au nicio teorie decentă a cunoașterii sau epistemologiei și, astfel, ideea principală a acestei doctrine se dovedește a fi netestată Fondatorul școlii, care nu a înțeles absolut nimic în întrebările filozofice speciale, se pare că a determinat fenomenele cognoscibile exclusiv prin activitatea fiziologică a nervilor și a creierului; dar din moment ce nervii și creierul în sine nu sunt altceva decât fenomene doar relativ cognoscibile pentru noi, nici un sens nu poate veni din această parte Mill a vrut să compenseze acest neajuns de bază al pozitivismului pe baza psihologiei empirice engleze, dar s-a încurcat în contradicții și mai grave și a trebuit să ajungă în sfârșit la teoria absurdă exemplară a fenomenismului absolut, care afirmă că nimic nu există decât stările de conștiință în sine, fără ъ cu Biblioteca "Runivers" V SOLOVIEV cunoscător și conștient Între timp, cu mult înainte de apariția cursului de filozofie pozitivă a lui Comte și a sistemului logic al lui Mill, adevărata critică filosofică a cunoașterii fusese deja realizată de Emmanuel Kant, cel puțin cu mai multă eficiență și succes decât au avut succesorii săi francezi și englezi Pozitiviștii, care nu doreau să-și transforme doctrina într-un nou tip de dogmă inexplicabilă și nu se puteau sprijini pe un astfel de delir precum fenomenul absolut, au trebuit inevitabil să se întoarcă de la vag scepticism empiric la analize stricte și profunde ale filosofiei critice Dintre pozitiviștii ruși, domnul Lesevici a fost primul, dacă nu mă înșel, care a înțeles această necesitate și a afirmat-o foarte insistent în cele două cărți ale sale: "O încercare de studiu critic al fundamentelor filozofiei pozitive" (Sankt Petersburg)) şi "Scrisori despre filosofia ştiinţifică" (Sankt Petersburg) De la Comte la Kant, această regresie cronologică este, desigur, un progres masiv al înțelegerii filozofice Dar Critica rațiunii pure nu este un lucru asupra căruia cineva să se poată opri în cele din urmă; nu este un port al gândirii filosofice, ci mai degrabă doar o desemnare a fairway-ului său Kant însuși a văzut în critică doar lucrări pregătitoare pentru viitoarea metafizică științifică (nu dogmatică) Desigur, Kant nu ar recunoaște acest lucru în niciuna dintre învățăturile speculative care au reieșit istoric din critica sa, nici în trucurile acrobatice ale dialecticii hegeliene, nici în combinația violentă și inutilă de idealism și materialism la Schopenhauer Dar aceasta nu prejudecă problema unei alte metafizici mai solide și mai justificate critic G Lesevici recent (într-unul dintre articolele "Despre filozofia științifică" din revista "Gândirea rusă") mi-a făcut un compliment ironic, recunoscându-mă drept fondatorul mai multor încercări metafizice din ultima noastră literatură filozofică Trebuie să-i returnez acest compliment cu interes Este adevărat că am fost primul care a anticipat îndreptarea minții rusești către întrebări metafizice (în teza mea de tineret "Criza filosofiei occidentale", care a stârnit atâta furie în domnii De Roberti și Lesevici) Poate că, cu scrierile mele ulterioare, am avut o influență directă asupra cuiva în această direcție Dar era limitat Biblioteca "Runivers" scrisoare catre editor limite foarte înguste Am avut dezavantajul că toate etapele de negare și scepticism au fost experimentate de mine în prima tinerețe și am ieșit deja în activitatea publică direct cu opinii metafizice și

chiar convingeri mistice și, prin urmare, pentru marea majoritate a publicului eram un persoana inveterata Este o altă chestiune pentru domnul Lesevici: atunci când un apărător atât de zelos al pozitivismului începe să apeleze insistent la Kant, adică la sursa oricărei metafizici, aceasta trebuie să atragă pe cei mai hotărâți adepți ai "noii credințe" Recunoscând pe deplin domnului Lesevici acest important merit în convertirea societății ruse la metafizică, pot, așadar, să-i fac mai liber un reproș Atitudinea sa față de foști oameni care au păreri asemănătoare - domnii Vyrubov și De Roberti sunt complet nedrepți Poate să nu fie de acord cu opiniile lor și să le cenzureze lucrările, dar această cenzură s-ar putea transforma pe bună dreptate în batjocură doar dacă ar fi avut de-a face cu adversari fără scrupule, ceea ce nu se poate spune despre acești doi scriitori respectabili, care, de altfel, nu mai puțin decât domnul Lesevici a contribuit la vindecarea minții rusești de epidemia materialistă prin intermediul pozitivismului lui Comte; adevărat, a mers mai departe decât ei Dar tu, Nikolai Iakovlevici, care ai început și cu pozitivismul, ai mers încă mult mai departe - nu-l supui totuși la tot felul de reproșuri pentru "întârziere" Menționez asta nu pentru a-l condamna pe venerabilul V V Lesevici, ci numai pentru a nu fi bănuit de predilecție excesivă pentru el Vladimir Solovyov St Petersburg, octombrie Biblioteca "Runivers" VI Controversă Comentarii la articolul domnului Ivantsov: "Relația dintre filozofie și știință *)" Îmi permit să cred că nota mea de față nu numai că nu contrazice, ci este în deplină conformitate cu spiritul și sarcinile jurnalului nostru Compararea punctelor de vedere diferite și chiar opuse cu privire la formularea și soluționarea întrebărilor ridicate în paginile sale, și chiar disputa cu privire la acestea, nu numai că nu va împiedica, dar va contribui la dezvoltarea unei viziuni comune asupra lumii, care este scopul ideal a tuturor persoanelor care lucrează în domeniul cunoştinţelor filozofice Plecand de la aceasta presupunere, imi permit si eu sa-mi declar dezacordul fata de opiniile exprimate in articolul de mai sus de venerabilul sau autor, sustinand acest dezacord cu motive care mi se par suficiente Consider că este cu atât mai posibil pentru mine să fac o asemenea afirmație încât articolul domnului Ivanțov să îmi trezească sincera simpatie, atât pentru inițiativa de a ridica o întrebare atât de importantă în filosofie, cât și mai ales pentru atitudinea sa față de aceasta Autorul, evident, prin specialitatea sa este un om de știință a naturii (zoolog), dar nu tratează filosofia cu dispreț, așa cum se întâmplă adesea cu oamenii de știință a naturii, ci decent și, aparent, fără a-i nega dreptul de a exista Dar, cu toate acestea, spre regretul meu extrem, nu pot fi de acord *) Vezi Q filozofie I PSICHOLE , Prinț , I sep , p - Biblioteca "Runivers" OBSERVAȚII PRIVIND ARTICOLUL LUI G IVANTSOV nici cu formularea si cursul cercetarilor domnului Ivantsov, nici cu concluziile sale generale si nici, in fine, cu prevederi separate Presupunând că cititorii revistei sunt familiarizați cu articolul domnului Ivantsov, publicat în a doua carte, mă voi abține să-l prezint și, după cum se spune, voi trece direct la obiect În general, nu am nimic împotriva faptului că venerabilul autor analizează mai întâi "opiniile" altora, potrivit unora dintre care "filozofia este opusul științei", după alții "filozofia este identică cu știința" Dar nu pot să nu regret că, citând "opiniile și definițiile filozofiei" ale altora, el nu indică nicăieri surse, adică, autorii şi scrierile din care a luat aceste opinii Într-o chestiune precum studiul "relației dintre filozofie și știință", ar fi foarte important să cunoaștem mai îndeaproape acei oameni de știință care diferă atât de radical în

punctele lor de vedere asupra acestei relații Mi se pare că numai numele lor sunt semnificative ar explica și motivul acestei diferențe radicale Dar, oricum ar fi, constat că din cauza analizei acestor diverse opinii, autorul nu a formulat și, ca să spunem așa, ocolit cea mai importantă și firească întrebare despre "relația dintre filozofie și știință", și anume: filozofia este știință sau nu știință? Desigur, se poate spune că această întrebare este ascunsă de autor sub o altă formă: "filozofia este opusă sau identică cu știința" Dar, în artificialitatea sa, această întrebare este complet similară, de exemplu, cu cineva în loc să întrebe: Este un mamifer un tigru sau nu, întrebând: Este un tigru opus sau identic cu un mamifer? În orice caz, în opinia mea, autorul are o lacună în studiul acelei definiții a filozofiei, care ar corespunde atât cerințelor logicii, cât și faptelor reale cu care este umplută știința numită istoria filosofiei Logica cere ca definirea corectă a conceptelor constă în indicarea celui mai apropiat gen (genul proximum) căruia îi aparține conceptul definit și diferența specifică (differentia specifica) prin care conceptul definit, ca specie, diferă de alte specii aparținând acelasi gen Adevărul fapt al istoriei filozofiei este că, în marea majoritate a cazurilor, filozofii atât ai lumii antice, cât și ai lumii noi, în definițiile lor despre filosofie, au considerat-o în unanimitate și au numit-o știință Biblioteca "Runivers" A KOZLOV și chiar și știința superioară, adică au văzut genul său cel mai apropiat (genul proxirnumj în conceptul de știință și apoi s-au diferențiat mai mult sau mai puțin în desemnarea diferenței sale specifice Mi se pare că, dacă domnul Ivantsov și-a început cercetarea cu întrebarea, există filozofie una dintre științe și dacă ar fi răspuns afirmativ la această întrebare, atunci majoritatea raționamentului care constituie articolul său ar fi fost complet de prisos , în conținutul său, coincide complet cu conceptele sale specifice, care, în ciuda surplusului în conținutul fiecăruia în comparație cu genericul, nu sunt încă deloc opuse acestuia Pe baza acestui surplus, numai conceptele specifice în sine pot fi opuse unele față de altele În mod similar, conceptul specific nu poate fi identic cu genericul, deoarece acest lucru este împiedicat de sfera ambelor concepte, care este mai larg în generic decât în specific, întrucât genul include toate speciile Singura relație logică corectă, după părerea mea, între conceptele generice și cele specifice este subordonarea celui de-al doilea față de primul Dacă, totuși, domnul Ivantsov, în cercetările pe care le pierduse din vedere, ar fi ajuns, mai mult decât aspirații, la concluzia că filosofia nu este o știință, atunci ar fi trebuit să rezolve o altă întrebare importantă, adică unora mai apropiate mai înalte genului aparține conceptul de filozofie? Nu știu și nu voi ghici cum ar fi rezolvat venerabilul autor această întrebare și mă voi limita să afirm că ar fi foarte instructiv pentru mine să știu ce este filosofia dacă nu este o știință! Dar totuși, este posibil să mă înșel, deși, bineînțeles, nu văd în ce și cum și că domnul Ivantsov a avut motive întemeiate să-și desfășoare cercetările nu într-un mod care mi se pare firesc și corect , dar în felul în care a mers Într-un astfel de caz, importanța și adevărul rezultatelor cercetării sale vor justifica pe deplin atât ordinea, cât și cursul acesteia Analizând opinii conform cărora filozofia și știința sunt opuse fie ca conținut, fie ca metodă, domnul Ivantsov, în încheierea analizei sale, nu este de acord nici cu această opinie, nici cu alta și o exprimă în următoarea poziție: "în conținutul și metodele de știință și nu există filozofie Biblioteca "Runivers" OBSERVAȚII PRIVIND ARTICOLUL LUI G IVANTSOV contrast puternic" (pag) Este imposibil să nu

observăm că dezacordul domnului Ivantsov a fost exprimat cumva timid: există doar o "ascuțită", adică o opoziție mare, și nu una "ascuțită", mică, trebuie să existe Pentru fiecare om, explică el, "convingerile sale filozofice rareori diferă de opiniile sale științifice - cel puțin toată lumea încearcă să le împace Când omul spune că filozofia se opune științei, atunci înțelege în mod corect că prin ea o doctrină filozofică se opune științei străine, sau invers" (ibidem) Sunt pe deplin de acord cu domnul Ivantsov că convingerile filozofice ale oamenilor se deosebesc rareori de opiniile lor științifice: dar trebuie să fac doar o mică completare: - când au ceea ce se poate numi convingeri, oricare ar fi ele: filozofice sau științifice În ceea ce privește acele cazuri nu foarte rare, dar numeroase, în care o persoană nu are convingeri adecvate, nici filozofice, nici științifice, dar există o singură fantomă dintre ele, atunci aceste convingeri fantomatice nu numai că se depărtează complet unele de altele, ci și toate proprietatea mentală a omului este, din punct de vedere logic, un fel de (sit venia verbo) vinegretă mentală în care totul este amestecat În continuare, trecând la o analiză a opiniilor "despre identitatea filozofiei cu știința", nici autorul nu este de acord cu acestea și consideră că "filozofia nu a fost identică cu știința și nu este identică acum, deoarece conținutul filosofiei este întotdeauna mai larg decât conținutul științei, deși nu diferă calitativ de el" ( ) Domnul Ivantsov exprimă concluzia generală a analizei sale critice a opiniilor altora în următoarea propoziție, "conținutul filosofiei nu este opus conținutului științei, dar nici nu este identic cu acesta" ( ) Din păcate, eu, la rândul meu, nu pot fi de acord cu niciuna dintre aceste rezultate deduse de venerabilul autor din analiza sa de opinii și, desigur, deloc pentru că sunt de acord cu aceste opinii Motivele dezacordului meu cu veneratul autor sunt următoarele În primul rând, pe baza celor de mai sus, absolut nu pot admite întrebarea "despre opoziția sau identitatea filozofiei științei", ci consider posibilă doar chestiunea opoziției sau identității filozofiei, ca una dintre științe, la alte stiinte În general, pentru judecăți despre Biblioteca "Runivers" A KOZLOV opoziție sau identitate, după părerea mea, este necesar ca obiectele comparate să aparțină aceluiași gen, chiar dacă nu cel mai apropiat Obiectele, însă, aparținând unor genuri complet diferite, atât cele mai apropiate, cât și cele mai îndepărtate, consider că este complet inutilă compararea din punct de vedere al identității sau al opoziției Este ridicol, de exemplu, să pui și să te angajezi în rezolvarea întrebării: filozofia și cărămida sunt identice sau opuse, i e astfel de concepte, care în logică sunt numite disparate Întrucât, după părerea mea, filosofia este una dintre științe, atunci fără îndoială nu este identică, ci diferită de alte științe prin subiectul sau conținutul ei și, mai departe, întrucât diferența sau opoziția are multe grade, atunci această diferență a filosofiei de la unele științele pot ajunge la un complet opus sau contrast În ceea ce privește metoda, în ea filosofia este parțial identică cu toate celelalte științe, parțial diferită de acestea: identică, deoarece se supune tuturor legile și regulilor logicii sau metodologiei generale; apoi, ca știință specială, este supusă și legilor și regulilor metodologiei private, sau așa-zisei logici concrete de către alții În plus, nu numai că nu pot fi de acord, dar chiar îmi este greu să înțeleg ideea autorului că "conținutul filosofiei este întotdeauna mai larg decât conținutul științei", deși nu diferă calitativ de acesta Întrucât conceptul de știință, pe lângă filozofie, îmbrățișează și alte științe, atunci, evident, conceptul de știință este mai larg - atât

conceptul de filozofie, cât și al oricărei alte științe Acum voi face observațiile mele asupra formulelor în care domnul Ivantsov își exprimă "propria părere" cu privire la relația dintre filozofie și știință / Diferența dintre ele este afirmată de el în două definiții: "știința este organismul cunoștințelor noastre despre natură " ( ), iar "filozofia este organismul informațiilor și viziunilor noastre" ( ) *) Din aceste definiții rezultă că filosofia are ceva de prisos în conținut împotriva științei: pe lângă informație, conține fine și opinii Dar Cu toate acestea, autorul reduce acum această moștenire specială a filozofiei "Viziile", spune el, "sunt incluse în știință, *) Despre ce sau pentru ce? - Voi întreba, deoarece în propunerea autorului nu există un cuvânt suplimentar cerut de gramatică Biblioteca "Runivers" OBSERVAȚII PRIVIND ARTICOLUL LUI G IVANTSOV formează conținutul său principal și, în sens calitativ, nu diferă de opiniile filozofice" ( ) legătura cu cunoștințele noastre pozitive", iar în filosofie ele înșiși sunt conectate și organizate Astfel de opinii, nu organizatoare, ci organizate, sunt, potrivit autorului, "așa-numitele cunoștințe raționale sau produse ale activității pur raționale a unei persoane"; în plus, acestea sunt opinii "religioase, morale și uneori sociale și politice" "De unde se nasc", spune el, "o persoană de obicei nu știe, nu le poate justifica, de obicei nici măcar nu încearcă să facă acest lucru, punându-le deasupra oricărei justificări, dar le aduce întotdeauna în sistemul său dacă are doar un fel de invaziune " pentru filosofare" ( ) Opiniile pot, crede domnul Ivantsov, "să nu se distingă prin cele mai mici dovezi științifice", dar, totuși, ele pot fi introduse în sistemul științific dacă nu intră în el "pe o bază egală cu faptele", ci servesc doar pentru a conecta informații În filozofie, însă, în cuvintele sale, "de multe ori sistemele în sine au fost doar dezvoltarea unor astfel de vederi, nedistinse prin cele mai mici dovezi științifice" ( ) Părerile se referă la o astfel de "zonă inaccesibilă cunoașterii, în care o persoană nu are acces prin sentimentele sale și caută să pătrundă prin activitatea pură a minții sale", motiv pentru care "apar construcții metafizice, raționale"; astfel de construcții, potrivit autorului, pot include și "conceptele de scopuri ideale, principii ideale ale activității umane" În concluzie, domnul Ivantsov spune că apoi filosofia "va deveni identică cu știința, se va îmbina cu ea, dacă doar acest lucru este posibil, când vederile filozofice vor deveni zero" și nu va mai fi nevoie de ele Din nou, nu pot lăsa fără contestație niciuna dintre aceste propoziții ale venerabilului autor În primul rând, mă deschid cu cele generale și principale, apoi îmi voi prezenta protestul față de cele private și secundare I Nu pot admite absolut că diferența dintre filozofie și știință se reduce la faptul că într-una dintre ele există informații, iar în cealaltă - opinii, în timp ce acești termeni menționează -și Biblioteca "Runivers" A KOZLOV sunt consumate de obicei sinonim, fără o distincție bine stabilită și observată La început, autorul pare să dorească să vadă o diferență esențială între "informații și opinii", care constă, parcă, în faptul că informațiile sunt exacte și corecte, iar opiniile sunt îndoielnice; și că "vederi" aparent dubioase sunt proprietatea filozofiei, în timp ce "informația" exactă este proprietatea științei Dar, așa cum tocmai am văzut, șterge imediat diferența imaginară dintre conținutul filozofiei și științei, căci "priviuni" apar și în aceasta din urmă Mai mult, autorul însuși se întâmplă să folosească indiferent, sinonimi termeni: convingere, informare, vedere Astfel, de exemplu, la pagina se spune, "că convingerile filozofice ale oamenilor diferă rareori de opiniile lor

științifice" Dar, oricum ar fi, nu pot justifica în mod absolut poziția autorului asupra compoziției științei și filosofiei din "priviuni sau informații" și cred că, conform logicii, filosofia sau orice altă știință poate și consta în concepte și judecăți Desigur, în acest caz, diferența dintre științe poate fi stabilită pe baza diferențelor de natură, origine, valoare etc , a acestor concepte și judecăți care alcătuiesc știința Mai mult, pot fi și mai puțin de acord cu domnul Ivantsov că, ca în știință, opiniile au sensul de "organizare, conexiune cu cunoștințele noastre pozitive, iar filosofia include puncte de vedere care sunt ele însele legate și organizate" (,)) Spre deosebire de această propoziție inventată artificial, cred că toate conceptele și judecățile care alcătuiesc știința intră într-o legătură între ele și se leagă între ele, deoarece în știință toate elementele sale intră într-o legătură comună Știința nu poate fi descompusă, ca o mătură, în tije și o cârpă de spălat sau un liben care le leagă; și chiar dacă folosim o expresie figurativă, atunci știința este cel mai bine reprezentată ca o grilă, în care buclele sunt atât conectate, cât și conectate În orice caz, diferența de opinii prezentate de autor nu a fost dovedită în mod decisiv prin nimic Ca exemplu de vederi "nu organizatoare, ci organizate", el citează "așa-numitele cunoștințe sau produse raționale ale activității pur raționale a unei persoane"; în plus, ele includ, de asemenea, opiniile "religioase, morale și uneori sociale și politice" Dar, din păcate, aceste exemple nu sunt Biblioteca "Runivers" OBSERVAȚII PRIVIND ARTICOLUL LUI G IVANTSOV oricât de mult ajută ele la clarificarea gândurilor autorului Faptul este că domnul Ivantsov restrânge și restrânge aproape constant fiecare gând pe care îl exprimă, astfel încât este foarte dificil să decizi în ce constau, până la urmă, propriile sale opinii sau convingeri Deci, de exemplu, doriți să clarificați singur ce înseamnă domnul Ivantsov prin "cunoaștere rațională" sau "produse ale activității pur raționale a unei persoane"; iar când aflați la pagina că această "cunoaștere așa-zisă rațională nu ne este dată prin mijloace inductive de experiență și observație și nu constituie o concluzie din acest gen de date sau din generalizările lor", atunci acum încercați să vă liniștiți jos pe gândul că cunoștințele raționale pot fi atribuite în siguranță matematicii Dar nu era acolo! G Ivantsov ia imediat o bucatica gustoasa din maini si exclude matematica din "cunoasterea rationala" "O astfel de cunoaștere rațională (adică aparținând filosofiei, "organizată, dar nu organizatoare")", spune el, "nu trebuie confundată cu axiomele matematice sau cu teoremele deduse din astfel de axiome Propozițiile raționale privesc ceva care există, esența lui, cauzele prime și scopurile finale; axiomele matematice sunt doar relații între numere și mărimi Se presupune că acestea din urmă își au originea în experiență; în orice caz, ele permit verificarea experimentală" ( ) A crede este "crezut", îi voi spune acestui venerabil autor, "dar toți gânditorii care s-au ocupat de această întrebare așa "cred" și, mai departe, cei care au "crezut" se susțin cu temei suficiente? În cele din urmă, certitudinea necondiționată a teoremelor matematice se bazează pe faptul că ele pot fi "testate", niciodată exact, ci întotdeauna doar aproximativ, prin experiență? Este posibil ca teorema privind egalitatea a trei unghiuri ale unui triunghi cu două drepte să se bazeze pe faptul că, prin măsurarea unghiurilor triunghiurilor în experiment, vom găsi întotdeauna nu exact două drepte, ci fie puțin mai puțin? sau puțin mai mult de două linii drepte Eu, cel puțin, cred că nimeni, nu doar un om de știință geometru, dar nici unui elev de liceu

din clasa a V-a nu i-a trecut niciodată prin cap să verifice prin experiență credința în adevărul teoremei asupra sumei a trei unghiuri ale unui triunghi egal cu două drepte, obținută de el la lecțiile de geometrie (prin "activitate pur rațională") prin măsurarea unghiurilor mai multor triunghiuri, se desenează Biblioteca "Runivers" A KOZLOV nyh'pe hârtie sau format din orice lucruri, mobilier etc În cele din urmă, este posibil ca teoremele celei mai recente pangeometrii, teoremele privind spațiul de curbură diferită și apoi spațiul de mai mult de trei dimensiuni, să se bazeze, de asemenea, pe posibilitatea de verificare experimentală aproximativă? Sau poate venerabilul autor va fi atât de binevoitor încât să cedeze noua ramură a matematicii, ridicată de lucrările lui Lobaciovsky, Gauss, Riemann și alții, în sfera "cunoașterii raționale", identică cu cele care constituie moștenirea filosofiei? Dar dacă se face vreodată această concesiune, în orice caz, domnul Ivantsov lasă acum filozofiei să cunoască numai astfel de produse ale "activității pur raționale a omului" ca exemplu strălucitor pe care îl oferă "filozofia lui Spinoza" și apoi, "dacă te uiți la așa, așa cum arăta Spinoza însuși" ( ) Dacă, totuși, venerabilului autor ar fi încântat să privească filosofia lui Spinoza într-un alt fel, atunci, poate, zona "vederi) constituie "cunoașterea așa-zisă rațională" și, aparent, cu generozitate cedată filosofiei de către el, va fi în continuare redus semnificativ Dar să fim, după spusele lui Cantemir, "mulțumiți de mici" și să încercăm să stoarcem din acest om mic tot ce poate aduce filosofia, degradată din științe, la rangul înalt al științei! Având în vedere acest scop, îmi pun următoarea întrebare: cum a privit Spinoza filosofia lui? Din câte știu eu, Spinoza a văzut în ea o știință similară în esență cu geometria La baza acestei științe, ca și în geometrie, după Spinoza, au existat "cunoașterea rațională" sau "produse ale activității raționale", derivate din idei înnăscute care constituie moștenirea proprie și primordială a sufletului uman Judecăți în care se exprimă această "cunoaștere rațională"? a constituit la Spinoza, la fel ca și în geometrie, definițiile și axiomele din care s-a gândit să deducă "more geometrico" întregul conținut al științei filozofice Deși o parte din acest conținut putea fi recunoscută a posteriori, adică prin experiență și observație, dar toate aceste elemente experimentale, conform lui Spinoza, s-au supus necondiționat adevărurilor raționale și și-au găsit fundamentul și justificarea finală în ele Este evident că exemplul de filozofie indicat de domnul Ivantsov Biblioteca "Runivers" OBSERVAȚII PRIVIND ARTICOLUL LUI G IVANTSOV fii Spinoza ne dă ceva direct opus propriei sale afirmaţii La Spinoza, definițiile și axiomele, care joacă exact același rol ca și în geometrie, constituie, evident, însăși esența filozofiei sale, sau, ca să folosim expresia venerabilului autor, ele nu pot fi numite decât elementul "conectare și organizare", deoarece ele constituie baza pentru restul continutului acestei filozofii Luați din el definiții și axiome și vor rămâne propoziții separate, indiferent de originea - experimentală sau rațională -, neavând nicio legătură între ele și neputând constitui un sistem filozofic, ceea ce, desigur, filosofia lui Spinoza trebuie să fie fi recunoscut Așadar, consider că afirmația domnului Ivantsov este complet nedovedită că "vederi care intră în filozofie" servesc ca element "organizat și conectat" Exemplul pe care l-a dat despre filosofia lui Spinoza doar respinge această afirmație Pe de altă parte, în opinia mea, nici autorul nu a explicat cu exactitate pe ce bază consideră că "vederi aparținând științei" ar trebui considerate un element de "conectare și organizare?" Deci la pagina -ñ citim că opinia celebrului

reprezentant al biologiei, Catrfage, "cu privire la existența și unitatea sufletului uman" este o "viziune științifică" Dacă da, atunci absolut nu pot înțelege de ce o astfel de "viziune științifică organizează și conectează datele experimentale?" Pentru domnul Ivantsov însuși, această "viziune științifică" a Catrfage este aparent de o natură destul de dubioasă și, judecând după explicațiile date la pagina , el numește afirmațiile de încredere În ce fel, permiteți-mi să mă întreb, informațiile de încredere pot fi "legate și organizate" de opinii dubioase? Negăsind un răspuns la această întrebare în articolul domnului Ivantsov, îmi voi permite să trag concluzia că din punctul de vedere al științei, distincția sa între elemente organizatoare și organizate, de legătură și conectate se dovedește a fi insustenabilă și îndoielnică Nu pot păstra tăcerea în legătură cu faptul că, pe parcursul întregii perioade de studiu, articolele domnului Ivantsov: "Despre atitudinea filozofiei față de Știință" întrebarea se mișca constant în capul meu: acest articol în sine constă din informații, sau din opinii, iar dacă din opinii, atunci de ce fel? Biblioteca "Runivers" A KOZLOV "științific sau filozofic, care leagă și organizează, sau conectat și organizat?" Acum voi reveni la declarația dezacordului meu cu diferitele prevederi ale domnului Ivantsov în special și voi da motivele acestui dezacord Când domnul Ivantsov vorbește despre opinii care nu au loc în știință, ci în filosofie, iar când la pagina le caracterizează în așa fel încât o persoană să nu știe unde se naște, nu le poate justifica și de obicei face nu încerc să facă asta", ci totuși "introduce în sistemul său", atunci nu pot permite niciunuia dintre filozofi, cel puțin dintre cei cu care se referă istoria filozofiei, să facă asta, admițând și ridicând un asemenea mod de acţiune în principiu Din partea mea, știu că filozofii au indicat întotdeauna sursele opiniilor lor, au justificat și au încercat de obicei să justifice atât sursele, cât și punctele de vedere, deși, datorită capacității umane de a greși, ar putea indica în mod eronat și justifica nesatisfăcător Dar, la urma urmei, astfel de păcate s-au întâmplat nu numai filozofilor, ci și oamenilor de știință în general, și biologilor și zoologilor în special Este posibil să găsim printre ele exemple că sursele indicate de ei nu numai de "viziuni", ci chiar de "informații" s-au dovedit a fi dubioase și nesigure În același mod, eforturile oamenilor de știință de a "justifica" una sau alta "viziune științifică" nu și-au atins întotdeauna scopul, deoarece opiniile s-au dovedit a fi incomode pentru justificarea logică Nu prea înțeleg despre ce fel de "privire" vorbește venerabilul autor la p și nu un om de știință), neavând acces prin sentimentele sale, caută să pătrundă prin activitatea rațiunii pure", drept urmare din care * "și iau naștere construcții metafizice, raționale" În primul rând, în general cred că în toate domeniile cunoașterii nu cunoaștem prin simțuri, ci doar prin minte, din simplul motiv că simțurile nu știu și nu pot cunoaște nimic Dar chiar și presupunând că se presupune că există zone care sunt accesibile "pentru cunoașterea" simțurilor, voi insista în continuare că există obiecte care sunt complet inaccesibile simțurilor externe, Biblioteca "Runivers" OBSERVAȚII PRIVIND ARTICOLUL LUI G IVANTSOV dar despre care, cu toate acestea, există științe și cunoștințe științifice, exprimate, de exemplu, în legi bine stabilite Consider că toate fenomenele mentale sunt astfel de obiecte, care, desigur, nu sunt supuse sentimentelor și nu pot fi nici văzute, nici auzite, nici mirosite, nici palpabile, iar între timp există științe despre ele: psihologie, logică etc În fine, printre aceleași "priviuni" referitoare la "un domeniu de cunoaștere

inaccesibil" sau, într-o altă expresie a domnului Ivantsov, la "construcții metafizice, raționale", el include și "conceptele de scopuri ideale, principii ideale ale activității umane " Care sunt aceste scopuri sau principii ideale, domnul Ivantsov nu explică în detaliu, dar, în orice caz, lasă ocuparea acestor subiecte nu în seama științei, ci a filozofiei Dar eu, la rândul meu, îmi voi permite să-i amintesc acestui autor bine citit că există o întreagă ramură a științelor, care, din câte știu, nu au contestat dreptul de a fi științe, de exemplu, jurisprudența, care se ocupă de "concepte despre scopurile ideale" pe care oamenii ar trebui să le urmărească pentru a fi adevărați membri ai statului, sau cetățeni, adevărați membri ai societății, în sfârșit membri ai umanității etc Permiteți-mi să vă reamintesc și de etica, care se ocupă de dezvoltarea "principiilor ideale ale activității morale umane"; Permiteți-mi să vă reamintesc despre pierderea gândirii și cunoașterii umane angajate în studiul "principiilor ideale de activitate"; Permiteți-mi să vă reamintesc, în sfârșit, despre următoarele "principii ideale ale omului activitate artistică de pescuit" Dar, mi se pare, chiar și aceste reamintiri sunt suficiente pentru a arăta că, spre deosebire de domnul Ivantsov, științele nu disprețuiesc să se ocupe de "conceptele despre scopuri și principii ideale" Mă îndoiesc foarte mult de legitimitatea transferului, făcut de venerabilul autor, fără nicio explicație, modificare sau limitare a conceptului de "organism", din domeniul naturii în cel al spiritului uman, de la biologie la psihologie Fraza: "știința este un organism" sună foarte frumos, dar cu cât te gândești mai mult la ea, cu atât pare mai puțin consistentă din punct de vedere al logicii Întrebarea este, ce corespunde în educație, originea, în general în procesele de creație a științei educației, originii și proceselor de creație și dezvoltare a organismului? Ce este în Biblioteca "Runivers" A KOZLOV știința corespunde, de exemplu, procesului de creștere al unui organism și ultimelor faze inevitabile ale vieții sale: decrepitudine, bătrânețe, în sfârșit moarte și decădere? De asemenea, mă îndoiesc puternic că venerabilul autor m-ar putea indica "sisteme filosofice care au reprezentat doar dezvoltarea unor vederi nedistinse de cea mai mică dovadă științifică", pe care le afirmă la aceeași pagina Mă îndoiesc din următoarele motive "Opinii care nu se disting prin cele mai mici dovezi științifice" sunt, cred, opinii arbitrare, fantastice și absurde Dacă astfel de opinii sunt dezvoltate, atunci, cred că mai departe, ca urmare a acestei dezvoltări, nu se poate aștepta altceva decât absurditate pătrat și cub sau, altfel spus, un sistem filozofic reprezentând "doar dezvoltarea" viziunilor absurde este pur și simplu un nonsens mai degrabă decât un sistem filozofic Dar astfel de sisteme filozofice, susțin eu, nu există, cel puțin nu au loc în știința numită istoria filozofiei Apropo, permiteți-mi să-mi exprim și îndoielile cu privire la inteligibilitatea termenului: "dovezi științifice" Cred că nu pot exista alte dovezi decât științifice; de aceea, fiecare propoziție care poate fi dovedită are dreptul de a fi acceptată într-una sau alta știință, în funcție de subiectul la care se referă propoziția Deși aceste observații nu epuizează încă toate punctele dezacordului meu cu domnul Ivantsov, dar "răutatea lui satisface ziua!" În încheierea articolului meu, consider că este necesar să afirm că obiecțiile pe care le-am făcut venerabilului autor nu exclud deloc în mine recunoașterea utilității articolului său și, în general, un sentiment de respect față de activitatea sa în domeniul filozofiei A Kozlov Biblioteca "Runivers" ANEXA I Materiale pentru istoria filozofiei în

Rusia*) - (Continuare), V P D Iurkevici Pamfil Danilovici Yurkevich, fiul unui preot din provincia Poltava, s-a născut în jurul anului După absolvirea seminarului din Poltava, în a intrat în academia spiritelor din Kiev, după care în anii - a fost numit mentor la clasa de științe filozofice Din extraordinar al IV-lea profesor de filosofie În , datorită articolelor sale împotriva materialismului, a fost invitat ca profesor obișnuit la Universitatea din Moscova Aici a predat și pedagogie la seminarul profesoral al catedrei militare A murit la octombrie Vl S Solovyov, de la care sunt împrumutate datele date (Despre lucrările filozofice ale lui IL D Yurkevich, Zh M H P , partea I ^j p " I ^ j despre spiritul uman, Rațiunea conform la învățăturile lui Platon), îl caracterizează pe Iurkevich cu astfel de capturi: "în caracterul său mental într-un mod minunat *) Vezi "Probleme de filosofie și psihologie* , Cartea , Ap I, p i- -sh Biblioteca "Runivers" I to about l at about in with to ï and independența și amploarea vederilor au fost combinate cu o recunoaștere sinceră a tradiției istorice, o simpatie profundă și sinceră pentru toate interesele esențiale ale vieții cu o perspectivă subtilă a gândirii critice "( ) Yurkevich credea în realitatea fenomenelor spiritualiste și vedea în ele dovezi ad oculos ale doctrinei creștine a spiritului, îndepărtate din lanțul de influențe externe La aceasta, vezi și: A N Aksakov, Mediumism și filosofie (memoriile prof Yurkevich), Rus Vestn , i, p - Adio Kiev spirit academie cu prof Yurkevich, Drepturi Despre , i, p - La cursul procesului lui Iurkevici la Moscova Universitatea - Casa Bes , nr , p ; emisiune , p ; Fiul Patriei , nr i Prelegerile publice ale lui Iurkevici despre materialism au făcut mult zgomot Vezi I Zakharyin Nota cititorului, Sovrem Cronica , nr ii; Moscova Ved , nr , (Scrisoarea lui Longinov); Eseuri , nr ; Casa Convorbirea , nr , p - ; Sovremennik , , p - (recenzie internă); , p - (de asemenea), precum și în câteva numere ale Fluierului Slovo modern , nr o (într-un felieton: domnul Yurkevich este angajat în bătaia apei la Moscova) - Necrologul lui Iurkevici, Khris joi şi, p - ; În memoria prof chiuvete univ P D Yurkevich, Grazhdanin , nr , p - ; Câteva cuvinte despre P D Yurkevich, Moscova Ved , nr ; V Lebedev, Memoriile lui P D Yurkevich, în același loc Nr Necrologul lui Iurkevich se află și în Raportul și discursul Univ din Moscova pentru , STR - , iar la Kiev Eparh Vѣdom , nr , p - Despre Yurkevich în general, vezi Iberweg-Heinze, The History of New Philosophy în traducerea lui J Kolubovek, St Petersburg , p - i Idee J M H P , io, p i- ; şi, pp - (vol) Yuty tipăriți de pagini "În recunoașterea ideii, filosofia se ridică la o înălțime la care conștiința noastră obișnuită este aparent neobișnuită și care poate părea pozitivă pentru știință, care este în special știința naturii, mai degrabă zona dorințelor umane și a aspirațiilor nedefinite ale spiritului , decât a cunoștințelor reale" (ï) Cu toate acestea, filosofia trebuie să înceapă cu o idee O examinare istorică a filozofiei duce la o astfel de situație "Filosofia, ca o viziune holistică asupra lumii, nu este o chestiune a unei persoane Biblioteca "Runivers" MATERIALE pentru ISTORIA FILOZOFIEI ÎN RUSIA ci omenirea, care nu trăiește niciodată într-o conștiință abstractă sau pur logică, ci își dezvăluie viața spirituală în toată plinătatea și integritatea momentelor sale" ( ) Materialismul și sarcinile filozofiei J M H P , vol , p i- Relația dintre materialism și metafizică este clarificată Materia - lismul este foarte comun Se bazează, pe lângă motive psihice, pe înțelegerea populară a filosofiei și pe scepticismul popular Materialismul înțelege sarcina filozofiei ca sarcina fizicii și, deși nu are justificări faptice pentru teoriile sale în fiziologie, deși

poate cu atât mai puțin să ofere ideilor sale o justificare internă sau logică, totuși, o indicație a mai multor laturi legătura faptică dintre fenomenele fiziologice și cele mentale, precum și determinarea relațiilor cauzale dintre fenomene în general constituie conținutul științific al teoriilor sale Dar aceste date științifice pot duce la rezultate filozofice doar în anumite condiții Ca să nu mai vorbim de cerințele estetice și morale, care la rândul lor trebuie să determine soarta metafizicii, condițiile experienței sunt contrazise de conceptul de percepție senzorială, ca ceva străin subiectului, un fel de existență în sine și deci capabil de explicând acest subiect și conștiința lui Experiența contrazice și conceptul de mecanism necondiționat și de relații cauzale, presupus capabile să demareze existența lumii în general, și nu doar să determine schimbări în sistemul unei lumi deja existente de fenomene Filosofia are dreptul să explice mecanismul ca pe ceva dependent, nu original, și să pună însăși legea cauzalității sub ideea de a fi, esență care trebuie determinată pe baza altor considerații care nu decurg din principii a fizicii · Inima și sensul ei în viața spirituală a unei persoane conform învățăturii Cuvântului lui Dumnezeu Procesele de la Kiev spirit Academia , Nr I p - Nesemnat În scrisul sacru, inima este privită în mod clar și clar ca centrul întregii vieți corporale și spirituale a unei persoane Acest lucru este dovedit de numeroase citate Știința modernă arată diferit Prin deplasarea centrului de greutate către creier, filosofia înlocuiește porunca caldă și vitală a iubirii, semnificativă pentru inimă, punând abstractul și binele Biblioteca "Runivers" I to l at in about in with κι d o bună conștiință a datoriei, neagă libertatea, ajunge la o concepție abstractă a esenței lui Dumnezeu, definește toată bogăția inepuizabilă a vieții lui Dumnezeu ca gânditoare, mereu neschimbătoare, egală cu sine Învățătura biblică despre inimă nu contrazice datele științei "Este foarte posibil ca sufletul, ca bază a fenomenelor psihice conștiente cunoscute nouă, să aibă inima ca organ cel mai apropiat, deși viața sa conștientă se dezvăluie sub condiția activității creierului" (o) "Inima poate exprima, descoperi și înțelege într-un mod cu totul original astfel de stări spirituale, care, datorită tandreței, spiritualității și vitalității predominante, nu se pretează la cunoașterea abstractă a minții; conceptul și cunoașterea distinctă a minții, în măsura în care devine starea noastră de spirit și nu rămâne o imagine abstractă a obiectelor exterioare, se deschide sau se face simțită și observată nu în cap, ci în inimă: trebuie să pătrundă în aceasta profunzime pentru a deveni forța activă și motorul vieții noastre spirituale" (-) Marile interese practice ale spiritului uman și creștin sunt combinate cu învățătura biblică despre inimă Din acest punct de vedere, se poate realiza o unitate armonioasă a cunoașterii și a credinței În ceea ce privește articolele cu conținut teologic plasate în Lexiconul Filosofic (pasaje critico-filosofice) Procesele de la Kiev spirit Academia , I, p - ; , p - Gogotsky îl urmărește pe Hegel fără niciun scop definit și de multe ori are probleme, văzându-l ca pe un aliat al său Lexicul ar trebui să-și dorească mai multă precizie și claritate, precum și sinceritate, ceea ce nu permite atingerea unui scop bun prin mijloace nefirești Aproape toți membrii lexicului sunt umpluți cu baze artificiale "De ce acest vis că orice bună convingere trebuie dovedită cu orice preț din motive teoretice sau logice generale? În domeniul științelor experimentale știm mai multe decât putem dovedi La fel și în filosofie există convingeri care sunt justificate fie în fapt în experiența interioară, fie prin simțul lor moral, și care a dovedi

înseamnă a reveni la convingerile scolastice, de parcă valoarea cunoașterii ar fi determinată de cantitatea de dovezi " ( ) Biblioteca "Runivers" MATERIALE PENTRU ISTORIA FILOZOFIEI ÎN RUSIA O analiză detaliată a lexicului filosofic a fost transmisă redacției de către Iurkevici, dar au fost plasate doar observații detaliate cu privire la articolele Asceză și Dumnezeu · Dovezi ale existenței lui Dumnezeu (pasaje critic-filosofice </ skye) Procesele de la Kiev spirit Academia, i i, , p - V , p - ; J, pp - Negăsind la Gogotsky claritatea dorită în prezentarea dovezilor existenței lui Dumnezeu, Yurkevich le examinează independent de Gogotsky În primul rând, se face o critică detaliată a lui Kant "Din punct de vedere kantian, desfășurat cu consecvență, convingerea noastră în existența lui Dumnezeu nu ar avea încă nici un fundament chiar dacă dovezile existenței lui Dumnezeu s-ar distinge prin deplină rigoare matematică" (-) Mai departe, pentru a vedea cât de inutile sunt toate subtilitățile dialectice cu care au încercat adesea să susțină sau să respingă dovezile existenței lui Dumnezeu, se ia în considerare forma logică a acestor dovezi și, în final, ele însele sunt în această ordine: cosmologică , fizico-teologic, moral și ontologic Pe parcurs, se tratează și problema originii religiei naturale Pacea cu vecinii ca condiție a comunității creștine Procesele de la Kiev spirit acad ι ι, , p - Articol instructiv "Pacea cu oamenii cere, ca o condiție necesară, ca o persoană să fie în pace cu sine însuși sau să aibă liniște sufletească interioară, care se realizează prin stăpânire de sine, triumf asupra patimilor, neascultare față de vocea conștiinței, mai ales activă devotament pentru voia lui Dumnezeu" ( ) Din știința spiritului uman Procesele de la Kiev \ z Spirite, Academia , nr , p - Retipărire separată la de pagini Aceasta este o analiză extrem de amănunțită și calmă a celebrului articol al lui Chernyshevsky "The Anthropological Principle in Philosophy" (Modern , și ; mai multe despre acest articol de mai jos) Nu există un nume al lui Cernîșevski în articolul lui Iurkevici O teorie care vede în fenomenele psihice o modificare a vieții organice nu satisface cerințele științifice "Este imposibil de explicat principiul spiritual din cel material, deoarece acest principiu material în sine este doar în interacțiune Biblioteca "Runivers" I kolubovsky relația cu spiritul este aceeași pe care o cunoaștem în experimentele noastre" ( ) Omul se dezvoltă sub ideea de adevăr; el nu este mulţumit nici de starea actuală a ideilor sale, nici a vederilor sale externe El îi aduce pe aceia și pe alții în categorii metafizice neobservante și astfel justifică sau corectează ih conform legilor generale, necesare * Ca și în vederile senzuale, el distinge formele esențiale ale manifestărilor "aleatorie, cel puțin constantă, deci, în consecvența sa spirituală, combinația subiectivă de gânduri care exprimă faptele lucrurilor" (- transpresiunea despre articole Shevskago) este: "Aceste articole aparțin cu adevărat filozofiei realismului, de la care avem și așteptăm atât de mult bine și rodnic pentru! știință și viață, dar ele nu ne fac cunoștință cu concluziile efective ale acestei filosofii Este scriitorul chiar familiarizat cu numele filozofilor din această direcție ", este necunoscut, și că el nu este familiarizat cu teoriile lor psihologice și filosofice este dincolo de orice îndoială El vorbește despre obiectele filozofiei ca prin auzite A auzit că filosofia realismului își dezvoltă sarcini conform metodei științelor naturii și este, ca să spunem așa, știința naturii pe baza fenomenelor psihice și, după cum se pare, de aici am ajuns la ideea de a căuta explicații pentru fenomenele psihice într-o substanță chimică laborator El respinge principiul non-material la o persoană, pentru că nu este

vizibil nicăieri, nu a arătat într-un singur cuvânt că a avut o idee clară a vederii de sine și a observației de sine, ca sursă specială de cunoaștere psihologică În același mod, metafi- * doctrina fizică a unității materiei în întreaga lume sensibilă i-a servit drept prilej să amestece și să îmbine diverse ordine de fenomene - anorganice și organice, organice și spirituale - și doar doctrina, pe care nu o înțelegea, despre transformarea diferențelor cantitative în diferențe calitative, a returnat acea ordine a lumii și acea gradualitate în desfășurarea fenomenelor unuia din celălalt, pe care le observăm zilnic" ( ) - În treacăt, se pun întrebări despre viața psihică a animalelor , despre utilitarism etc Articolul lui Yurkevich a stârnit multe discuții A fost acordată atenție, datorită lui Katkov, care a tipărit fragmente mari din Biblioteca "Runivers" MATERIALE PENTRU ISTORIA FILOZOFIEI ÎN RUSIA ea cu o prefaţă foarte aprobatoare (Recenzie literară şi note, Russk Vesti i i, , pp - ; , pp -) Atunci numai Cernîşevski a considerat necesar să răspundă în Polemic Beauties (Modern i jr^ , pp , - ; , pp ibo-i o) Aici îi este milă de domnul Iurkevici și îi oferă, dacă este încă tânăr, câteva cărți bune care sunt la dispoziția lui Cernșevski Cernîșevski nu intenționează să citească articolul domnului Iurkevici, pentru că știe foarte bine ce conține: aceștia sunt măgarii care l-au plictisit înapoi la seminarul din Saratov Dar pentru ca cititorul să vadă cum a infirmat-o, Chernyshevsky, Yurkevich, Chernyshevsky retipărește în Rus Vestnik parte a articolului "Din știința spiritului uman" Retipărirea se întrerupe la mijlocul propoziției, deoarece este interzis prin lege să se retipărească mai mult decât o coală tipărită La această controversă, într-un fel sau altul, a luat parte întreaga presă Vezi De la Zap ι ι, , p - ι (articol literatura rusă) Limba rusă ι ι, No Biblia, pentru joi , , p (articol de M K : "A studia sau a nu studia? O notă despre influența importantă pe care domnul Cernîșevski o are în literatură") N Constantinopol Mod fiziologic de a transforma un om într-un animal și un animal într-un om, Dom Convorbirea , nr , p - ; afară , p - ; emisiune zz, p - : nr , p - ; emisiune , p - Dar cel mai amănunțit și imparțial articol: Referitor la controversa asupra articolului domnului Yurkevich Dreapta Despre ι ι, , p - Aici îi aducem un omagiu lui Sovremennik, care este recunoscut pentru direcția sa liberă, arzătoare și întotdeauna adevărată "Nu am dori încetarea activităților domnului Cernîșevski și Antonovici Nu este important ce propoziții dau articolele lor filozofice, ci faptul că trezesc gândirea la activitatea de sine" ( ) Avem multe prejudecăți împotriva filozofiei, dar cine înțelege semnificația ei vede în lipsa educației filosofice una dintre cele mai importante neajunsuri ale dezvoltării noastre sociale Autorul necunoscut examinează materialismul în detaliu, înțelegându-l, totuși, ceva mai larg decât de obicei Inadecvarea metodelor metafizicii și psihologiei idealiste a contribuit în mare măsură la răspândirea Biblioteca "Runivers" J K O L U B O V S KI Π terialism Dar materialismul nu a rămas fidel programului său; nu a rezistat nici în domeniu, nici în metoda ştiinţelor naturii Are propria sa metafizică Limbajul fiziologilor și psihologilor (Lewis Physiology of everyday life, tradus de Borzenkov și Rachinsky, vol , M i i-) Rus Vest , , p - ; , p - ; , p - ; , p v- Acest articol servește, parcă, ca răspuns al lui Yurkevich la toate atacurile adversarilor și, prin urmare, în special în prima sa parte dedicată lui Antonovici (Modern Physiology and Psychology, Modern ,), este plin de mirodenii polemice, care sunt complet absent în articolul "Din știința spiritului uman" Apărătorii lui Yurkevich s-au referit la Lewis, văzând în el o întărire a

opiniilor lor Apoi Antonovici, profitând de publicarea traducerii în limba rusă a fiziologiei lui Lewis, a încercat să demonstreze că Lewis a fost un prost susținător al lui Yurkevich La rândul său, Yurkevich, analizându-l pe Lewis în detaliu în articolul său, susține că Lewis ajunge la poziții care sunt incompatibile cu concluziile materialismului Adevărat, el vorbește limba unui fiziolog, adică vede în senzații, idei, idei, procese sau schimbări care există nu într-un element intern, ci într-un anumit spațiu și la un anumit moment Despre acest articol: M A Tarhov Puncte instabile ale realismului modern Biblia, pentru joi , I, p - dar; , p - ; , p - O revizuire detaliată a articolului lui Yurkevich este precedată de discuții despre materialism și locul său în istoria filosofiei Bazele filozofice ale realismului sunt extrem de șocante Toate propunerile și dogmele sale rezonează cu cea mai pură metafizică, care nu are nicio șansă de partea ei nici în filosofia trecută, nici în starea actuală a științei Cu totul altceva trebuie spus despre idealism Literatură pedagogică (Spaso &ich, Manual de drept penal, vol I, numărul ι-ñ, M) Scrisori către S I Barshev Modern Cronica , nr , p - ; No yu, pp - ; nr i, pp - Aici Yurkevich folosește exact aceleași metode polemice care au fost practicate de adversarii săi logici, Biblioteca "Runivers" MATERIALE PENTRU ISTORIA FILOZOFIEI ÎN RUSIA Psihologia și metafizica lui Spasovich nu sunt bune Aceasta indică faptul că filosofia trebuie introdusă în cercul predării V D Spasovich Răspuns domnului Yurkevich SPb Ved , nr Sovr , , p - (recenzie internă) ho Raționați după învățăturile lui Platon și otd Z Moscova univ Izv - , No , p - - Există și o tipărire separată, de pagini "În ceea ce privește problema începuturilor și esenței științei, întreaga istorie a filosofiei este împărțită în două epoci inegale, dintre care prima este descoperită de Platon, a doua de Kant" ( ) După Platon, esența suprasensibilă invizibilă a unui lucru este cognoscibilă, după Kant, doar un fenomen senzitiv vizibil Potrivit lui Platon, câmpul experienței este o zonă a umbrelor și a viselor, iar doar efortul minții în lumea suprasensibilă este o efort către lumina cunoașterii, potrivit lui Kant, invers Potrivit lui Platon, cunoașterea reală se obține atunci când gândirea trece de la idei prin idei la idei; potrivit lui Kant, atunci când trece de la vederi prin vederi la vederi Potrivit lui Platon, cunoașterea esenței spiritului uman, a nemuririi și a scopului său suprem, merită în primul rând numele de știință; după Kant, aceasta nu este o știință, ci o disciplină formală care avertizează împotriva încercărilor inutile de a afirma ceva despre existența sufletului uman Potrivit lui Platon, cunoașterea adevărului este posibilă pentru rațiune pură; după Kant, nu este posibilă nici pentru rațiune pură, nici pentru rațiune îmbogățită cu experiență În acest din urmă caz, se obține cunoașterea întregului an, și nu cunoașterea adevărului Despre acest articol: N A Strahov Caracteristica principală a gândirii Patrie Zap i , aprilie, carte , p - Principala trăsătură a gândirii, subiectivitatea ei, a fost descoperită de Kant Este ferm stabilit și de neclintit Procesul de gândire este de așa natură încât se distinge în mod necesar de obiectele la care se referă, dar își gândește deja gândul în mod direct, adică imposibil de distins de el însuși Yurkevich neagă cu încăpățânare punctul de vedere al lui Kant și confundă lumea obiectivă cu cea subiectivă Considerând gândirea în cea mai înaltă manifestare a ei, trebuie spus că este absolut liberă Știința, în care Biblioteca "Runivers" i to about l in about in with to i d un roi de gândire se bazează numai pe sine, în care își expune toate mișcările sale legitime și dă metoda absolută a acțiunii sale, este logica subiectivă sau dialectica Jocul forțelor ascunse asupra

disputei profesorului Struve Rus Greutate , , p - - Articolul este consacrat apărării prof Struve din atacurile lui N Aksakov (Materialismul de bază, referitor la disertația-broșură a domnului Struve, M), care a văzut în Struve un materialist ascuns, compilator și chiar plagiator Yurkevich analizează în detaliu toată lipsa de temei a acestor acuzații și, la rândul său, îi reproșează autorului necinste Ultimele pagini sunt dedicate pamfletului Prof Usov (Despre disertația domnului Heinrich Struve, M) Despre disertația lui Struve în sine, vezi mai jos Ecoul acestei povești este un feuilleton în Sankt Petersburg Ved , nr (Istorie filozofică pe baza unui jurnal G Heinrich Struve, un nou filosof moscovit care a intenționat să învingă materialismul și l-a apărat cu brio G Yurkevich, un onorat filozof moscovit, care intenționa să-l protejeze pe domnul S-a luptat de la adversari și l-a învins) Lecturi despre educație Ed N Chepelevsky M IVD- p Acestea sunt note pentru seminarul profesoral al catedrei militare Prevederile psihologice sunt derivate din principiile psihologiei și logicii De aceea logicii i se acordă atât de mult spațiu Relația sufletului cu trupul se exprimă în rezonanță, asistență și oprimare Recenzii simpatice au fost date doar de From Zap , , decembrie, carte , p - , și Home Talk , nr , p I B-v SPb Ved , nr ' (feuilleton) Lucrarea lui Yurkevich nu este rodul observării copilului, ci rezultatul unor teorii preconcepute Un cap proaspăt nu este capabil să stăpânească această înțelepciune școlară G/ Blagosvetlov Rus Slovo , și, p - Citirea scrisorii farfurie a lui Yurkevich este o afacere murdară Knizhnik , nr , p - Uchitel , Nr i / pp - (recenzii sunt foarte antipatice) Jurnal pentru gen și mentor , nr , p - Un amestec de logică și psihologie într-o formă școlară Biblioteca "Runivers" MATERIALE PENTRU ISTORIA FILOZOFIEI ÎN RUSIA Principii generale ale metodologiei Pedagog sat , carte (octombrie), p jubo- Acest articol este inclus în întregime în următoarea lucrare (p -) I Curs de pedagogie generală cu aplicații M XV + Această carte a fost întocmită și din însemnări de pedagogie din seminarul profesoral al catedrei militare De aici și direcția practică a acestei lucrări Profesorii pasionați de fiziologie trebuie urmăriți de bunăvoie, până când se descoperă că însuși motivul discuțiilor lungi despre nervi constă în starea anormală a nervilor profesorilor înșiși Scopul omului nu este fericirea, ci virtutea înțeleaptă Cartea este împărțită în două părți: doctrina generală a educației și teoria generală a educației Multe paragrafe sunt stabilite conform lui Kurtman Nu a fost posibil să găsim recenzii simpatice despre opera lui Iurkevici: A Piatkovski Din istoria dezvoltării noastre literare și sociale, vpb , vol I, p - , după ed a II-a ■p - , Sankt Petersburg , precum și Ot Zap , , p - (vol) Profesor , nr i, p - o Tot ce este bun îi aparține lui Herbart, dar este diluat cu idei specifice Moscovei P Tzhachev, Cauza , , p - o O încercare ticăloasă, sub masca frazeologiei idealiste și misticismului vag, de a justifica tot ceea ce sălbatic și urât care nu face decât să sfințească tradiția și menține o rutină Plan și forțe pentru școala primară J M H P , h, p n- ; , p - (vol) Discuție despre semnificația școlii pentru stat, precum și despre cum și cine ar trebui să predea Idei și fapte din istoria pedagogiei (L Mod-Zalevsky, Eseu despre istoria educației și formării din cele mai vechi timpuri până în vremurile noastre, Sankt Petersburg, -) J M H P , , p i- ; io, p - (vol) Degeaba a urmat Modzalevsky hegelianismul învechit al lui Schmidt Toate virtuțile lui Schmidt au dispărut sub condeiul unui autor rus În al doilea articol, o enumerare minuțioasă a neajunsurilor și curiozităților -w Biblioteca "Runivers" I LA DESPRE LUBOVSKII Viitorul metodelor sonore (despre ABC-

ul Preotului Nikolsky, M) J M H P , , p I- (vol ibo) Sunt indicate neajunsurile metodei sonore și se recomandă metoda literului-subjunctiv a sacrului Nikolsky În plus, Yurkevich deține: Notă, Kiev i sau p , precum și Dom Convorbire i o, nr , p i- (privind nota lui V Şulgin: Câteva cuvinte cu ocazia deschiderii şcolii de femei Fundukleev la Kiev, Kiev Telegraf , nr) Despre cursul examenelor finale la gimnaziul din Moscova, Moscova univ Izv - , Nr , p - , precum și în Nr Circulare pentru districtul educațional Moscova pentru , p -io La aceasta, directorul gimnaziului H F Korolev a publicat "Explicația despre raportul prof Yurkevich, Moscova univ Izv - , nr , pp - , precum și Circulare pentru districtul educațional din Moscova , nr , pp - , cărora Yurkevich, la rândul său, a plasat o scrisoare către O M Bodyansky, Mosk univ Izv Ved , nr (Lomenko, Ciudățenii pedagogice), și la Sovrem i , , pp; - (articol "Realitate") - Yurkevich aparține și unei analize detaliate a traducerii în limba rusă a cărții doamnei Necker de Saussure: "Educația graduală sau studiul unei vieți întregi", M (Rus Ves , io, p -) I Kolubovski (Va urma) Biblioteca "Runivers" ANEXA GI Pliant bibliografic *) I Cărţi noi legate de filozofie Andreevsky, I S - Geneza științei, principiile și metodele sale, partea I, M VSH - , de exemplare p k "Săptămâna" nr "Greutate Euro% octombrie (pe copertă) Arnold -Lumina Asiei, poem, pf Annenskaya, ed V V Lesevici, cu prefață și introducere, editată de el, Sankt Petersburg OIP-|- (acesta include un articol de V V Lesevich "Libertatea religioasă conform edictelor lui Ahsoka cel Mare"; două capitole preluate din lucrarea lui Le Bon "Les civilizations de l'Inde" servesc drept introducere - Despre această carte : θ Bulgakov - "Lumina Asiei" în Europa "Nou Eh" M (mai) N Mihailovski - Scrisori despre diverse diferenţe "Rus Vd " nr si "Rus Dumnezeu ", iulie, p - Astafiev, P E - Naționalitate și sarcini umane generale (la psihologia populară rusă), M p de exemplare k Astafiev, P E - Învățăturile contelui L N Tolstoi în întregime M k *) Vezi cartea $-a "Întrebări de filosofie și psihologie" * Biblioteca "Runivers" I KO ZUBOVSKY Blagorumov, N , prot - Două vederi opuse asupra vieții: optimismul și pesimismul M p exemplare Buckl -Influența femeilor asupra succesului cunoașterii, traducere de M A Lazareva, ed a II-a, M p de exemplare cop Boris, arhim - Istoria iluminismului creștin în relația sa cu educația antică greco-romană Perioada (-) Kazan "Procedurile de la Kiev spiritele acad ", mai, p - A-v S -"Istoric Wes ", Sept , p - Vvedensky, A I -Activitatea științifică a lui M I Vladislavlev SPb pagini de exemplare Gik, D - Dependența dintre teoremele geometrice și alte adevăruri, lucrare matematico-filosofică M p exemplare frecare Profesorul grec Socrate, ed "Intermediar" M p exemplare Dril, D - Tipuri psihofizice în relația lor cu criminalitatea și varietățile sale Patologia privată a criminalității M XI-}- p exemplare frecare Nikolaev, Yu - Opinie "științifică" despre Rudin și Oblomov "Mosk Vd " nr Kovalevsky P I - "Arhiva psihiatriei" nr , p "Rus Gând", aprilie, p - "Știri" Kandinsky, V - La problema nebuniei SPb П-{- pagini de exemplare p k Karev, N I - Esența procesului istoric și rolul personalității în istorie SPb pagini exemplare frecați (publicat în două ediţii) Bezbrazov - "Rus Ob a, aprilie, p - "Greutate Ebr ", ian și aprilie (pe copertă) "Rus Dumnezeu % aprilie, p - Kovalevskii, P I , prof -Psihiatrie, t P Psihiatrie specială Ed a -a, corect si suplimentare al revistei "Arhiva psihiatriei Harkov" P -P-}- p p exemplare Korkunov, H M -Prelegeri despre teoria generală a dreptului Ed al -lea St Petersburg -XП Kraft-Ebing Manual de psihiatrie Pe baza observațiilor clinice pentru medici și studenți practicieni ? Biblioteca Runiverse Fisa BIBLIOGRAFICA De la

ed a -a pe A Cheremshansky A doua ediție rusă cu note și completări ale traducătorului SPb XVП-|- p rub "Greutate Evr , iulie (pe copertă) "Stiri Nr Kudryavtsev, V - Bazele inițiale ale filosofiei (în legătură cu programul de predare a filosofiei în seminariile teologice) Emisiune : fundamentele inițiale ale psihologiei, psihologiei raționale și filosofiei morale M p exemplare frecare cop Kuno-Fischer -Prelegeri publice despre Schiller (Confesiuni de sine, Schiller ca filozof, Schiller ca comedian) M VSHN- p exemplare frecare Nou Bp Nr (septembrie) de La Bruyère, J -Personaje sau moravuri ale acestui secol (Les caractères) Cu o prefaţă de Prevost-Paradol şi S Bev Pe P D Nervov Ed "Panteonul literaturii" SPb p exemplare frecați Lange, Dr - Afecte (mișcări mentale) Studiu psihofiziologic Pe ed A Virenius SPb p exemplare cop "Observator" , august, p - Lubbock, J - Succesul și bucuria vieții Din engleza a -a ed tradus de M Lovtsov dinainte A Mihailova SPb VSh-|- p de exemplare cop "Rus Dumnezeu , mai-iunie, p - "Greutate Ebr , septembrie (pe copertă) "Știri" ¡N? Lebbock, J - Plăcerile vieţii Cu o prefață a autorului pentru ediția rusă Partea I Per din a -a ediție engleză de V A Gebler Ed "Panteonul literaturii" SPb pagini de exemplare Leikfeldt, P -Diferitele tendințe în logică și principalele sarcini ale acestei științe Harkov frecați Letourneau, Sh - Evoluţia proprietăţii Ed "Rus Averea SPb pagini de exemplare frecați Mantegazza, P , Prof -Fiziologia urii Pe Cu acesta Dr N Leinenberg Odesa p exemplare p cop Meynert, M D , prof -Prelegeri clinice despre psihiatrie, os- Biblioteca "Runivers" I KOLUBOVSKY nou pe datele științifice Pentru studenți, medici, avocați și psihologi Pe V N Kovalevskaya, ed P I Kovalevkago Ed "Arhiva Psihiatriei" Harkov pagini Orshansky, I - La doctrina libertăţii, de copeici Platon - Apologia lui Socrate Traducere interliniară cu introducere, note și cuvinte de K Danilchenko Ed , corectat din nou si suplimentare D t Kiev IIb-^-VSH de exemplare cop Platon - Apologia lui Socrate Cu introducere, note și figuri a explicat A Pospiil Ed al -lea, modificat semnificativ Tsarskoye Selo -]- p exemplare (Colecție ilustrată de clasici greci și romani cu note explicative, editată de L Georgievsky și S Manstein) Platon -Dialogul lui Protagoras Traducere de A Dobish Kiev pagini exemplare Platon -Protagoras Pe din greaca E D cu note și cuvinte Kiev pagini exemplare cop Platon -Crito Traducere de V V Paskhalov, ed al -lea, semnificativ corectat și completat de D t Kiev pagini exemplare cop Poletaev, N -Pe fundamentele imputării bazate pe principiile filozofiei pozitive SPb p Popov, L K (Elpe) -Care este puterea vieții? A doua ediție semnificativ mărită a cărții "Eseuri populare în știința naturii" SPb p exemplare frecați Notă în "Nou Bp ü ¡NI (iunie): Care este puterea vieţii? "Greutate EURL, iulie (pe copertă) Potapov, N - Scurt eseu despre istoria filozofiei dreptului În ceea ce privește programul cursului universitar Kiev pagini exemplare Pfluger, E F V - Despre arta prelungirii vieții umane, vorbire Pe N Leinenberg Odesa p exemplare cop Rumpel, T - Propedeutica filozofică sau fundamentele logicii și psihologiei Pe V I Zeidler Ed al -lea, corectat și completat SPb Vni-J- p exemplare cop Biblioteca "Runivers" FIȘA BIBLIOGRAFICĂ Rednin, P G - Din prelegeri despre istoria filozofiei dreptului în legătură cu istoria filosofiei în general, vol IV SPb p IOSYU copie frecați "Greutate Heb?, februarie și august (pe copertă, despre volumele și) "Sev Greutate?, iulie, p - (pe toate cele patru volume) "Știri^, nr (despre volumul al -lea) Samarin, D - Protector al adevărului universal Vl S Solovyov despre recenziile sale despre slavofilii din anii patruzeci și cincizeci SPb pagini de exemplare cop Culegere de articole despre neuropatologie și psihiatrie, dedicată prof

A Ya Kozhevnikov de către studenții săi la cea de-a douăzeci și cincia aniversare a tezei sale de doctorat M Q pagina exemplare Sikorsky, I A - Fiziologia suferinței morale Prelegere publică Kiev pagini exemplare Simon, Dr -World of Dreams (Le monde des rêves) Tradus din franceză G Paperna SPb p exemplare frecare (Biblioteca științifică populară) ' Slousch, N -Mnemonică Un ghid practic pentru a învăța rapid și ușor și a păstra pentru totdeauna în memorie Odesa p de exemplare cop Sokolov, P -Filosofia în Germania modernă, M p de exemplare ·· Somov, S -Despre problema hipnotismului (un fragment din eseul "Fundamentals of Social Psychology?") Nijni Novgorod pagini de exemplare cop Stolypin, D A - Eseuri științifice Începuturile sociologiei Problema noastră agricolă Ed al -lea M X-pi^O str * de exemplare frecare · Stolypin, D' A - Idealismul științific și fundamentele sociologiei M p exemplare Strahov, N -Lupta împotriva Occidentului în literatura noastră Eseuri istorice și critice Cartea , ediția a II-a SPb-XXX-[- p de exemplare frecare cop (Ediția a II-a include articole polemice despre Solovyov și darwinism) Bestuzhev-Ryumin, K N - "Rus Wes?, iunie, p - Nou Bp?, U (mai) Struve, G - Introducere în filosofie Analiza principalului Biblioteca "Runivers" I KO LU BOVOKIY parte a filozofiei în general Varşovia XV-f- pagina frec (Enciclopedia științelor filozofice și direcții în legătură cu introducerea în filosofie sau filosofia filosofiei, partea I) Întrebări de filosofie și psihologie, carte , p - "Sev % în greutate septembrie, pp - Ushinsniy, K D - Munca în semnificația sa mentală și educațională Din "Lucrările pedagogice adunate" SPb pagini de exemplare Ushinsniy, K D - Omul ca obiect al educației Experiență în antropologie pedagogică T I, ed a -a, tipărită fără modificări față de ed a II-a, corectată de însuși autor Cu desene și portretul autorului SPb VP-|-HY ~ p ex p k Ferry, E - Crime și criminali în știință și în viață Două prelegeri Pe Cu acesta N Linenberg Odesa pagini de exemplare k "Greutate Evr , septembrie (pe obl) Chichagov, L M - Care este baza oricărei științe? M p exemplare cop Stieglitz ^ A - Studiu asupra principiilor echilibrului politic, legitimismului și naționalității, partea a III-a, otd , Sankt Petersburg p Schofield, A T - O altă lume sau spațiu cu patru dimensiuni Tradus din engleză |A A K-th Kiev Sh-{- p de exemplare k Nou Bp , Nr (iulie) Emmingaus -Tulburări psihice în copilărie (Die psychischen Stõrungen im Kindesalter) Tradus cu el V F Yakubovici SPb YΠ-]- p exemplare ruble, - "Greutate Evr , septembrie (pe regiune) "Sev Greutate , septembrie Yarkovsky, I - În ceea ce privește recenziile cărții mele "Gravitația universală ca o consecință a formării materiei grele în interiorul corpurilor cerești M p exemplare cop "Rus Vd , Nr IL Informații suplimentare despre cărțile prezentate în pliantele anterioare Bezbrazov - "Rus Gândul , mai, p - "Observator , aprilie, p - Biblioteca "Runivers" FIȘA BIBLIOGRAFICĂ Binet și Feret - "Corect Greutate , ¡NI Questions of Philosophy and Psychology - "Observația , februarie, p - (pe a l-a carte) "Istoric Greutatea , aprilie, p - "Rus Gândul , aprilie, p - "Sev Greutatea , aprilie, p - (despre cartea a II-a) "Dreapta Greutate , Nr (pe cartea a -a) Herzen (p de exemplare) -"Nedelya , ¡bg V Portugalov, Crucible of Creativity," Novosti , ¡N Gusev A -Religiozitate etc "Moscova , ¡bg Zelensky, M (IX-)- p)-M Peskovsky, Cultura minții, Novosti *, ¡bg P Kapterev, Rus Scoala *, ¡bg b, p - L S , "Greutate Ebr , iunie, p - E "Greutate Apoc , ¡bg , p - "Rus Gândul , aprilie, p - "Observer , iulie, p - ,, Nedelya , ¡bg - Necrologurile lui M S Zelensky, ,,Hoβ , ¡bg și ,,Hoβ Ora , ¡NI (iulie) În memoria Dr M S Zelensky, Novosti , Nr Kandinsky, V X - Despre pseudohalucinații ΓV-}- p de exemplare-I Ya Platonov, Arhivele

Psihiatriei , ¡NI , p - Kant -Prolegomene ,, Obl , septembrie, p - Kulakovsky, Y - Filosoful Epicur "Sev Greutatea , aprilie, p - Kuller (de pagini, de exemplare) -"News , ¡bg and "Săptămâna , ¡bg "Nou BP , ¡bg (aprilie) Lesgaft -Tipuri de şcoală -V G , "Rus Shkola , ¡bg δ, β p - Lvov, D P , carte (p de exemplare) -H T , Questions of Philosophy and Psychology, carte , p - Marakuev, N N - p exemplare Martensen, en - I Belyaev, Lecturi în general dragoste spiritual Proev , ianuarie, p - Doctrina creștină a moralității, "Moscova Cod ¡NI Minsky, N - Obl , septembrie, p - "Rus Gândul , iunie, p - Neustroev, A A - p de exemplare Ostwald (p de exemplare) - "Rus Cod , ¡bg Ribot, Sh - "Greutate Evr , aprilie (în regiune) Rozanov, V - J M H P , martie "Dreapta Greutate , ¡NI Biblioteca "Runivers" I KO LUB OBSKII Romens, Mintea animalelor -,, Russ Gânduri, aprilie, p - Trubetskoy, S , cartea - "Vѣs Ev , aprilie (în regiune) Proceedings of the Psychological Society, voi a -a -"Greutate Ebr ", februarie (în regiune) Umanets, S (IV-J- p) -A Bayazitov, "Istor Vs ", iunie, p - Știrea # Shmidt K (XXBШ + p de exemplare) -J P , "Greutate Ebr *, iunie, p - "Rus Gând*, iunie, p - Știri* Nr Săptămâna* Nr Rus Dumnezeu *, martie, p Iarkovski, I -M Leskovsky, Marea ipoteză, Novosti* nr Sh Articole cu continut filozofic, tiparite in periodice *) "Educaţie şi Educaţie* Debolsky, N G - Despre mijloacele de educație (continuare) , - ; - , - ; - , - ; , - "Credință și rațiune" Amfiteatrov, E V -Eseu istoric despre doctrina frumuseții și a artei Din lecturi academice (sfârșit) vM , - Zelenogorsky, T - Tragedieni și sofisti greci (mișcare literară și filozofică din Atena după războaiele persane) nr Yu, - ; Nr , - Zelenogorsky, T - Idei și dialectică după Platon Nr , - ; , - Istomin, K - "Teodicea* din Leibniz Discurs despre bunătatea lui Dumnezeu, libertatea omului și începutul răului Ch П M , - ; Nr , - K(Orsunsk)iy, I -Profesor Vasily Nikiforovici Potapov Nr , - Korsunsky, I - Învățăturile lui Aristotel și școala sa, (peripateti- *) Pentru simplitate, la desemnarea cărților și paginilor se adoptă următorul sistem: dacă perioada de publicare a revistei este lunară, atunci prima cifră indică întotdeauna cartea revistei, următoarele numere indică paginile Biblioteca "Runivers" FIȘA BIBLIOGRAFICĂ Chesky) despre Dumnezeu Nr , - ; Nr , - ; Nr , - ; Nr , - Linitsniy, P - Despre relația spiritului finit cu infinitul Nr , - Linitsniy, P - Despre spiritul ca imprimare necesară a filosofiei Nr , - Sadov, T - Concepte morale și filozofie morală a unei societăți educate în Roma antică Nr , - Seneca, L Anney - Despre binecuvântări (De benefìciis) Nr , - ; Nr , - ; Nr , - (continuare) Snegirev, V A -Metafizică și filozofie (din lecturi academice) Nr , - ; Nr , - (sfârşit) Snegirev, V A - Despre natura cunoașterii umane și relația ei cu ființa obiectivă (din lecturi academice) Nr , - ; Nr , - "Buletinul Educației*· Lagrange, F - Plăcerea exercițiului fizic Nr , - (traducere de M V) Portugalov, V - Atenţie Nr , - (pe cartea lui Ribot) ' "Vestnik Evropy"* Anuchin, D - Studiul tipurilor psihofizice (despre cartea lui Dril) Nr , - Pypin, A N -Herder (Heim, Herder, trad V Ξ Neve-domsky, M -) , - ; , - Slonimsky, L - Concepte vechi și noi despre stat , - ; , - Sechenov, I M - Impresii și realitate - Yanzhul, I -Noua fantezie pe o temă veche (Looking back-ward - , de E Bellamy The Cooperative Common Wealth in its Outlines, de L Gronlund) , - ; - În plus, L S relatează despre următoarele cărți în limbi străine: M Brasche Philosophie und Politik, Studien über F Lassale und J Jacoby (, -) A Fouillée: L'évolutionisme des idees-forces (, -) M Guy au: Education et héredité (, -) M Kovalevsky: Tableau des origines et de l'évolution de la famille et de la proprieté Stockholm Biblioteca "Runivers" I KOLUBOVSKII (, -)

Marie Manacéine: Surmenage mental dans la civilization moderne Efecte, cauze, remedii Traduit du russe par E Jaubert Cu o prefață de Ch bogat alin (,) L Metchnikoff: La civilization et les grands fleuves historiques, avec une préface de M Elisée Reclus Paris (, -) Muff: Idealismus (, -) G Tarde: Les lois de l'imitation, étude sociologique (, -) K, Zeyss: A Smith und der Eigennutz, eine Untersuchung über die philosophischen Grundlagen der alterenNationalokonomie (, -) "Educația femeilor" Kapterev, A - Despre jucăriile pentru copii și expoziția de jucării , - Kapterev, P - Despre dezvoltarea gândirii abstracte , - Mironov, A M - Educația estetică a unei persoane - (continuare) PK - Pesimism și Pedagogie , - (despre articolul lui Hartmann) "Revista Ministerului Învățământului Public" Batyushkov, T - Povești despre disputa dintre suflet și corp în literatura medievală (experiența cercetării istorice și comparate) , - Vvedensky, A I - Despre problema structurii materiei , - ; , - Vvedensky A I - Activitatea științifică a lui M I Vladislavlev , - Karinsky, M - Anaximandru infinit , - ; , - ; , - Raddov, - Lucrări ruse despre istoria filosofiei grecești (Kn O Trubetskoy: Metaphysics in Ancient Greece A Gilyarov: Greek Sophists) , - Cuvântul Kiev Kozlov, A A - Meonismul orașului Minsk (Minsk, În lumina conștiinței) MM și (și martie) Sykorsky, I A - Fiziologia suferinței morale Prelegere publică MM și (și martie) Biblioteca Runiverse FIȘA BIBLIOGRAFICĂ "Moscova Vedomosti* Întâlnirile Societății de Psihologie, MM , , și Nikolaev, Yu - Unitatea universală și ideea de naționalitate Despre poezia Vl S Solov'eva Ex oriente lux ("Vѣs Evr y, aprilie) M Nikolaev, Yu -Note literare Vl S Solovyov și Chaadaev Referitor la cartea Vl S Solovyov "Chestiunea naţională"* M Nikolaev, Yu - Câteva [remarci despre Lermontov Referitor la articolul lui O P Gerasimov în Questions of Philosophy and Psychology, Vol al -lea nr Nikolaev, Yu -Arta rusă înainte de procesul lui V S Solovyov MM și "Observator Cronica științifică (știri de psihologie) , - (pe tema cărții lui Ribot Bolile personalității) Chuiko V - Slavofilismul vechi și nou , - ; , - (sfârşit) "Săptămâna Boli ale memoriei M (după cartea lui S S Korsakov) Gândul este ca mișcarea M (despre cartea lui Herzen) Vise profetice M (după Simon) Corelații ciudate în organism M M Sh -Fenomene misterioase (Uranie par Flammarion) M "Timp Nou Bulgakov, θ -Sisteme de învățământ celebre M (august) Bulgakov, F - Noutăți despre oamenii geniali M (iunie) Bulgakov, F - Experimente de fraternitate universală M (septembrie) Despre utopii Vvedensky, A I, - Necrologul lui M I Vladislavlev M (aprilie) Biblioteca "Runivers" Y K O L U B O V SKII Strahov, N - Un nou truc împotriva cărții lui N Ya Danilevsky Ό și (septembrie și octombrie) Elpe -Scrisori științifice Despre calitățile spirituale ale colosului pădurilor Nr (mai) De către romani Elpe - Scrisori științifice Minte în instinct Nr (aprilie) Elpe - Omul este liber? ¡NBM și (și iunie) Despre cartea lui Herzen Cu privire la acest articol, A A Herzen a plasat în nr (iulie) o scrisoare către redactor, la care Elpe a răspuns la nr (iulie) Yarosh, K - Scrisoare către editor Nr (aprilie) Despre Vl S Solovyov "Știri** Suflet (Notă despre Cartea Vieții: Analyse des choses, essai sur a science future) nr Obolensky, L - Semnificația individului în progresul societății M "Panteonul literaturii" Guyot, M -Estetica modernă, trad A N Chudinova - (continuare) A Skabichevsky -Cronică literară "Știri" Nr de La Bruyère, J - Personajele acestui secol Traducere de P D Pervov - (sfârșit) Lubbock, J - Bucuriile vieții Pe V A Gebler - "Buletinul Guvernului" Semnificația științifică a hipnotismului ¡NI "Revista Ortodoxă** Vvedensky, A - Credința în Dumnezeu, originea și temelia ei

Experiența unei soluții pozitive a problemei în legătură cu studiul istoric și critic al principalelor direcții ale literaturii sale în secolul curent , - ; - , - Gusev, A -L N Tolstoi, mărturisirea lui și pseudo-noua credință ' , - (continuare) Sokolov, P - Filosofia în Germania modernă , - ; , - ; , - Biblioteca "Runivers" FIȘA BIBLIOGRAFICĂ S-t-v -Modern "conflict α al rațiunii științifice și al conștiinței simple" (Daude: Lupta pentru existență Bourget: Elev) , - "Interlocutor ortodox" Boris, arhim (Plotnikov) -Istoria iluminismului creștin în raport cu educația antică greco-romană , - ; , - (sfârşit) Gusev, A -Nevoia de închinare exterioară a lui Dumnezeu, împotriva gr L N Tolstoi , - "Adăugiri la Biserica Vedomosti, publicate sub Sfântul Sinod Lebedev, A A - Despre semnele Adevăratei Biserici (despre Vl Solovyov) Lectură în soborul Frăției Fecioarei Nr , - "Miel rusesc" Goltsev, V - Despre ideea dreptului natural , - Goltsev, V - Evoluția ideilor-forțe (A Fouillée: L'évolution des idées-forces) , - Drml, D - Care sunt hobby-urile școlii antropologice de drept penal? (Reflecții provocate de articolul Prof Anuchin) , - Karev, N I - Dezvoltarea problemelor teoretice ale științei istorice Rezumat în Societatea istorică din Sankt Petersburg universitate , - M A - Charles Darwin și teoria sa (Viața și scrisorile lui Ch Darwin inclusiv un capitol antobiografic Ed de fiul lui Pr Darwin Londra) , - ; , - Modestov, V I - Epicureismul și interesul contemporan pentru acesta , - (despre lucrările lui Kulakovski și Baziner) P-va, A - J -J Rousseau (după recenziile francezilor actuali) , - (după Grand-Cartaret: Rousseau jugé par les français d'aujourd'hui) P H - Ereditatea și sugestia ca factori ai educației (M Gruyau: Education et hérédité) , - Solovyov, Vl -O luptă imaginară cu Occidentul (N N Strakhov: The struggle with the West, cartea , ed) , - Biblioteca "Runivers" I KOLOBOVSKY Spencer, G - Etica politică absolută (din The Nine-Teenth Century, ian) , - Spencer G -On Justice (din același loc, martie și aprilie) , - Timiryazev, K A - Factori ai evoluției organice, discurs în adunarea generală a celui de-al -lea Congres al Naturaliștilor și Medicilor Ruși , - ' Shelgunov, N - Eseuri despre viața rusească , - (despre tolstoieni) Raport despre cartea A Russel Wallace: Darwinism , - "Școala rusă" Trachevsky, A - Idealurile educaționale ale lumii clasice Nr } - ; Nr , - ; Nr , - "Buletinul Rusiei" Lyubimov, N A - Studiul naturii în antichitate și timpurile moderne , - Strakhov, H N - Analiza cărții de D Șceglov: "Istoria sistemelor sociale" voi SPb - , - Raport de carte F Paulsen: System der Ethik , - Buletinul rusesc D-ch -The Future of Knowledge (noua carte a lui Renan: L'Avenir de la science) nr Mihailovski, H - Scrisori despre diverse diferențe HPI No (despre Guyau: Education et hérédité) -XVI ¡NI (patologia religiozității) H S -Din domeniul științei Nr (despre munca psihofiziologică a lui Jung) G;' "Bogăția Rusiei" Bizet, A - Dezvoltarea istorică a simțului naturii Pe D Korobcevsky - (în anexă) Kolubovsky, Ya -W Wundt's Psychological Laboratory , - (sfârşit) Obolensky, L - Principalele greșeli ale pozitivismului și materialismului , - (continuare) Letourneau, Sh - Evoluţia proprietăţii (sfârşit) - (în anexă) Biblioteca "Runivers" LISTA BIBLIOGRAFICĂ Tard, G -Rolul social al imitației - , - ; , - (din Bevue Scientifique, iunie) Faye, N - Originea lumii Teoriile cosmogonice ale antice și moderne, critica ipotezei lui Laplace și a propriei teorii a autorului Cu adăugarea unei apărări a ipotezei și teoriilor lui Laplace - Kirkwood, Trowbridge, Newcomb, H X Darwin, precum și critica teoriei lui H Faye, din op Ipotezele cosmogonice ale lui K Wolf Pe de la ed a -a - (în anexă) "Revista rusă" Golovin, K -O întrebare veche într-un mod nou , - (întrebare despre art) ·

Skabichevsky, A - Cronica literară "News * Nr Zograf, N - Muzica naturii (eseuri natural-istorice) , - ; , - ; , - Solovyov, Vl S - G Yarosh și adevărul , - Solovyov, Vl S - China şi Europa , - (sfârşit) Solovyov, Vl S - Conștiința de sine și mulțumirea , - (către P E Astafiev) Solovyov, Vl S - Japonia (descriere istorică) , - Solovyov, Vl S -Analiza volumului II al cărții lui D Șceglov "Istoria sistemelor sociale" , - Tsertelev, D , carte - Învățătura gr LN Tolstoi despre viață , - ' "Mesagerul Nordului" * Andreeva, A -Paul Bourget și pesimismul , - (continuare) Volynsky, A - Știință și filozofie Trecere în revistă a principalelor lucrări ale lui Wilhelm Wundt , - ; , - (sfârșit) Kautsky, R - Instinctele sociale în lumea animală (traducere) , - Kautsky, R -Social Instincts in Humans (traducere), , - Lunin, R - Sophie Germain , - Biblioteca "Runivers" Y KOLUBOVOK I "Proceedings of the Kiev Theological Academy" Olesnitsky, M - Din sistemul teologiei morale , - ; , - (continuare) "Lecturi în societatea iubitorilor de iluminare spirituală" B-v, S -Filosofie și creștinism după învățăturile Sf Iustin Martirul , - Vvedensky, A - Religia ca fapt , , - Golubinsky, F A -Prelegeri de filosofie Psihologie speculativă , , - ; , - ; , - ; , - , - Eleonsky, Nik , Preot - Despre problema deosebirii dintre sufletul omului și sufletul animalelor , , - Nikitsky, S - Credința Bisericii Ortodoxe Răsăritene Greco-Ruse conform cărților sale simbolice Predare despre moralitate , - ; , - ; , - ; , - ; - - "Buletinul juridic Dril, D - Tipuri psihofizice în corelarea lor cu criminalitatea și varietățile acesteia Nervos, isteric, epileptic și sărac în diferite grade Psihologia privată a criminalității , - (sfârșitul primului studiu) Karev, N I - Jurisprudența și teoria procesului istoric Rezumat în Societatea de Drept - , - Biblioteca "Runivers" ANEXA III Societatea psihologică Rezumate pentru rezumatul lui L M Lopatin "Despre ipoteza originii inductive a conceptelor matematice" *) Toate judecăţile minţii umane sunt împărţite în două categorii: a) În unele, subiectul gândirii sunt conceptele şi construcţiile proprii ale minţii, în corelaţiile lor evidente; în astfel de judecăţi se afirmă numai ceea ce, în conţinutul luat în considerare, aşa cum a fost format în mintea noastră, este direct subînţeles sau rezultă în mod necesar din acesta Aceste judecăți le numesc ideale, tipul lor cel mai înalt fiind adevărurile speculative b) Alte judecăţi nu se referă la idei în conţinutul lor imediat evident, ci la aceea pentru care ideile servesc doar ca semne subiective în gândirea noastră despre realitate, la faptele lumii reale Aceste judecăți le numesc faptice Judecățile noastre faptice sunt incapabile să ne furnizeze adevăruri universale, evidente în interior și necesare Acest lucru este cunoscut ♦) Citit în ședința din octombrie Alți membri s-au opus N V Bugaev și θ P Șeremetevski * Biblioteca "Runivers" TEZE LA REZUMAT L M LOPATIN firul că dacă astfel de adevăruri există, sursa lor este ideală Este posibilă o dublă viziune asupra minții: se poate vedea în toate operațiile gândirii noastre produsul inevitabil al mecanismului orb al asocierii ideilor, deloc interesat de dobândirea adevărului obiectiv; Din această perspectivă, se deschide un câmp larg pentru scepticism și trebuie să atingă în primul rând afirmațiile ideale, ca produse pur subiective ale activității mentale Potrivit unui alt punct de vedere, capacitatea de a vedea dovezile și concentrarea interioară a gândirii pentru a distrage atenția semnelor adevărate ale ceea ce poate fi direct cognoscibil sunt originale și, prin urmare, nu sunt generate de proprietățile de auto-înșelăciune ale spiritului nostru Din acest din urmă punct de vedere, judecăţile ideale trebuie să joace un rol important în organizarea cunoaşterii umane Întrebarea

căreia dintre cele două categorii indicate aparțin judecățile matematice este de mare importanță pentru evaluarea noastră a funcționării interioare a minții Reprezentanții celor mai opuse direcții de gândire au afirmat idealitatea adevărurilor matematice (Locke, Leibnitz, Hume) J St Mill a făcut o încercare atentă de a demonstra că matematica este cunoaștere inductivă El insistă a) că axiomele matematicii sunt adevăruri pur inductive, b) că definițiile sunt generalizări aproximative și ipotetice din experiență, c) că dovezile speculative ale axiomelor depind de posibilitatea, în asimilarea lor, de a înlocui experiența actuală cu experiența a imaginatiei Teoria lui Mill conține contradicții importante în chiar fundamentele ei: posibilitatea de a înlocui experiența actuală cu experiența imaginației este incompatibilă cu caracterizarea adevărurilor matematice ca fiind inductive Avem nevoie doar de inducție atunci când legătura observată a unor semne nu pare inevitabilă pentru gândire și găsim dovezi în constanța repetărilor prezenței sale reale pe care nu le vedem direct Acolo unde legătura dintre caracteristici este imediat evidentă, inducția este un proces logic de prisos Orice generalizare inductivă afirmă fie consistența, fie coexistența faptelor observate Între Biblioteca "Runivers" IPOTEZA DESPRE INDUCT ORIGINEA MATEMATICĂ CONCEPTE subiecte matematică a) studiază nu faptele naturii reale, ci construcţiile noastre mentale; b) nu precizează nimic despre succesiunea și coexistența efectivă Ceva coerent și coexistent este presupus în datele ei, nu dedus*, inferența ei se referă doar la relațiile cantitative ale acestor date așa cum sunt presupuse Definiția matematicii ca cunoaștere a inductivului, opusul mormăie la definiția ei, ca orice cunoaștere cunoașterea, în măsura în care este ipotetică, nu este inductivă și, invers, în măsura în care este o expresie exactă a generalizărilor corect făcute din experiență, ea încetează să mai fie ipotetică Moment inductiv în procesele de cunoaștere ipotetică, co-stând în verificarea corespondenței ipotezelor cu faptele reale, este absentă în matematică: relația dintre construcțiile ideale ale matematicii cu realitatea observată este imediat evidentă, Explicația inconcepabilității a ceea ce este contrar axiomelor matematice de inseparabilitatea asociațiilor care le stau la baza este incorectă din punct de vedere psihologic: în axiome nu se pot vedea judecăți care să stabilească într-o formă logică orice asociere de idei, deoarece în acest caz ar trebui -ar să afirme fie o coexistență, fie o succesiune Demonstrațiile lui Mill în favoarea posibilității ca ideile de neconceput să devină imaginabile într-o zi se bazează pe o neînțelegere: el amestecă impensabilitatea faptică (imposibilitatea de a recunoaște ceva ca fapt) cu impensabilitatea logică (imposibilitatea internă de a combina orice semne într-o singură idee) De neconceput este logic de neconceput Nu numai în detalii deosebite, este imposibil să ne imaginăm un experiment care ar putea anula orice axiomă matematică, este imposibil să indicam chiar și cele mai generale cerințe pe care ar trebui să le prezinte un astfel de experiment O schimbare a conținutului material al ideilor noastre matematice nu poate duce la distrugerea vechilor axiome, ci doar la dobândirea altora noi Negarea axiomelor nu poate deveni imaginabilă decât atunci când legea contradicției și-a pierdut complet stăpânirea minții umane Matematica este cunoștințe speculative Concluzii de matematică Biblioteca "Runivers" β REZUMAT LA REZUMAT LM LOPATINA imbratiseaza nu numai lumea experientei, ele trebuie sa se refere si la realitatea supraexperientiala, daca aceasta exista si daca i se aplica definitii cantitative În acest sens, adevărurile matematicii au un sens metafizic

Rezumate pentru rezumatul lui L M Lopatin "Teoria cunoștințelor matematice a lui Kant" *) Opoziția recunoscută de Kant între judecățile analitice (în care predicatul este văzut direct în conceptul de subiect) și judecățile sintetice (în care predicatul nu este implicat logic în subiect) nu epuizează diferențele reale de conținut a judecăților minții umane Că judecățile bazate pe dovezi logice nu pot fi decât explicative și numai judecățile sintetice pot extinde cunoștințele, a presupus Kant dinainte, dar nu a demonstrat Participarea inevitabilă a viziunii la înțelegerea noastră a adevărurilor matematice nu dovedește caracterul lor sintetic: judecățile analitice presupun și prezența unor viziuni definite în mintea noastră În general, se poate pune la îndoială că există concepte în mintea noastră care nu au nimic de-a face cu elementele vizuale ale gândirii noastre Dacă fiabilitatea adevărurilor matematice ne este dezvăluită exclusiv prin exemple particulare (de exemplu, prin numărarea degetelor sau a punctelor), universalitatea și necondiționarea lor pentru mintea noastră este un fenomen la fel de neînțeles ca și în cazul în care ar fi simple generalizări inductive din experienţă Doctrina lui Kant despre spațiu și timp, ca forme a priori ale sensibilității noastre, are o profundă semnificație filozofică generală; dar nu explică deloc certitudinea universală, evidența și necesitatea adevărurilor matematice Suma condițiilor reale pentru posibilitatea experienței în ceea ce privește conținutul ei senzorial nu se limitează la principiile sale formale, spațiu și timp: principalele diferențe dintre *) Citiți în ședința din octombrie Alți membri s-au opus N A Ivantsov și profesor de matematică P V Preobrajenski TEORIA LUI KANT A CUNOAȘTERII MATEMATICE senzațiile prin caracteristicile lor calitative, nu mai puțin decât determinările spațiale și temporale ale fenomenelor observabile, exprimă modalitățile originale ale ființei noastre perceptoare de a răspunde la excitațiile externe Între timp, prioritatea modurilor noastre senzuale de a percepe materialul experimental al elevului nu dă naștere la nicio experiență evidentă și de avertizare a cunoașterii Aceasta înseamnă că certitudinea universală a propozițiilor matematice este determinată nu de metodele a priori ale percepției noastre, ca atare, ci exclusiv de conținutul logic a ceea ce iese din ele, indiferent de modul în care apare în noi În conștiința noastră de la început există inevitabilitatea de a percepe totul în rânduri separate și continue, reprezentând toate lucrurile unul lângă altul sau după celălalt; dar nu se poate deduce din aceasta că ideile de spațiu și timp de care se ocupă matematică preced și experiența Spațiul și timpul, contrar părerii lui Kant, nu sunt reprezentări vizuale pure, ci concepte - deși nu generice, ci legate de obiectele individuale ale gândirii noastre Formarea distinctă a acestor concepte în mintea noastră este precedată de un proces psihologic complex Matematica nu este cunoașterea faptelor în combinațiile lor date empiric, subiectul studiului ei este concepția ideală tipică a posibilităților universale ale oricărei ființe cantitative Concluziile matematicii sunt condiționate de observarea mentală a relațiilor de la sine înțelese dintre [proprietăți cantitative, înțelese în sensul lor general; nu poate fi indicat un alt motor pentru generarea cunoștințelor matematice Perfecțiunea logică a matematicii depinde de simplitatea, monotonia, claritatea abstractă și coerența obiectivă evidentă a atributelor cu care se ocupă și pentru cunoașterea cărora percepțiile senzoriale (oricum (oricum ar apărea) oferă doar material vizual